

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Televisiooni spordireportaažidele iseloomulikud jooned Eesti, USA ja Briti ajakirjanduspraktikas

Magistritöö

Autor: Peeter Liik
Juhendaja: Aune Unt, MA

Tartu
2013

Sisukord

2. Töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	1
2.1 Spordiajakirjandusest ja selle uurimisest	1
2.1.1 Sport kui unikaalne sõnumiallikas.....	1
2.1.2 Spordi kajastamise funktsioon.....	2
2.1.3 Teleülekanne kui spordiajakirjanduse tippžanr	3
2.1.4 Spordiala pääs televisiooni.....	3
2.2 Spordireportaaži algus.....	4
2.2.1 Esimesed spordireportaažid maailmas	4
2.2.2 Esimesed spordireportaažid Eesti ringhäälingus	5
2.2.3 Monitorreportaaž	5
2.3 Spordiala tundmine	6
2.3.1 Uue ala tundmaõppimine.....	6
2.4 Ettevalmistus	7
2.4.1 Ettevalmistatud materjali kasutamine.....	8
2.5 Häääl.....	9
2.6 Kirjeldus	11
2.6.1 Raadio vs televisioon.....	12
2.6.2 Raadio.....	12
2.6.3 Televisioon	13
2.6.4 Kiired ja aeglased spordialad.....	15
2.7 Ekspertkommentaator.....	15
2.7.1 Reporter eksperdi rollis	18
2.7.2 Kolme liikmega reportaažitiim.....	18
2.8 Objektiivsus	19
3. Uurimisküsimused	21

4. Uurimismeetod ja valim	22
4.1 Uurimismeetod.....	22
4.2 Valim.....	24
4.2.1 Intervjueeritavate valik	24
4.2.1 Spordireportaažid	25
5. Tulemused	35
5.1 Intervjuud spordireporteritega	35
5.1.1 Õppimine	35
5.1.2 Ettevalmistus	38
5.1.3 Spordiala tundmine	46
5.1.4 Hääl.....	49
5.1.5 Reportaaži kulg.....	51
5.1.5 Ekspertkommentaator	54
5.1.6 Monitorreportaaž vs reportaaži tegemine kohapeal	61
5.1.7 Raadio vs televisioon	64
5.1.8 Reklaam	65
5.2 Reportaažid	67
5.2.1 Reporter	67
5.2.2 Ekspert.....	80
5.2.3 Reporterit ja eksperdi koostöö	83
6. Diskussioon ja järeldused	93
7. Kokkuvõte.....	104
8. Summary.....	106
9. Kasutatud kirjandus.....	108
10. Lisad.....	111
LISA 1 – Reportaažid	111
LISA 2 – Intervjuud	153

Kalev Kruus	153
Ott Järvela	158
Lembitu Kuuse	166
Raul Rebane	172
Tarmo Tiisler	180
LISA 3 - Häälte spektogrammid	188
LISA 4 – Ekspertide taustade viited	199

1. Sissejuhatus

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on uurida televisiooni spordireportaaži žanrit ja määrata spordireporterite arvamustele ning spordireportaaži praktilistele näidetele tuginedes antud žanrile iseloomulikud jooned, mis ilmestaksid žanri tehnilisi ja metodoloogilisi toimimismehhanisme.

Antud töö aitab mõista, kuidas töötab selle spordiajakirjanduse tippžanri (vt ptk 2.1.3) nn köögipool ning võiks ühtaegu olla ka teoreetiliseks lähtekohaks ajakirjanikule, kes soovib alustada tööd televisioonis spordivõistluste kommenteerimisega või juba praktiseerivale spordikommentaatorile, kes soovib oma praktilisi oskusi parandada õppides nii kogenud Eesti tegijatelt kui ka praktilistest näidetest.

Spordireportaaži žanrit on nii Eestis kui ka mujal maailmas suhteliselt vähe uuritud. Tartu Ülikoolis on antud teemal tehtud varem minule teadaolevalt kaks tööd. Esimene, mille autoriks on Eesti üks tuntumaid televisiooni spordireportereid Toomas Uba (02.11.1943 - 31.12.2000), pärineb aastast 1968 ning teine on minu bakalaureusetöö, mis valmis 2010. aastal. Žanri senine vähene uurimine ongi üks peamisi teemavaliku põhjuseid. Lisaks ilmnes minu bakalaureusetööst, et Eesti spordireportaažid jäävad nii mõneski aspektis Euroopa ja USA analoogidele alla (Liik 2010: 47) ning sellest tuleneval pean vajalikuks žanrit põhjalikumalt uurides kaasa aidata spordireportaaži žanri arengule.

Töö teoreetilised lähtekohad on üle võetud minu bakalaureusetööst ning neid olen empiiriliste lähtekohtade aspektist täiendanud bakalaureusetöö tulemuste ja järeldustega. Bakalaureusetöös tuginesin teoorias Eesti autoritest eelpool mainitud Toomas Uba diplomitööle ning USA autoritest peamiselt Tom Hedricku 2000. aastal ilmunud spordireportaaži õpikule "*The Art of Sportscasting*".

Kuna antud žanrit on varem vähe uuritud nii Eestis kui mujal, siis sellest tulenevalt on ka teoreetilistes ja empiirilistes lähtekohtades esitatud suhteliselt vähe autoreid ja põhirõhk langeb just nimelt Hedricku käsitlesele. Sellest tulenevalt olen töössee ühe kandva osana lisanud viie Eesti televisiooni spordireporterite ekspertarvamused, mis on vastukaaluks USA koolkonna teoreetilistele lähtekohtadele. Nii Eesti kui USA koolkonna arvamusi ja hinnanguid olen seejärel proovile pannud praktiliste näidete analüüsis. Uurimismaterjaliks olen valinud Eesti, Briti ja USA spordireportaažid.

Reportaažidele lähenen kvalitatiivse ja kvantitatiivse kontentanalüüsi abil, mis toetub kolmele erinevale kategooriale. Kategooriad koondavad enda alla vastavalt reporteri analüüsi, eksperdi analüüsi ja mõlema kommentaatori koostöö analüüsi.

2. Töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad jagunevad kaheksaks alapeatükiks. Esmalt tutvustan spordiajakirjanduse uurimise üldisemaid lähtekohti, seejärel on vaatluse all televisiooni spordireportaaži žanri ajalugu. Pärast seda asun juba konkreetsemalt antud žanri komponentide juurde: kõigepealt üldine spordiala tundmine, siis ettevalmistumine spordireportaažiks, lahkan reporteri hääle komponente ja annan täpsema ülevaate spordireportaaži ühest kandvamast sõnalisest osast ehk kirjeldusest. Viimases kahes alapeatükis käsitlen reportaaži teise osapoole ehk ekspertkommentaatori rolli ning tutvustan spordireportaaži objektiivsuse nüansse.

2.1 Spordiajakirjandusest ja selle uurimisest

Selles peatükis alustan spordi kui unikaalse sõnumiallika omapära selgitamisest, pärast seda toon välja, mida on teoreetilistes käsitlustes mainitud spordi kajastamise funktsioonide kohta. Seejärel selgitan, miks võib spordireportaaži televisioonis pidada spordiajakirjanduse tippžanriks ning viimaks toon välja spordialade vahelised eripärad, mis saavad määravaks nende pääsemisel televisiooni.

2.1.1 Sport kui unikaalne sõnumiallikas

USA teadlaste Brown'i ja O'Rourke'i (Brown, O'Rourke 2003: vi-ix) hinnangul on spordi puhul tegemist kõige mõjukama ja samas kõige vähem uuritud sõnumiallikaga ühiskonnas. Spordi kui unikaalse sõnumiallika olemust põhjendavad autorid järgnevate punktidega:

1. Vaatajad on spordile ja selle sõnumile rohkem avatud kui traditsioonilistele sõnumiallikatele, mille puhul toimub tugevam sõnumi filtreerimine. Traditsiooniliste sõnumiallikate nagu uudismeedia, poliitika ja reklaami puhul on inimestel tugevamalt välja kujunenud eelarvamused ja need mõjutavad sõnumi mõistmist. Sporti tajutakse aga kerge meelelahutusena, mida ei ole vaja kriitiliselt hinnata ja võetakse seetõttu vastu eelarvamusteta.
2. Inimestele meeldib olla osa spordimaailmast. Erinevalt muust meediast on inimesed

valmis spordisündmuste nägemise ja fänniks olemise nimel suurt raha maksma. Teiste ühiskonnas eksisteerivate sõnumiallikate, näiteks reklaami ja poliitilise kampaania jaoks oleks selline rahva huvi üksnes unistus.

3. Sporti jälgitakse koos, kollektiivselt ja saadud kogemus on sarnane muusikast või poliitilisest kampaaniast saadud kogemusele. Sport ühendab inimesi, mille tagajärjel tekivad spordi populaarsust edasi kandvad fännide kommuunid.
4. Spordi ja selle jälgijate vahel tekib emotsionaalne side. Spordiga kaasnev kollektiivne kirg tähendab, et inimesed üksnes ei vaata sporti, vaid nad elavad sellele kaasa. See emotsioon võib sportmängust kanduda kaugemale ühiskonda ja mõjutada hetkega terveid regioone.
5. Sporti tajutakse reaalsena. Poliitikud kipuvad luiskama, film, teater ja muusika on lavastatud, aga sport on reaalne sündmus, millel puudub stsenaarium.
6. Sport on atraktiivne väga suurele osale ühiskonnast. Suurte spordisündmuste nagu olümpiamängude või maailmameistrivõistluste puhul on jälgijaskond sõltumatu rassist, usust, soost, majanduslikust klassist või ükskõik millisest sotsiaalsest eristajast (Brown, O'Rourke 2003: vi-ix).

2.1.2 Spordi kajastamise funktsioon

Professionaalset sporti tehakse publikule. Sportlasele toob nn leiva lauale just nimelt publik, kes tema esinemisi jälgib meedia vahendusel või vahetult kohal olles. Publikule pakub sport meedia vahendusel vaatamängu ja sellest tulenevalt on professionaalse spordi kajastamine meedias meelelahutuslik žanr.

Siiski on spordi kajastamisel meelelahutamisest ka sotsiaalselt mõjuvam roll. Toomas Uba (1983) on öelnud, et tippspordi kajastamine on olnud oluline osa ka tervisespordi populaarsuse ja arengu tõusule.

Tervisespordi populaarsuse põhjuseks on suure tõenäosusega tippspordi kajastamisest tulenev üldine spordi propageerimine. Mingi ala professionaalsel tasandil kajastamine on paljude jaoks ajendiks sama asja näiteks rahvasportlase tasemel ka ise järgi proovida.

2.1.3 Teleülekanne kui spordiajakirjanduse tippžanr

Spordiajakirjanduse tippžanriks saab pidada otsereportaaži raadios ja eriti televisioonis. Kuna spordi puhul on ajakirjanduslikult kõige väärtuslikum aspekt spordisündmus ise, siis on ajakirjanduse ülesanne auditooriumi võimalikult kiiresti ja täpselt spordisündmusest teavitada. Parim viis ongi otseülekanne teles, kuna see annab sündmuse kõige täiuslikumal ja operatiivsemal kujul edasi. Sellest parem oleks üksnes ise kohapeal spordivõistlust jälgida, kuid see ei ole enam osa spordiajakirjandusest.

Sama seisukohta on väljendanud ka Toomas Uba: „Otsereportaaž on kõrgeim vorm, kus saavutatakse ajakirjanduslik apogee – sündmuse samaaegsus. Tekib kohalviibimise efekt, raadiokuulajas tekib vahetu osavõtu tunne [...] Televisiooni otseülekanne on dokumentaalselt kõige tõepärasem reportaaživorm, seega kõige lähedasem reportaaži peamisele eesmärgile – vaataja identifitseerimisele sündmusest osavõtjaga“ (Uba 1968: 130, 146).

Raadioajakirjanikud Farmann ja Kramhoft on spordisündmuse puhul samaaegsuse saavutamist läbi otsereportaaži nimetanud spordiajakirjanduse arengu verstapostiks (Farmann, Kramhoft 1989: 29).

2.1.4 Spordiala pääs televisiooni

Kõik spordialad ei paku televisioonis ühtmoodi head vaatamängu, mistõttu mõnda ala saab oma loomult nimetada nõ telesõbralikumaks ja teist vähem. Kuna aga televisioonil on tippspordile kahepoolne mõju, siis tähendab see kehvale telealale ka üleüldist väiksemat populaarsust ühiskonnas. ETV spordireporter Lembitu Kuuse on välja toonud, et pääs televisiooni on spordialale oluline ka rahalises mõttes, kuna televisioon aitab konkreetse ala tulusaks äriks muuta. Kuuse hinnangul on sellised spordialad nagu võrkpall ja suusatamine viimaste aastate jooksul reegleid muutnud just sel põhjusel, et telesse vaatamängulisemat väljundit pakkuda (Kuuse, Lindström 2003: 74 kaudu).

Spordiala pääsemine televisiooni sõltub ka sellest, kui mugav või rahalises mõttes kasulik (kas spordiala näitamisest saadavad tulud kaaluvad üle selle näitamiseks minevad kulud) on üks või teine ala. Näiteks Lembitu Kuuse sõnade järgi on ühed kallimad telealad autoralli ja jalgrattasport, kuna mõlemad nõuavad mitmed liikuvaid ja staatilisi kaameraid (Kuuse, Lindström 2003: 75 kaudu).

Spordiülekannete tugev vastupidavus telekavades on veelgi märkimisväärses kui vaadata, millist peavalu ühe spordivõistluse ülekandmine telejaamale võib valmistada. Otseülekanded on väga ebamugavad, kuna spordivõistluste ülekannete kestvust on raske ette planeerida. Vaatamata teletegijate pingutustele erinevaid spordialasid telesõbralikumaks sättida, juhtub siiski tihti, et ülekanded kestavad planeeritust kauem ja jooksevad järgmistele saadetele sisse. Kommertstelevision peab spordiülekandeid näidates tegema erandeid reklaami näitamisel – näiteks jalgpallimäng televisioonis on üks väheseid programmi osasid, kus telejaam peab rohkem kui 25 minutit läbi ajama ilma reklaamita (Steen 2008: 151-152).

2.2 Spordireportaaži algus

Spordireportaaži ajaloo tutvustamisel annab kõigepealt ülevaate sellest, millised olid kõige esimesed spordi otsereportaažid maailmas, seejärel tulevad vaatluse alla esimesed Eesti ringhäälingu reportaažid ning viimasena on tähelepanu all monitorireportaažide eripära.

2.2.1 Esimesed spordireportaažid maailmas

Raadios toimus esimene spordi otsereportaaž 1921. aasta aprillis Ameerika Ühendriikides Johnny Dundee ja Johnny Ray vahelisest poksimatšist. Kolm kuud hiljem kuulas Jack Dempsey ja Georges Carpentier'i vahelist raskekaalu tiitlimatši juba 300 000 inimest (Steen 2008: 148). Esimene spordireportaaž Euroopas läks raadioeetrisse mais 1923. aastal (Uba 1968: 119).

Esimese teleülekande au sai endale pesapall. Jaapanlaste väitel oli esimeseks spordiülekandeks teles 1931. aasta septembris selles samas riigis toimunud põhikooli pesapallimatš. Ameerika telekanali NBC andmetel olid esimese spordi teleülekande tegijateks hoopis nemad juba 1930. aasta mais, kui kanti üle New Yorkis toimunud Princeton Tigers'i ja Columbia Lions'i vahelist pesapallimängu. Väljakul oli üks kaamera, mis oli asetatud punktitalloo juurde ja teleauditooriumiks on hinnatud 400 vaatajat (Steen 2008: 149).

Inglise telekanal BBC tegi oma esimese spordiülekande 1937. aastal Wimbledonis tenniseväljakutelt (Barnett 1990, Steen 2008 kaudu). Samal aastal jõudis televaatajate ette ka maailma esimene ülekanne mootorisportivõistlustelt. Järgemööda said spordiülekanded oluliseks osaks maailma kõikides tol ajal funktsioneerinud televõrkudes (Steen 2008: 150).

Kui 1950ndate alguses oli üksnes kümnel protsendil Briti majapidamistest televiisor ja Ühendriikides üheksal protsendil, siis 1960ndate lõpuks oli sama number mõlemas riigis ületanud juba 90 protsendi piiri (Andreson ja Bushman 2001: 1).

2.2.2 Esimesed spordireportaažid Eesti ringhäälingus

Eesti ringhäälingu esimeseks tõeliseks spordireporteriks peab Vello Lään peamiselt 1930ndatel aastatel tegutsenud Oskar Lõvi, tänu kellele jõudis Kristjan Palusalu olümpiavõit Eesti rahvani 1936. aastal 10 minutit pärast Deutschlandhalles välja kuulutamist (Lään 1966: 13, Uba 1968 kaudu). Oskar Lõvi õpilaseks pidas end aga Heino Mikkin, kes omakorda televisiooni spordisaadetele kindla vundamendi rajas (Lindström 2003: 6) Mikkin ja Lõvi alustasid koos raadioreportaažidega 1937. aastal (Lindström 2003: 6).

Eesti Televisioonis said spordisaated oluliseks osaks peagi pärast telekanali loomist. 1956. aastal seoses Cortina d'Ampezzo taliolümpiamängudega jõudsid Eesti teleekraanidele esimesed spordisaated. Samal aastal toimunud Melbourne'i suveolümpialt said televaatajad teavet 13 erisaate abil. Neli aastat hiljem, Rooma olümpiamängude aegu, saadi juba Itaalia TV poolt toodetud reportaaže, mida võis kasutada viimastes uudistesaadetes kolm korda ööpäeva jooksul umbes kolmeminutiliste vaheaegadega neli tundi (Lindström 2003: 6-7).

Eestlased said 1957. aasta suvel hakkama ka esimese rahvusvahelise spordi teleülekandega, mis toimus Tallinna-Helsingi jalgpallimatšilt. Ülekannet tehti koostöös soomlastega ja Lindströmi hinnangul oli tegemist nii Soome rahvus televisiooni esimese teleülekandega kui ka esimese rahvusvahelise spordivõistluste ülekandega Nõukogude Liidus (Lindström 2003: 7-8).

2.2.3 Monitorreportaaž

Raadios ja televisioonis hakati kasutama monitorreportaaže, mis mõningate spordivõistluste kajastamisel on kasutusel tänapäevalgi. Endise ETV spordireporter Tarvo Villomanni järgi said monitorreportaažid Eesti Televisioonis alguse sellest, et Nõukogude Liidus oli võistlustele võimalik minna peamiselt vaid Moskva Kesktelevisiooni reporteritel ja ETV kommentaatorid said tänu Toomas Uba erikokkuleppele kohaliku juhtkonnaga Tallinna stuudiost Moskva televisiooni pildile eestikeelseid kommentaare lugeda (Lindström 2003: 48-49).

Monitorreportaaže kasutati ka raadios. Esimese monitorreportaaži tegi Toomas Uba koos Valdo Pandiga raadios 1964. aasta Innsbrucki taliolümpiamängude kiiruisutamisevõistlustelt, kus Ants Antson võitis 1500 meetri distantil kuldmedali (Lindström 2003: 19).

2.3 Spordiala tundmine

Üks Eesti esimesi spordireporterid Heino Mikkin on öelnud, et spordiajakirjanikul on ennekõike vaja tõepärasust, täpsust, fakte ja operatiivsust, kuid ring algab spordiala tundmisest, sest selleta pole tõepärasust ega täpsust (Mikkin 1981, Lindström 2003: 10 kaudu).

Spordiala tundmisest tuleb spordireporteril jaoks vajalik asjatundlikkus, mis lisab kommentaarile autoriteeti ja usutavust. Toomas Uba on öelnud, et spordireporter ei pea tingimata olema kommenteeritava alaga ise tegelenud, kuid see tuleb kindlasti kasuks, kuna see annab vajalikke spetsiifilisi teadmisi ja tutvustab spordialaga kaasnevaid sadu pisiasju (Uba 1996, Lindström 2003: 42-44 kaudu). ETV spordireporter Anu Säärits on öelnud, et temale kui endisele kehakultuuri tudengile on spordi tegemine samuti ajakirjaniku töös kasuks tulnud, kuna see on aidanud tal sportlasi paremini mõista (Luik 2005).

2.3.1 Uue ala tundmaõppimine

Spordireporterid ei saa üldjuhul ainult ühele või kahele alale keskenduda (eriti Eestis), mistõttu uue ala tundmaõppimine on oluline osa kommentaatori ettevalmistusest.

Ameerika spordikommentaator Roger Twibell on öelnud, et kui ala on reporteril jaoks tundmatu, siis ta ei tohiks seda kommenteerida. Kusjuures tundmatu ala äraõppimine võib võtta aega mitmeid kuid (Hedrick 2000: 134). Anu Säärits on tunnistanud, et oma esimestel olümpiamängudel Atlantas 1996. aastal suruti talle kommenteerimiseks täiesti tundmatuid alasid, mida ta polnud tol hetkel maailmatasemel isegi näinud. Selle tõttu ebaõnnestusid mitmed reportaažid täielikult (Luik 2005).

Spordireporter peaks ideaalis arvestama ka sellega, kuivõrd on ala vaataja jaoks võõras. See aga nõuab jällegi reportaaži ajal teistsugust lähenemist, kus oluline koht on spordiala spetsiifiliste nüansside selgitamisel. Taolisi ülekandeid tuleb pigem ette

olümpiamängudel, kus mingi konkreetne ala pääsebki näiteks Eesti televaataja ette kord nelja aasta jooksul.

Tundmatu ala puhul tuleb reporteril arvestada televaataja teadlikkusega. Kui televaataja/raadiokuulaja tunneb spordiala, siis on võimalik palju vabamalt ülekandele läheneda ja esitada sisukamat analüüsi (näiteks taktikalist mängu käiku). Spordialateadlikule publikule ei tohigi pakkuda liialt lihtsustavat reportaaži, vaid kõnelda lisaks mängu käigule ka selle taga peituvast. Kui televaatajad ei pruugi spordialaga hästi kursis olla, siis tuleks kasutada lihtsamaid termineid ja selgitada ainult kõige olulisemaid aspekte ning seda, miks üks või teine nüanss antud spordiala puhul oluline on (French 2003: 46-47).

Minu bakalaureusetöö raames tuli välja, et Vancouveri taliolümpiamängudel ei kasutanud reporterid üldjuhul erinevaid lähenemisi auditooriumile. Pigem olid kõikide uuritud telekanalite reporterid oma reportaaži suunanud kogenud vaatajale. Üksnes Eurospordi jäähoki kommentaator keskendus pigem ala tutvustamisele ja kui arvestada, et tegemist oli peamiselt jäähokikauge Briti auditooriumiga, siis oli see igati õigustatud. Näiteks ETV jäähoki kommentaator Kristjan Kalkun kasutas samuti kommenteerimisstiili, kus ta alatehnilisi nüansse oliuliselt ei selgitanud, kuid arvestades jäähoki suhteliselt madalat populaarsust Eestis, võis taoline kommenteerimisstiil tähendada, et auditooriumile jäi mängu käik segaseks (Liik 2010: 33).

2.4 Ettevalmistus

Spordireportaaž algab üldjuhul põhjalikust ettevalmistusest. USA spordireporter Bob Costas on öelnud, et korralik ettevalmistus lisab reportaažile sisukust, väärtust ja värsket hingamist. Hea ettevalmistus pakub auditooriumile palju rohkem ning lisab reporteri isikule asjatundlikkust ning autoriteeti. Üksnes hea stiili ja sarmikusega ei peta kuulajaid/vaatajaid ära. Ameerika jalgpalli kommenteeriv Larry Zimmer on lisanud, et kommenteerimisel tuleb olla informeeritud ja aus – kui reporter ei tea midagi, siis tulebki nii öelda. Ausus muudab reporteri tõsiseltvõetavaks (Hedrick 2000: 29-30).

Spordiala reeglite tundmine kuulub ettevalmistuse juurde. Kui reporter ei ole ülekande ajal reeglis kindel, tuleb see kohe järgi vaadata, mis tähendab, et spordiala reeglid peaksid ka ülekande ajal alati kättesaadavad olema. See kehtib eriti meeskonnalade puhul nagu näiteks jalgpall, korvpall ja pesapall (Hedrick 2000: 35-36).

Toomas Uba jagas ettevalmistuse kaheks: pidevaks, üldiseks ettevalmistuseks ja vahetuks, konkreetse reportaaži ettevalmistuseks. Pidev ettevalmistus tähendab sisuliselt spordieluga pidevat kursisolekut ja faktimaterjalide kogumist. Konkreetne ettevalmistus toimub iga võistluse puhul eraldi ja detailselt võistlejaid ning võistlusolusid silmas pidades (Uba 1968: 125).

Toomas Uba on ise öelnud, et ettevalmistus üheks võistluseks kestab tunde ja päevi. Eriti kehtib see kergejõustiku, ujumise, mootorisporti jt selliste alade kohta, kus on palju erinevaid võistlusviise (Uba 1968: 125).

Ameerika spordikommentaatorid peavad ettevalmistuse osas üheks lihtsamaks spordialaks korvpalli. Seda põhjusel, et korvpallimäng on kiire ja taustainfo jagamiseks on lihtsalt palju vähem aega. Ettevalmistatud materjali saab siduda mängu ajal esitatava narratiivi abil. Kõige raskemaks spordialaks peetakse selles kategoorias ameerika jalgpalli, kuna iga mängu ajaks tuleb teha ettevalmistustöö ligikaudu 100 mängija jaoks (Hedrick 2000: 46, 62).

2.4.1 Ettevalmistatud materjali kasutamine

Kommentaator peab oskama valida, millal ja kui palju taustinfot reportaaži ajal jagada. Kunagi ei tohi informatsiooni üksnes sellepärast läbi suruda, et see on raske vaevaga kogutud. Kommentaator peab koguma piisavalt palju infot, et olla valmis sellest ainult väikest osa kasutama. Tihti jääbki suurem osa infost kasutamata, kuna see pole reportaaži ajal kohane. Märkmed mängijate kohta peavad samal ajal olema organiseeritud süsteemiks, mis võimaldaks neid vajadusel kiiresti, ainsa pilguga spordivõistluse ajal meelde tuletada (Hedrick 2000: 30, 43).

Spordivõistlusi ja eriti sportmänge kommenteerides on üks olulisemaid aspekte võistlejate identifitseerimine. See aga tähendab, et reporter peab olema piisavalt hästi ette valmistunud, et võistlejad silmapilkselt ära tunda. Mitmed Ameerika spordireporterid kasutavad selleks puhuks sportmängude salvestusi (Hedrick 2000: 38). Nii on võimalik sportlaste nägusid meelde jätta ja panna need ilma pikema viivitusega kokku nime ja numbriga. Kuna selliste meeskonnalade puhul nagu jalgpall, korvpall või võrkpall võib mängijate nägude, nimede või numbrite nägemine telekraanilt raskendatud olla (eriti jalgpall), siis saab salvestuste abil tundma õppida ka sportlaste välimust (pikkust, suurust), väljakul/platsil liikumise maneeeri ja mängustiili.

Minu bakalaureusetöös tuli välja, et võistlejate identifitseerimine muutub ennekõike oluliseks just nimelt sportmängude puhul nagu näiteks jäähoki (ainus bakalaureusetöös analüüsitud sportmäng), kus tegevuse fookuses olev sportlane vahetub pidevalt ja kiiresti. Teiste alade puhul on võistlejate identifitseerimine kaetud pigem ekraanigraafikaga, kuna sündmuste keskmes olev sportlane ei vahetu nii kiiresti ja reporteril ei teki vajadust seda identifitseerimist dubleerida (Liik 2010: 32).

2.5 Hääl

„Ubal olid reporteri jaoks kõik hädavajalikud omadused olemas – tal oli kujundlik keel. Oskas rääkida huvitavalt, kasutada palju võrdlusi ja omadussõnu“ (Kaljuveer 2003).

USA spordikommentaatori Marv Alberti hinnangul väärtustavad kuulajad ennekõike kommentaatori asjatundlikkust, huumorimeelt ja meelelahutuslikkust (Hedrick 2000: 30). Kõike seda peab aga reporter tegema oma häälega ja seetõttu on oluline iga reporteri häält puudutav komponent. Hääle komponendid on lahti seletanud USA spordikommentaator Tom Hedrick:

- 1) Tämber ja helikõrgus – hääletämber on üldiselt kaasasündinud omadus ja seetõttu mõnel kommentaatoril lihtsalt on parem hääletämber kui teisel. Kõrge hääl ei sobi reportaaži edastama. Sellega tekib kõige rohkem probleeme naistel ja noortel reporteritel. Samas on võimalik hääletämbrist ja hääle kõrgust sobivas suunas (tavaliselt madalamaks) mõjutada õige hingamise ja kõnetreeninguga.
- 2) Kiirus – kõige sagedamini kipuvad kommentaatorid liiga kiiresti rääkima. Sellisel puhul on jutt raskesti mõistetav. Sõnade vahele peab jääma õhku. Liiga kiiresti rääkimine on tavaliselt tingitud närvilisusest. Aeglasem kõnetempo aitab ka madalamat hääletämbrist hoida.
- 3) Iseloom – hääl peaks väljendama vestluslikkust. Kuulajad ootavad, et nendega räägib inimene mitte robot. Mitmed ameerika spordireporterid kasutavad sarnast võtet: nad kujutavad reportaaži tehes ette, nagu vestleksid tuttava inimesega sundimatus keskkonnas.

- 4) Usutavus – spordireporterite hääl kõlab usutavalt, kui ta teab, millest räägib. Teadmist ei saa teeselda. Seetõttu ongi usutava hääle saavutamise aluseks eeltöö.
- 5) Hääldus ja diktsioon – need kaks komponenti aitavad parandada ka usutavust. Spordireporterite diktsioon peab olema korrektne – tuleb vältida laisklevat rääkimist ja hääldada iga sõna selgelt välja. Nimede hääldusvead võivad usutavusele pärssivalt mõjuda. Rahvusvahelises spordis peab reporter hääldama erinevate riikide sportlaste nimesid ja õiged nimehääldused on saavutatavad korraliku eeltööga.
- 6) Huumor – reportaaži tehes peab kuulajal olema selge, et reporter naudib oma tööd ja tal on lõbus. Õige ajastusega ja maitsekas huumor tuleb spordireportaažile alati kasuks. Siiski tuleks meeles pidada, et meelelahutamine ei tohiks varjata peamist funktsiooni – informatsiooni jagamist.
- 7) Sõnavara – sõnade vale kasutamine on sama suur (kui mitte suuremgi) patt kui nimede valesti hääldamine. Reporterite sõnavara peab olema piisavalt rikas, et reportaaži ajal sõnad otsa ei saaks ja mõni termin liiga sageli ei korduks. Seetõttu tuleks eelnevalt konkreetse spordiala terminoloogia endale peensusteni selgeks teha.
- 8) Kirjeldus – raadiokommentaari puhul on sündmuse kirjeldus kõige olulisemal kohal, kuid ka TV puhul tuleb sellele palju tähelepanu pöörata. Sündmuse kirjeldus peab olema kiire ja täpne. Kui vaataja/kuulaja saab publiku hõiskamise või telepildi abil aru, et midagi olulist on juhtunud, aga reporter pole seda maininud, siis võib see auditooriumile mõjuda ärritavalt (Hedrick 2000: 13-19).

Minu bakalaureusetöös selgus, et üks olulisemaid reporterite hääle eristajaid on spordireporterite puhul hääle iseloom. Selgus, et peamiselt jagunevad hääled oma iseloomult kaheks - vestluslikuks ja pingestatuks. Vestluslikkuse all on silmas peetud häält, milles on piisavalt ilmekust, vaheldust ja mis mõjub loomulikuna. Pingeline hääl on seevastu monotoonsem, kuid paatoslikum. Selgus ka, et mõlemal hääle tüübil on spordireportaažides oma koht. Kui vestluslik hääl sobib pigem rahuliku tempoga spordialade puhul nagu näiteks iluuisutamine, kus reporteril jääb rohkem aega rääkida muust kui nähtava kirjeldamisest, siis monotoonsem pingestatum hääl sobib paremini just kiire tempoga spordialadele nagu jäähoki

(Liik 2010: 31-32), kus sündmuste pidev kirjeldamine on domineeriv osa reportaažist (Liik 2010: 35).

2.6 Kirjeldus

„Otsereportaažide puhul peaks sisuks olema informatsiooni objektiivne vahendamine täpsete faktide kaudu. [...] Spordireportaaži põhiülesandeks on kuulajat informeerida, kuid mitte otseütleamise teel, vaid reportaažis sündmuse pingekõvera emotsionaalse vahendamise teel.“ (Uba 1968: 128 ja 130).

Borzecka (2009) järgi saab televisiooni spordikommentaari tekstilist osa nimetada mittetäielikuks tekstiks, mis muutub tervikuks ainult koos pildilise kontekstiga. Borzecka järgi saab spordireportaažis eristada kolme erinevat teksti liiki – argumentatiivne, instruktiivne ja seletav (Borzecka 2009: 84). Argumentatiivse teksti alla saab seega lugeda hinnangud, arvamused, arutlused. Instruktiivne tekst on teisisõnu administreerimine või juhatamine, kus reporter annab mõista, mis on toimumas, seletab seda lahti ja hoiab üleüldist reportaaži struktuuri. Seletav osa jaguneb aga omakorda kaheks tasandiks – kirjeldus ja narratiiv. Borzecka eristab neid kahte nii: „kui kirjeldav tasand kätkeb endas seda, kui tekstis käsitletakse objekte ja situatsioone, siis narratiivne tekst rõhutab sündmusi ja tegevusi (mis juhtus)“ (Borzecka 2009: 84).

Käesolevas töös käsitlen kirjeldusena koos nii kirjelduse kui ka narratiivi tasandit ehk teisisõnu seletava teksti osa spordireportaažist. Leian, et antud töö eesmärges silmas pidades ei ole Borzecka käsitlus seletava osa kahest tasandist otseselt vajalik ja neid saab koos vaadelda.

Küll aga eraldan kirjeldavast tekstist siiski ühe olulise alaliigi. Kirjeldus üldiselt võib ju endas kätkeada ka selle osa kirjeldamist, mida pildis parasjagu näha ei ole või ka selle kirjeldamist, mida võis näha mõned hetked tagasi. Ent oluline on eraldi välja tuua just nimelt see osa, kus teksti esitaja (üldjuhul reporter) kirjeldab seda, mida ka televaataja konkreetsel hetkel pildis näeb. Teisisõnu – see osa, kus teksti esitaja topeldab otseselt tekstiga pildis toimuvat. Oma bakalaureusetöös nimetasin seda osa kirjeldusest otsekirjelduseks (Liik 2010).

Kirjelduse esitamine ei saa aga toimuda alati ühte moodi. USA spordireporter Wayne Larrivee soovib sarnaselt tippsportlasele ka kommentaatoril emotsionaalses plaanis mitte kohe kõike välja panna. Tuleb jätta veel mõni käik varuks, ajaks kui võistlus jõuab lõpuhetkeni (Hedrick 2000: 72).

Minu bakalaureusetöös koorus analüüsitud materjali põhjal välja peamiselt kaks võtet, mille abil reporterid püüavad oma kommentaariga emotsionaalselt pingelist ja rahulikumat momenti eristada.

Esiteks kasutatakse hääle muutmist. See tähendab, et kui tegemist oli rahulikuma hetkega võistluses, siis rääkis reporter aeglasemalt, vaikselt, madalama häälega ja hoidis vestluslikumat atmosfääri. Kui aga oli pingeline hetk, siis võeti vastupidi kasutusele kiirem kõneviis, valjem ja kõrgem hääle ning pingestatum kõnemaneeer.

Teine võte oli aga kirjelduse, täpsemalt öeldes otsekirjelduse ja taustainfo vaheldumine. Rahulikumat hetkel keskendus reporter rohkem taustainfo, statistika ja muu mitte otsepildis toimuva kirjeldamisele, pingelisemal hetkel aga suunas suurema osa oma ressursidest otsepildi kirjeldamisele ehk teisisõnu otsekirjeldamisele (Liik 2010: 34).

Ülekande ajal on reporteri kõige suurem vaenlane aeg. Kui trükiajakirjanduses saab sõnu seada ja lauseid sättida, siis raadio- või telereportaaži puhul ei ole piisavalt aega, et vaatajale/kuulajale täiuslikku pilti maalida (Steen 2008: 152-153). Sellest tulenevalt peab kirjeldus olema spontaanne improvisatsioon. See omakorda nõuab ääretut täpsust, kus iga viga võib oluliselt kahandada reporteri autoriteeti (Uba 1968: 131).

2.6.1 Raadio vs televisioon

Spordireportaažis saab kirjelduse aspekti analüüsides sisse tuua olulise erinevuse raadio ja televisiooni vahel. Kokkuvõtlikult öeldes on asi lihtne: raadios tuleb kirjeldada mängu käiku võimalikult detailset, TV-s pole see vajalik; parem on pildile midagi lisada, mitte seda kirjeldada. Toomas Uba on seda vahet illustreerinud näitega 1960. aasta jalgpalli Euroopa meistrivõistlustelt, kus finaalmängus kasutati Moskva kesktelevisioonis teleülekande kommentaarina raadiokommentaari ning vaatajate reaktsioon sellele oli äärmiselt negatiivne, kuna liigne sõna sai segavaks (Uba 1968: 136).

2.6.2 Raadio

Mitmed kogenud kommentaatorid soovivad algajal kommentaatoril esmalt proovida raadioreportaaži, sest see õpetab hindama sõna väärtust (Hedrick 2000: 58). Kuna raadios on toimuva edasiandmise kiirus kõige olulisem, siis peab reporter oskama toimuvat kirjeldada võimalikult väheste sõnadega. Kuulaja peab olema pidevalt teadlik, mis areenil toimub –

spordireporter peab olema kuulajale silmade eest (Hedrick 2000: 59). Kiire rääkimine ei ole sellisel puhul kõige parem lahendus, kuna see takistab tekstist arusaamist.

Raadios on olulisel kohal ka statistika. Kõige olulisemaks peetakse punktiseisu/hetkeolukorra mainimist (see kehtib ennekõike sportmängude kohta). USA korvpallikommentaator Paul Tinkle on öelnud, kuulajad tahavad teada üksnes nelja asja: Mis seis on? Kes juhib? Kui palju aega on jäänud? Milline veerandaeg käimas on?¹ Üks Ühendriikide spordireportaaži pioneere Red Barber võttis võistlusele kaasa munataimeri, mille ta pani iga kolme minuti tagant helisema – iga märguande ajal tuli kuulajatele öelda mängu skoor (Hedrick 2000: 58).

Lisaks punktiseisule on raadios oluline ka mängus toimuv iga 10-15 minuti järel kokku võtta, et hiljem ülekandega liitunud inimesed saaksid aru, mis varem on toimunud ja miks antud hetkel võistlus sellises seisus on (Hedrick 2000: 59).

2.6.3 Televisioon

Toomas Uba on öelnud, et kommentaatori roll peaks olema ennekõike abistav, juhendav ja suunav – mida vaadata, kuidas vaadata, kuidas üht või teist situatsiooni mõista (Lindström 2003: 28).

Telereportaaži puhul on tõeline kunst see, kui reporter tabab ära, millal mitte rääkida. Tuleb rääkida sellest, mida pilt ei näita, millele keskmisel vaatajal ligipääs puudub. Paljud reporterid ei oska hinnata sobivate sõnade õigeaegset kasutust (Hedrick 2000: 93-94). Siiski võib televisioonis tekkida rääkimise tiheduse valikul probleem auditooriumi ootustega, kuna auditoorium koosneb väga erinevatest inimestest. Austraalia kriketikommentaator Richie Benaud on kirjeldanud olukorra keerukust:

„Õiget vahet on väga raske leida. Televaatajate hulgas on lapsed, emad ja isad, kes ei olegi varem kriketit näinud – nemad tahavad saada võimalikult palju infot. Siis on inimesed, kes võib-olla mängivad vabal ajal kriketit ja teavad sellest päris palju – nemad tahavad rohkem infot, aga kaugeltki mitte nii palju kui algajad vaatajad. Ja lõpuks on need inimesed, kes arvavad, et teavad kriketist rohkem kui keegi teine ja nemad ei taha, et neile üldse midagi

---

¹ Paul Tinkle. Sport Broadcasting Tips for Radio Beginners. URL (kasutatud veebruar 2010)
<http://www.americansportscastersonline.com/radiosportscastingtips.html>

räägitaks. Reporteril tuleb leida tasakaal ja kujundada enda jaoks mudelkuulaja, kes sobiks kõikide eelpool mainitud kuulajatüüpidega“ (Benaud 1984, Steen 2008: 157-158 kaudu).

Selline televaatajate mitmekesisus eksisteerib enamike spordialade puhul. Toomas Uba on näiteks toonud välja ka iluisutamise, kus kommentaar võib kubiseda eriterminitest, mille keerukuse tõttu võivad reportaažid vähem asjatundlikuma auditooriumi jaoks muutuda üksluiseks (Uba 1968: 152).

On öeldud, et telereportaaži puhul on reporteri kõige võimsamaks relvaks tema arsenalis vaikus (Benaud 1984). Kui vaikus kasutada õigel ajal, võib see mõjuda paremini kui ükskõik milline kommentaar. Telekanali FOX spordireporter Joe Buck rõhutab, et rääkimise ja vaikimise vahel tuleb leida õige rütm. Ei ole mõtet iga hetk jutustada, vahel on kasulikum lasta publikul reportaaži kanda (Hedrick 2000: 104).

Kuigi võrreldes raadioga peaks kirjelduse maht televisioonis olema tunduvalt väiksem, on Bob Costas korvpalli näitel öelnud, et telereportaažis ei saa areenil toimuvat kirjeldamata jätta, kuid seda tuleb teha lühidalt ja konkreetset. Kõige olulisem on identifitseerida võistlejaid.

Otsekirjeldus moodustab tema hinnangul teles üksnes viis protsenti kogu jutust. Suurem osa ajast tuleb nõ pildile allkirju panna ja ekspertkommentaatorit reportaaži kaasata (Hedrick 2000: 122).

See protsent jäi aga bakalaureusetöö raames analüüsitud materjali põhjal väga kaugele. Iluisutamine näitas ainsana potentsiaali niivõrd väikese otsekirjelduse mahu põhjendatud kasutamiseks, kuna iluisutamine on aeglase tempoga spordiala ja annab rohkem võimalusi vestluse arendamiseks. Teiste alade puhul võis otsekirjelduse maht olla küll alla 50 protsendi, kuid viis protsenti tundub antud mõõtmistulemuste valguses liialt utopiline number. See tähendaks reportaaži iseloomu drastilist muutmist, mis omakorda tähendaks, et reportaaž jätaks liiga jutustava ja samas sündmuste käiku hüljava mulje. Murdmaasuusatamise ja eriti jäähoki puhul oli aga oluliste sündmuste kontsentratsioon liialt kõrge, et neid kõiki reporteri kirjeldusest välja jätta ja hüljata (Liik 2010: 48-49).

Televisioonis mängib olulist rolli ka monitori jälgimine või mittejälgimine. Kui spordireportaaži ajal tekib hetk, kus vaataja märkab midagi olulist ekraanil ja kommentaator ei tee sellest välja, siis on põhjus tõenäoliselt selles, et kommentaator vaatab võistluse käiku väljakult/staadionilt mitte monitorilt. Mõned Ühendriikide spordikommentaatorid eelistavad jälgida ainult monitore, kuna see annab neile täpselt sama pildi, mida näevad televaatajad

kodudes ning nii on võimalik end pildiga paremini siduda. Teised jälle eelistavad jälgida areenil toimuvat, kuna siis saavad nad televaatajatele pakkuda just nimelt midagi sellist, mida nood ei näe. Kõige paremaks lahenduseks peetakse varianti, kus reporter jälgib piltlikult öeldes ühe silmaga monitori ja teise silmaga areenil toimuvat. Kumbagi ei tohi ära unustada (Hedrick 2000: 100-101).

2.6.4 Kiired ja aeglased spordialad

Kommentaari iseloomu määrab väga palju konkreetse spordiala tempokus. Kiire ala puhul nagu korvpall või jäähoki kulub suurem osa ajast toimuva pidevale kirjeldamisele (eriti raadios). Samas näiteks suusatamine või sportmängudest tennis ja kriket (Steen 2008: 153) on palju aeglasema tempoga võistlusalad ning jätavad seetõttu küllalt palju tühje kohti taustinformatsiooni ja analüüsi pakkumiseks. Urmas Ott on selgitanud, kuidas Toomas Uba just aeglase tempoga alade puhul pööras väga mõjusa efektiga rohkem tähelepanu vestluslikule reportaažile, kui tõi näiteks jooksumaratoni ajal sisse fakte vaatamisväärsustest (Ott, Lindström 2003: 88 kaudu). Kultuurilise taustaga reportaažide vestlusliku poole rõhutamist on oluliseks pidanud ka ETV spordireporter Anu Säärits (Säärits, Lindström 2003: 64 kaudu).

Ka bakalaureusetööst selgus, et reportaaži iseloomu üks suuremaid mõjutajaid ongi spordiala tempokus. Peamine erinevus tulebki sisse just otsekirjelduse mahtude osas. Näiteks bakalaureusetöös uuritud spordialadest oli jäähoki otsekirjelduse maht protsentuaalselt ligikaudu kolm korda suurem kui iluuisutamise puhul. Seega leidis tõestust ka fakt, et aeglasema tempoga spordialade (iluuisutamine) puhul on otse- ja üldise kirjelduse maht väiksem ning kiirema tempoga alade puhul (jäähoki) on otse- ja üldise kirjelduse mahud jällegi suuremad.

2.7 Ekspertkommentaator

Ühendriikide spordiajakirjanduses kutsutakse ekspertkommentaatorit värvi-kommentaatoriks (*color-commentator*). Inglismaal on levinud kaaskommentaatori (*co-commentator*) mõiste.² Eestis on kasutusel nii ekspertkommentaator kui ka kaaskommentaator, kuid kõige

² Wikipedia – Color commentator. URL (kasutatud veebruar 2010)
http://en.wikipedia.org/wiki/Color_commentator

sagedamini ei taheta reporterit ja ekspertkommentaatorit üldsegi teineteisest eraldada. Suurbritannias ja eriti Ameerika Ühendriikides on ekspertkommentaatori ülesanded ja vajalikkus üsna täpselt reglementeeritud.

Reporterit ja ekspertkommentaatori vaheline koostöö on reportaaži ajal väga oluline. Rääkimise kord ja ülesanded eetris peavad täpselt paigas olema – teineteisest ei tohi üle rääkida (Steen 2008: 159). Reporter juhib ekspertkommentaatori tegevust ja peab õige rütmi leidma. Tuleb leida õige süsteem, kasvõi kehakeele märgid, et selgeks teha, millal keegi midagi rääkima peab (Hedrick 2000: 78).

Raadios on reporterit ja kaaskommentaatori vaheline rääkimise osakaal vastavalt 45 ja 55 protsenti – st. kaaskommentaator räägib rohkem. Teles on samad numbrid vastavalt 40 ja 60 protsenti (Hedrick 2000: 60-61).

Bakalaureusetöös uuritud kolmest alast (iluisutamine, jäähoki, murdmaasuusatamine) näitasid Hedricku esitatud protsentuaalseid osakaale üksnes iluuisutamise reporterid. Murdmaasuusatamises Põhja-Ameerika telekanaleid võrdlusmaterjalina ei olnud ja jäähoki ei võimaldanud suure otsekirjelduse kontsentratsiooni tõttu eksperdile eetriaega oluliselt rohkem 40 protsendist. Kui välja arvata eksperte rohkem soosinud iluuisutamine, siis jäi kõikide reportaažide puhul ekspertide eetriaeg oluliselt alla reporterit omale. ETV oli selles arvestuses üks eksperdivaenulikumaid (Liik 2010: 47).

Bakalaureusetöös analüüsitud materjali põhjal koorusid välja peamised eksperdi ja reporterit rollidele iseloomulikud jooned. Ekspert kommenteeris võistlejaid, võistlusolukordi, kritiseeris neid vajadusel ja esitas muid nn mahlakaid kommentaare; reporter aga tegeles kirjelduse, taustinfo ja statistikaga. Sellisest jaotusest pidasidki kõige selgemalt kinni Põhja-Ameerika telekanalid NBC ja CTV ning taolise rollijaotuse puhul oli reportaaž ka funktsionaalselt ja esteetiliselt kõige sujuvam. Euroopas ja sealhulgas Eestis oli aga rollijaotus vabam ja tihti võttis reporter eksperdi rolle enda kanda. Uuritud reportaažide raames oli hetki, kus reporterit hinnangud jätsid eksperdi omade kõrval kahtlase väärtusega mulje. Selgus, et Ameerika Ühendriikide koolkonna selgem jaotus oli üldiselt ka põhjuseks, miks nende eksperdid said teiste maade ekspertidega võrreldes rohkem eetriaega (Liik 2010: 47).

Ekspertkommentaatori rollis peaks olema oma ala ekspert – keegi, kes on antud spordialaga varem tegelnud või muul moel sellega professionaalselt seotud. Võimaluse korral võiks tegemist olla mõne kuulsa isikuga, kelle puhul väljendub autoriteet juba nimes (Hedrick 2000: 98).

Samas tuleb arvestada, et eksperdid ei ole väljaõppinud ajakirjanikud ja reporteril tuleb ekspertkommentaatori eest hoolitseda. Ekspertidel on head mõtted ja ideed, kuid paljudel juhtudel (eriti kogenematul eksperdil) on probleeme eneseväljendusega. Reporter peab seetõttu eksperti hoolikalt kuulama. Kui midagi jääb segaseks, siis saab reporter seda üle täpsustada või vajalikus kohas uue küsimuse esitada (Hedrick 2000: 125).

Ameerika jalgpalli kommentaator Mike Patrick on sõnastanud USA koolkonnas väga rangelt paika pandud ekspertkommentaatori ja reporteri rollid: „Kommentaatorid unustavad ära, mis nende töö on. Isegi kui reporter tunneb, et ta teab spordiala läbi ja lõhki, ei ole tal võrreldes ekspertkommentaatoriga mingit õigust professionaalseid arvamusi välja käia (nt. „See oli väga hea rünnak“) – need tuleb eksperdile jätta. [...] Kui reporter teab midagi, siis on tal võimalus ekspertkommentaator selleni juhtida – eriti kui nad on seda varem eetriväliselt arutanud“ (Hedrick 2000: 98).

Enne mängu võib ekspertkommentaatoriga nõ lahinguplaani paika panna. Näiteks Bob Costas palub enne mängu oma kaaskommentaatoril välja pakkuda kümme teemat konkreetse võistluse kohta, mille üle saaks mängu käigust olenemata ülekande ajal arutada (Hedrick 2000: 123).

Reporter võib ka ekspertkommentaatori käest mõne võistluse nüansi kohta reportaaži ajal julgelt küsida. Seda tehes pöördub ta eksperdi poole kui osa kuulajatest/vaatajatest.

Kindlasti tuleks ekspertkommentaatori ülesandeks jätta kõige kriitilisemad ütlused kohtunike ja mängijate suunal. Reporter võib sealjuures kohtunikku kritiseerida üksnes juhul, kui ta on kohtuniku eksimuses surmkindel (Hedrick 2000).

Kuna teles jääb rohkem aega analüüsiks ja vabamaks kommentaariks, siis on ekspertkommentaatori roll teles suurem kui raadios. NBA kommenteerimisega kuulsaks saanud Ühendriikide reporteri Kevin Harlani hinnangul on ekspertkommentaator tähtsuselt mängu keskmes, pärast teda tuleb telepilt ja siis alles kolmandana kõike kokku dirigeeriv reporter (Hedrick 2000: 98).

Ekspertarvamus on spordiala puhul ajakirjanduslikus mõttes olulisel kohal, kuna ekspert peaks olema see, kes spordiala televaataja jaoks sellise pilguga tõlgendab, mis võistlejale kõige lähedasem on. Reporter ei ole (üldjuhul) spordialaga professionaalsel tasemel tegelenud ja tema ei tohiks nähtut oma teadmiste baasil tõlgendada. Tema ülesandeks peaks ajakirjanikule omaselt jääma siiski üksnes vahendamine ning tal tuleks tõlgendamisel usaldada eksperti. Sellest tulenevalt on ekspertide suurem eetriaeg võrreldes reporteriga

õigustatud ja selliste alade puhul nagu murdmaasuusatamine ja iluuisutamine võiks ka ETV ekspertide eetriaaja osakaal tunduvalt suurenedagi (Liik 2010: 47-48)

2.7.1 Reporter eksperdi rollis

Erinevalt Ühendriikide koolkonnast, kus reporteri ja eksperdi rollid on väga rangelt määratud, võib näiteks Euroopas ja sealhulgas Eestis märgata vabamat rollijaotust. Näiteks Briti teleteadlane Ivor Yorke (1990) on spordikommentaatori üheks olulisemaks rolliks nimetanud interpreteerimist. See aga sisaldab paratamatult endas ka hinnangut, mis peaks Ühendriikide õpetuste järgi jääma eksperdile. Ka Toomas Uba (1968) on reportaaži nimetanud subjektiivseks žanriks – jällegi vihje seisukohale, et reporteri arvamus ja hinnang on vastupidiselt Ühendriikide koolkonnale reportaažis igati asjakohased.

Eesti kontekstis on reporteri palju laiemat haaret selgitanud Heino Mikkin, kes on seejuures nimetanud spordiajakirjanikku küll vahendajaks, kuid maininud ka seda, et reporteril tuleks reportaaži hinnangutega sisustada. Ta on ka lisanud, et spordiajakirjanikul on võime oma hinnangutega võistlus kuulaja/vaataja jaoks ära rikkuda. (Mikkin 1981, Lindström 2003: 10). Sellest tulenevalt saabki reporteri astumist eksperdi rolli riskantseks sammuks pidada, mistõttu eksperdi kasutamine kasvõi konsultandina peaks olema vältimatu osa spordireportaažist.

2.7.2 Kolme liikmega reportaažitiim

Ameerika Ühendriikides kasutatakse mõne ala puhul vahel ka kolmest liikmest koosnevat kommentaatoritiimi. Paljudel juhtudel see siiski ei tööta ja üldiselt peetakse seda palju keerulisemaks koosluseks kui klassikalist kahe liikmega tiimi. Peamine probleem tekib sellest, kui palju ja mis ajal keegi rääkima peaks. Üksteisest üle rääkimine on kerge tulema. Tavaliselt koosneb kolmeliikmeline reportaažitiim kahest ekspertkommentaatorist ja ühest reporterist, kes kogu reportaaži raamistiku paika paneb. Kuna kolm liiget tahavad rohkem jutustada, siis saabki seda kooslust kasutada niisuguste alade puhul, kus jääb palju aega mängutühimike täitmiseks. Näiteks töötab see USA praktikas kõige paremini Ameerika jalgpalli puhul (Hedrick 2000: 70-71).

Kolmeliikmelist reportaažitiimi on väga raske tööle saada ka siis, kui kõik liikmed üksteist läbi ja lõhki tunnevad. Ideaalseks toimimiseks on vaja õiget tasakaalu isiksuste vahel.

Näiteks naljamees, mõistuse häääl ja juht on üks paremini töötavaid kombinatsioone. Juhi ehk reporteri ülesanne on kahte eksperti õigesti „majandada“ – tal tuleb leida neile hetked, millal rääkida, kuid samal ajal tuleb püsida võistluses järje peal ja hoida oma juttu sidusana (Hedrick 2000: 70-71).

Mõne Ameerika meeskonnaspordiala (näiteks ameerika jalgpalli) puhul kasutatakse reportaažitiimis ka vaatlejat (*spotter*), kes aitab väljakul mängijaid identifitseerida. Teda kasutatakse siiski rohkem varuvariandina ning tema häääl ei kostu reportaažis kunagi (Hedrick 2000: 68).

2.8 Objektiivsus

Üks reportaaži kui subjektiivse žanri riskikohti on üleüldine ajakirjanduslik objektiivsus. Just Toomas Uba on välja toonud, et reportaaži objektiivsuse säilitamise teeb eriti raskeks žanri subjektiivne iseloom. Eriline oht võib seejuures olla nimelt spordireportaaži puhul, sest autoril võib olla oma lemmikmeeskond või -sportlane (Uba 1968). Uba on hiljem lisanud, et kommentaator ei peaks väljendama oma suurt lugupidamist ühele või teisele sportlasele, vaid peaks kaasa elama võistluspingele, spordile tervikuna (Uba 1988, Lindström 2003 kaudu).

Ajakirjanduslikku objektiivsust on kontseptusaalselt defineeritud mitmel erineval viisil ning seda võib ka erinevalt mõista. Ent antud töö raames käsitlen objektiivsust peamiselt kahest suunast lähtuvalt.

Esiteks, epistemoloogilisest aspektist lähtuvalt defineeritakse ajakirjandusliku objektiivsuseks seda, kui faktid on võimalik eraldada arvamusest ja väärtushinnangutest ning ajakirjanikul on sealjuures vahendaja roll, kui ta vahendab auditooriumile reaalse elu tõde või tähendusi (Hackett 1984).

Eetilise rõhuasutusega käsitluses märgitakse, et ajakirjanduslik objektiivsus väljendub peamiselt aususes ja tasakaalustatuses. Tasakaalustatud ajakirjandus esitab teemade osas mitmeid erinevaid vaatekohti, mis olenevalt teemast võivad (või peavadki) üksteisele oponeerida ning presenteerib neid kui võrdselt valideidseid seisukohti – see tähendab, et ükski osapool ei saa loos eesõigust (Klaidman ja Beauchamp, 1987).

Eesti kontekstis võib rahvusvaheliste võistluste puhul esineda tugev oma riigi sportlaste pooldamine ning sellest lähtuvalt ka ajakirjanduslikku ebaobjektiivsust või tasakaalustamatust. Kuigi see ei pruugigi televaatajale/raadiokuulajale niivõrd vastumeelne olla, soovivad ameeriklased siiski hoida tasakaalu: isegi, kui kuulajate/vaatajate seas on 99

protsendi ulatuses sama rahvuse/võistkonna pooldajaid, peaks reporter hoidma neutraalset positsiooni – vajadusel tunnustama ka vastast või kritiseerima omasid (Hedrick 2000: 59-60).

Üks levinum objektiivsuse tahtlik või üldjuhul siiski tahtmatu rikkumine tekib siis, kui kommenteeritakse võistluskohtunike otsuseid. Isegi, kui kohtuniku kritiseerimine näib olevat täiesti õigustatud, võib see auditooriumile tunduda kallutatud kommenteerimisena. Üks võimalus, nagu soovitab Wayne Larrivee, säilitada konfliktset olukorras erapooletust, on jätta kohtumõistmine kuulajatele/vaatajatele. Sellisel juhul tuleks lihtsalt olukorda kirjeldada ning mitte anda hinnanguid (Hedrick 2000: 73). Kohtunike kritiseerimine mõjub ebaobjektiivsena, kuna see kätkeb endas arvamusi ja väärtushinnanguid ning ei fokusseeru tõe vahendamisele.

3. Uurimisküsimused

Antud töö uurimisülesanne on analüüsida televisiooni spordireportaaži žanrit ennekõike Eesti kontekstis ja kõrvutada Eesti spordireportaaže USA ja Briti analoogidega. Eesmärk on praktilistest näidetest lähtuvalt ning oma ala ekspertide arvamustele ja kogemustele tuginedes selgitada välja antud žanri heaks toimimiseks vajalikud juhised, soovitused ning nende toimimist praktikate analüüsiga katsetada. Lähtuvalt teoreetilistest alustest on ekspertintervjuude ja praktikate analüüsi aluseks seatud alljärgnevad küsimused. Seejuures on oluline märkida, et küsimused 3.-7. on samad, mis olid minu bakalaureusetöös (Liik 2010). Nende täiendav uurimine on vajalik, et saada vastused kahele esimesele küsimusele ning lisaks annab nende täiendav uurimine hea ja värske võrdlusmomendi seoses kaheksanda uurimisküsimusega. See, et tegemist on samade küsimustega, ei tähenda, et tegemist oleks bakalaureusetöö tulemuste kordamisega. Küsimused on osaliselt samad ka seetõttu, et kasutan reportaažide analüüsimiseks sama metoodikat, mida bakalaureusetöös ja uurin spordireportaaži samu aspekte.

- 1) Missugune on Eesti spordireporterite hinnangul hea spordireportaaž?
- 2) Missugune on Eesti spordikommentaatorite (reporteri ja eksperdi) väljaõpe?
- 3) Missuguseid ülesandeid täidab reporter reportaaži ajal?
- 4) Missuguseid ülesandeid täidab ekspert reportaaži ajal?
- 5) Kas ja kuidas muutub kommentaatorite töö sõltuvalt spordiala eripärast?
- 6) Milline on kommentaatorite koostöö otseülekande eetris?
- 7) Milline on Eesti spordireportaaž võrreldes teiste riikide spordireportaažidega lähtuvalt neljast eelnevast küsimusest?
- 8) Kuidas suhestuvad Eesti spordireporterite spordireportaaže puudutavad hinnangud ja arvamused reaalsete praktikatega?

4. Uurimismeetod ja valim

Antud peatükis selgitan esmalt töös kasutatud uurimismeetodeid ning seejärel tutvustan valimit.

4.1 Uurimismeetod

Uurimismeetoditest on selles töös kombineeritud kvalitatiivset ja kvantitatiivset kontentanalüüsi ning kasutatud ka semistruktureeritud intervjuud.

Kontentanalüüsi meetodeid on kasutatud intervjuude analüüsimiseks ja spordireportaažide videosalvestuste analüüsimiseks. Kvalitatiivse kontentanalüüsi meetod baseerub mitteamvulistel andmetel, kus eesmärk on saada terviklikku empiirilist andmestikku arvestades kvaliteete ja detaile (Kalmus 2008). Kvantitatiivset uurimismeetodit kasutatakse sotsiaalsete nähtuste arvuliste andmete uurimises. Uurimistulemused peavad olema statistiliselt töödeldavad. Uurimise eesmärgiks on leida korrelatsioone ning põhjus-tagajärg seoseid ja teha üldistusi (Kalmus 2008).

Antud töö uurimisobjektideks on ühest küljest televisiooni spordireportaažide videosalvestused ning minu ülesanne on neid reportaaže sisu iseloomustavate arvuliste ja sõnaliste tunnuste alusel kõrvutada. Teisalt on uurimisobjektideks semistruktureeritud intervjuude transkriptsioonid, millede puhul soovin välja tuua detaile ja kvaliteete ning neid erinevate intervjuude lõikes omavahel võrrelda. Seetõttu sobibki antud ülesannete täitmiseks kõige paremini kontentanalüüs, kus arvuliselt mõõdetavate tunnuste analüüsimiseks kasutan kvantitatiivset lähenemist ja sõnaliselt hinnatavate tunnuste analüüsimiseks kvalitatiivset meetodit.

Kvantitatiivsete ehk arvuliste tunnuste võrdlemist kasutan ka reportaažide analüüsis hääle kõrguste võrdlemisel ja seal on mõõtmiseks kasutatud lisanduva meetodina hääle sagedusspektrogrammi analüüsi. See on üks paremaid ja koos tõlgendusega täpsemaid hääle kõrguse visualiseerimise ja mõõtmise meetodeid, kuna arvestab lisaks domineerivale sagedusele helis ka kõrvalsagedusi ja nende tugevust (Audio Noise... 2013).

Ekspertintervjuude puhul on välja valitud töö autori hinnangul viis Eesti parimat ja oma stiililt erinevat spordireporterit, kes tegelevad spordivõistluste kommenteerimisega. Intervjueeritavaid on viis, kuna see on antud töö eesmärki silmas pidades ehk erinevate seisukohtade välja toomiseks piisav arv.

Kasutatud on semistruktureeritud ekspertintervjuusid, mis meetodina sobib antud uurimisülesande täitmiseks kõige paremini, kuna intervjuudega kogutud teave sobib põhjuslike seoste leidmiseks ja seletavaks uuringuks (Vihalemm 1998).

4.2 Valim

Valimi moodustavad esiteks viis Eesti spordireporterit, kes tegelevad (või on tegelenud) regulaarselt televisioonis spordivõistluste kommenteerimisega. Teise poole valimist moodustavad kümme erinevat televisiooni spordireportaaži salvestust kahelt erinevalt alalt – jalgpall ja kergejõustik.

4.2.1 Intervjueeritavate valik

Intervjueeritavate hulka on valitud viis Eesti juhtivat spordikommentaatorit, kes tegelevad või on tegelenud võistluste kommenteerimisega regulaarselt ja kellel on erinev reportaaži tegemise stiil. Reporterite taustad on muude viidete puudumisel võetud otseselt ekspertintervjuudest, mis on esitatud Lisas 2.

Tarmo Tiisler - teinud spordireportaaže Eesti Televisioonis alates 2010. aasta jalgpalli MM-ist. Enne seda tegi 17 aastat spordivõistluste otsereportaaže raadios. Kõige rohkem on televisioonis kommenteerinud jalgpalli, lisaks ka suusatamist ja korvpalli. Raadios oli korvpall tema üks nn firmamärke. Kõrgem ajakirjanduslik haridus puudub, lõpetanud Tartu Ülikooli ajalooteaduskonna. 2010. aastal lõpetas lavakunstikooli magistrantuuri, kus kaitses tööd "Pildi jutustamine" (EMTA Lavakunstikool... 2013).

Lembitu Kuuse - Teinud Eesti Televisioonis spordireportaaže alates 1981. aastast. Töötanud ka raadios spordireporterina, sealhulgas 1988. aasta Calgary ja Seouli olümpiamängudel. Spordialadest on kõige rohkem kommenteerinud murdmaasuusatamist. Ajakirjanduslikku kõrgemat haridust pole, lõpetanud Tartu Ülikooli matemaatikateaduskonna rakendusmatemaatika eriala.

Ott Järvela - Teinud televisioonis spordireportaaže 2007. aasta sügisest. Esmalt kommenteeris telekanalis Kalev Sport, seejärel selle järglastes TV4 ja TV14. Praegu kommenteerib jalgpalli kanalites TV6 ja Viasat Sport Baltic. Jalgpall ongi praktiliselt ainus ala, mida ta on televisioonis kommenteerinud (üks kord on kommenteerinud saalihokit). Töötanud ka raadios, kuid sealt tegi peamiselt lühikesi otselülitusi ja mitte täispikki reportaaže. On õppinud Tartu Ülikoolis ajakirjandust, kuid õpingud on lõpetamata.

Kalev Kruus - Töötanud televisioonis aastast 1998, esimese reportaaži tegi 2002. aastal. Pärast mõneaastast pausi jätkas aktiivselt spordireportaažide tegemist 2008. aastal. Kommenteerinud erinevaid spordialasid kanalites TV3, TV6 ja Viasat Sport Baltic. Kõige rohkem on kommenteerinud jalgpalli ja korvpalli, kuid lisaks tegeleb regulaarselt ka Vormel 1 ülekannete kommenteerimisega. Raadios luges kunagi spordiuudiseid, muu kogemus raadiost puudub. Ajakirjanduslik kõrgharidus puudub, õppinud rekreatsiooni, soome keelt, kuid lõpetatud kõrgharidust pole.

Raul Rebane - Töötas aastatel 1975-1994 Eesti Televisioonis spordireporterina. Tegi ülekandeid ka suurvõistlustelt - olümpiamängudelt ning maailma- ja Euroopa meistrivõistlustelt. Kõige rohkem kommenteeris kergejõustikku. Raadios on töötanud, kuid mitte spordivaldkonnas. Lõpetanud Tartu Ülikooli ajakirjanduse erialal.

4.2.1 Spordireportaažid

Spordireportaažide valimi moodustavad kaks eritüübilist spordiala - jalgpall ja kergejõustik. Seejuures on põhirõhk jalgpallil, kuna tegemist on Eestis ja ka rahvusvahelises ringhäälingus ühe enimkajastatava spordialaga. Kergejõustik on valimisse lisatud eesmärgiga tuua välja erinevate spordialade kommenteerimisest tingitud žanritehnilisi erinevusi. Valimis on ERRi ülekanded Londoni olümpiamängudelt, Viasat Sport Balticu ülekanded jalgpalli Meistrite liiga mängudelt ja erinevate Briti ja USA telekanalite ülekanded samade alade võistlustelt. Seejuures ei ole alati tegemist täpselt sama spordivõistlusega, sama on vaid spordiala ja mõnel puhul ka võistlussari (nt olümpiamängud või jalgpalli Meistrite liiga). Täpselt sama võistluse või isegi sama analüüsitava hetke valimine pole otseselt vajalik, kuna reportaažid on võrreldavad ka ilma selleta. Oluline on üldiste stiilide erinevuse võrdlemine mitte üksikude detailide kõrvutamine.

Kõiki reportaaže on käsitletud üldiselt põhimõttega, et seda teevad kaks inimest, kellest üks on juhtiva reporteri ja teine abikommentaatori rollis. Kõige tavalisema struktuuri alusel on abikommentaatoriks seejuures ekspert, kuid selles osas on ka erinevusi, mis on alade ja kanalite valikus välja toodud ning neid on tulemuste analüüsimisel vajadusel arvestatud.

4.2.1.1 Spordialade ja telekanalite valik

Kanalite valik sõltus üldjuhul kõige rohkem ülekannete salvestuste hankimise võimalustest. Iga võistluse puhul on baasreportaažiks valitud ETV (Eesti Televisioon – Eesti avalikõiguslik ringhääling) või Viasat Sport Balticu (Rootsi omanikega Balti riikides leviv eraomandis spordikanal, millel on eestikeelsed kommentaatorid) ja TV6 (Eesti erakanal) ülekanne ja vastavalt töö autori keeleoskusele on võrdlusmaterjalina valitud ingliskeelsete telekanalite reportaažid samadelt aladelt.

Nii kättesaadavusest kui keelest tulenevalt ongi võrdlusmaterjaliks valitud Sky Sports (Suurbritannia erakanal, mis keskendub spordile), Fox Soccer (USA erakanal, mis keskendub jalgpallile), ITV Sport (Intependet Television Authority Sport - Suurbritannia erakanal, mis keskendub spordile), BBC (British Broadcasting Corporation - Suurbritannia avalikõiguslik ringhääling) ja NBC (National Broadcasting Company – Ameerika Ühendriikide erakanal).

Eesmärk oli valida nii kergejõustiku kui ka jalgpalli puhul nii USA kui Suurbritannia näiteid. Kuigi õnnestus hankida mõlema riigi telekanalite ülekandeid nii jalgpallist kui kergejõustikust, siis valitud USA telekanal (Fox Soccer) kasutab ka jalgpalli puhul Suurbritannia kommentaatoreid ning seetõttu on valikust ameeriklaste kommentaariga jalgpalli näide puudu.

4.2.1.1.1 Jalgpall

Jalgpall on valikusse lisatud, kuna see on maailma kõige populaarsem spordiala (The Economist... 2011). Lisaks on jalgpall ka Eestis erinevates telekanalites iganädalaselt kajastatav spordiala ning seetõttu tegeleb selle ala regulaarse kommenteerimisega Eestis mitmeid erinevaid reportereid.

Nii Inglise kui Eesti kanalite puhul on jalgpall suure populaarsusega spordiala, mis on mõlema riigi ajakirjanduses ja sealhulgas teleajakirjanduses üks kajastatumaid spordialasid. ERR kannab regulaarselt üle Eesti jalgpallikoondise mängu ja lisaks sellele ka jalgpalli suurvõistlusi - maailmameistrivõistlusi ja Euroopa meistrivõistlusi (ERR – UEFA Euro 2012... 2013).

Viasat Sport Baltic kannab üle nii Inglise jalgpalli kõrgliiga kui ka Euroopa Meistrite liiga mängu. Lisaks sellele on nende kavas aeg-ajalt rahvusvahelised sõprusmängud ja valikmängud ning ka teiste Euroopa liigade mängud (Viasat Sport... 2013).

TV6 kannab üle Eesti meistriliiga mängu ja Meistrite liiga mängu (TV6... 2013).

Sky Sports kannab üle kõikide Euroopa suuremate jalgpalliliigade mängu, lisaks ka Euroopa Meistrite liiga mängu ja rahvuskoondisete mängu (Sky Sports... 2013).

Fox Soccer on spetsiaalselt jalgpallile keskenduv telekanal, mis kannab üle Euroopa olulisemaid klubimängu (Meistrite liiga, Euroopa suurliigad jne) ning ka USA jalgpalliliiga mängu, rahvuskoondiste kohtumisi (Fox Soccer... 2013).

ITV Sport tegeleb regulaarselt Inglise kõrgliiga jalgpalli ja Euroopa Meistrite liiga kajastamisega (ITV Sport... 2013).

Eeldatavalt võiks jalgpalli puhul olla tegemist spordialaga, mis annab sarnaseid tulemusi kui bakalaureusetöös andis jäähoki analüüs, kus kommenteerimise stiili dikteerib tempokus ja suur otsekirjelduse kontsentratsioon (Liik 2010).

4.2.1.1.2 Kergejõustik

Kergejõustik on valitud peamiselt põhjusel, et see on oma olemuselt võrreldes jalgpalliga küllalt erinev spordiala ja nõuab reportaažis stiililiselt teistsugust lähenemist. Lisaks on see samuti üks populassarsemaid spordialasid Eesti telekanalites. Sobiva võistluse valimisel on arvestatud seda, et sündmus oleks võimalikult rahvusvaheline ja maailmaspordis olulisel kohal. Seetõttu on Londoni olümpiamängude salvestused hea valik ja need on ka arvestades antud töö valmimise aega piisavalt värsked.

ETV kannab kergejõustikuvõistlusi üle peamiselt suurvõistluste ajal - kergejõustiku Euroopa- ja maailmameistrivõistlusi ning olümpiamängu (ERR – London... 2013).

Nii NBC kui BBC kannavad üle lisaks eelnimetatud võistlustele ka väiksemaid kergejõustikuvõistlusi - teemantliiga, kuldiilga jms ning rahvuslikud meistrivõistlused (USA Track and Field... 2013) (BBC – Athletics 2013).

Kergejõustik on eeldatavasti võrreldes jalgpalliga tunduvalt aeglasema tempoga spordiala ning sellest tulenevalt võivad reportaažis esile kerkida võrreldes jalgpalliga teistsugused nüansid.

4.2.1.2 Valim alade ja kanalite kaupa

Kokku moodustavad valimi kümme erinevat ülekannet, kaheksalt erinevalt võistluselt, kaheksalt erinevalt telekanalilt. Omavahel on sarnastel ja võrreldavatel alustel analüüsitud kõiki jalgpallireportaaže ja kergejõustikureportaaže.

	võistlusala	kuupäev	salvestuse kestvus	kanalid
1	2012. aasta Londoni olümpiamängude eelviimane võistluspäev	11.8.12	105 minutit	ETV (Eesti)
2	2012. aasta Londoni olümpiamängude 13. võistluspäev kergejõustikuareenil	8.8.12	80 minutit	BBC (Suurbritannia)
3	2012. aasta Londoni olümpiamängude meeste 100 meetri jooksu finaali ja 200 meetri jooksu finaali	05.08.12 ja 09.08.12	22 minutit	NBC (USA)
4	Jalgpalli Euroopa Meistriliiga 1/16 finaali esimene kohtumine Glasgow Celtic ja Torino Juventuse vahel	12.2.13	100 minutit	Fox Soccer (USA/Suurbritannia) ITV Sport (Suurbritannia)
5	Jalgpalli Euroopa Meistriliiga 1/16 finaali esimene kohtumine Real Madridi ja Manchester Unitedi vahel	13.2.13	100 minutit	TV6 (Eesti) Sky Sports 1 (Suurbritannia)
6	Jalgpalli Euroopa Meistriliiga 1/16 finaali teine kohtumine Dortmundi Borussia ja Donetsk Šahtari vahel	5.3.13	100 minutit	Viasat Sport Baltic (Eesti)

7	MM-valikmäng Eesti ja Andorra vahel	26.3.13	100 minutit	ETV (Eesti)
8	Euroopa Liiga finaali Lisaboni Benfica ja Londoni Chelsea vahel	15.5.13	100 minutit	Viasat Sport Baltic (Eesti)

4.2.1.3 Kategooriad

Reportaaže on analüüsitud vastavalt kategooriatele, mis jagunevad kolme suuremasse alakategooriasse – reporter, ekspert ning reporteri ja eksperdi koostöö. Sellise jaotusega saab kõigepealt ülevaate reporteri töö iseloomust, seejärel eksperdi omast ning lõpetuseks saab eelnevale ja lisanduvale infole tuginedes analüüsida ning võrrelda kommentaatorite koostööd.

Reporterit ja eksperti ei ole seejuures hinnatud samadel alustel ning sellest tulenevalt on reporteri ja eksperdi alakategooriad küllaltki erinevad. Seda esiteks põhjusel, et reporteril ja eksperdil on eeldatavasti täita erinevad rollid. Lähtuvalt traditsiooniliselt väljakujunenud rollidest (ptk 2.7 ja 2.7.1) on seega analüüsiks seatud ka erinevad alakategooriad. Kui palju üldse kommentaatorid traditsiooniliselt välja kujunenud rollidesse jäävad, on välja toodud kategooriaga 4.2.1.3.3.

Teine põhjus kommentaatorite erinevaks analüüsiks on fakt, et reporter on (üldjuhul) õppinud ajakirjanik, aga ekspert mitte. Sellest lähtuvalt on põhjalikumalt uuritud reporteri häälekasutust ja kõnelemise võtteid. Eksperdi puhul on seevastu kõige üldisemal kujul uuritud seda, kuidas ta tuleb toime oma mõtete ja seisukohtade avaldamisega.

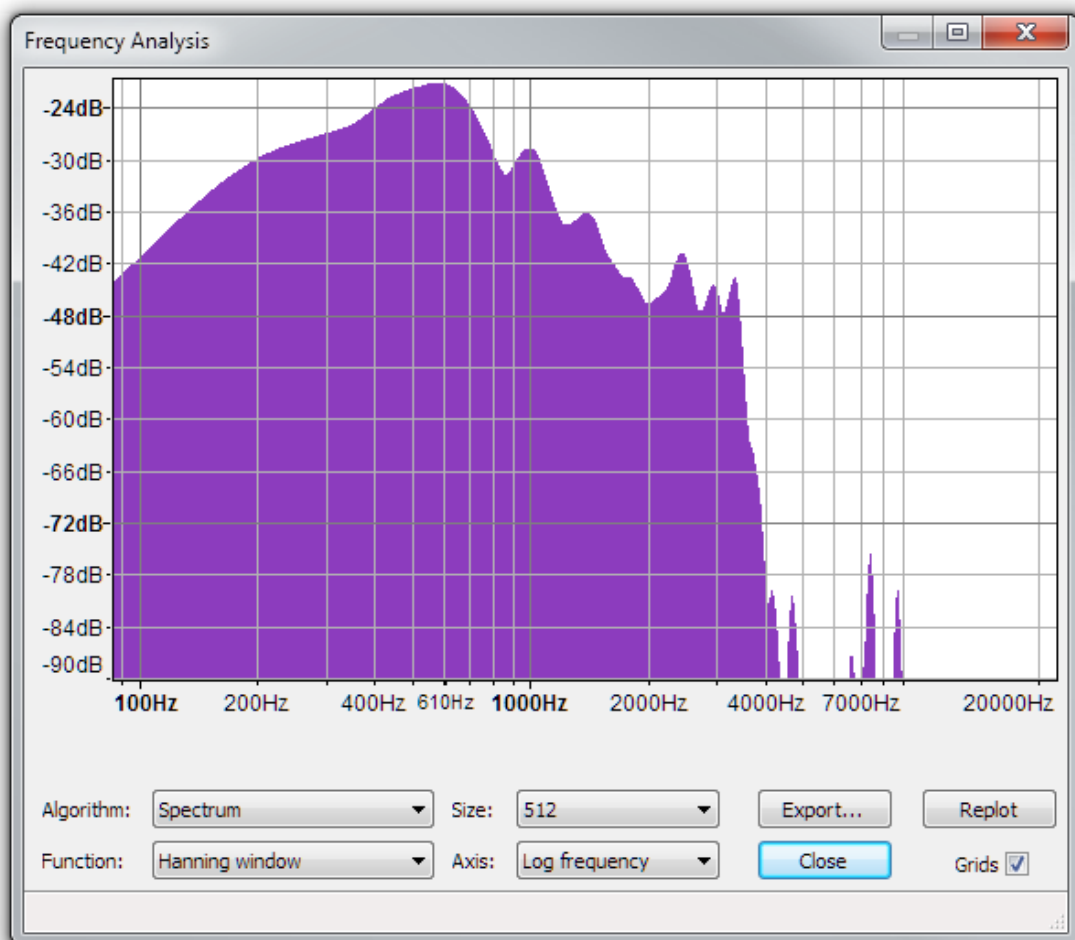
Kõik kategooriad ja nende analüüsimise alused on tuletatud otseselt teoreetilistest alustest. Peamiselt on kasutatud Hedricku (2000) käsitlust (hääle analüüs, reporteri ja eksperdi rollid), mida on toetatud Uba (1968), Liigi (2010) ja teiste käsitlustega.

4.2.1.3.1 Reporter

Reporterite kategooria jaguneb omakorda kaheksaks kategooriaks. Esmalt analüüsin reporterite hääle kõrgust, siis rääkimise kiirust, seejärel hääle iseloomu, teksti arusaadavust ja

diktsiooni ning sõnavara. Viimaks iseloomustan reporteri kirjelduse osa reportaažist, seda, kuidas toimub emotsionaalse pinge hoidmine ning viimaks reporteri objektiivsust reportaažis.

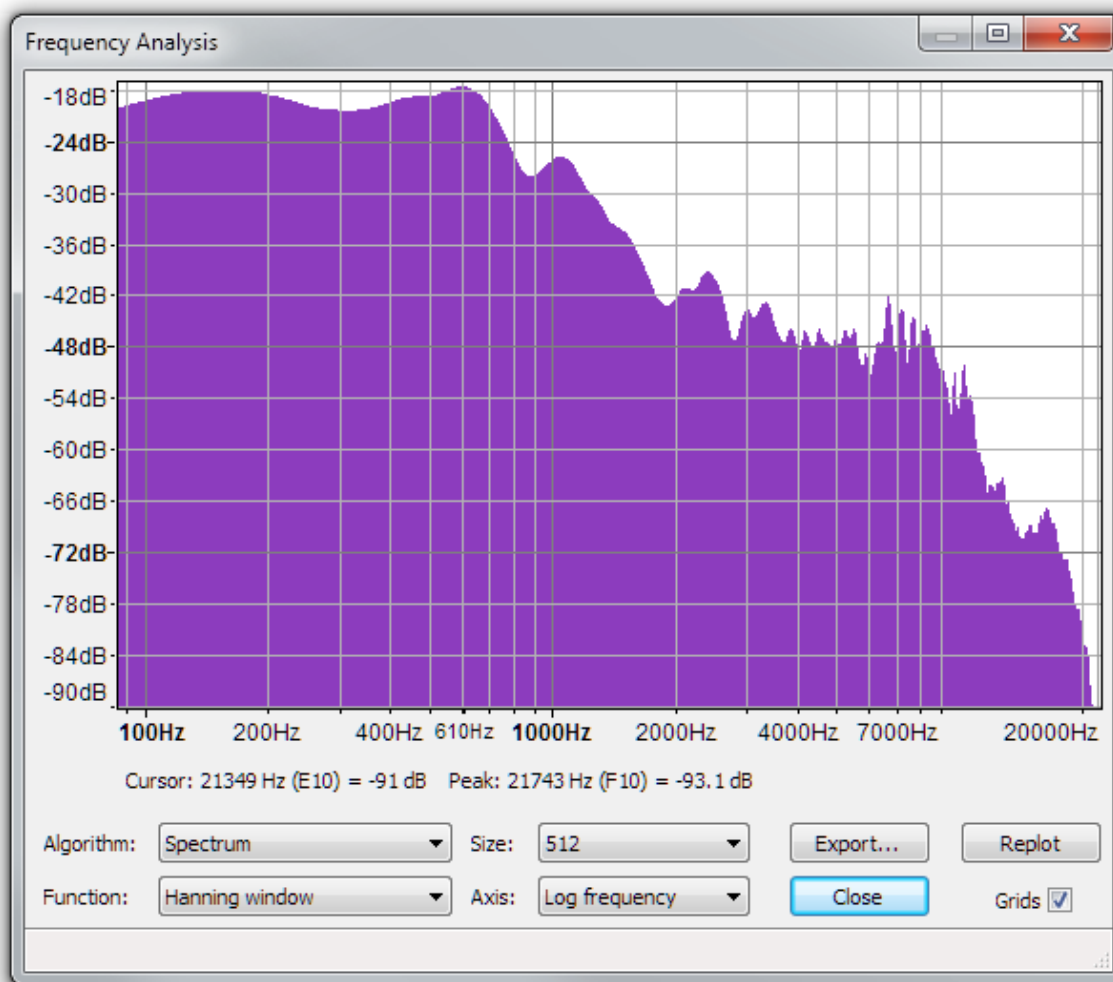
Hääle kõrgus – Antud töös kasutan hääle kõrguse mõõtmiseks hääle sageduse spektrogrammi analüüsi. Inimese hääli sisaldab sadu erinevaid sagedusi, mõned kõrgemad, mõned madalamad. Hääle kõrguse registreerib kõige selgemalt inimese kõrv ja igasugune arvuline hääle kõrguse mõõtmine võib olla tunduvalt ebatäpsem, kuna erinevate kõrgustega sageduste registreerimine sõltub mitmetest muutujatest. Näiteks inimene kuuleb tavaliselt paremini kõrgemaid sagedusi, lisaks kostuvad kaashäälikud alati selgemalt kui täishäälikud jpm (Audio Noise... 2013). Ent üks paremaid hääle kõrguse visualiseerijaid on hääle sagedusspektrogramm (joon 1.01).

Joonis 1.01 – Hääle sagedusspektrogrammi näide 1³

³ James Kovacs' Weblog – Improving your audio: hardware edition. URL (kasutatud mai 2013)
<http://jameskovacs.com/2010/08/07/improving-your-audio-hardware-edition/>

Antud töös kasutan sagedusspektrogrammi, mis näitab logaritmilisel skaalal hääle erinevaid sagedusi vastavalt sellele, kui valjusti nad kostuvad. Seega joonistub hääle analüüsimisel spektrogrammis välja kõver, kus kõrgeim tipp näitab kõige domineerivamat sagedust (joonisel 1.01 ligikaudu 610 Hz). See tähendab, et kui võrrelda kahe eri hääle näite sagedusspektrogramme, siis peaks teoreetiliselt kõrgeimate tippude võrdlus näitama ka seda, kelle häälel on kõrgem ja kelle oma madalam. Tõsi, kuna hääles kostuvad siiski ka sagedused, mida ei registreerita ainult spektrogrammi tipus, siis ei saa hääle omavahelises võrdluses tähelepanuta jätta ka tipule eelnevate ja järgnevate sageduste tugevust.

Joonis 1.02 – Hääle sagedusspektrogrammi näide 2⁴

Nagu võib näha teise näite (joonis 1.02) põhjal, siis jääb tippsagedus sellel spektrogrammil samaks mis esimesel näitel (joonis 1.01), kuid kuna tipule eelnevad sagedused on teisel näitel

⁴ James Kovacs' Weblog – Improving your audio: hardware edition. URL (kasutatud mai 2013)
<http://jameskovacs.com/2010/08/07/improving-your-audio-hardware-edition/>

tunduvalt domineerivamad, siis kõlab hääl ka mõnevõrra madalamalt. Seega on hääle kõrguse analüüsimisel ennekõike arvestatud spektogrammist ilmneva tipu sagedust, ent selle kõrval ka tipule eelnevate ja järgnevate sageduste domineerimist.

Lisaks mõõdan seda, kuivõrd palju muutub reporteri hääle kõrgus emotsionaalselt vähemlaetud olukordades ja emotsionaalselt pingelisemates olukordades.

Rääkimise kiirus – Rääkimise kiiruse mõõtmiseks võtan reportaažidest 30-sekundilise lõigu, kus reporter räägib sissejuhatavat teksti. Transkribeerin selle teksti ja loen üle kasutatavad sõnad, korrutan selle arvu kahega ning saan tulemuseks minutis kasutatavate sõnade arvu, mis ongi rääkimise kiiruse mõõdupuuks. Kasutan just nimelt sõnade arvu mõõtmist, kuna Tartu Ülikooli Eesti ja üldkeeleteaduse instituudi suulise ja arvutisuhtluse labori teaduri Tiit Hennoste sõnul on see peamine rääkimise kiiruse mõõtmiseks kasutatav meetod (Hennoste 2013). Seejuures ei muuda andmete võrreldavust Hennoste (2013) sõnul ka see, kui tegemist on erinevate keeltega, sest sõnade pikkused on keskmiselt eesti ja inglise keeles siiski samad (keskmiselt 5-7 tähte/häälikut).

Et aga reporterite rääkimise kiirused oleksid omavahel võrreldavad, pean tagama selle, et nende teksti ei dikteeriks kõrvalised mõjud – näiteks sündmuste käik võistluses, kuna sellisel juhul sõltuks rääkimise kiirus suuresti hoopis spordiareenil toimuvast ja võrrelda saaks ainult täpselt samu võistlusi kommenteerinud reportereid. Seega valisin mõõdetavaks lõiguks just nimelt sellise koha, kus reporter räägib sissejuhatavat teksti. See tähendab, et tema rääkimise kiirust ei dikteeri niivõrd rangelt sündmuste käik ja erinevate võistluste ning spordialade reportaažid on võrreldavad

Hääle iseloom – Nagu selgus minu bakalaureusetööst, siis jaguneb reporterite hääl üldjuhul kaheks – vestluslikuks ja pingestatuks. Vestluslikkuse all on silmas peetud häält, milles on piisavalt ilmekust, vaheldust ja mis mõjub loomulikuna. Pingeline hääl on seevastu monotoonsem, kuid paatoslikum (Liik 2010: 31-32).

Diktsioon ja arusaadavus – Analüüsin, kuivõrd arusaadav on reporteri kõne ning milline on tema diktsioon. Vaatlen kõne arusaadavust nii pingelisemate olukordade kirjeldamise hetkel kui ka taustateksti esitamise ajal.

Sõnavara – Analüüsin reporteri sõnakasutust ja sõnavara rikkust – kas tekst on lihtne või kasutab reporter kõnekujundeid, metafoore, erinevaid väljendeid, parasiitsõnu jne?

Kirjeldus – Analüüsin kolme komponenti: kirjelduse iseloom, võistlejate identifitseerimine ja ottekirjelduse osakaal. Kirjelduse iseloomu all analüüsin seda, mida reporter kirjeldab ja vahendab. Jälgin seda, kuivõrd palju ta kirjeldab vahetult väljakul toimuvat ehk kasutab teisisõnu ottekirjeldust ning kui palju ta kirjeldab seda, mida televaataja pildis ei näe.

Jälgin seda, kui palju kasutab reporter kirjelduse üht standardsemat osa ehk võistlejate identifitseerimist - millist tehnikat kasutab reporter võistlejate markeerimiseks ning kui tihti ta sportlasi identifitseerib?

Ottekirjelduse osakaalu määramiseks arvutan reporteri protsentuaalse selle eetriaaja osakaalu mõõdetud ajavahemikul, mis kulub otsepildi kirjeldamiseks.

Emotsionaalse pinge jaotamine – kas, kuidas ja mille poolest erineb reporteri kommentaar emotsionaalselt ja sportlikult pingelt vähe laetud olukorras ning kuidas pingelisemas ja emotsionaalsemas olukorras?

Objektiivsus – kuivõrd objektiivset ja tasakaalustatud joont hoiab report reportaaži ajal. Kas võib tajuda ühe või teise meeskonna/sportlase eelistamist või kellegile suurema eetriaaja pühendamist?

4.2.1.3.2 Ekspert

Ekspertkommentaatori tööd analüüsin lähtuvalt kahest aspektist. Esmalt vaatlen tema tausta ja kõrvutan seda tema väljendusoskusega. Teisena analüüsin tema asjatundlikkust ja spetsiifilist detailsust.

Eksperti taust ja väljendusoskus – eksperti võistleja- ja/või treenerikarjäär või mõnel teisel viisil seotus alaga. Lisaks ka varasem kommenteerimiskogemus ning lühike analüüs eksperdiks olemise staatuse osas. Lisaks sellele analüüsin, kuidas suudab ekspert oma mõtteid eetris väljendada.

Eksperti asjatundlikkus ja spetsiifiline detailsus – kui head ala tundmist demonstreerib

ekspert auditooriumile ja mil määral laskub ekspert ala spetsiifikasse

4.2.1.3.3 Reporteri ja eksperdi koostöö

Reporteri ja eksperdi koostööd analüüsin neljast aspektist lähtuvalt. Kõigepealt toon välja selle, kuidas reporter ja ekspert omavahel reportaažis rollid on jaotanud. Siis mõõdan, kui palju üks või teine kommentaator reportaažis eetriaega saab. Järgnevalt hindan kommentaatorite omavahelise koostöö sujuvust ning viimaks määran reportaaži tekstilise tiheduse.

Reporteri ja eksperdi rollijaotus – kui palju peavad reporter ja ekspert kinni oma traditsioonilisest rollijaotusest (reporteril kirjeldus, statistika, taustinfo – eksperdil professionaalne kommentaar, kriitika, analüüs) ja kui selgelt üldse rollid jaotatud on?

Reporteri ja eksperdi eetris rääkimise osakaal – mõõdan 15-20 minuti jooksul reporteri ja eksperdi eetris rääkimise aja ning arvutatan kommentaatorite protsentuaalse osakaalu mõõdetud ajal kommentaatorite summeeritud eetris räägitud ajast.

Reporteri ja eksperdi koostöö sujuvus – kui ladusa mulje jätab kommentaatorite koostöö otse-eetris? Jälgin ka seda, milliseid tehnikaid kasutatakse sujuva koostöö tagamiseks (juhul, kui neid on eetris kuulda).

Reportaaži teksti tihedus – mõõdan, kui palju moodustab reporteri ja eksperdi summeritud eetriaeg protsentuaalselt kogu eetrist ehk milline on rääkimise ja mitte-rääkimise vahekord.

5. Tulemused

Tulemuste peatükk jaguneb kaheks. Kõigepealt esitan spordireporteritega tehtud intervjuude katked ja nende analüüsi, seejärel esitan reportaažide analüüsimise tulemused.

5.1 Intervjuud spordireporteritega

Intervjuudest spordireporteritega koorus välja üheksa suuremat alateemat. Esmalt esitan tulemused, mis puudutavad antud töö õppimist, teisalt vaatlen ettevalmistust reportaažideks, kolmandaks esitan spordireporterite vaated spordiala tundmise osas. Pärast seda tuleb hääle komponendi alateema, millele järgneb juba reportaaži reaalse kulgemisega seotud intervjuude osa. Seejärel esitan intervjuueeritavate seisukoha ekspertkommentaatori rolli osas ja juurdlen, mis erinevused on monitorreportaaži ja kohapeal tehtud reportaaži vahel. Siis võrdlen veel raadio ja televisiooni erinevusi ning viimase alateemana käsitlen reklaamipauside mõju otsereportaažidele.

5.1.1 Õppimine

Spordireportaaži žanri õppimise osas tuli välja, et enamasti ei ole antud žanri õppimine praeguste praktikute arvates võimalik. Suuresti pärineb taoline seisukoht tõenäoliselt sellest, et peaaegu kõik Eesti spordireporterid on antud žanri tegemise omandanud iseõppimise kaudu. Selle kõrval on olnud ainsateks juhisteks eeskujud ning osaliselt ka tehniline hääle koolitamine.

Õppimine pole võimalik

Intervjuudest tuli välja, et ekspertide hinnangul ei ole tegelikult spordireportaaži žanri viljelemine õpitav. Ott Järvela tõi välja, et tegemist on pigem kujutava kunstiga ja sellest lähtuvalt on selle töö tegemiseks vajalikud teatavad eeldused, mida lihtsalt pole võimalik mehhaaniliselt õpetada.

Ma väidan, et ka selle asja jaoks peab olema loomulik eeldus, mehaaniliselt ei ole võimalik seda tööd õppida tegema, peab olema mingi tahtmine ja teksti talitsemise oskus (Ott Järvela).

Nii Lembitu Kuuse kui ka Raul Rebane tõid välja sarnase nüansi, Kuuse rõhutas seejuures, et mingit rolli etendada või kedagi teist jäljendada reportaaži ajal ei saa. Tema arvates tuleb ennekõike jääda iseendaks. Rebane tõi välja, et sport aitab välja tuua ajakirjandusmeisterlikkuse.

*See on kunstiline akt. Täpselt samasugune töö nagu on teater, muusika või kino. Sport on vahend ajakirjandusmeisterlikkuse näitamiseks, kui sa seda oskad teha, võid minna tegema ka laulupidu. [...] Õppida seda sisuliselt kuskil ei ole ja kuna see on individuaalsusel baseeruv, siis [õpitu]reeglina ei ole eriti rakendatav praktilises töös, võib saada mõne vihje (**Raul Rebane**).*

Raul Rebane lisas siiski mööndusega, et antud žanri juures on nüansse, mida saab ja mida tulekski õppida.

*...aga iga inimene, kes spordireportaaži teeb, on otse-eetris spetsiifiline nii nagu laulja, muusik jne, nii et siin tehnilised oskused saab õppida igas valdkonnas, need peavadki olemas olema, mis puudutab häält, kõnekultuuri, aga muu on kunstiline (**Raul Rebane**).*

Iseõppimine

Antud töö autorina leian, et ekspertide pigem pessimistlik suhtumine spordireportaaži žanri tegemise õppimisse on tingitud faktist, et praktiliselt kõik intervjueeritavad on olnud iseõppijad ning antud žanri puhul ei olegi Eestis kunagi saadud mingit laiemapõhjalist professionaalsest haridust. Praktiliselt puuduvad isegi vastava ala õpikud või muud kirja pandud juhendid nagu selgus ka Raul Rebase vastusest.

Iseõppimise nüanssi kinnitasid ka intervjueeritavad.

*Absoluutselt iseõppimise järgi [...] et kuidas see enda jaoks võimalikult toredaks teha, et ma jätkuvalt teen 3-4 ülekannet nädalas, et iga ülekande ettevalmistus on ütleme selline 3-4 tundi eelnevat tööd, et isegi kui sul jääb sellest tööst ülekande jooksul 90 protsenti rääkimata, siis midagi hullu ei ole, aga see jääb sulle kõik endale siia (osutab sõrmega meeleskohta) ja tuleb sulle endale kasuks (**Kalev Kruus**).*

Samas võib Kalev Kruusi vastusest välja lugeda, et iseõppimise all pidas ta ennekõike silmas siiski spordiala spetsiifika tundma õppimist ja pidevat ettevalmistust (vt ptk 5.1.2). Ott Järvela, kes enda sõnul esimest korda Kalev Spordis jalgpallireportaaže tehes ei saanud eelnevalt mingeid juhiseid ja pidi kõik reportaaži tegemise nüansid ise enda jaoks välja mõtlema, tõi välja selle, kuidas üks õppimise meetod oli televisioonis spordiülekandeid jälgida.

*Ma olen sporti ise vaadanud lapsest saati, ma olen alati asju kõrva taha pannud ja üks enne, kui seda tööd ise sai tegema hakatud, sai kõvasti teleka eest istunud ja sajatatud, et kuidas nii lolli juttu saab ajada ja nüüd siis üritan seda ise, nendest kogemustest, mis sealt sain, mis mulle ei meeldinud, üritan nende läbi siis ise paremat tööd teha (**Ott Järvela**).*

Ka Tarmo Tiisler tõi välja, et pigem on õppimine toimunud teiste eeskujusid analüüsides ja mitte nii väga konkreetseid tehnikaid õppides.

*[Õppinud] ei ole, praegu ei meenu, et oleksin lugenud kuskilt, et kui lüüakse värav, siis kuidas karjuda. [...] Mul on olnud mingisugused raadioõpikud tõlgitud võõrkeelest eesti keelde, aga seal oli raadio kohta üldiselt, aga reportaaži tehnika kohta oli ka mingeid read või lõigud, aga ma ei mäleta, et ma sealt oleksin saanud kuidagi targemaks. [...] Pigem olen püüdnud läbi mõelda, miks ühe või teise reporteri töö tekitab minus miskisuguse tunde ja miks mõne oma tekitab vähem. Püüan mõelda, mida teeb tema nii, et mul on teda lahe kuulata, et ma lähen kaasa ja miks teisega ei lähe (**Tarmo Tiisler**).*

Eeskujudelt õppimine

Vastava ala kirjanduse ja tsentraliseeritud professionaalse hariduse puudumisel on lisaks iseõppimisele Eesti spordireporterite juhendajateks olnud ka eeskujud. Nagu tuli ka otseselt välja Tarmo Tiisleri vastusest, on eeskujudeks üldiselt ikkagi need inimesed, kes on olnud antud reporterite otsesed eelkäijad. Nii on näiteks vanema generatsiooni kommentaatorid nagu Tiisler ja Kuuse õppinud muu hulgas nüüdseks meie hulgast lahkunud raadioreporterit Gunnar Hololei eeskujust ja noorema põlvkonna reporter Ott Järvela omakorda jällegi näiteks Tarmo Tiisleri eeskujust.

*Eetris olemist õpetasid mulle kõigepealt Eesti raadios eelkõige Tarmo Tiisler ja Tiit Karuks, et selle esimese kooli eetris olemise kohta sain ma sealt. See oli küll raadio eeter, aga sellest hoolimata väga palju põhioskusi tuli sealt (**Ott Järvela**).*

*...aga mõjutajad on kindlasti, ma usun, ma pean ikkagi ütlema, et Gunnar Hololei [...] Me käisime päris tihedalt läbi ja analüüsisime minu tegemisi, kuni tema siin ilmas ringi kolistas (**Lembitu Kuuse**).*

*No ikka need, kelle pealt mina olen kasvanud. Hololei, Uba, Lillo, Karuks, Rebane. Noh, soomlasi ka päris mitmeid (**Tarmo Tiisler**).*

Häälekoolitus

Kui välja arvata Lembitu Kuuse, siis ülejäänud intervjuueeritavad on läbinud eetrihääle koolituse. Seejuures on tähelepanuväärne, et kõik intervjuueeritavad, kes on saanud häälekoolitust, on selle läbinud otseselt tööga seondult ja mitte eraldi ajakirjandusharidust omandades. Nimeliselt töid intervjuueeritavad välja kolm kõnetreeningu spetsialisti - Martin Veinmann, Einar Kraut ja Kaarel Toom.

Kalev Kruus tõi välja, kuidas tal oli alguses suuri probleeme sõnalõppude kadumisega ja kiiresti rääkimisel arusaadava teksti hoidmisega ning Martin Veinmann aitas tal neid nüansse oluliselt parandada. Ott Järvela sai häälekoolitust raadios Einar Krautilt ning enda sõnul kasutab ta sealt saadud nippe tänapäevani. Tarmo Tiisler tõi lisaks Kaarel Toomile ja Einar Krautile välja ka Lavakunstikooli, kus Tiisler omandas magistrikraadi.

*Jah, ma läbisin häälekooli ja kui tuli olla 1992 Barcelonas [olümpiamängud toim.] kaheksa tundi eetris üksipäini päevast-päeva kergejõustikustaadionil, mis oli täiesti surmav koormus, siis hääle peab olema treenitud (**Raul Rebane**).*

5.1.2 Ettevalmistus

Ekspertide intervjuudest ilmnes, et sarnaselt Toomas Uba käsitlusele (1968:125) kõnelevad tänapäeva spordireporterid peamiselt kahest ettevalmistuse vormist - pidevast, üldisest

ettevalmistusest ehk spordiala tundmisest ja selle sündmustega pidevast kursisolekust ning konkreetsest ettevalmistusest üheks kindlaks reportaažiks.

Pidev ettevalmistus

Pidev ettevalmistus kätkeb endas intervjuueeritavate sõnul pidevat spordiala jälgimist, selle kohta lugemist ja muul moel pidevat enda kursis hoidmist antud spordialaga.

*Ma olen pigem seda meelt, et nagu õpimisegagi koolis, et kui sa tegeled asjaga pidevalt, siis tead asjadest ja lõpuks siis korjad mingisugused mõtted kokku (**Tarmo Tiisler**).*

*Mul ei ole mingit kindlat valemit, aga ma loen jalgpallist väga palju, nii ajakirjandusest kui ilukirjandusest kui ka dokumentalistikat. Just nimelt tagamaks seda, et mul on olemas teadmistepagas, mida ma saan just sellistes olukordades [kui tekib tühimik reportaažis, toim.] kasutada (**Ott Järvela**).*

Lembitu Kuuse märkis seejuures, et lisaks jälgimisele tuleb ka vahetult spordialaga seotud olla, tunda vastava ala funktsionäre ning tema sõnul on talle kasuks tulnud ka spordispetsiifiliste teadmiste nagu füsioloogia ja anatoomia tundmine.

*Ma olen mingile tasemele jõudnud sporti tehes, olen võistluste korraldaja olnud, mingil määral spordijuhtimises sees olnud, kõiksugustes rollides. Pärast seda ma olen töötanud spordifüsioloogia kateedris. [...] Ehk ma olen kandidaadi miinimumeksamid teinud sealhulgas ka füsioloogias ja anatoomias (**Lembitu Kuuse**).*

Ott Järvela vastusest tuli välja, et pideva ja konkreetse ettevalmistuse vahel võib piir seisneda vastavalt sellele, kui hästi reporter parasjagu mõnd konkreetset ala või võistlussarja tunneb. Kui mingi võistlussarja puhul on pidev ettevalmistus piisavalt hea, siis Järvela praktikas ei olegi konkreetset ettevalmistust niivõrd palju vaja.

Näiteks isegi Meistrite liiga ja Euroopa liiga mängud võtavad mul rohkem aega lihtsalt põhjusel, et ma ei tunne neid võistkondi nii hästi. [...] Eesti liiga ülekannete puhul olen neid

*meistrivõistlusi kümme aastat jälginud, mul on peas piisavalt palju erinevat infot ja seoseid, mida saan ülekande ajal esitada (**Ott Järvela**).*

Ent pidev ettevalmistus ei pea sugugi tähendama ainult spordiala tundmist või sellega kursis olemist. Näiteks Raul Rebane rääkis, kuidas tema jaoks oli ettevalmistus ennekõike keelepõhine.

*Kuna minu reportaažiistil baseerus suurel määral eesti keelele ehk see tähendab ma üritasin võimalikult rikkalikult tarvitada eesti väljendeid, ütlusi, kõnekeelde, siis aja jooksul on kogunenud kolossaalne andmematerjal, mis ma olen ise kokku korjanud (**Raul Rebane**).*

Ta rõhutas, et keelepõhine ettevalmistus on ennekõike saanud vajalikuks just tänu sellele, et internet on statistilise taustinfo kogumise niivõrd lihtsaks ja vähem ajamahukaks muutnud. Sellest tulenevalt leidiski Rebane, et ettevalmistus võiks olla pigem emotsiooni- ja sõnakeskne.

Konkreetne ettevalmistus

Ettevalmistus konkreetseks võistluseks toimub aga tavaliselt päev enne võistlust või samal päeval. Intervjueeritavate sõnul on selle jaoks kolm peamist allikat. Esiteks, statistiline info, mis koosneb stardiprotokollist/koosseisude nimekirjast, põnevamate faktidest ja ajaloolistest statistilistest faktidest.

*Üldiselt eelmisel õhtul enne magama heitmist ma ikkagi käin selle võistluse protokollis läbi, vaatan olulisemad tegijad välja ja meenutan nende tegemisi ja säravamaid hetki, viskan pildi ka spordistatistikale, kes mida saavutanud on, et ikkagi asi oleks õige (**Lembitu Kuuse**).*

Teiseks, värskemad uudised, mis aitavad reporteril end operatiivselt viimaste sündmustega kurssi viia.

*Tund aega enne kohale ja siis loen mõlema võistkonna kohta viimased uudised läbi (**Ott Järvela**).*

Esimese kahe info allikaks on peamiselt internet ja seda saab sisuliselt teha ka siis, kui reporter viibib võistluste toimumispaigast määramatus kauguses. Taolise informatsiooni internetist hankimine on uue aja nähtus ja on tulnud seoses tehnoloogiliste arengutega. Raul Rebase sõnul on sellisel arengul kahesugune mõju. Esiteks teeb see taustinfo kogumise loomulikult kiiremaks ja operatiivsemaks protsessiks, kuid teisalt tingib suur ja kiiresti hangitava info hulk selle, et igasugune info kinnistub vähem, kuna ka tehtava kodutöö hulk on väiksem.

Kolmandaks töid spordireporterid välja vahetu info hankimine, mida saab teha ainult kohapeal viibides ja mis on sisult eksklusiivsem ning kohati ka operatiivsem.

*Järgmise päeva sisse jääb muidugi vahetu info, mida sa kogud [...] kohapeal on muidugi oluliselt lihtsam teha, millised on kohapealsed olud, võistlejate kohta viimane info (**Lembitu Kuuse**).*

Raul Rebane rääkis, kuidas tema konkreetne ettevalmistus ulatus kaugemale statistika ja taustinfo kogumisest. Sinna alla kuulus ka kõikvõimalike kohalike oludega arvestamine.

*Ülekandele võtan kaasa seljakoti. Kott peab olema mugav. Seal sees on erinevad kaustad statistikat. Seal sees on kleepribad, käärid, knopkad, alati ei pruugi sul olla kohta, kus kõike üles panna, tegelikult peab olema büroomaterjalid kaasas. Seal peavad olema varuriided, istmealused... (**Raul Rebane**).*

Lisaks ulatus Raul Rebase keeleline ettevalmistus ka konkreetse ettevalmistusse, kus tal oli enda sõnul kaasas lehekülje jagu selle päeva vanasõnu, väljendeid ja ütlusi.

*Mul on olnud mõningaid väljendeid, näiteks korvpallis oli kunagi "küünarnuki tunne". Ma tahtsin öelda ja tahtsin seda kasutada, ja ootas poolteist aastat, nii kaua kui Randalule väänas üks Moskva Dünamo vend küünarnukiga ribidesse ja ma sain öelda, et Randalul on küünarnukitunne (**Raul Rebane**).*

Ott Järvela ja Kalev Kruus töid välja, kuidas tihti teeb suure osa konkreetsest ettevalmistustööst ära hoopis võistluste pressiteenistus. Näiteks jalgpalli Meistrite liiga ja Vormel 1 reportaažide puhul koostab võistluste korraldaja nn pressikomplekti, kuhu on juba

eelnevalt sisse kogutud kõiksugust statistilist infot, mida ajakirjanikud saavad reportaaži ajal ära kasutada. Kuid nii Järvela kui ka Kruus kasutavad pressikomplekti pigem refereerimismaterjalina ning eelistavad sellest komplektist ise enda jaoks paremad palad välja noppida ning kirja panna.

*Koosseis endale paberile, ise kirjutab oma käega paberile asetuse, sest kui ise oma käega läbi kirjutab, siis jääb meelde paremini, absoluutselt. Ja sinna samale paberile ühe A4 peale läheb ära kenasti ja sinna lisan ka paar fakti, mis on tõesti head faktid, ja need kirjutab ka oma käega läbi (**Ott Järvela**).*

*Enne iga etappi tuleb selline ala 50 lk igasugu puru statistikat, siis ma loen selle läbi ja põnevamad asjad kirjutab ümber, mitte ei loe, mul on kirjutamise mälu parem, ruumi võtan kaasa umbes 3-4 A4 lehte (**Kalev Kruus**).*

Lembitu Kuuse lisas, et üks osa ettevalmistusest on ka võimaliku võistluse käigu läbi mõtlemine. On märkimisväärne, et seda mainib just Lembitu Kuuse, kelle põhiala on suusatamine. Taolise ala puhul on ilmselt võistluse võimaliku käiguga arvestamine võimalik, ent näiteks jalgpallis on see ilmselt keerulisem või isegi otstarbetu.

*Aga võimalik võistluse käik, kuhu see asi võib lõppeda, mõned variandid tahad natuke läbi mõelda, pead olema valmis selleks. Muidugi sa ei suuda olla valmis igasugusteks ootamatuseks, selles töö võlu seisnebki, et ei ole võimalik mingisugust stsenaariumit ette kirjutada (**Lembitu Kuuse**).*

Hetkeimprovisatsioon mitte ettevalmistatud jutt

Ent peaaegu kõik intervjuueeritavad olid siiski arvamusel, et reportaaž on improviseeritud žanr, kus mingit osa tekstist ette valmistada on väga raske või isegi võimatu. Järvela tõi välja, et jalgpalli puhul tuleks kindlasti ette anda tabeliseis ja natuke meeskondade omavahelist ajalugu. Muus osas ei saa aga otseselt midagi ette valmistada. Sellega ei nõustunud täielikult Raul Rebane. Kuigi ka tema mainis, et tegemist on improvisatsioonilise žanriga, tõi ta siiski välja, et keeleline ettevalmistus on oluline osa reportaaži ette planeerimisest.

*Valdav enamik tähelepanuäretavaid ütlusi või väljendeid või emotsioone on kodus ettevalmistatud, vähemalt minul. Otse eetris on geniaalne keegi väga harva. Sul lihtsalt ei tule seda, sest iga töö nõuab ettevalmistust (**Raul Rebane**).*

Järvela tõi seoses planeeritud ettevalmistusega välja selle, kuidas tema jaoks on halb toon see, kui reporter üritab kõigest väest kogutud infot reportaaži mahutada.

*(Halb toon on see, toim.) kui näidata kuivõrd põhjalikult on eeltöö tehtud ja kui tubli oled olnud, sest tihtipeale see info ei ole vaatajale mingilgi moel kasulik või vajalik, vaid tarbetu (**Ott Järvela**).*

Järvela viimast väidet on seejuures kinnitanud ka näiteks USA spordikommentaatorite õpetaja Tom Hedrick (2000: 30, 43).

Taustinfo

Kui välja arvata Raul Rebase pool kirjeldatud keeleline või emotsionaalne ettevalmistus, siis rakendatakse ettevalmistusfaasis tehtud tööd ehk kogutud materjali ennekõike taustinfo jagamise faasis, mis toimub üldjuhul sellistel hetkedel, kus spordiala juures toimuvat ei ole otseselt vaja kirjeldada - näiteks emotsionaalse pinge poolest rahulikemal hetkedel ja tühimike täitmisel.

Taustainfo all peetakse üldjuhul silmas kõikvõimalikku statistikat, andmeid sportlaste kohta, nende taustu ja muid huvitavaid fakte. Kõikide intervjuueeritavate sõnul peaks mingi eelnev kogutud taustinfo siiski reportaažile minnes kaasas olema.

*Meil on olnud et Vormelis oli paus 3 tundi, vihma sadas ja mitte midagi ei toimunud, ainult vesi voolas ja sul peab olema midagi öelda. Selge, et sa teed seal vahepeal kahe või kolmeminutilised pausid, aga sa pead selleks valmis olema. Siis sul ei ole kedagi süüdistada peale iseenda, kui sul ei ole enam midagi öelda (**Kalev Kruus**).*

Tarmo Tiisler tõi aga välja, kuidas taustinfo ei saa koosneda ainult statistilistest numbritest ja huvitavatest faktidest, vaid see peab sisaldama ka lugusid.

Mulle endale meeldib kuulata ja tundub, et ka teistele meeldib kuulata rohkem huvitavaid juhtumisi, ei pea olema kollane, aga et iseloomustada mingeid inimesi nende tegevuste kaudu (Tarmo Tiisler).

Nii Järvela kui Kuuse ütlesid, et nn tühi hetk reportaažis, kus otseselt midagi eetris ei toimu ja reporter peab kas kasutama kogutud taustinfot või mingil muul improviseeritud moel eetrit täitma, on koht, kus maksvusele pääseb ajakirjandusmeisterlikkus.

Tuleb rääkida mingi huvitav lugu, see kuidagi mänguga ära seostada, et televaatajat kuidagi hoida eemal sellest liigutusest, et ta vahetab kanalit. See on minu ülesanne kommentaatorina (Ott Järvela).

Ott Järvela tõi seejuures näite, kuidas taustinfo jagamine ei peagi toimuma tingimata täiesti tühjas kohas, vaid seda saab justkui narratiivina siduda mingi reportaažis aset leidva situatsiooniga.

Võib olla täiesti mingi väike asi, mis võib seda inspireerida, [...] et näiteks näitab korra kaadris, kuidas mingi pealtvaataja karjub midagi väravavahile, kes hakkab lööki sooritama ja siis väravavaht midagi vastab. Selline väike detail saab olla sütik, mis tuletab meelde mingi loo, mille kaudu saan kuulajale midagi huvitavat anda (Ott Järvela).

Operatiivse taustinfo esitamine

Ott Järvela rääkis, kuidas tema puhul ei piirdu taustinfo hankimine enam pelgalt eeltööga, vaid ta on ka selle informatsiooni hankimise muutnud võimalikult operatiivseks. Olulisel kohal on tema sõnul operatiivsed infoallikad nagu uudisteagentuurid ja sotsiaalmeedia.

Väga tähtis töövahend Inglise liiga ja ka Meistrite liiga mängude puhul on Twitter (sotsiaalmeedia vahend toim.), mis on mul alati ülekannete ajal lahti ja kust ma jälgin statistika agentuure Infostrada ja Opta, mis puistavad infot enamasti kui kohtumine käib. Sealt mängu jooksul 2-3 fakti korjan ülesse, mida on päris huvitav esitada. [...] Samamoodi mul on enamasti lahti BBC teksti live (Briti avalikõigusliku ringhäälingu veebilehekülje tekstiülekanne toim.), et sealt saab mingeid mõtteid või arvamusi. [...] Näiteks küsimusi

tekitav intsident, ala on penalti või ei, siis seal on kümne minutiga erinevad arvamused juba üleval ja neid saab vajadusel ülekandes kasutada (Ott Järvela).

Nimede õigesti hääldamine

Üheks ettevalmistuse osaks saab lugeda ka sportlaste nimede õige hääldamise. Eesti spordireporterite jaoks on see küllalt tuline teema.

Raul Rebase meelest on nimede õigesti hääldamine professionaalsuse tunnus ja valesti hääldamine või ekslik rõhu asetamine on märk kultuuritusest. Tema sõnul on nimede õige häälduse välja uurimine ja selgeks tegemine lahutamatu osa spordiajakirjandusest. Seejuures ütles ta, et kõige kindlam on õige häälduse kas kõnealuse inimese enda või vähemalt samast rahvusest inimese käest üle küsida.

Tarmo Tiisler ja Lembitu Kuuse pidasid nimede õigesti hääldamist samuti oluliseks, kuid samas leidsid mõlemad, et primaarne on siiski see, et kuulaja saab aru, kellest on jutt. Sellest tulenevalt tuleks nimesid üldjuhul hääldada siiski nii, nagu need võiksid tekstilisel kujul eesti keeles kõlada või vähemalt tuleks jälgida hääldamisel tavasid, mis varasemalt eesti keelses häälduses on kasutusel olnud.

Ma nagu ei pea seda põhjendatuks, et ma kõiki maailma nimesid püüan hääldada võimalikult originaalilähedaselt. Esiteks, ma arvan, et eestlane ei suudagi, kui ta ei ole mingisugune väga keelt õppinud inimene, õigesti hääldada Hiina nimesid või õigelähedaselt, mistõttu hiina nimede puhul mina räägingi tuimalt nii nagu kirjas on - Lii Ning, sest kõik saavad aru kellest on jutt ja minu arvates on see ülioluline, et inimene saaks aru (Tarmo Tiisler).

Nimede hääldus on ikkagi üks elementaarne asi, mis peab olema enda jaoks selgeks tehtud, aga siin tekib jällegi igasugu vigureid selle juurde. Kui palju me peame täpselt kopeerima meile kauge rahva sportlaste nime, selle hääldust. Ta ei ole venelane, ta ei ole soomlane, ta ei ole inglane, ega sakslane vaid prantslane, kuskilt Maoru suguharust tuleb, mis me temaga teeme. Aga muidugi ideaalne on, kui sa saad tema enda käest küsida (Lembitu Kuuse).

5.1.3 Spordiala tundmine

Spordiala tundmist käsitlen esmalt selle kaudu, kui palju on pidanud Eesti spordireporterid üldse kokku puutuma enda jaoks tundmatu ala kommenteerimisega ning selle abil püüan välja tuua seda, mis erinevus on enda jaoks tuttava ja vähemtuttava ala kommenteerimise juures. Vaatlen ka seda, kas spordiala tingib oma olemusega reportaaži puhul stiililisi erinevusi ja viimaks analüüsin seda, kuivõrd palju on reporterile kasu ise konkreetse kommenteeritava spordialaga tegelemisest.

Vähemtuntud alade kommenteerimine

Intervjueeritavate antud vastustest tuli välja, et üldjuhul Eesti spordireporterid ei pea kommenteerima ala, mida nad väga hästi ei tunne. Selliseid juhtumeid võib esineda näiteks olümpiamängudel, nagu tõi välja Lembitu Kuuse, kes pidi Londoni olümpial kommenteerima maadlust. Kuuse märkis, et seejuures on primaarne tunda spordiala reegleid.

*Esimesena pead teadma võistlusala reegleid päris täpselt, näiteks suusatamises ma olen rahvusvahelise suusaföderatsiooni tehnilise delegaadi eksamid ära teinud [...]. Kunagi ei tohi tekkida olukorda, et ei tea, kuidas asjad edasi lähevad, näiteks tekib mingi võrdne seis, et kes edasi saab, keda eelistatakse. Sa pead teadma spordiala reegleid ja võistlustejuhendeid, need on elementaarsed asjad (**Lembitu Kuuse**).*

Ent üldjuhul on reporteritel välja kujunenud nõ oma ala, millega nad regulaarselt tegelevad. Intervjuudest tuli välja, et Lembitu Kuuse põhiala on suusatamine, Ott Järvelal jalgpall, Tarmo Tiisleril jalgpall ja korvpall, Raul Rebasel kergejõustik ning üksnes Kalev Kruus on selline reporter, kes on tegelenud mitmete erinevate alade kommenteerimisega. Samas on ka temal kujunenud mingi põhialad. Praegu on need jalgpall, korvpall ja vormel 1.

Uue spordiala endale selgeks tegemine on tänapäeval tunduvalt lihtsustunud, kuna internet kätkeb endas avalikku andmebaasi, mis igasuguse info hankimise lihtsaks muudab. Samas töid intervjueeritavad välja, et uue ala tundma õppimisel on väga oluline ka vahetu kontakt alaga tegelevate inimestega.

*(Judo selgeks õppimisest, toim.) Lähed inimeste juurde, kes seda asja hästi valdavad. Pertelsoni või Põhjala juurde, kelle juurde mine läksin ja hakkasin esitama rumalaid küsimusi. Trenni käisin vaatamas, küsisin jälle, segasin (**Tarmo Tiisler**).*

Spordialade kommenteerimise stiililised erienvused

Kolm Kruusi põhiala (jalgpall, korvpall, vormel 1) on oma iseloomult küllalt erinevad, kuid Kruusi sõnul ei mõtle ta väga selle peale, et erinevaid alasid peakski üldse kommenteerima kuidagi teisiti. Tema sõnul ei oskakski ta seda teha - valima kommentaari stiili vastavalt spordialale.

Ilmselt tuleneb see osalt jällegi sellest, et spordireportaaži žanr on Eestis enamike kommentaatorite jaoks tulnud läbi iseõppimise ja rohke improvisatsiooni. Sellest tulenevalt on ka reportaaži sõltuvus spordiala olemusest jäänud kõrvale. Vähemalt ei mõelda selle peale. Erinev kommenteerimise stiil tuleneb otseselt spordialast ja kommentaator kohandub sellele automaatselt, ilma sellele mõtlemata.

Tarmo Tiisleri sõnul sõltub reportaaži olemus olenevalt spordialast mõnevõrra sellest, kas antud ala on auditooriumile potentsiaalselt tuttavam või võõram.

*Kui spordiala on võõras on ka sportlased võõramad ehk et neid tuleb võibolla rohkem tutvustada,[...] kindlasti tuleb hakata A-st B-st peale, et mingi kujundujumise võistlus, vaja ülekannet teha, hakkadki kõige elementaarsematest reeglitest peale - hüppab uus tädi vette ja nüüd teevad nii ja teevad sellepärast nii (**Tarmo Tiisler**).*

Raul Rebane lisas, et erinevate spordialade puhul saab peamiseks eristajaks nende tempo ja reportaaži stiil muutubki peamiselt sellest sõltuvalt.

*Osa spordialasid on väga paljuski tehnilised, snooker on hea näide. Kus võib täiesti rahulikult veeretada kaks tundi, sest see nõuab intellektuaalsust, eelteadmisi, ma pean olema kursis reeglitega, siis erinevus on tohutu. Näiteks kujutades ette jalgpalli publikut, siis temale peab olema reportaaž väga emotsionaalne, sest seal on 11 reeglit ja sa võid tuhat erinevat moodi teha, [...] aga samal ajal näiteks kümnevõistlus nõub väga spetsiifilisi teadmisi (**Raul Rebane**).*

Rebase jutust koorub välja ka USA koolkonna teoreetikute spordiala tempoeristuse põhimõte - kiire spordiala nõuab emotsionaalsemat kirjeldamist ja aeglane spordiala rohkem analüüsi ja teadmistepagasi kasutamist läbi taustinfo (vt teoreetiliste aluste ptk 2.6.4).

Reporter kui sportlane

Spordiala parema tundmise üks aluseid saab olla ka see, kui reporter on näiteks ise mingil tasemel kommenteeritava spordialaga tegelenud. Mitmed intervjuueeritavad tõid isiklike kogemuste näitel välja, et kommenteeritava spordialaga ise tegelemine tuleb kasuks.

*Kuna ma olen ise korvpalli taustaga, siis korvpalli Euroliiga on ikka nagu oluliselt lihtsam kui näiteks Vormel 1 (**Kalev Kruus**).*

*Tuleb kasuks, aga mõistliku piirini. Selleks, et vormel ühte kommenteerida, ei pea olema autospordiga väga otseselt seotud [...]. Aga jalgpalli puhul ma arvan, et aitab küll [...], et on mitmed olukorrad endale tuttavad ja seeläbi on neid lihtsam ka kuulajale selgitada (**Ott Järvela**).*

Seejuures saab öelda, et spordialaga tegelemine ei pea olema isegi päris professionaalsel tasemele. Isegi amatöörtasemel või isegi pühapäevasportlase tasemel spordialaga tegelemine tuleb kommenteerimisele kasuks, nagu tõi välja Tarmo Tiisler.

*Ma ei ole kunagi käinud korvpalli trennis, aga mulle meeldib sõpradega korvpalli mängida ehk et ma tean mis tunne on, kui väänad hüppeliigest. [...] Samamoodi, et kui käin harrastaja tasemel suusatamas, siis ma tean, mis tunne see on, kui suusk annab tagasi, et mis see endaga kaasa toob, et sellel päeval ongi kõik (**Tarmo Tiisler**).*

Raul Rebase sõnul on USA ja Briti reportaažikoolkonnas sagedane nähtus see, kui reportereid väärtustatakse selle järgi, kui palju on üks või teine reporter professionaalsel tasemel ise spordialaga tegelenud. Ka antud töö reportaažide analüüsi osas on üheks analüüsitud reportaažiks BBC kergejõustikuülekanne, kus üheks reporteriks on endine Briti keskmaajooksja Steve Cram (vt ptk 6.3.3.1). Samas toonitas Raul Rebane, et kommentaatorite puhul ei tohi nõ endise või praeguse sportlase staatus primaarseks saada.

*Kui me vaatame Eesti sporti, spordiajakirjanikke, [...] tuleb välja, et ükski spordiajakirjanik, kes vähegi on kunagi midagi teinud, ei ole kunagi olnud tipus sportlasena. Ja see näitab väga selgelt ära, millega on tegemist. Spordireportaažide puhul ei ole tegemist spordiga vaid ajakirjandusega, see on täiesti teine eriala (**Raul Rebane**).*

5.1.4 Hääl

Reporteri hääle komponentidest toonitasid intervjuueeritavad hääle kõrgust ja tämbrit ning hääle iseloomu ja arusaadavust.

Hääle kõrgus ja tämber

Hääle kõrguse ja tämbri osas olid kahepidised arvamused. Ott Järvela tõi välja, et ideaalne hääl võiks pigem olla madalama tämbriaga, kuna see rõhub suursugususele.

*Päris ideaalilähedale oleks see tegelane, kes Hollywoodis treileritele peale loeb [...] Kui siit piiripealt lähinaabritest vaadata, siis Antero Mertaranta (Soome spordikommentaator, kelle üheks põhialaks on jäähoki toim. (Vikipeedia... 2013)) meedlib mulle väga [...] (**Ott Järvela**).*

Samas toonitas Järvela, et otseselt ei saa hääle kõrgus määravaks, kas reporter sobib reportaaže tegema või mitte.

*...ekstreemjuhtumid välja arvata, et kui sul ikkagi ütleme pikkust on ainult meeterkuuskümmend, siis väga hea tõkkejooksja sa ei ole (**Ott Järvela**).*

Ka Lembitu Kuuse vihjas pigem madalama hääle eelistamisele, kuna sellega on võimalik kasutada hääle abil pinget kruvimise tehnikat, kus emotsionaalselt pingelisemat hetke markeerib kõrgem hääl. Kui reporteri hääl oleks juba eos kõrge, siis oleks emotsionaalsel hetkel kõrgemat häält raske teha või see kõlaks lihtsalt liiga kõrgelt ja piuksuvalt.

Tarmo Tiisler tõi välja, et ideaalne reporteri hääl on osade arvates bariton.

Samas ütlesid nii Tiisler kui ka Rebane, et ka kõrgem hääl võib väga hästi töötada ja näiteks Rebase hinnangul on mitmete alade puhul just tenoril eelis.

*Ma arvan, et probleemid on kiirete mänguliste alade puhul bassidel. Bass ei suuda väga kiiresti rääkida. Näiteks enamik Lõuna-Ameerika jalgpalli kommentaatoreid on tenorid, kes karjuvad „Gooooooooal“. Madalama bassihäälega inimesed sobivad rahulikumate alade juurde, kus ei ole sellist üliaktiivset suhtlemist. [...] Ma pakun isikliku kogemuse põhjal, et kiireid alasid on mitte-tenoril keerulisem teha. Näiteks meil oli Tõnu Tammaru, talle sobisid ka rahulikumad, analüütilisemad asjad. Aga kui vaatad Kuuset, Tiislerit, [...] need on tenorid kõik (**Raul Rebane**).*

Vaadates intervjuueeritavate vastuseid, saab ilmselt öleda, et ideaalset reporteri hääle kõrgust ei olegi olemas. Nagu tuli välja Rebase vastusest, siis mingite alade puhul sobib pigem madalam või pigem kõrgem hääle, kuid samas ei ole see kunagi täiesti välistav tegur. Ilmselt kaaluvad hääle kõrguse üle pigem teised hääle komponendid nagu hääle iseloom ja selgus.

Iseloom ja arusaadavus

Hääle iseloomu mainisid intervjuueeritavatest Kalev Kruus ja Tarmo Tiisler. Kruus ütles, et primaarne on hääle loomulikkus. Ta tõi negatiivseks näiteks Eurospordi jalgpallikommentaatori, kelle hääle iseloom on Kruusi sõnul võlts ja mõjub selle tõttu terve reportaaži kontekstis ebameeldivalt. Seega saab järeldada, et hääle iseloom võib olla üks reporteri omadusi, mis võib defineerida väga suure osa tema töö tulemusest.

Teisalt tõi Tarmo Tiisler näite, et tihtipeale võib huvitav tunduda ka originaalne või iseloomulik hääle, mida ei saa alati nimetada tingimata veatuks. Näite iseloomustamiseks tõi ta iseennast.

*Minu hääle on ilmselt üsna spetsiifiline, kasvõi r-tähe poolest, nüüd ongi see, et kas see meeldib või mitte. Ma tean mõnda head tuttavat, kes ütleb, et ma ei saa sind kuulata, sest mulle on see vastuvõetamatu, aga samas on neid, kelle jaoks see on just jõe lahe (**Tarmo Tiisler**).*

Seejuures toonitas hea diktsiooni vajalikkust Lembitu Kuuse.

*Diktsioon peab olema, ma leian, et võiks olla korralik. Muidu on üks pudin. Mingil hetkel võib see kellelegi jällegi meeldida, et vaata kui huvitav, pudistab niimoodi, aga lõppkokkuvõttes ta kaugele ei ratsuta (**Lembitu Kuuse**).*

5.1.5 Reportaazi kulg

Emotsionaalse pinge jaotamine

Raul Rebane rääkis, kuidas üks väga oluline oskus reporteri jaoks on reportaazi emotsionaalse pinge jaotamine. Selleks saab tema sõnul kasutada erinevaid võtteid. Üks võimalus on valida õige sõnavara, teine võimalus on reguleerida häälekasutust ja kolmandaks jälgida seda, mis on antud hetkel oluline ja mis mitte.

Seejuures ei pea Rebase sõnul pinge kruvimiseks kasutama kõiki nimetatud võtteid. Ta tõi välja, kuidas näiteks nüüdseks lahkunud raadio spordireporter Gunnar Hololei sõnavara oli väga piiratud, kuid ta kasutas pinge kruvimiseks suurepäraselt häälega mängimist. Rebane nimetas Hololeid seejuures Eesti spordiajaloo parimaks häälega mängijaks. Samuti tänaseks surnud ETV spordireporter Toomas Uba, kellega Rebane korduvalt koos reportaaze tegi, oli tema sõnul samuti konarliku sõnavaraga, kuid suutis see-eest tajuda ideaalselt, mida tuleb pingelisel hetkel rääkida ja mida välja jätta ning oli seetõttu seda võtet kasutades suurepärase emotsionaalse pinge seadja.

Lisaks eelnimetatutele on emotsionaalselt pinget võimalik jaotada rääkimise ja mitte-rääkimise tasakaalu leidmisega - teisisõnu vaikuse kui reportaazi elemendi kasutamisega.

*Vaikimine on kindlasti õigustatud. See (reportaaz toim.) peab kuidagi voolama. Tõesti, kui läheb pall korraks auti, siis ta lihtsalt on audis, et anda kümme-viisteist sekundit hingamisruumi. [...] Korvpallis on time-out, selle ajal sa tegelikult ei pea rääkima, kuula seda, mida treenerid räägivad ja vaata tantsutüdrukuid ja las mäng läheb edasi (**Kalev Kruus**).*

Kruusi vastusest saab välja lugeda, et vaikust kasutatakse justkui reportaazi rahustamiseks ja see kuulub emotsionaalse laengu osas rahulikuma reportaazi osa juurde. Vaikuse kasutamise tõi samas aspektis välja ka Järvela. Samas tuli nii USA koolkonna õppest (Hedrick 2000: 93-94), kui ka minu bakalaureusetööst (Liik 2010) välja, et vaikust saab kasutada ka näiteks

mõne emotsionaalselt pingelise hetke markeerimiseks. Näiteks pärast väravat, kus publik räägib emotsionaalsel tasandil palju rohkem kui reporter seda oma sõnadega suudaks teha.

Sarnasele järeldusele jõudis aga Tarmo Tiisler, kes rõhutas just jalgpalli näitel, et vaikust saab kasutada ka emotsionaalse tipu markeerimiseks.

*Oskus vaikida on üks suuremaid oskusi. Eriti telereportaažis, oskus õigel ajal vaikida. [...] Keegi pole öelnud, et väravale peaks alati reageerima karjumisega. Väravale võib reageerida ka [...], et sa ei ütlegi midagi, näiteks omavärava puhul, aga see ei saa olla selline kunstlik paus.. et kui sulle reporterina mingil hetkel tundub, et sa ei tahagi midagi öelda, sest see oli su jaoks niivõrd jahmatav, siis sa ei pea vägisi hakkama karjuma, et värav (**Tarmo Tiisler**).*

Tiisleri mõtet emotsionaalselt pingeliste hetkede vaikusega markeerimisest jagas ka Lembitu Kuuse, kes rääkis, vaikuse kasutamine võib olla efektiivne just mingi dramaatilise situatsiooni rõhutamiseks läbi helitausta domineerimise.

*Vaikuse kasutamine võib mingis situatsioonis olla väga toitev. No mingi dramaatiline sündmus, kus on vaja inimesele läbimõtlemiseks, kodus ohkimiseks jätta ruumi, võib-olla need, kus kohapealne helitaust mängib nii palju (**Lembitu Kuuse**).*

Monitori jälgimine reportaaži ajal

Emotsionaalse pinge hoidmiseks ja seadmiseks on üks äärmiselt vajalikke elemente ka pidev võistluses toimuva jälgimine ja sellega kursis olemine. See kõlab enesestmõistetavana, aga Ott Järvela täi kolleegi eksimuse näitel välja olukorra, kus võistlussituatsiooni mitte jälgimine läks ajalukku.

*Ekraani kontrollimine on ülimalt tähtis koguaeg, üks silm peab koguaeg ekraanil olema, muidu juhtub see, mis juhtus Lembitu Kuusel sel hooajal, kui Šmigun kaotas viimasel (murdmaasuusatamise toim.) MK etapil maailmakarikasarja üldvõidu. Kogu Eesti rahvas nägi, kuidas Šmigun kukkus, aga Kuuse ei näinud (**Ott Järvela**).*

Nimetatud situatsioon juhtus tõenäoliselt sellepärast, et reporter jälgis sel ajal, kui pildis oli näha Kristina Šmiguni kukkumist, hoopis arvutiekraanilt statistilist infot ning kui ta pilgu

tagasi võistluspilti näidanud monitorile pööras, oli situatsioon teleekraanil juba möödas ning Kuuse hakkas vaagima, mis võis põhjustada Šmiguni nii kehvi vaheaegu. Sel ajal, kui ta seda avalikult reportaaži ajal vaagis, teadis suurem osa televaatajaid erinevalt Kuusest, et Šmigun oli vahepeal rajal kukkunud ja sellega oma hea koha kaotanud (Kristina Šmigun... 2000).

Emotsionaalsus

Ott Järvela on Eesti kommentaatorite hulgas paistnud eredalt silma sellega, et kasutab kommenteerimisel kohati väga emotsionaalset stiili ning võib öelda, et see on muutunud isegi tema nn firmamärgiks. Järvela rõhutas, et igasugune emotsionaalsus peab tulema ausalt ja seda ei saa kunagi reporter tehiskult toota.

Minu stiil, kui see tuli, oli täiesti ennekuulmatu, et ma nagu karjun telekas. See juhtus alguses täiesti kogemata, ma ei teadnud, mis mul eetris juhtuma hakkab ja esimesed korrad, kui tegime, siis see lihtsalt juhtus niimoodi. Kaspariga (Endine Kalev Spordi ja praegune TV6-e jalgpallikommentaator ning Õhtulehe ajakirjanik Kaspar Koort toim.) koos tegime ja läkski nii ja siis nagu tuli välja, et passis küll inimestele. Ma olen oma stiili pidanud ise kujundama, mul ei olnud kuskilt juhinduda ja ma arvan, et see on kõige parem viis tegelikult, et kedagi kopeerima hakata on halvem (Ott Järvela).

Objektiivsus

Ott Järvela ütles, et reporter peab üldiselt olema erapooletu ja jääma objektiivseks. Küll aga tõi ta vastukaaluks välja, et reporter peab samal ajal ka ausaks jääma ning sellest tulenevalt on tõepoolest kõige lihtsam kommenteerida mängu, kus endal kindel soosik puudub. Ent ka soosiku tekkimisel tuleb olukord ära põhjendada.

Mul on jumala poogen, kas võidab FC Flora või Levadia või Kalju, küll aga mängu sees kujuneb sümpaatia välja teatud mängulistel põhjustel [...] minu ausus seisneb ka selles, et kui selle mängu jooksul üks võistkond hakkab mingil põhjusel väga sümpatiseerima, siis ma põhjendan ära, miks praegu selle võistkonna ülekaal oleks õiglasem, toredam või midagi sellist (Ott Järvela).

Järvela lisas, et soosikuks võib kujuneda nõrgem osapool ning tema hinnangul on reporteril isegi mõnevõrra õigust nõrgemale rohkem kaasa elada. Sellest tulenevalt on tegelikult Järvela enda sõnul tema karjääri jooksul teda süüdistatud üsna palju ühe või teise võistkonna poolele kaldumises.

*Mind on Inglise kõrgliigas, mida ma olen viis aasta kommenteerinud, süüdistatud umbes 12 eri klubi fänniks olemises. Ütleme nii, et mida laiem see valik on, seda rohkem ma endaga rahul olen, sest see näitab, et ma tõesti suudan ülekannetes olla objektiivne. Järelikult ma suudan kõigi kordaminekute üle võrdsel moel rõõmistada (**Ott Järvela**).*

Lembitu Kuuse tõi aga väga resoluutselt välja, et reporter isegi peab valima poole. Tõsi, ta mainis seda siiski Eesti ja muu maailma võrdluse kontekstis. Kuid sellegipoolest on märkimisväärne, kuidas Kuuse arvates on oma sportlaste osalusel äärmiselt vajalik, et reporter oleks subjektiivse lähenemisega.

*Reportaaž ei saa kunagi olla tasakaalustatud, ma ei kujuta ette, kui ma räägin olümpiamängudel objektiivselt, rahulikult tasakaalustatult sellest, kuidas Heiki Nabi on finaalis või kuidas meie sõudjad saavad edasi ja finaalis medali pärast võistlevad, ma ei räägi tasakaalustatult. Vastupidi, ma olen meeletult omade poolt, valmis kasvõi ise pea ees vette hüppama, et nad saaksid koha ettepoole, mingil juhul ei ole ma seal takaalustatud, ma olen omade poolt (**Lembitu Kuuse**).*

5.1.5 Ekspertkommentaator

Ekspertkommentaatori roll

Kuigi kõik intervjuueeritavad rõhutasid, et oluline on selge rollijaotus, erines lähtuvalt reporterite endi kogemusest arusaam sellest, mis või kes üldse üks ekspertkommentaator peaks olema. Seda saab tuletada ka sellest, et Eestis ei nimetatagi ekspertkommentaatorit taolise nimetusega. Kasutusel on abikommentaatori (rohkem ERR-is) või ka kaaskommentaatori (erakanalites) mõiste.

USA koolkonna õpetuste kohaselt peavad eksperdil ja reporteril olema väga erinevad rollid. Kui reporter tegeleb pigem otsekirjelduse ja reportaažile struktuuri seadmisega, siis eksperdi ülesanne on kasutada oma ekspertstaatus, analüüsima sportlaste sooritusi ja andma hinnanguid (vt ptk 2.7).

Kui kõneleda põhikommentaatori ja kaaskommentaatori/abikommentaatori kooslusest, siis üldjuhul tõid ka antud röö raames intervjuueeritud Eesti spordireporterid välja, et neil peaksid reportaažis olema erinevad rollid. Kalev Kruus rõhutas, et kaks inimest ei saa reportaaži ajal teha ühte asja. Oma traditsioonilise jalgpalli abikommentaatori Toomas Varaga reportaaže tehes on nad Kruusi sõnul jaganud teadlikult rollid nii, et abikommentaator ei tegele kirjelduse ja selle raames ka otsekirjeldusega, vaid tema ülesanne on näha muid nüansse ning tegeleda pigem analüüsiga. Ka Tarmo Tiisler tõi välja, et kirjeldus peaks olema ennekõike reporteri käes. Lembitu Kuuse mainis seejuures, et põhikommentaator peab pigem emotsiooni hoidma ja abikommentaator rahulikuma analüüsiga tegelema.

Ehk teisisõnu ütlesid Kruus, Kuuse ja Tiisler, et abi-/kaaskommentaatori ülesanne on peamiselt tegeleda analüüsiga.

Kuid Raul Rebase vaated eksperdi rolli osas lähevad rohkem kokku sellega, mida õpetab USA spordikommentaatorite koolkond. Ta rõhutas, et ekspert peab tooma uut infot ja ta peab ära kasutama oma eksperdi staatust.

*Igasugune abi ja meeskonnatöö on täiest mõttetu kui ta ei too juurde uut informatsiooni. See tähendab, et ta peab valdama midagi sellist, mida kas reporter ise ei tea või ei kõla tema suust usaldusväärsetl (**Raul Rebane**).*

Rebane leidis Eesti spordimaastikult selles osas ka positiivse näite ning tõi välja ERR-i laskesuusatamise ülekannete ekspertkommentaatori, endise laskesuusataja Margus Aderi.

*Ader on sellesmõttes suurepärase, et ta räägib mingitest kuradi suusatajatest, kellega ta on kuskil koos olnud, ütleb, et sellel on kõverad jalad ja punane pea... tiptop (**Raul Rebane**).*

Kahe reporteri koostöö

Ent Eestis on üsna sage ka kooslus, kus kommentaatoritetiimi moodustavad kaks reporterit, kes oma ülesannetelt üksteisest oluliselt ei erinegi. Näiteks Tiisler mainis, kuidas ta tegi raadios ülekannet koos Erik Lilloga ning sellisel puhul oli tegemist pigem võrdväärsete partneritega, kuna mõlemad olid reporterid. Sama nüansi tõi välja ka Lembitu Kuuse, kes toonitas, et kommentaatoriteks peaksid olema võrdväärsed asjatundjad.

*Ma ei kujuta ette, et läheks tegema spordiala, millest ma midagi ei tea nn põhikommentaatorina ja siis see ekspert või abikommentaator räägib spordialast. No ei ole see nii. Ideaalis on ikkagi tegu kahe võrdväärse asjamehe koostööna (**Lembitu Kuuse**).*

Samas ei saa muidugi öelda, et ka reporter-ekspert koosluses ei tea reporter midagi spordialast. Ka USA koolkonnas, kus reporteri nn õigused reportaaži ajal arvamust avaldada ja hinnanguid anda on väga piiratud (vt ptk 2.7), peab reporter olema kindlasti spordialaga väga tihedalt kursis, vastasel juhul ei olekski võimalik ala kommenteerida. Reporter ei ole ka sellises vormis pelgalt administraator või kuraator, kes reportaaži juhib. See on kõigest üks osa tema tööülesannetest, aga kindlasti mitte ainus.

Siiski tõid ka Eesti spordireporterid näiteid sellest, kuidas kahe võrdväärse reporteriga ülekannet tehes peab olema teatav tööjaotus. Üks võimalus on näiteks jagada omavahel ära võistlusareenil toimuvad erinevad alad. See toimib eriti efektiivselt just kergejõustiku puhul.

*Me jaotasime Ubaga väga tihti ära alad, mida keegi põhjalikult ette valmistab, näiteks sina teed 400 tõkkeid (400 meetri tõkkejooks toim.) ma teen vasarat (vasaraheide toim.). Sellega oli võimalik vähendada seda meeletut töömahtu (**Raul Rebane**).*

Teine võimalus on juba rollijaotus. Rebane tõi näite, kuidas Toomas Ubaga ülekandeid tehes, oli Uba emotsionaalsete hetkede kirjeldaja ning Rebane ise pigem taustaanalüütik ja statistik, kes ei lasknud vigu teha. Ent see jaotus sarnaneb pigem siiski põhikommentaatori ja abikommentaatori jaotusele. Emotsionaalsete hetkede kirjeldaja oleks sellisel juhul siiski pigem põhikommentaator ning analüütik abikommentaator.

Reporterite õigused hinnanguid anda

Ilmselt tulenevalt sellest, et Eestis ei ole ranget ekspertkommentaatori traditsiooni, on ka USA kommentaatorite seisukoht, et reporter ei tohiks reportaažis hinnanguid esitada, võõras ja isegi vastuvõetamatu. Rebane tõi seejuures ennekõike välja, et reporter on spordiaala reeglistiku osas ekspert ja sellest tulenevalt on tal õigust hinnata näiteks kohtuniku tegevust.

*Kui ma ei tunne spordiala reegleid, ma ei tea kust poolt kõrgushüppes hüpatakse, siis mis kuradi reporter ma olen. Loomulikult ma arvan, et enamik praegusi reportereid on kõikide reeglistike kohapealt korralikud eksperdid (**Raul Rebane**).*

Rebane arvas, et hinnangute andmine ja arvamuse avaldamine on siiski oluline osa reporteri tööst ja isegi, kui reporter ei meenuta oma välimuselt kuidagi inimest, kes võiks midagi spordist teada, siis on tal kogenud reporterina õigust rääkida vabalt ja piiranguteta.

*Kui reporter on väga hea, kogenud, ta võib kaaluda 160 kilogrammi, olla paks ja kole, aga kui ta räägib hästi ja tunneb asja, siis pole mingit probleemi. Venemaal oli üks reporter, kes isegi ühe jalata kaalus 160 kilo ja ta oli üks väheseid korralikke reportereid, kes tõstmist tegi (**Raul Rebane**).*

Ka Tarmo Tiisler leidis, et hinnangud ja arvamused on oluline osa reporteri tööülesannetest.

*No kui ma näen, et mängija mängib halvasti, siis ma ju ütlen seda. Kui ma näen, et asi läheb käest ära, treener ei võta time-outi, siis ma ju ütlen seda [...]. Mina arvan küll, et kommentaator peab oma arvamust omama, muidu sa oled selline soota ja munadeta tüüp, kes veeretab mõnusat jutulõnga. Muidugi tuleb anda hinnanguid (**Tarmo Tiisler**).*

Sama meelt oli Ott Järvela.

*Ma arvan, et on tarbetu jääda pingutatult neutraalseks ja hillitsetuks, et kui mängija mängib halvasti, siis võib seda välja öelda küll ja kui mängija mängib hästi, siis tuleb teda kiita. Sportlased on valinud omale sellise elukutse, kus nad tegutsevad avaliku tähelepanu all ja üks minu töö ülesanne on anda hinnang nende mängule (**Ott Järvela**).*

Ent hinnangute andmine võiks paremal juhul siiski millelgi baseeruda, mitte olla lihtsalt puhtsubjektiivne aramus. Sellisele järeldusele jõudis Ott Järvela, kes tõi välja, et ta on spetsiaalselt selle nimel läbinud jalgpallikohtuniku koolituse.

Tegin ülimalt õige sammu, kui kunagi läbisin jalgpalli kohtunike koolituse, mis on andnud mulle tugeva reeglite tundmise baasi. Kommentaatoril pole õigust mitte reegleid tunda ja selles ma olen väga veendunud, et jalgpalli reeglid peavad kommentaatoril väga selged

*olema. Ma pean suutma televaatajale selgitama kõiksugu võimalikke kurioosumeid, mis väljakul juhtuvad, igasugused arusaamatused, [...] pean oskama selgitada vaatajale, miks kohtunik sellise otsuse vastu võttis. Omaette teema on see, kas see otsus on õige või vale, aga mina üritan vaatajale edasi anda kohtuniku mõttekäiku, miks ta selle otsuseni jõudis (**Ott Järvela**).*

Eksperdile eetriaia andmine

Olenevalt spordialast võib see küllalt palju varieeruda, mis hetkel räägib reporter ja mis hetkel ekspert. Ent kui vaadata kahte Eestis palju kajastatud spordiala jalgpalli ja korvpalli, siis Kruus ja Tiisler tõid näiteid, kuidas on võimalik eksperdile eetriaia andmiseks aega leida.

*Mina jalgpalli ei taha teha ühega, et minu jaoks korvpalli ma võin üksinda teha, seal ei ole isegi, et kas jagan või ei jaga, aga jalgpallis on lobisemise ja arutamise ruumi palju rohkem kui korvpallis. Korvpall on nii palju intensiivsem ja nii palju juhtub, et seal võibolla ei ole väga vajalik, et ta oleks juures (**Kalev Kruus**).*

*Üldiselt püüan hoida nii, et abikommentaator, et kui on värav või mõni olukord, kus on kordus, et korduse ajal saaks rääkida abikommentaator. Mina olen juba nii kui nii vahutanud seal asja juures ja pläranud, et nüüd siis võiks rahulikumas miljöös abikommentaator selgitada, et mis siis nüüd on toimus (**Tarmo Tiisler**).*

Kommentaatorite koostöö

Peaaegu kõik intervjuueeritavad tõid välja, et kommentaatorite omavaheline koostöö on võtmetähtsusega. See võib hea reportaaži tegemisel saada määravaks. Kalev Kruus toonitas, et oluline on ühise eesmärgi täitmine ja üksteise toetamine ning mitte hakata üksteist eetris üle trumpama või rolle üle võtma.

Mitmed kommentaatorid mainisid, et neil on teatud kindlad eksperdid, kellega on juba aastaid koos töötatud ja partneri vahetamine pole alati nii lihtne, kuna ideaalselt sobivat partnerit, kes oskab vajadusel reageerida reporteri naljadele või suudab samamoodi reportaaži sisse elada, on raske leida.

*Mul on siin olnud igasuguseid erinevaid ja kui mul on pulss 180 ja tal on 60, siis ei olegi midagi teha (**Kalev Kruus**).*

*Ideaalis nad peaksid väga hästi sobima n.ö olema samast veregrupist. Ja ma usun, et kui need inimesed ka tõesti hästi sobivad, siis see tagab suurepärase koostöö [...] Missugune on koostöö rütm ja kuidas suudetakse alanüansse edasi anda ja emotsioone üleval hoida (**Lembitu Kuuse**).*

Ott Järvela, kes üldiselt on valinud üksinda kommenteerimise ja peab seda stiililiselt enda jaoks sobivamaks, rõhutas siiski samuti kommentaatorite omavahelist klappi ja koostööd. See on just tema puhul märkimisväärne, kuna Järvela kommenteerimise stiil on eripärane ja sellele stiilile võrdväärset ning sobivat partnerit leida võib olla tunduvalt keerulisem. Järvela ütleski, et talle on pakutud kaaskommentaatoriks ka endist jalgpallurit Indrek Zelinskit, kes on ERRi kogemusega ekspertkommentaator ja üldjuhul Eestis kõrgelt hinnatud ekspert, aga Järvela otsustas Zelinskist loobuda, kuna arvas, et ta ei sobi temaga stiililiselt kokku.

*Mul on olnud kolm põhilist abikommentaatorit: Kaspar Koort, Risto Sarapik ja Indrek Petersoo. Kaspar Koortiga meie koostöö oli ma väidan silmapaistev, kuivõrd hästi me klappisime ja kuivõrd ägedat kino sai temaga koos eetris teha, Ristoga samamoodi. Temaga me mõtlesime jalgpallist väga ühtemoodi. Indrek Petersoo oli jällegi see, et kohati olid meie arusaamad väga erinevad, aga siis oli hea seda meievahelist vaidlust presenteerida (**Ott Järvela**).*

Kommentaatorite omavaheline konkreetne ettevalmistus

Lisaks reporteri konkreetsele ettevalmistusele saab tegelikult rääkida ka kommentaatorite ühisest ettevalmistusest, mis toimub enne konkreetset võistlust.

*Ütleme, kui me teeme jagpalli Varaga (Toomas Vara, TV6-e jalgpalli abikommentaator), siis me oleme juba tund enne kohal ja loeme üksteisele ette kogu selle, mida me oleme ette valmistanud. Seal küll reeglina palju kattub, aga kordame ikkagi kõik üle ja arutame, vaatame mängijad, räägime selle kohta midagi (**Kalev Kruus**).*

Lembitu Kuuse mainis ka seda, kuidas tihti kaasatakse ekspert- või abikommentaator ka kohapeal tehtavasse info kogumise protsessi.

*Sageli, kui kohapeal oleme abikommentaatoriga, kuna on kahe mehe töö, siis lihtsalt aja ja jõu kokkuhoiuks üks mees uurib ühte asja, käib kuskil, teine mees uurib teisi asju. Meil on olnud niisuguseid ideaalseid paare, kus tõesti saame võrdväärselt tegutseda ja pole olnud probleeme, et ei saa kellelegi ligi või ei saa kelleltki informatsiooni kätte (**Lembitu Kuuse**).*

Lisaks nõ ühisele infokogumisele, mis on sisuliselt tegelikult individuaalse konkreetse ettevalmistuse dubleerimine, on oluline paika panna ka eetriväline kommunikatsioon ja kokku leppida ühe või teise kommentaatori roll, kui see juba varasemalt selge pole. Nagu selgus intervjuudest, siis üldjuhul lepitakse kokku eetri algus ja lõpp - kes alustab ja millal toimub abi- või ekspertkommentaatori sisse tulemine ning eetris rääkimise kord.

*Kui on hästi välja töötatud tiim, siis tekib käte, pilkude süsteem ja kaadriväline kommunikatsioon saab äärmiselt oluliseks. [...] Kõik käeliigutused, neid on lõputult ja ka vastastikku näoilmed, need on väga olulised vastastikuse kommunikatsiooni allikad, mida keegi ei näe. Aga nendega antakse edasi kohtade vahetused jne, abikommentaatorite puhul on väga tihti nii, et nad peaksid olema üldinformeeritud, et ma võin teda suvalisel hetkel kasutada, ta on mul koguaeg valmis (**Raul Rebane**).*

Ekspertide valimine

Kuna eksperdid kujunevad üldiselt mingiks pikemaks ajaks välja, siis oli ka intervjuueeritavatel raske välja tuua täpset protseduuri, kuidas üks või teine ekspert valituks osutub. Saab ehk ainult öelda, et vaadatakse üle inimesed, kes antud spordialaga seotud on ja kes vähemal või rohkemal määral võiksid sobida eetrisse.

*See käibki selle järgi, et mul peab olema inimesega hea klapp, sa pead olema ühel lainel, mitte ainult spordi mõttes, vaid elu mõttes ka. Sa pead olema nagu ühesuguse taustaga vaimselt (**Kalev Kruus**).*

Hea kõneleja vs hea nimi

Kui aga võrrelda seda, kas rohkem maksab ekspertkommentaatoriks saamise puhul tundud nimi, ehk see, kuivõrd tugev on tema eksperdi staatus, või see, kas ta on eetris hea ja sorava keelekasutusega, siis pea kõikidel juhtudel eelistatakse viimast, kuna suur nimi, kes võib-olla oma staatuse poolest võib televaatajatele atraktiivne tunduda, on avaliku rääkimise aspektist niivõrd nõrk, et teda lihtsalt ei ole võimalik kommentaatorina eetrisse lasta.

*Kui Toomas (Vara toim.) tuli, keegi ei teadnud, et ta on jalgpallikommentaator, ta oli TV3-e direktor, ta tuli lambist ja saab ju väga hästi hakkama. [...] Aga sageli on nii, et ala vend jääb kuivaks, et näiteks, kui täna oleks valida suusatamises kaaskommentaatoriks ütleme kas Jaak Mae või Andrus Veerpalu, siis võiks öelda, et Veerpalu on ikkagi olümpiavõitja, aga ma ei võtaks Veerpalu kunagi, sest ta ei sobiks. Samamoodi on rallis, ma ei kujuta ette, et ma võtaks Ott Tänaku, sealt ei tuleks tegelt midagi, ta võib olla ideaalselt tark ja kõik asjad, aga sealt ei tuleks midagi (**Kalev Kruus**).*

Raul Rebane tõi sellest aspektist lähtuvalt välja, et just nimelt protestantlikes kultuurides (USA, Briti) mängitakse erinevalt Eesti spordireportaažidest tihti autoriteedi peale ja kasutatakse ekspertidena olümpiavõitjaid, kuid Rebase sõnul võivad olümpiavõitjad tihti osutuda kohutavateks rääkijateks. Samas möönas Rebane, et ekspertkommentaator ei peagi tegelikult olema niivõrd osava sõnakasutusega, kui reporter, kuid oluline ongi see, et teda defineeritakse eetris kui eksperti mitte reporterit.

*Nii nagu ta läheb päris reporteri rolli, ma hakkam teda hindama teistmoodi, hakkam hindama tema häält, keelt, abikommentaatorile ma annan andeks paljud tema vead, tehnilised vead, mida ma reporterile andeks ei annaks. Sest ta ei pea neid valdama, see ei ole tema põhitöö, tema põhitöö on anda mulle juurde uusi ja huvitavaid asju (**Raul Rebane**).*

5.1.6 Monitorreportaaž vs reportaaži tegemine kohapeal

Eesti spordireporterid on üldjuhul pidanud võistlusi kommenteerima monitorreportaaži vormis. See tähendab, et reportaaž ei sünni mitte vahetult kohapeal olles, vaid distantsilt, näiteks telemaja stuudiost ja sellisel juhul on infoallikateks kohapealt tulev pilt ning paremal

juhul ka arvuti abil saadav vahetu statistika. Nagu selgus intervjuudest, siis kohapeal mitte käimine on üldjuhul tingitud piiratud rahalistest vahenditest. Seejuures mainis Rebane, et monitorreportaazi vorm on saanud Eestis domineerivaks just viimase kümne aastaga seoses tehnoloogia arenguga. Ta ütles, et kuna infovahetus on kiirem ja distantsilt on reporterile kättesaadav peaaegu samasugune informatsiooni hulk nagu kohapealt, siis on monitorreportaazi abil lihtsalt odavam ja mõttekam reportaže teha.

Samas tuli intervjuudest välja, et ainus monitorreportaazi eelis kohapealt tehtud reportaazi ees ongi statistika kättesaadavuse võimalus, mis tuleneb sellest, et mõnedel võistlustel ei ole kohapeal võimalik kasutada arvutit, vaid hakkama peab saama ainult sinu ees lahti rulluva vahetu pildiga, nagu toob välja Ott Järvela Eesti jalgpalli meistriliiga näitel. Ent see on ilmselt erandlik juhtum, enamasti on reporteril siiski ka kohapeal olemas arvuti kasutamise võimalus.

Kõik intervjuueeritavad tõid välja, et kohapeal mitte viibides on reportaazi tegemine kindlasti raskem. Nii Kruus, Kuuse, Rebane kui ka Tiisler tõid välja, et stuudiost reportaazi tehes ei ole võimalik näha seda avaramat pilti, mis rullub lahti kohapeal viibides. Kohapeal näeb kaadritagust elu – kuidas käituvad treenerid, kes on parasjagu vahetusi ette valmistamas, näeb seda, mis toimub teiselpool võistlusareeni, mis parasjagu kaadris pole ning oluline on ka vastava atmosfääri puudumine. Sellest tulenevalt võib olla tunduvalt raskem ka eheda emotsiooni tekkimine nii kommentaatorite endi sees, kui sellest tulenevalt ka kuulajate ja vaatajate jaoks piisavalt ehede emotsiooni loomine.

Sul jääb õhk puudu, sul jääb baari, kohvibaari, pressikeskuse vestlused, vahetud asjad puudu. See on nagu n.ö preservatiiviga asi (Raul Rebane).

Ott Järvela ütles, et vahetult kohapeal viibimine annab ennekõike hea atmosfääri ja tunde ning oluline on vahetu kontakt publiku ning võistlusega, mistõttu ka kohapeal olles peaks kommenteerimise positsioon olema sündmuste suhtes vahetu.

Kohapeal ma ei taha, et mind kuskile putkasse ära pannakse, vaid ma tahan seal õhu käes olla, et ma kuuleksin ja tunneksin, mis staadionil toimub. Näiteks A Le Coq Arenal taheti mind ükskord kuskile klaasi taha panna, kus sa istud seal kinnises ruumis ja ei kuule mitte midagi, mis staadionil toimub, väga halb. Ikka pead olla selles ruumis, kus see mäng toimub, vahetu kontakt väljakuga (Ott Järvela).

Isegi stuudiost reportaaži tehes rõhus Järvela atmosfääri loomisele ning tõi näite, kuidas Viasati stuudio tingimustes on see Inglise kõrgliiga jalgpalli kommenteerides täiesti võimalik, kui ta saab tund aega enne mängu algust näha eetriväliselt pilti staadionilt ja ennast vastavale lainele häälestada.

*Siis ma teen alati nii, et see heli, mis tuleb staadionilt, on mul kõrvas päris kõva ja ma meelega keeran ta kõvaks, et endal adrenaliini üles kütta. Enne ülekannet on ansambel The Cassabieni laul The Fire, mis on Inglise liiga tunnusmeloodia, selle ma keeran põhja, natuke tantsin ise kaasa, niimoodi paar minutit ja siis loetakse mind eetris sisse (**Ott Järvela**).*

Lembitu Kuuse tõi välja, kuidas tegelikult pole see üldsegi kuulajate/vaatajate asi, kas reporter on kohapeal või mitte - reporter peab ikka kommenteerima võistlust nii, nagu see toimuks vahetult kohapeal. Ta rääkis, kuidas paljud ei teagi, et tegelikult teeb ta suurema osa suusareportaaže telemaja stuudiost.

*Aga pead tegema nii, nagu oleksid kohal ja tead kõike. Rääkima sellest menüüst, mis võistlejatele kõõgis antakse, et kasvõi seda, et "kuradi head pihvid on!" (**Lembitu Kuuse**).*

Sellest tulenevalt ongi teatav oht, et monitorreportaaži ajal muutub kommentaator valetajaks ja näitlejaks, kes üritab televaatajat veenda selles, et kommentaar toimub vahetult kohapeal. Rebane tunnistas, et taoline valetamine on tegelikult üsna sage nähtus.

*Sa õpid valetama. Mida sa tegelikult teha ei tohi, aga näiteks Hololei küsis alati, kas tele teeb ka. Ta tegi omal ajal ainult raadiot ja kui tele ei teinud, siis oli väga huvitav jälgida, kuidas ta tegi kahesekundilise viivisega reportaaži, ja rääkis, et „Ma arvan, et sööt peaks minema.. ja läkski“ aga tegelt oli see juba toimunud (**Raul Rebane**).*

Taolise valetamise abil saavutab reporter teatava meisterlikkuse, mis tegelikult täidab siiski parema reportaaži lõpptulemuse saavutamise eesmärgi. Reporter kasutab tehisliku atmosfääri loomise nippi mitte enda, vaid televaataja jaoks. Võimalik, et taolisest aspektist võib kerkida eetilisi küsimusi, kuid kuna ka intervjuueeritavad rõhutasid korduvalt, et spordireportaaži kui meelelahutusliku žanri puhul on oluline ennekõike lõpptulemus ja see, millise mulje jätab

ülekanne televaataja jaoks, siis pean antud töö autorina pigem tähtsusetuks taolisi eetilisi küsitavusi, mis tekivad tehniliku atmosfääri loomisel.

5.1.7 Raadio vs televisioon

Intervjueeritavad tõid raadio ja televisiooni võrdluses välja peamiselt samaerinevuse, nagu on välja toonud ka USA spordireporterite koolkond (vt ptk 2.6.1) – raadios tuleb kirjeldada kõike, mida reporter parasjagu näeb, teles tuleb midagi pildis toimuvale lisada. Seejuures saab raadios määravaks ennekõike võimalikult suur ajaühikus antav info hulk ning sellest tulenevalt peab reporter kiiresti rääkima. Teles on vastupidi, palju rohkem aega.

Raadio ei näita pilti ja seetõttu on kommentaatoril vaja pilt ise luua, teles seda niivõrd otseselt teha pole vaja, et teles sageli piisab sellest, et öelda mängija nimi, siis seda et see mängija paremal äärel on, näeb televaataja ka ise, aga raadios saab seda ka öelda ja saab rohkem eetrit täita. Teles võib rääkida muid nüansse (Ott Järvela).

Samas nimetas Lembitu Kuuse just raadio puhul reportaaživormi vabamaks, kuna seal võib tema sõnul "rääkida, mida tahes", tele puhul dikteerib aga pilt suurema osa reportaaži vormist.

Kuuse meelest kuulub detailne kirjeldamine ka emotsionaalsete tipphetkede markeerimise juurde.

On võimalus kommenteerida üht-teist, seletada lahti, mida ta teeb, aga kui jõuame emotsionaalsete tipphetkedeni, siis need paratamatult peame rääkima ja räägime sedasama, mida kõik näevad (Lembitu Kuuse).

Otsekirjelduse kasutamist emotsionaalselt laetud olukordade kirjeldamiseks kui emotsionaalse pingekõvera seadmise võtet tuvastasin ka oma bakalauerusetöös (Liik 2010: 48-49).

Tarmo Tiisler ja Ott Järvela lisasid, et jalgpallis on siiski oluline alati mängijaid identifitseerida. Ühest küljest see on pildi seletamine, aga samal ajal on tegemist ka lisainfo andmisega neile, kes pildist ise aru ei saa – kes parasjagu kaadrisse on püütud või kelle käes on pall. Samal ajal toimib olulise momendi markeerimisena. Näiteks, kui öelda "Beckham", siis pelgalt selles nimes peitub paljude televaatajate jaoks tähendus, mis nende jaoks justkui eos on valmis tekkima. Mängijate identifitseerimist on üheks olulisemaks otsekirjelduse osaks nimetanud ka Hedrick (2000: 38). Ka minu bakalaureusetööst selgus, et võistlejate

identifitseerimine on äärmiselt oluline just sportmängude puhul, kus sündmuste fookuses olev võistleja vahetub kiirelt (Liik 2010: 32). Kuna Tiisleri ja Järvela põhialadeks on jalgpall, siis sellest tulenevalt on ka mõistetav, et just nimet nemad identifitseerimist eraldi välja tõid.

5.1.8 Reklaam

Erakanalite puhul on üks oluline osa spordireportaažidest ka reklaamipausid. Seejuures tuleb paus teha õigel hetkel. Ühest küljest oleks teoreetiliselt võimalik reklaami jaoks valida filmilikult kõige sobivam hetk – ehk teha reklaam kõige pingelisemal hetkel ja loota siis, et vaataja ei suuda teleri eest ära minna, vaid peab tingimata reklaami lõpuni vaatama, et siis pärast pausi uuesti sündmuste käigu jälgimisega edasi minna. Samas on taolist filmilikku nippi spordi puhul üsna raske kui mitte võimatu kasutada, sest spordis ju reklaamipausi ajal pausi ei teki. Võistlus jätkub endistviisi.

Jalgpalli puhul ei näidata mängu ajal kunagi reklaami, pausid toimuvad ainult poolajal. Korvpallis kehtib üldjuhul sama põhimõte. Kuid Kalev Kruus kirjeldas seda, kuidas toimub reklaamipauside paigutamine näiteks Vormel 1 ülekandesse või suusatamisse, kus kohustuslikke pause pole ja reklaam tuleb eetrisse lasta lihtsalt nõ õigel momendil. Tegemist oleks õige momendiga eeldusel, et pausi ajal ei juhtuks midagi määravat või huvitavat spordivõistluse sündmusteahelas. Tema sõnul püüdsid nad TV6-s 2012.-2013. aasta talvel Tour de Ski murdmassuusatamise võistlust näidates teha reklaamipausid võimalikult lühikesed, et need ei hakkaks segama võistluste käiku. Samas toimus Kruusi sõnul siiski ka eelnev planeerimine selle osas, kus oleks reklaame kõige ohutum teha.

*Enne me Ollega (Raul Olle, ekspertkommentaator antud võistlusel toim.) istusime maha ja võtsime etapp-etapi järel läbi, et mis ta arvab, kus kohas võiks need pausid olla, [...] vaatasime stardinimekirja selles mõttes läbi, et siis, kui meie mees on kuskil esimeses vaheajapunktis, et kui ta võib pilti sattuda, et siis ei oleks reklaami (**Kalev Kruus**).*

Kruus lisas, et keeruliseks teevad ülekandesse reklaamipauside mahutamise ka reklaami tellijate nõudmised, kes lepingute järgi peavad saama eetris kindla ajalise määra ja mõnikord nõutakse reklaami eetrisse panemist isegi konkreetse kellajalise täpsusega. Kruus ütles, et sellest lähtuvalt reklaamipausid teataval määral siiski häirivad sujuva reportaaži tegemist, sest reporter peab pidevalt mõtlema, kas midagi läheb kaotsi või jääb televaatajal midagi nägemata.

Seda olulisem on ilmselt võimalikult detailne reklaamiaegade ette planeerimine ja võimaliku võistluste käiguga arvestamine.

5.2 Reportaazid

Reportaazide analüüs on vastavalt uurimiskategooriatele jaotunud kolmeks – esmalt vaatlen reportaazi reporteri tööülesannete vaatenurgast, seejärel keskendun eksperdi rollile ja viimaks võtan vaatluse alla reporteri ja eksperdi omavahelise koostöö.

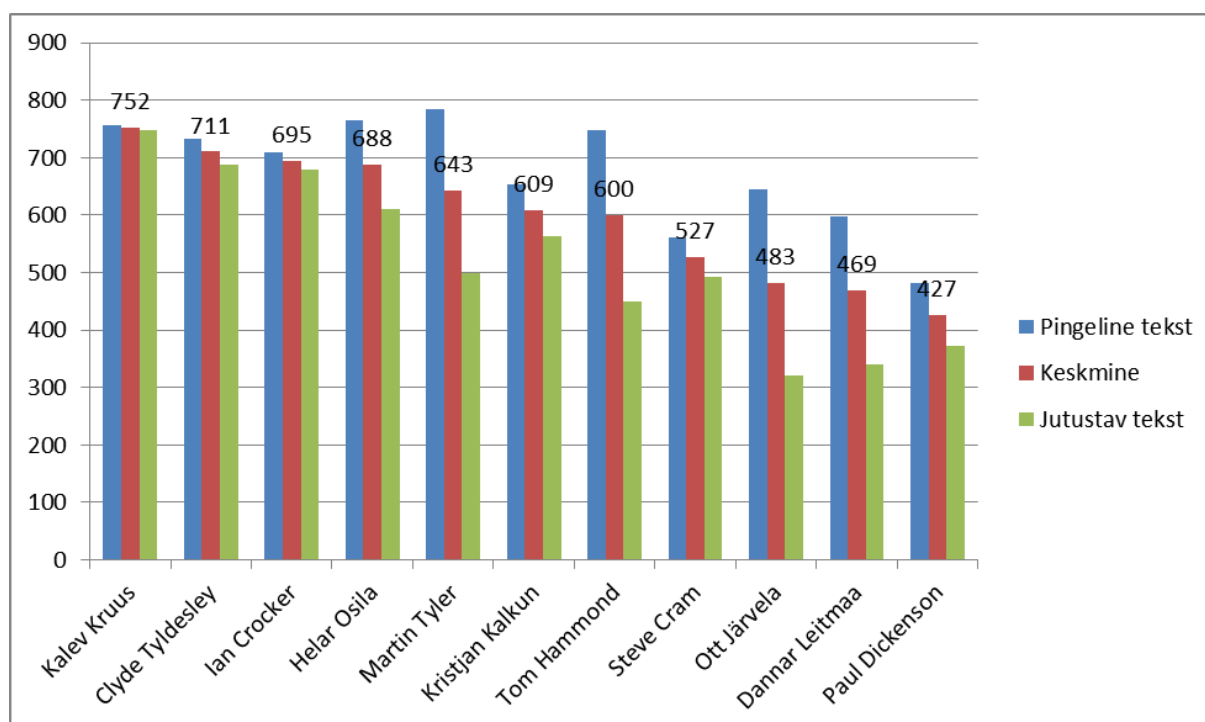
5.2.1 Reporter

Reporterite töö analüüsimisel keskendusin neljale punktile. Esmalt vaatlesin tema hääle komponente, seejärel tõin välja kirjelduse teema ning viimaks emotsionaalse pinge jaotamise võtteid ja objektiivsuse temaatika.

5.2.1.1 Hääli

Häält analüüsin viiest erinevast aspektist. Esmalt uurin reporterite hääle tämbrit ja helikõrgust, seejärel mõõtsin reporteri rääkimise kiirust, hindasin reporteri hääle iseloomu ning viimaks keskendun reporteri teksti arusaadavusele ja diktsioonile ning sõnavarale.

5.2.1.1.1 Hääle tämbri ja helikõrgus

Joonis 1.1 – Reporterite hääle kõrgused (hertsides)

Kõikide uuritud reporteite häälte spektogrammid on toodud Lisas 3.

Joon 1.1 näitab, justkui kõigist võrreldud reporteritest oli kõige kõrgem hääel Kruusil. Seda saab järeldada siiski teatavate mööndustega. Nimelt näitas Kruusi hääle spektogrammi analüüs, et tipust madalamad sagedused olid küllalt domineerivad ning sellest tulenevalt ei saa tema häält kindlasti kõrgeks nimetada. Sarnaselt ei saa päris üks-ühele lugeda seda, et Dannar Leitmaa hääel üheks madalaimaks osutus, kuna tema puhul olid tipule järgnevad sagedused suhteliselt valjud. Seega sai tema hääle puhul öelda, et see oli küll tuntava madala tooniga, kuid hääles kostusid selgelt ka kõrgemad sagedused ning see tegi kõrvaga tunnetamisel tema hääle mõnevõrra kõrgemaks.

Kuid spektrianalüüsi tippud annavad siiski suhteliselt adekvaatse pildi sellest, kelle hääel oli kõrgem ja kelle oma madalam.

Üldiselt joonistus välja reegel, et kui reporter räägib rahulikumat jutustavat teksti, siis tema hääel on madalam. Kui aga tegemist on emotsionaalselt pingelise olukorraga, siis reporteri hääel tõuseb. Jooniselt 1.1 võib näha, kuidas osade reporterite puhul võis reportaaži ajal tajuda väga suurt hääle kõrguse muutumist. Näiteks Ott Järvela hääel, kelle jutustava teksti helikõrgus oli 325 Hz, hakkas pingelistel hetkedel kohati rääkima üle kahe korra kõrgema häälega – 645 Hz. Tema hääel ei muutunud iga kord nii kõrgeks, aga kui Järvela oma emotsionaalsuse täiel hiilgusel välja lasi, siis muutus tema hääel kohati isegi falsetiks.

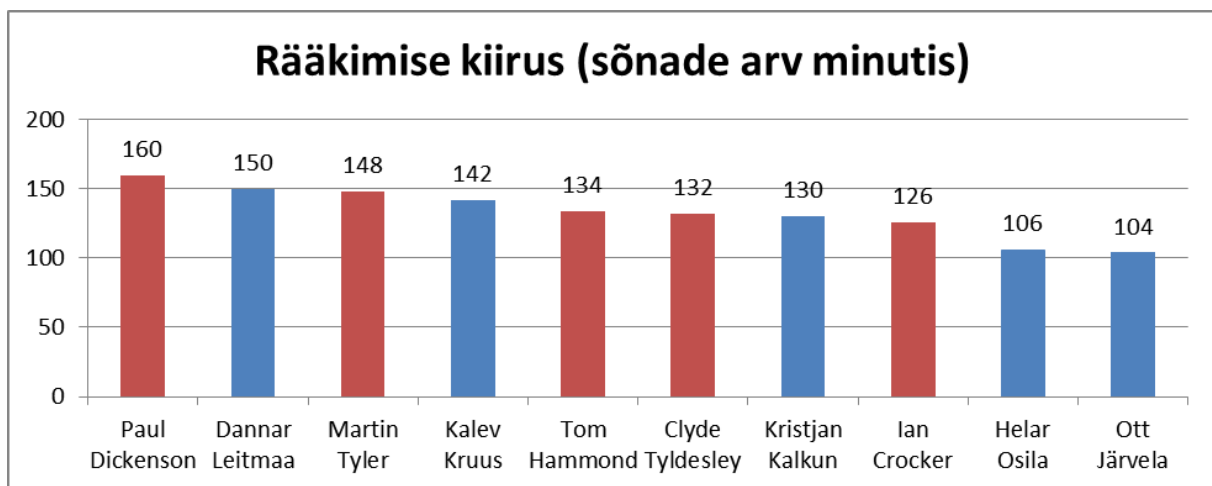
Mõne teise, näiteks Kruusi või Ian Crockeri puhul toimus sellistel hetkedel hääle kõrguses üksnes minimaalne muutus või ei muutunud see üldse. See ei tähenda, et nende hääel iseenesest poleks jutustava teksti ja pingelise teksti esitamise ajal muutunud. Nad kasutasid erinevate emotsionaalsusega hetkede markeerimiseks lihtsalt teisi vahendeid, näiteks kõvemat või vaiksemat häält.

Spektrianalüüsi kõrvaga kuuldu põhjal tehtud hinnangu kombineerimisel võib öelda, et uuritud reporteritest olid kõige kõrgemad hääled Clyde Tyldesley'l (ITV Sport – jalgpall) ja Helar Osilal (ETV – kergejõustik). Tyldesley hääle puhul mõjus kõrgem hääel eripärana. Mõned nimetaksid tema häält ehk "ninahääleks" või "piuksuvaks hääleks". Tal puudub suitsune tämber ning tema hääel läks eriti kõrgeks pingelisemate hetkede puhul. Siis tuli see nn piiksumine või kõrge ninahääel veel ehedamalt esile. Tõsi, tema pingelise ja jutustava hääle amplituutide vahe ei olegi nii märkimisväärne – kõigest 30 Hz, kuid hääle „piuksuv“ karakter tuleb rohkem esile ilmselt seetõttu, et Tyldesley hakkab kasutama kõvemat häält. Kuid nii Osila kui Tyldesley hääle analüüsil ei saaks öelda, et need ei sobiks reportaaži, nagu ütles

kõrgemate hääle kohta Hedrick (2000: 13-19), kelle hinnangul olid kõrgemad hääled eetrisse pigem sobimatud. Pigem võib nii Osila kui Tyldesley hääle puhul tajuda hoopis plusse. Näiteks on Tyldesley näitel reporteri tekstist aru saamine võrreldes kolleegidega parem (vt ptk 5.2.1.1.4).

Kui lähtuda intervjuudes välja tulnud nüanssidest, siis võiks väita, et kõrgem hääl sobib pigem kiirema tempoga spordialadele nagu jalgpall ja madalam hääl pigem aeglasema tempoga aladele nagu kergejõustik. Samas esines nii kergejõustiku kui ka jalgpalli puhul kõrgemaid ja madalamaid hääli. Näiteks jalgpallis esines Tyldesley (ITV Sport) kõrgele eetrihäälele vastukaaluks ka tunduvalt madalama häälega Martin Tyler (Sky Sports). Samas on mõlemad reporterid tunnustatud Briti jalgpallikommentaatorid ja öelda, et Tyldesley hääl sobiks üksnes tämbri pärast jalgpalli paremini kommenteerima, oleks ilmselge liialdus. Väide, et madalama hääle puhul võiks diktsioon kiiresti rääkimise puhul arusaamatuks jääda, ei pea samuti paika, kuna Tyleri diktsioon ja kõne arusaadavus olid kõigele vaatamata siiski väga head (vt ptk 5.2.1.1.4). Sarnaseid näiteid saab tuua ka kergejõustikust, kus Osila (ETV) kõrgemale häälele sekundeerisid näiteks BBC kanali Paul Dickensoni või NBC kanali Tom Hammond. Ka kergejõustiku puhul ei saa väita, et Osila kõrgem hääl oleks aeglasema tempoga spordiala puhul kuidagi sobimatuna kõlanud.

5.2.1.1.2 Reporterite rääkimise kiirus

Joon 1.2 – Reporterite rääkimise kiirus (Eesti reporterid sinisega)

Kõne kiiruste võrdluses tuli esiteks välja, et spordialast tulenevad erinevused kõnelemise kiirust otseselt ei mõjuta. Näiteks võib jooniselt (1.2) näha, kuidas kergejõustikureportaažide reporterid Steve Cram ja Paul Dickenson asuvad küll edetabeli

tipus, kuid Helar Osila puhul, kes oli ETV kergejõustiku reporter, andis kõne kiiruse mõõtmise hoopis kõigist mõõdetud kõnenäidetest ühe kõige madalaima tulemuse. NBC kergejõustikurkommentaatori Tom Hammondi kõne analüüs andis aga kõikide reportaažide võrdluses keskmise tulemuse. Teisalt kinnitab see, et spordiala ei mõjuta otseselt kõnelemise kiirust, mis oli ka antud antud kategooria uurimisel eelduseks. Oluline on siinkohal uuesti märkida, et võrreldud on sissejuhatuse, kokkuvõtte või muu taustinfo esitamist, kus kõne kiirust ei dikteeri spordiala sündmuste käik.

Kui aga võrrelda Eesti ja teiste riikide reportereid, siis saab öelda, et USA ning Briti reporterid rääkisid isegi mõnevõrra kiiremini – kui Eesti reporterite keskmine rääkimise kiirus oli 132 sõna minutis, siis Briti ja USA reporterite keskmine kõnelemise kiirus oli 146 sõna minutis.

Milline on parim rääkimise kiirus, on ilmselt raske üheselt öelda. Rääkimise kiirus käib suuresti koos tekstist aru saamisega ja diktsiooniga. Näiteks Helar Osilal, kelle kõne kiirus oli uuritud reportaažidest üks aeglasemaid, on hea diktsiooni ja tema tekst oli samal ajal kõigist uuritud reporteritest ehk isegi kõige paremini mõistetav ja aru saadav (vt ptk 5.2.1.1.4). Teisisõnu võib aeglasem kõne tähendada ka paremat teksti mõistmist. Samas tuleb arvestada, et aeglane kõne kätkeb endas ka üldjuhul vähem infot ja kui üks reporter suudab ajaühikus olla informatiivsem kui teine, siis saab seda ehk pigem plussiks lugeda. See järeldus ei ole loomulikult ühene – mõni reporter suudab paari sõnaga öelda rohkem kui teine viie lausega. Kuid teataval määral võib selliseid üldistusi siiski teha.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et antud valimisse kuulunud reportaažides ei esinenud kõnet, mida võinuks pidada äärmuslikult, teisisõnu ebaloomulikult kiireks või aeglaseks. Kõigi reporterite kõnelemise kiirus töötas nende personaalse lähenemise aspektist hästi. Seetõttu reporteri kõne kiiruse vahemikku 100-160 sõna minutis võib üldistatud kujul spordireportaažides sobivaks kõne kiiruseks pidada.

5.2.1.1.3 Reporterite hääle iseloom

Märkimisväärsel kombel oli kõigi Briti jalgpallikommentaatorite (Tyler, Crocker, Tyldesley) häälel pigem mehhaaniline ja pingestatud iseloom. Eesti kommentaatorite (Kruus, Leitmaa, Kalkun) puhul ei saa öelda, et nende hääle oleks kuidagi pingestatud, vaid pigem oli nende hääle iseloom vestluslikumat laadi. Erandina oli nende hulgas Ott Järvela, kelle puhul võis sarnaselt Briti jalgpallikommentaatoritele tajuda hääles pisut fabritseeritud pingestatust.

Kuigi hääle iseloomu musternäidis peaks olema pigem vestluslik (vt ptk 2.5), siis tegelikult mõjub just nimelt jalgpalli puhul pisut tehislik või õigem oleks öelda pingestatud häälel väga hästi. Võrreldes näiteks Kristjan Kalkuni häälega, kelle puhul võib öelda, et see on uuritud kommentaatorite omadest üks mängulisemaid, mõjub jalgpalli kontekstis Briti kommentaatorite väiksema häälekõrguse muutumisamplituudiga (vt ptk 5.2.1.1.1) ja suursuguse kõlaga pingestatud häälel tunduvalt paremini.

Uuritud Eesti jalgpallikommentaatoritest sarnaneb Briti kommentaatorite pingestatud jalgpallireportaaži häälele kõige enam Ott Järvela ja teataval määral ka Kalev Kruusi hääle, kelle puhul on ilmselt suurimaks trumbiks tema hääle loomulik kandvus. Erinevalt Briti kommentaatoritest ei ole see hääle niivõrd pingestatud, kuid oma kandva häälega suudab ta hästi välja mängida emotsionaalse pinge ning seda häälega dikteerida.

Eesti kommentaatoritest võib ebaõnnestunud näitena esile tuua Dannar Leitmaa, kelle hääle mõjub üsna kunstlikuna ja jätab ebaloomuliku mulje. Ta justkui üritaks jätta rohkem nõ esineja muljet, aga tundub, et ta väga hästi ei tea, mida ta teeb ja sellest tulenevalt kannatavad tema tehisliku hääle tõttu nii usutavus, arusaadavus kui ka loomulikult üldmulje.

Uuritud reportaažide põhjal saab aga väita, et kergejõustiku puhul ei kehti hääle iseloomu osas samad kriteeriumid, mis jalgpalli puhul. Kergejõustiku puhul on spordiala tempo tunduvalt vaheldusrikkam, võistluspinge ei ole pidevalt üleval, vaid üsna palju tuleb sisse ka vahekohti, kus areenil parasjagu midagi ei toimugi või siis on tegemist alaga, kus võistluspinge esineb üksnes mõnesekundiliste momentide haaval, mitte ei püsi järjepidevalt üleval. Sinna alla kuulub näiteks enamik väljakualasid (kettaheide, kuulitõuge, kõrgushüpe jne), kus sooritus ja sellest tulenevalt ka sportliku pinge hetk kestavad vaid mõned sekundid.

Seda arvesse võttes võiks kergejõustiku puhul paremini sobida vestluslik hääle, mis suudab vastavalt spordiala vahelduslikkusele ka ise vaheldusrikas olla. Sellest tulenevalt võib öelda, et Helar Osila küllalt rahulik ja vestluslik toon, kus põhirõhk on analüütilisusel, sobib kergejõustiku kommenteerimiseks hästi. Uuritud BBC kommentaatoritest olid nii Dickenson kui Cram küllalt vestlusliku häälega, samas Crami puhul võis täheldada natuke rohkem mehhaanilisust ja sellest tulenevalt jättis Dickensoni hääle iseloom kergejõustiku olemust arvestades parema mulje. Ameerika telekanali NBC kommentaator Tom Hammond kasutas aga selgelt pingestumat häälet, kus ta rõhus suursugusele kõneviisile. See mõjus pigem võltsilt ja ei läinud kokku spordiala mentaliteediga.

5.2.1.1.4 Diktsioon ja arusaadavus

Eesti kommentaatoritest saab selgema diktsiooni ja teksti parema arusaadavuse poolest välja tuua Helar Osila ja Kristjan Kalkuni. Mõlema puhul võib öelda, et tekst oli arusaadav nii kiirema kui aeglasema kõne puhul.

Erakanalite reporterid Kalev Kruus ja Dannar Leitmaa olid mõnes mõttes loomulikuma diktsiooniga, kuid samas võib eriti Dannar Leitmaa näitel välja tuua, et kõne oli sellisel puhul ka lohakas ja tekstist läks palju kaduma. Eriti siis, kui reporter hakkas kiiremini rääkima. Kruusi puhul polnud asi nii hull. Temal säilis naturaalse kõne puhul siiski ka tekst arusaadavana, kuid esines mõningaid nn sõnalõppude ära söömist. Rohkem läks sõnu kaduma siis, kui Kruus muutus emotsionaalsemaks.

Briti kommentaatorite puhul oli diktsioon hea ja tekst arusaadav. Küll aga selgus NBC kommentaatori Tom Hammondi hääle analüüsist, et liiga eeskujulik sõnade välja hääldamine ja pedantne diktsioon võib pärssida hääle loomulikkust ja jätta tervele reportaažile pisut kunstliku või võltsi mulje.

Kui aga vaadata antud töös uuritud Briti kommentaatoreid, siis mitmel puhul segas arusaadavust tugev taustaheli. Ühest küljest loob tugevam taustaheli parema heliatsmosfääri ja tekitab televaatajas suurema kohalolekutunde, kuid teisalt võib osa tekstist taustaheli sisse ära kaduda.

ITV reporteri Clyde Tyldesley puhul koorus aga välja huvitav nüanss hääle kõrguse ja arusaadavuse vahel. Ka Tyldesley puhul oli jalgpallimängu taustaheli võrreldes Eesti reportaažidega tugevamaks keeratud, kuid arusaadavust see ei seganud. Tyldesley'l on aga võrreldes kolleegidega mõnevõrra kõrgem hääle (vt ptk 5.2.1.1.1) ja võimalik, et see on just nimelt põhjuseks, et tema hääle taustast paremini üle kostus. Taustaheli on üldiselt küllalt madalatel sagedustel ja kui samadel sagedustel oleks ka kõneleja hääle, siis oleks hääle eristamine taustast ilmselgelt raskendatud. Kui aga kõneleja hääle on oma sagedustelt kõrgem kui taust, siis on järelikult kaks heli komponenti ka üksteisest paremini eristatavad. Kõrgemate hääle paremat arusaadavust toonitas ka Raul Rebane (vt ptk 5.1.4).

5.2.1.1.5 Sõnavara

Sõnavara kasutuse osas esines laias laastus kaks suunitlust. Oli neid, kes püüdsid reportaaži rikastada mitmekülgse sõnavaraga - kasutada metafoore, kujundeid, kirjanduslikke

epiteete jne (Ott Järvela, Kristjan Kalkun, Clyde Tyldesley, mõnevõrra Ian Crocker), ning oli neid, kelle sõnavõra jäi lakooniliseks ja traditsiooniliseks.

Mõlemal suunal on nii positiivseid kui negatiivseid külgi. Ühest küljest on kujundlikum keel rikastavam ja vaheldusrikkam. Teisalt esines ka uuritud reportaažides momente, kus mitmekülgne sõnavara vähendas pinget ning viis televaatajat reaalsest sportlikust sündmusest kaugemale.

Seega on konstantsema sõnavara eeliseks pinge hoidmine, nagu näitasid uuritud reportaažid.

Kolmanda nünasina võib välja tuua reporterite rollid. Näiteks Briti ja USA reporterite puhul, kus rollid on selgemad ja reporterite põhiülesanded ei hõlma niivõrd palju hinnangute andmist ja analüüsi (vt ptk 5.2.3.1), oli ka sõnavara konstantsem ja tagasihoidlikum. See tuleneb otseselt sellest, et nende roll hõlmab rutiinsemaid reportaaži osasid nagu kirjeldus. Järelikult on ka sõnavara rutiinsem.

Eesti kommentaatorite detailsemal juurdlemisel saab välja tuua, et nii Kruus kui Kalkun kasutasid võtet, kus nad alustasid mitmeid lauseid sõnaga "ja". See toimib nagu lausete siduja, jätkuvuse säilitaja.

Palju oleneb ilmselt sellest, kuidas antud võtet kasutada. Näiteks Kruusi puhul kõlas taoline parasiitsõna isegi huvitavalt ja stiilselt, kuna ta oskas kasutada seda sõna õiges kohas ja seeläbi rõhutada mingit momenti. Kalkun aga kippus seda võtet üle kasutama ja tema puhul ei saanud enam öelda, et tegemist oleks olnud mingite olukordade rõhutamisega. Sellest tulenevalt jäi see parasiitsõna kõrva pigem kui ebasobiv kordus reportaažis.

Dannar Leitmaa reportaaži analüüsist selgus, et ka sõnavara kasutus võib väljendada asjatundlikkust või asjatundmatust ning mõjuda usutavusele. Tema puhul domineerisid tekstis mitmed hinnangulised väljendid nagu "lapsus", "soss löök" jt. Need jätasid sarkastilise ja alandava mulje. Arvestades seda, et reporter pole ise antud alaga professionaalsel tasemel kokku puutunud, on tema kommentaarid seda silmakirjalikumad ja võivad televaatajat ärritada.

5.2.1.2 Kirjeldus

Reporterite kirjeldust analüüsisin kolmest aspektist lähtuvalt. Esmalt võtsin vaatluse alla üldise kirjelduse iseloomu, seejärel tõin välja selle, kuidas reporter tegeleb võistlejate

identifitseerimisega ning viimaks esitasin reporteri otsekirjelduse mahu mõõtmistulemused ja vastava analüüsi.

5.2.1.2.1 Kirjelduse iseloom

Kõikide reportaažide puhul koosnes reporteri kirjelduse osa üldjuhul järgnevatest komponentidest - otsekirjeldus, võistlejate identifitseerimine ja kaadritaguse tegevuse kirjeldamine. Võistlejate identifitseerimine on seejuures otsekirjelduse osa.

Otsekirjeldust kasutati kõige rohkem emotsionaalselt pingeliste olukordade kirjeldamisel. Kuna kergejõustikus on emotsionaalsel pingekõveral ajaühikus vahelduvaid emotsionaalseid tippe üldjuhul vähem (peamiselt jooksualade juures), siis esines neis ka otsekirjeldust vähem.

Kaadritaguse tegevuse kirjeldamine oli võimalik üksnes siis, kui reporter viibis kohapeal. Sellest tulenevalt ei esinenud kaadritaguse kirjeldamist TV6-e ja Viasat Sport Balticu jalgpalliülekannetes.

Eriti olulisel kohal oli kaadritaguse tegevuse kirjeldamine kergejõustikuülekannetes. Kergejõustiku puhul toimub võistlus staadionil samaaegselt mitmel erineval alal, isegi televaataja võib kuulda, kuidas mingi olukorra üle hõisatakse, kuid pilt võib näidata hoopis midagi muud. Sellistel puhkudel on reporter (või ekspert) dilemma ees, kas kirjeldada seda, millele parasjagu telepilt keskendub või rääkida võimalikult kiiresti sellest, mis toimus kaadri taga. ETV kergejõustikureportaažis tegelesid nii reporter kui ekspert mõnevõrra rohkem kaadritaguse võistluse kirjeldamisega kui BBC ja NBC kommentaatorid, kuna nad pöörasid rohkem tähelepanu Eesti sportlastele, kelle esituse otsepilt ei näidanud.

Peamine erinevus kirjelduste iseloomu osas on see, kuivõrd on tegemist hinnanguid sisaldava kirjeldusega. Hinnang iseenesest on reportaažis kui subjektiivses žanris loomulik osa (vaatamata sellele, et peatükis 2.7 esitatud teoreetiliste aluste kohaselt ei tohiks USA koolkonna hinnangul reporter hinnanguid anda). Küsimus on pigem selles, kuidas on hinnang kirjeldusse kätketud ja kes seda esitab. Eksperti puhul on väiksem roll selles, kuidas ta hinnangut serveerib, kuna tunnustatud eksperti puhul ei kerki niivõrd teravalt esile küsimus, kas tegemist on inimesega, kellel on õigus üht või teist asja öelda. Loomulikult kehtivad ka tema hinnangute osas mõistuspärased piirid ja eetilised normid, kuid üldjuhul on eksperdil õigus öelda, mida ta tahab. Reporterite puhul on aga hinnangu serveerimine äärmiselt oluline.

Uuritud reportaažide lõikes esines selles kontekstis nii positiivne kui negatiivne näide. Viasat Sport Balticu reporter Dannar Leitmaa (sama joont jälgis ka abikommentaator Kristjan

Jaak Kangur) kasutas väga palju iroonilist hoiakut ja kohati isegi alavääristas sportlasi. Näiteks nimetas ta nende eksimusi "lapsikuteks" või naeris selle peale, kui kaitsemängija väravani viinud olukorras vea tegi. Taoline iroonilisus, kiibitsemine ja ülim kriitilisus oleks olnud vähegi õigustatud, kui reporteril olnuks pädevust mängijaid niivõrd kriitiliselt kommenteerida. Aga kuna ta pole kunagi ise jalgpalliga professionaalsel tasemel kokku puutunud, vaid on samasugune jalgpallifänn nagu keskmine telerivaataja, siis mõjuvad taolised kommentaarid eriti kohatult.

Clyde Tyldesley (ITV Sport) kasutas aga maksimaalselt ära põhimõtet, et ka kirjelduse juures tuleb pildile midagi lisada, mitte toimuvat konstateerida. Ühest küljest informeeris ta vaatajaid traditsioonilise mängijate identifitseerimisega. Teisalt kasutas ka info lisamist isegi järelliidete puhul. Kui mitmes uuritud reportaažis kasutasid reporterid liidetena näiteks "X sööda paremale" või "X lööb" ja seda nägi samaaegselt ka televaataja ise, siis Tyldesley kasutas näiteks liidet "*X, putting the ball hopefully forward*" (X saadab palli lootusrikkalt ette). Märksõna on siinjuures "lootusrikkalt". Reporter annab märku, et see sööt ei ole otseselt kalkuleeritud, vaid see on nõ ehku peale minek. Sellisel moel ei esita ta otsest hinnangut, vaid peidab selle kommentaari sisse. Sellel hinnangul on endiselt väärtus ja see lisab midagi juurde, kuid ei ole samal ajal nii suur samm, et tekitaks küsimuse, kas reporter on õige inimene midagi sellist ütlema.

5.2.1.2.2 Võistlejate identifitseerimine

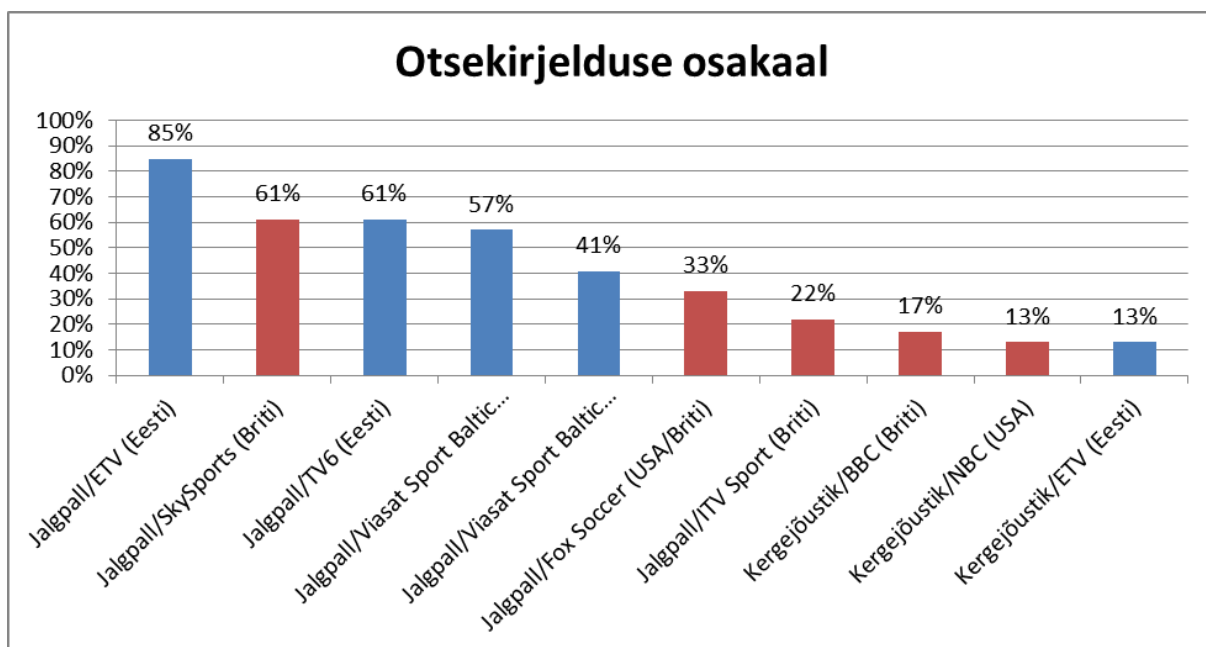
Jalgpallireportaažide analüüsimisel selgus, et võistlejate identifitseerimine on üks kandvaid reportaaži osasid. See tuleneb sellest, et korraga on üldplaanis mitu sportlast ja tegevuse keskmes olev sportlane vahetub pidevalt (keskmes on see, kelle käes on parasjagu pall). Teleekraanilt vaadates võib nende identifitseerimine isegi kogenud jalgpallihuvilisele raskusi valmistada, mistõttu on reporteripoolne võistlejate identifitseerimine kõrge väärtusega.

Võistlejate identifitseerimist esines uuritud reportaažides nii lakoonilisemas vormis, kus reporter kasutas üksnes nende pallurite perekonnanimesid, kelle käes parasjagu pall oli, kui ka detailsemal kujul, kus reporter selgitas detailselt lahti ka palli valdava palluri tegevuse. Olgu selleks siis söötmine, löömine, jooksmine vms. Detailsematel juhtudel sisaldas identifitseerimine ka hinnanguid. Detailsemat identifitseerimist esines üldjuhul pigem Eesti reportaažides, Briti jalgpallireportaažid olid selles aspektis lakoonilisemad.

Kui mõelda selle peale, kas reporter üldse peaks kirjeldama eesliidete abil seda, mida üks või teine sportlane teeb, siis tegelikult on see ju otstarbetu - televaataja näeb ise ka, millega kaadris olev sportlane tegeleb. Samas on võimalik identifitseerimist eesliiteid kasutades oluliselt rikastada, nagu seda tegi ITV Spordi reporter Clyde Tyldesley. Selle asemel, et öelda, "X sööda" või "X lööb", ütles ta näiteks, et "X, *on his favorite foot*" (X, oma paremale jalale). Televaataja näeb, et mängija lööb peale, aga ta ei pruugi tingimata teada, et mängija kasutab löögiks oma paremat jalga (mitte kontekstis parem-vasak vaid parem-halvem). Seega pööras Tyldesley taolise võttega otsekirjeldava järeliite faktilist tausta sisaldavaks liiteks.

Kergejõustikuülekannete puhul näis identifitseerimine mõnevõrra vähem vajalik osa reportaažist, kuna enamasti oli kaadris vähem sportlasi ja tihti identifitseeris neid tiiter. Pigem töötas võistlejate identifitseerimine mingi tähtsa hetke markeerimisena, kuna mõne võistleja nime välja ütlemine assotsieerub paljudele vaatajatele teatavate emotsioonidega.

5.2.1.2.3 Otsekirjelduse osakaal

Joonis 1.3 – Reporterite otsekirjelduse osakaal reprotaažides (sinisega Eesti reportaažid)

Otsekirjeldus oli uuritud reportaažidest vaid ühe puhul (ETV jalgpallireportaaž) osaliselt ka eksperdi käes, kuid nagu öeldud, siis tema aeg selles arvestuses mõõtmisele ei kuulunud. Seda põhjusel, et üldiselt on eksperdi otsekirjeldus pigem struktuuriväline ebakõla, mitte

planeeritud rolli osa. Eranditega on tegemist sel juhul, kui ekspert on ühtlasi ka abikommentaator, nagu see juhtus ETV kergejõustikureportaaži puhul, kuid ka selle reportaaži puhul on võrdsete aluste huvides mõõdetud ainult reporteri otsekirjelduse aega.

Kõige selgem joonisel 1.3 ilmnev tendents on kahe erineva ala võrdlus. Jalgpalli puhul oli otsekirjelduse osakaal tunduvalt suurem (keskmiselt 44 protsenti eetriaajast) kui kergejõustiku puhul (keskmiselt 14 protsenti eetriaajast). See tuleneb peamiselt sellest, et jalgpallis on tunduvalt rohkem mängusituatsioone, kus sündmused vajavad kirjeldamist. Reporterid kirjeldavad üldjuhul iga emotsionaalset kõrghetke - momenti, kus värvavõimalus on lähedal, kuid reporter ei tea ju kunagi ette, millal täpselt värvav lüüakse. Seepärast kirjeldatakse palju ka sellised olukordi, kus tegelikult värvavat ei tule. Kergejõustiku puhul on emotsionaalselt pingelised hetked rohkem etteplaneeritavad – jooksude lõpud, märkimist väärivate võistlejate soorituskorrad – ja sellest tulenevalt on ka otsekirjeldamine valikulisem. Teine jalgpalli puhul otsekirjelduse osakaalu suurendav nüanss on mängijate identifitseerimine, mis on osa otsekirjeldusest ning jalgpalli puhul olulisem osa reportaažist (vt ptk 5.2.1.2.2).

Eesti kergejõustikureportaaži puhul ei erinenud otsekirjelduse kontsentratsioon eriliselt Briti ega USA reportaažidest.

Ent jalgpalli puhul tulid otsekirjelduste osakaalude võrdluses sisse väga suured erinevused. Esines kaks äärmust – raadioreportaaži meenutav kirjeldamine, kus reporter püüdis praktiliselt iga väljakul toimuvat momenti otsekirjelduse abil televaatajale edasi anda (Kristjan Kalkun - ETV) ja äärmiselt lakooniline kirjeldamine, kus reporter identifitseeris otsepildis mängijaid ning tegeles väga vähe muu pildis näha oleva kommenteerimisega (Clyde Tyldesley - ITV Sport).

Kui seeläbi analüüsida seda, kumb kahest suutis televaataja jaoks rohkem kasulikku informatsiooni anda, siis tuleb nentida, et see oli paratamatult lakooniline kommentaator. Otsekirjeldamine on pildis nähtava kirjeldamine ja seetõttu televaataja aspektist kõige madalama väärtusega reportaaži osa. Sel ajal, kui Kristjan Kalkun kirjeldas võimalikult detailselt televaatajale pildis toimuvat, oli Clyde Tyldesley kas lihtsalt vait ja lasi taustahelil kõnelda ning reportaaži kanda, andis taustainfot või oli mõnel muul moel informatiivne ja kasulik.

Eesti ja USA ning Briti reportaažide võrdluses võib üldiselt välja tuua tendentsi, et Eesti reporterid tegelesid rohkem otsekirjeldusega. Otsekirjeldamine on ühest küljest oluline emotsionaalsete kõrghetkede markeerimise vahend, kuid kui seda liiga palju kasutada, siis ei

ole reporteri tekstis enam emotsionaalset kõrghetke eristatav madalma laenguga momendist ning sellisel juhul muutub võte kasutuks. Antud töö autorina julgen öelda, et Eesti reporterid kasutasid otsekirjeldust kohati liiga palju.

5.2.1.3 Emotsionaalse pinge jaotamine

Emotsionaalse pinge jaotamiseks kasutati reportaažides peamiselt kahte erinevat võtet. Üks võimalus oli häälega mängimine, kus emotsionaalselt tugevamini laetud olukordade puhul kasutati valjemat ja/või kõrgemat häält ning emotsionaalsemalt vähemlaetud olukorras muutus hääl vaiksemaks ning tämber madalamaks. Hääle valjenemine on ühest küljest tingitud kindlasti ka sellest, et emotsionaalselt pingelisemate hetkede puhul hakkab ka publik valjemat häält tegema ja et kommentaatori hääl üldse sellest üle kostuks, peab ta kõvemat häält tegema.

Samas kasutasid kõvema häälega rääkimist ka mitmed kommentaatorid (Kalev Kruus - TV6, Dannar Leitmaa - Viasat Sport Baltic, Ott Järvela – Viasat Sport Baltic), kes võistlusi stuudiost kommenteerisid, kus taustahelist pole otseselt vaja üle karjuda - selle saaks ka lihtsalt vaiksemaks keerata. Ent hääle tõstmine ja taolise mulje jätmine nagu peaks reporter või ekspert publiku meeletutest ovatsioonidest justkui üle karjuma, töötab tegelikult väga hästi reportaažis eheda atmosfääri tekitajana ning reportaaž jätab värvikama mulje. Seejuures on muidugi oluline ka emotsiooni ehedus.

Kunstlikkuse tekkimiseks on oht just ennekõike stuudiost tehtud reportaažide puhul. Selles osas ongi heaks võrdluseks erakanlite stuudiost tehtud jalgpallireportaažid. Kruusi ja Järvela puhul jättis emotsionaalsus väga ausa mulje. Teisisõnu, ei teinud nad kõvemat häält sellepärast, et nii peaks, vaid sellepärast, et olukord mängus lihtsalt tekitas taolise emotsiooni, mis sundis kõvemini rääkima. Nii Kruus kui ka Järvela kasutasid emotsionaalsemate olukordade puhul ka värvikamat kõnepruuki, kus nad lasid oma emotsioonidel vabalt välja paiskuda. Samal ajal Dannar Leitmaa puhul võis täheldada samuti sportliku pinge olukorras hääles kõrgendatud emotsionaalsust, aga tema emotsioonid olid justkui kunstlikult esile tõstetud. Vähemalt ei mõjunud ta oma emotsionaalsuses ehedalt.

Teine võte emotsionaalse pingekõvera seadmiseks oli otsekirjelduse kontsentratsiooni seadmine - emotsionaalsemalt pingelises olukorras toimus tihedam otsekirjeldamine ja rahulikumas olukorras pigem otsekirjeldust ei kasutatud, äärmisel juhul ainult võistlejate

identifitseerimist. Sellise võtte kasutamise määras paljuskki ka see, kuivõrd tihedalt tegeles reporter üldse otsekirjeldusega. Näiteks, kui reporteri otsekirjelduse kontsentratsioon oli suur, siis ei saanud ta seda võtet emotsionaalse pingekõvera seadmiseks kasutada. Näiteks võis seda täheldada Kristjan Kalkuni (ETV) jalgpallireportaaži puhul.

Üks pingekõvera seadmise võte, mida ei kasutanud Eesti kommentaatorid, kuid mis oli Briti ja USA reportaažides üsna sage, oli vaikusega erinevate emotsioonide markeerimine. Sky Sportsi jalgpallireporter Martin Tyler näiteks jättis reportaaži rohkem õhku ja tühjust, kui pall oli keskväljal ja väravaolukorda polnud silmapiiril. Ta oskas reportaažis pinget kruvida ja rohkem rääkida, kui situatsioon mängus pingestus. Samas jättis ta vahel ka publikule reportaaži kandmise rolli. Näiteks, kui publik vilistas kohtuniku otsuse peale või aplodeeris mõne mängija sooritusele. Mõnikord jäi reporter sellistel hetkedel wait ja lasi publikul kõnelda ning andis hoopis sel moel tekkinud emotsiooni edasi.

Kergejõustikureportaažide puhul kasutasid emotsionaalselt oluliste hetkede märkimiseks nõ publiku või taustaheli abi ka NBC ja BBC reporterid. ETV puhul taolise võtte kasutamist täheldada ei saanud.

5.2.1.4 Objektiivsus

Analüüsitud reportaažide hulgas oli nii selliseid näiteid, kus reporteri jaoks oli võistlejate osas tegemist oma riigi sportlastega ja esines ka näiteid, kus reporter seisis rahvusliku sättumuse järgi täiesti neutraalsel positsioonil ehk ta ei kommenteerinud oma riigi sportlaste võistlust.

Reportaažid, kus esines tugev nõ omade pooldamine, olid jalgpallireportaažidest üksnes Kristjan Kalkuni ETV reportaaž. Kalkun oli antud reportaažis selgelt Eesti meeskonna poolt, kasutas Eesti meeskonna iseloomustamiseks sõna "meie" ning elas pigem kaasa Eesti meeskonna õnnestumistele. Kõikide kergejõustikureportaažide puhul sai rääkida pigem tasakaalustatusest ja sellest, kuidas reporter rääkis oma sportlastest rohkem. Üldine objektiivsuse küsimus ei tulnud kergejõustiku reportaažide puhul niivõrd teravalt esile.

Taolisel reportaaži tasakaalust välja viimisel, nagu juhtus kergejõustikureportaažidega, on tegelikult täiesti objektiivne ajakirjanduslik põhjus. Näiteks Eesti näite puhul saab öelda, et Helar Osila kui Eesti televisiooni reporter täitis seda rolli, kus ta varustas Eesti televaatajaid informatsiooniga, mida just Eesti televaatajad kõige rohkem ootasid - infot oma sportlaste

kohta. Ühest küljest on see tasakaalustamata reportaaž, kuid teisalt on ju isegi ajakirjanduslikult igati õige, et reporter räägib nendest sportlastest rohkem, kes televaatajaid ka rohkem huvitavad. Reporter ei riku objektiivsuse reeglit, kuna ta kommenteerib kõikide võistlejate sooritusi objektiivsest aspektist - ehk ta rajab oma hinnangud, arvamused ja kirjelduse samadele alustele - sõltumata võistleja rahvusest. Ta lihtsalt räägib oma rahvusest sportlastest rohkem kui teistest. Kergejõustikus on see võimalik, sest reporteril on palju rohkem võimalusi otsustada, kellele ta reportaaži fookuseerib. Jalgpallis on kaks meeskonda ja ühele meeskonnale tunduvalt suurema tähelepanu pööramine muudaks reportaaži ühekülsemaks ning sellest tulenevalt on ka suurem oht üldisele kallutatusele.

Ent analüüsitud reportaažides esines ka neid näiteid, kus oma riigi sportlastele ei elatud kaasa. Näiteks Briti telekanali Sky Sports jalgpalli Meistrite liiga reportaažis, kus vastamisi olid Inglise klubi Manchester United ja Hispaania klubi Madridi Real, ei kaldunud reporter sugugi oma meeskonna poolele. Seejuures ei saanud rääkida tasakaalustamatusest ega ebaobjektiivsusest. Sama saab öelda Briti telekanali ITV reportaaži kohta, kus mängisid šotlaste Glasgow Celtic ja itaallaste Torino Juventus ning ka sama mängu kajastanud Fox Soccer'i kohta, kus kommentaatoriteks olid britid. Seejuures oli Sky Sports'i ja Fox Soccer'i reportaažide puhul oluline roll ka ekspertkommentaatoritel - mõlema puhul oli antud reportaažides ekspertkommentaatori rollis ühe väljakul mängiva meeskonna endine mängija - vastavalt Gary Neville (Sky Sports) Manchester United'ist ja David Provan (Fox Soccer) Glasgow Celtic'ust. Ning isegi sellele vaatamata hoidsid reporterid ja eksperdid reportaažis suhteliselt tasakaalustatud ja objektiivset suunitlust.

Seega kokkuvõttes saab öelda, et uuritud reportaažides esines omadele suurema tähelepanu suunamist ehk tasakaalustamatust kõigis kergejõustikureportaažides ja ETV jalgpallireportaažis ning selget ühe poole pooldamist ehk ebaobjektiivsust ETV jalgpallireportaažis. Mingi sportlase või võistkonna pooldamine on iseenesest võimalik ka siis, kui tegemist pole oma riigi sportlasega. Taolistel alustel kallutatust uuritud reportaažides ei tuvastatud.

5.2.2 Ekspert

Eksperti alapeatükk jaguneb kaheks. Esmalt uurin seda, millised on ekspertide taustad ja milline on nende väljendusoskus ning teises osas analüüsin ekspertkommentaatorite asjatundlikkust ja spetsiifilist detailsust.

5.2.2.1 Eksperti taust ja väljendusoskus

Kõikide ekspertide taustu puudutavad viited on toodud Lisas 4.

Uuritud reportaažidest kasutasid erakanalid TV6 ja Viasat Sport Baltic oma jalgpallireportaažides ainsatena eksperte, kellel tegelikult puudub eksperti staatus. Toomas Vara on endine TV3-e tegevjuht, keda võib nimetada lihtsalt jalgpalli tundvaks inimeseks, aga mitte alaga professionaalsel tasemel kokku puutunud inimeseks. Viasat Sport Balticu puhul oli nn ekspertiks Kristjan Jaak Kangur, kes on Postimehe ajakirjanik ja sarnaselt Varaga pole professionaalsel tasemel otseselt alaga seotud.

Tegelikult saabki TV6 ja Viasat Sport Balticu puhul rääkida pigem abikommentaatoritest või kaaskommentaatoritest kui ekspertkommentaatoritest. Nad ei taotlegi eksperti staatust ja abikommentaatori roll ei ole otseselt lähtuv klassikalise eksperti rollist. Teisisõnu, eksperti staatust mitte omavad kommentaatorid ei võta endale ka ekspertarvamuse avaldamise rolli.

Sellisel puhul tekib küsimus, kuivõrd palju on selles reportaažis ajakirjanduslikku väärtust? Antud töö autorina näen ohtu, et taolises olukorras võib reportaaži subjektiivsus muutuda mitte asjatundlikuks kommentaariks vaid asjaarmastajate arvamuse avaldusteks. Reportaaži subjektiivsus ja arvamuse avaldamise element ei ole ju iseenesest vale, aga küsimus on selles, kas arvamuse avaldajal on pädevust ja kas tema arvamus põhineb millelgi piisavalt usaldusväärsel. Inimest, kes on professionaalsel tasemel tegelnud antud spordialaga, võib pidada sellest aspektist lähtuvalt üldjuhul pädevamaks ja usaldusväärsemaks kui ajakirjanikku või reporterit, kes näeb ja tunneb ainult spordiala pinnapealseid aspekte.

Arvestades seda, et tegemist on abikommentaatorite mitte ekspertidega, peaksid nad teoreetiliselt eksperti staatuse puudumise korvamiseks olema väga head kõnelejad või mõnel muul moel suutma reportaaži midagi lisada. Toomas Vara puhul võib öelda, et tema väljendusoskus oli väga hea ja ei jäänud antud reportaažis reporterile (Kalev Kruusile) millegi poolest alla. Kristjan Jaak Kanguri väljendusoskus oli tunduvalt parem, kuid samas ei jäänud ka tema oma reportaažis põhikommentaatorile (Dannar Leitmaa) oluliselt alla. Kõnealuse reportaaži tase oli lihtsalt üldiselt nii palju parem.

Kõikide teiste uuritud reportaažide puhul oli ekspertiks inimene, kelle eksperti staatus on ümberlükkamatu. Briti jalgpallireportaažides kasutati ekspertina näiteks Inglismaa

koondise ja Manchester United'i viimase kahekümne aasta üht tuntumat ääreakaitsjat Gary Neville't (Sky Sports), üheksa aastat Šotimaa ühes tugevaimas klubis Glasgow Celtic mänginud David Provani (Fox Soccer) ja pikaaegset Iirimaa koondise pallurit Andrew Townsend'i (ITV Sport). ETV jalgpallireportaažis oli eksperdiks Martin Reim, kes on Eesti koondise eest läbi aegade kõige rohkem mängu pidanud endine jalgpallur ja praegune FC Flora peatreener, mistõttu ka tema eksperdi staatus on ilmselge.

Samas võib isegi selgete ekspertide puhul täheldada teatavat vahet. Näiteks Briti kommentaatorite puhul on Gary Neville jalgpallurina ilmselt tuntum nimi kui näiteks Provan ja Townsend. Aga kui võrrelda ekspertide väljendusoskust, siis on Provan ja Townsend võrreldes Neville'ga pigem paremini lihvitud väljendusoskusega. Seega võib ka analüüsitud Briti jalgpallireportaažide puhul väita, et kaks kanalit on suurele nimele eelistanud pigem head kõnelejat ja üks kasutanud suure jalgpallinime teeneid, kelle väljendusoskus pole nii hea kui kolleegidel.

Uuritud kergejõustikureportaažides kasutas ETV eksperdina Madis Kallast, endist kümnevõistlejat, kes on võistelnud ka rahvusvahelisel tasandil, kuid mitte oma ala absoluutses tipus. Kallast saab kümnevõistlejana nimetada mitme kergejõustikuala eksperdiks ning kui arvestada seda, et kergejõustikuülekande ajal kajastatakse mitut erinevat spordiala paralleelselt, siis on see tugev pluss, kui eksperdi rollis on inimene, kes ka mitme ala puhul ala tehnilisi nüansse kommenteerida oskab.

BBC ja NBC puhul olid eksperdid tugeva staatusega. BBC eksperdiks oli Michael Johnson, kes oli eelmise sajandi lõpus maailma parim 200 ja 400 meetri jooksja ning hoiab tänaseni 400 meetri jooksu maailmarekordit. NBC eksperdiks oli endine maailma tipp sprinter Ato Boldon, kes on tulnud 200 meetri jooksus maailmameistriks.

Uuritud kergejõustikuekspertide puhul saab öelda, et ainsana on kõlava nime valinud BBC, kes võttis eksperdiks Michael Johnsoni. Ato Boldon on samuti kõlav nimi, kuid arvestades USA kergejõustikulegendide nimistut, võib öelda, et Trinidad ja Tobago päritolu Ato Boldoni valimine on pigem mõjutatud tema heast kõnelemisoskusest mitte kõlavast nimest. Madis Kallasest on samuti Eestis olnud paremaid ja tuntumaid kümnevõistlejaid ning tema valimine on ilmselt samuti lähtuv ennekõike tema kõnelemisoskusest.

Tegelikult ei saa midagi halba öelda ka Michael Johnsoni väljendusoskuse kohta, kuid tema roll NBC reportaažis on ka tunduvalt väiksem kui näiteks Madis Kallase roll ETV-s või Ato Boldoni oma NBC-s (vt ptk 5.2.3.2).

5.2.2.2 Eksperti asjatundlikkus ja spetsiifiline detailsus

Eesti reportaažide ekspertide puhul tuleb esiteks öelda, et eelnevalt mainitud (vt ptk 5.2.2.1) kaks ekseprtkommentaatorit - TV6-e ekspert Toomas Vara ja Viasat Sport Balticu kolleeg Kristjan Jaak Kangur ei ole tegelikult eksperdid, vaid abikommentaatorid ja sellest tulenevalt ei saa hinnata ka nende kui ekspertide asjatundlikkust. Uuritud ETV reportaažis oli eksperti rollis Martin Reim ja tema puhul võib öelda, et ta ei suutnud oma eksperti staatust maksma panna. Teisisõnu, ta ei suutnud reportaaži lisada sellist infot, mille kohta oleks võinud öelda, et seda ei saa anda reporter.

Võrdluseks, Sky Sports'i reportaažis oli Gary Neville'i kommentaarist tunda, et ta ilmselt mõistab oma ala ja väärrib igati eksperti staatust. Näiteks oskab ta tõlgendada ja lahti seletada taktikalisi käike, mille mõistmiseks peab vastava ala tundmine olema eksperti tasemel. Vastava kogemusega ekspert võib samuti taolisi asju tõlgendada ja kohati isegi päris täpselt, aga tema jutt on siiski spekulatsioon, kuna tal endal ei ole sellisel tasemel mängijana või treenerina kogemust. Samamoodi teenivad oma eksperti nime välja ka ITV ja Fox Soccer'i eksperdid.

Mis puudutab alade spetsiifilisust ja seda, kui võrd spetsiifilist keelt kasutavad eksperdid, ei saa jalgpalli puhul kuidagi öelda, et eksperdid oleksid oma jutus väga palju spetsiifilisemad kui reporterid. Seda ilmselt põhjusel, et jalgpall on lihtsalt niivõrd laialtlevinud spordiala, et selles ei olegi võimalik kuigi spetsiifiline olla. Näiteks mõisted "nurgalööök" või "suluseis" on ilmselt ühed spetsiifilisemad nüansid, mida üldse oleks võimalik jalgpalli puhul ette kujutada, kuid neid kasutab ka ilma lahti seletamata reporter ja see on igati mõistetav. Vastupidi, nende lahti seletamine oleks ilmselt kentsakas, sest suurem osa auditooriumist tõenäoliselt teab nii või teisiti nende mõistete tähendust.

Kergejõustiku reportaažide puhul saab ETV eksperti puhul aga öelda, et tema suutis oma eksperti staatuse välja teenida ja reportaažile ekspertarvamusega olulist juurde lisada.

5.2.3 Reporterite ja eksperti koostöö

Antud peatükis analüüsin reporterite ja eksperti koostööd neljast alapeatükist lähtuvalt. Esmalt teen selgeks, millised olid uuritud reportaažides reporterite ja ekspertide rollid. Seejärel

kõrvutan omavahel reporteri ja eksperdi eetris rääkimise osakaalud. Siis hindan reporteri ja eksperdi koostöö sujuvust ning viimaks analüüsin reportaaži tekstilist tihedust.

5.2.3.1 Reporteri ja eksperdi rollijaotus

Peaaegu kõikide analüüsitud jalgpallireportaažide puhul võis täheldada laias laastus järgnevat rollijaotust: reporter kirjeldas olukordi ning jagas taustainfot ning ekspert analüüsis mängusituatsioone. Musterstruktuur nägi välja nii, et reporter tegeles suurema osa ajast mängusituatsioonide kirjeldamisega, emotsionaalselt rahulikemal hetkedel ning ka vahetult pärast mingeid märkimisväärseid momente mängusituatsioonis lasi eksperdil mängu analüüsida.

Ent kui vaadata üksikjuhtumeid, siis esines ka olukordi, kus reporteri ja eksperdi rollid lõimusid. Näiteks kõikide Eesti jalgpallireportaaži puhul võis täheldada olukordi, kus nii ekspert (kuigi Eesti reportaažide puhul olid nad pigem abikommentaatorid) kui ka reporter tegelesid analüüsiga ja olukordade hindamisega. Viasat Sport Balticu ja TV6-e reportaažides oli kirjelduse roll küll selgelt põhikommentaatori käes, kuid näiteks ETV puhul sekkus ka ekspert Martin Reim kohati kirjeldusse ja sellest tulenevalt muutus reportaaž kohati robustseks, kuna rollide ebaselguse tõttu puudus struktuur.

Erandina tuleb siinkohal käsitleda muidugi Ott Järvela jalgpallireportaaži, kuna tema reportaaž on uuritud reportaažidest ainus, kus kommenteerimisega tegelebki ainult üks inimene. Sellisel puhul võttis Järvela enda kanda kõik eelnevalt selgitatud reporteri ja ka eksperdi rollid.

Põhimõte, et reporter ei esita võistlejate soorituste osas hinnanguid, vaid hoiab üksnes vahendaja rolli, mida propageerib ennekõike USA spordireportaaži koolkond (Hedrick 2000), ei rakendunud siiski täielikult ka Briti reportaažide puhul. Näiteks Sky Sports'i reportaažis oli Gary Neville'il küll selgelt kandvam roll mängusituatsioonide analüüsimisel ja võistlejate soorituste hindamisel, kuid otseselt ei püüdnud neid vältida ka reporter Martin Tyler. Samas Tyldesley (ITV Sport) ja Crocker (Fox Soccer) tegelesid võrreldes Tyleriga tunduvalt vähem võistlejate soorituste kommenteerimisega ning oli tunda, et nad olid oma rolli defineerimisel vähemalt üheks ülesandeks võtnud selle, et nad esitavad võimalikult vähe hinnanguid ja suunavad hinnanguid andma pigem ekspertkommentaatori.

Tyldesley tegutsemise puhul võis selles kontekstis tajuda piire, mis võivad pealtnäha üsna õhukesed olla. Kõige enam nõ eksperdi staatust nõudvad kommentaarid olid tal stiilis "see mängija mängib täna tavapäratul positsioonil". See ei nõua samas otseselt eksperdi staatust. Ta lihtsalt peab olema kursis sellega, et see mängija mängib tavaliselt teisel positsioonil. Seejuures on märkimisväärne, et reporter ei hinnanud seda käiku, vaid konstateeris fakti. Seda käiku (et peatreener on konkreetse mängija pannud mängima tavapäratule positsioonile) hindas ekspert.

Antud töö raames uuritud kergejõustikureportaažide puhul tuleb välja aga väga selge vahe USA ning Briti ja Eesti reportaažide vahel. Kui USA reportaaž jälgib väga rangelt nende endi poolt defineeritud reporteri ja eksperdi rollide jaotust - reporteril otsekirjeldus ja reportaaži struktureerimine, eksperdil analüüs, taust ja hinnangud - siis näiteks Briti kommentaatorite puhul toimub pigem nende rollide lõimumine.

Uuritud BBC kergejõustikureportaažis oli kasutusel kahe liikmega reportaažitiim, kus reportaaž toimus vahetustega - jooksupoolad olid peamiselt Crami kanda, väljakupoolad Dickensonil - ekspert sekkus reportaaži stuudiost, kui reporter(id) talle selleks spetsiaalselt sõna andsid. Sellisel puhul tegelesid mõlemad reporterid oma eetriajal võistlejate soorituste hindamisega ja analüüsimisega ning jagasid ka taustinfot. Ekspert Michael Johnson analüüsis oma alasid ehk sprinte. Samal ajal võib mõningase mööndusega öelda, et isegi reporteritel oli antud reportaažide lõikes täielik õigus võistlejate sooritusi kommenteerida, kuna neil oli endal samamoodi eksperdi staatus, eriti Steve Cramil, kes on endine Briti tippkergejõustiklane ning võitnud keskmaajooksus medaleid nii olümpiamängudel kui ka maailmameistrivõistlustelt. Paul Dickensoni puhul on tegemist endise vasaraheitjaga (mõlemad viited Lisas 4).

ETV kergejõustikureportaaži puhul oli sisuliselt tegemist samamoodi eksperdi ja reporteriga, aga tegelikult oli eksperdil ehk Madis Kallasel pigem abikommentaatori roll. Sarnaselt BBC kooslusele Dickenson ja Cram olid ka Osila ja Kallas ETV-s väljakupoolad omavahel ära jaotanud ning töötasid vahetustega. Samas ei olnud nad täielikult võõrdunud nn üksteise alade kommenteerimisest. Mõlemad tegelesid kirjeldusega ja analüüsiga ning analüütilise tausta jagamisega. Osila tugevus väljendus ennekõike tema analüütilisuses, Kallas tunneb oma eksperdi staatuse tõttu alade tehnilist külge ja samuti Eesti sportlaste sisulisemat tausta ning reportaažis kujunesid ka need teadmised tema trumpideks.

ETV kommentaatorite rollide jaotus kergejõustiku puhul oli küll mingil määral defineeritud, kuid see oli siiski küllalt hägune. Eksperdil olid kasulikud teadmised ja ta suutis reportaažile oma siseinfo lisada seda, mida reporter ilmselt kunagi teha poleks suutnud,

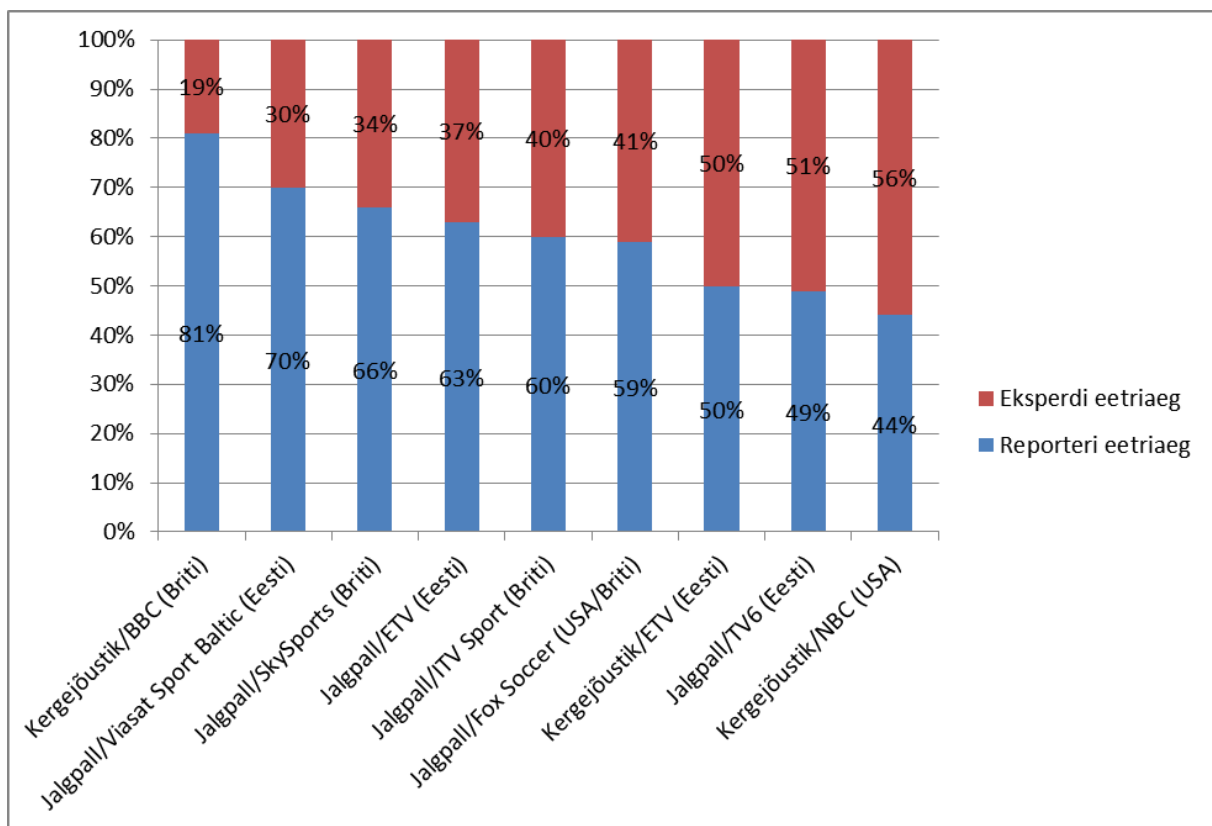
kuid samas oli eksperdi väljendusoskus siiski mõnevõrra konarlik ja kohati oli tunne, et tema kõneldud tekst vajaks justkui toimetamist – spekulatsioonid hinnangud ja üksikud kohatuna tundunud kommentaarid.

Antud töö autorina leian, et ETV võiks siiski valida ühe kahest suunast, mida demonstreerisid vastavalt NBC ja BBC. NBC näite puhul võiks ekspert jääda üksnes eksperdiks ja tema ülesandeks võiksid olla üksnes analüüs ja hinnangud ning tal peaks olema seejuures selge arusaam, millal ta peaks sõna võtma ning millistes olukordades kommenteerima. Antud näite puhul peaks reporter tema eetriaega administreerima.

BBC näite puhul võiks ekspert Kallas muutuda abikommentaatoriks ning kanda täpselt samu rolle, mis reporter Osila. Võib öelda, et uuritud näite puhul sarnaneski Kallase roll teoorias abikommentaatori omale, aga sellisel juhul peaks ta saama rohkem eetrikoolitust, et täieõigusliku reporterina lihvituma mulje jätta.

Kui võtta kokku nii jalgpalli kui kergejõustiku reportaažid, saab öelda, et riikide vahel on siiski selged erinevused. USA kommentaatorite rollide jaotused on väga ranged ja vastavad pea täielikult õpiku eeskirjadele. Briti reportaažide puhul on rollide jaotus vabam ning ka reporter sekkub hinnangute andmisesse, kuid võimalusel jätab need siiski eksperdile. Eesti reportaažide puhul on rollid pigem segunenud ja reporterid jagavad peaaegu kõik vabalt hinnanguid.

5.2.3.2 Reporteri ja eksperdi eetris rääkimise osakaal

Joonis 1.4 – Reporteri ja eksperdi eetriaeg

Nagu näha jooniselt 1.4, siis sai kõige vähem eetriaega BBC kergejõustiku reportaaži ekspert Michael Johnson, kõigest 19 protsenti kogu eetriajast. Kuid sellel on tegelikult ka väga lihtne põhjus. Antud reportaažis oli Michael Johnson stuudiost võistlusi kommenteerinud ekspert, mis tähendab, et talle oli juba eelnevalt kindlaks määratud reportaaži ülesehituses ette nähtud üsna väike eetriaeg võrreldes reporteritega. Ta ei kommenteerinudki kõiki spordialasid, vaid avaldas arvamust ainult nõ oma alade ehk kiirjooksualade puhul ning sellest tulenevalt oli tema osakaal kogu reportaažist kõigest 19 protsenti. Ülejäänud 81 protsendil eetriajast ei domineerinud aga sugugi üks reporter. Steve Cram rääkis mõõdetud eetriajast 57 protsenti ning Paul Dickenson 24. Lisaks, kui arvestada, et Steve Crami puhul on samuti tegemist tegelikult eksperdiga, kes lihtsalt on BBC-s võtnud põhireporterite rolli (vt pkt 5.2.3.1), siis võib antud reportaaži käsitleda kui erandit, mis ei ole tegelikkuses päris võrdsetel alustel teistega võrreldav.

Mõningased ebakõlad võrreldavuse osas tulevad sisse ka Viasat Sport Balticu ja TV6-e jalgpallireportaažide osas. Nende puhul ei ole tegemist reporter-ekspert kommentaatoritiimiga, vaid reporter-abikommentaator tiimiga (vt pkt 5.2.2.1) ning sellest

tulenevalt ei ole see ka erilise kaaluga tegur, kui näiteks abikommentaator saab rohkem või vähem eetriaega kui põhireporter. Abikommentaator ei lisa ju reportaaži ekspertarvamust, tema kommentaar on institutsionaalsel tasandil samasuguse kaaluga kui põhikommentaatori oma.

Seda arvesse võttes saab öelda, et Eesti ja Briti jalgpallireportaažide vahel ei ole reporteri ja eksperdi eetriaja võrdluses väga suurt erinevust. ETV ekspert Martin Reimi eetriaeg oli 37 protsenti ning see on küllalt sarnane nii Sky Sportsi, ITV Spordi kui ka Fox Socceri jalgpallireportaažides esinevate ekspertide eetriaegadega (vastavalt 34%, 40% ja 41%). Samamoodi oli ETV kergejõustikuülekanDES ekspert Madis Kallase eetriaeg (50%) võrreldav NBC eksperdi Ato Boldoni (56%) omaga.

Seega ei kinnita käesolev töö minu bakalaureusetöö (Liik 2010) tulemust, kus tõin välja, et Eesti spordireportaažides antakse võrreldes USA, Soome ja Rootsi analoogidega ekspertidele tunduvalt vähem eetriaega.

Tähelepanuväärne on seejuures asjaolu, et Hedricku (2000: 60-61) reportaažiõpikus seatud eksperdi ja reporteri eetriaja etaloni ehk 40%-reporter ja 60%-ekspert lähedale jõudis ainsana NBC kergejõustikureportaaž, kus ekspert Ato Boldoni eetriaeg oli 56% ja reporteri Tom Hammondi oma 44% ehk väiksem kui eksperdi oma. Eesti reportaažidest jõudis peaaegu samale tasemele ETV kergejõustikureportaaž, kus Madis Kallase ja Helar Osila eetriaeg oli 50/50.

Kui võrrelda jalgpalli- ja kergejõustikureportaaže, siis võib öelda, et ekspert sai kergejõustikureportaažides keskmiselt rohkem eetriaega kui jalgpallis. Siinkohal tuleb meelde tuletada, et BBC kergejõustikureportaaži ja Viasat Sport Balticu ning TV6-e jalgpallireportaaže tuleks käsitleda eranditena. Kui need välja arvata, siis kõikus jalgpallis ekspertide keskmine eetriaja osakaal 34-41% vahel ning kergejõustikureportaažide puhul 50-56% vahel.

Kergejõustiku suurema ekspertide eetriaja tingib tõenäoliselt väiksem otsekirjelduse osakaal (vt ptk 5.2.1.2.3), kuna otsekirjelduse tegemine on traditsiooniliselt reporteri osa reportaažist.

5.2.3.3 Reporteri ja eksperdi koostöö sujuvus

Kõrvaltvaataja pilgu läbi või õigem oleks öelda eemaltkuulaja rollis olles saab koostööd hinnata peamiselt selle järgi, kuivõrd sujuv on kommentaatorite eetriaja jagamine ja nn

teatepulga edasi andmine. Kehva koostööd ilmestab üksteisest üle rääkimine ja/või üksteise jutu kordamine, sujuva koostöö märgiks on ladus reportaaž ja kommentaatorite vahel tekkiv dialoog, mida on meeldiv kuulata.

Uuritud Eesti reportaažidest jättis koostöö poolest parima mulje TV6-e reportaaž Kalev Kruusi ja Toomas Varaga. Kommentaatorid ei rääkinud üksteisele sisse. Kuigi kaadri taha ei olnud võimalik vaadata, oli kommentaarist aru saada, et neil olid mingisugused kaadritagused kokkulepped ja märguandmise viisid, mis töötasid nn teatepulga edasi andmise funktsioonina. Kuna kommentaatorid olid omavahel varasemalt koos töötanud ja tundsid hästi üksteise meetodeid ja rolle, siis võib ülekande ajal märgata ka väga selget rollijaotust, mis püsib konstantsena. Taoline jaotus ja sujuv kaadritagune suhtlus ongi suurepärase koostöö alusteks.

Sujuva koostöö aluseks võibki lugeda kokku töötamise harjumust, sest see tagab ühest küljest rollide selge jaotumise ning kui reportaažil on juht, tagab see struktuuri ning see omakorda eetris rääkimise korra.

Sky Sports reportaaži puhul võib tuua näiteid kommentaatorite eetrikorra kohta. Ekspert ei rääkinud seal näiteks kordagi emotsionaalselt pingeliste hetkede ajal. Siis kirjeldas olukordi reporter. Ekspert hakkas rääkima vahetult pärast seda ja reporter andiski talle selleks siis aja. Ekspert seletas seejärel paari sõnaga lahti tekkinud olukorra ja hindas lühidalt, kes tegi midagi õigesti ja kes tegi valesti. Lisaks nõ kokkulepitud eksperdi rääkimishetkedele pöördus reporter eksperdi poole ka aeg-ajalt omapoolse tekstiga. Näiteks esitas väite või küsimuse otse eksperdile.

Ent range jaotuse puhul on ka omad miinused. Kuigi see tagab ladusa koostöö, kus pole üksteisest üle rääkimist ega vaidlemist, võib see kohati tähendada ka seda, et tekib puudus kommentaatorite omavahelisest interaktsioonist. Selle miinus ongi pigem see, et kommentaar võib jääda kuivaks ja faktikeskseks. Rohkem tõuseb sellisel puhul esile spordiala ja kommentaatorid võtavad pigem vahendaja rollid. Taolist nähtust võis täheldada ennekõike Fox Soccer jalgpallireportaaži puhul ja mingil määral ka NBC kergejõustikureportaaži puhul.

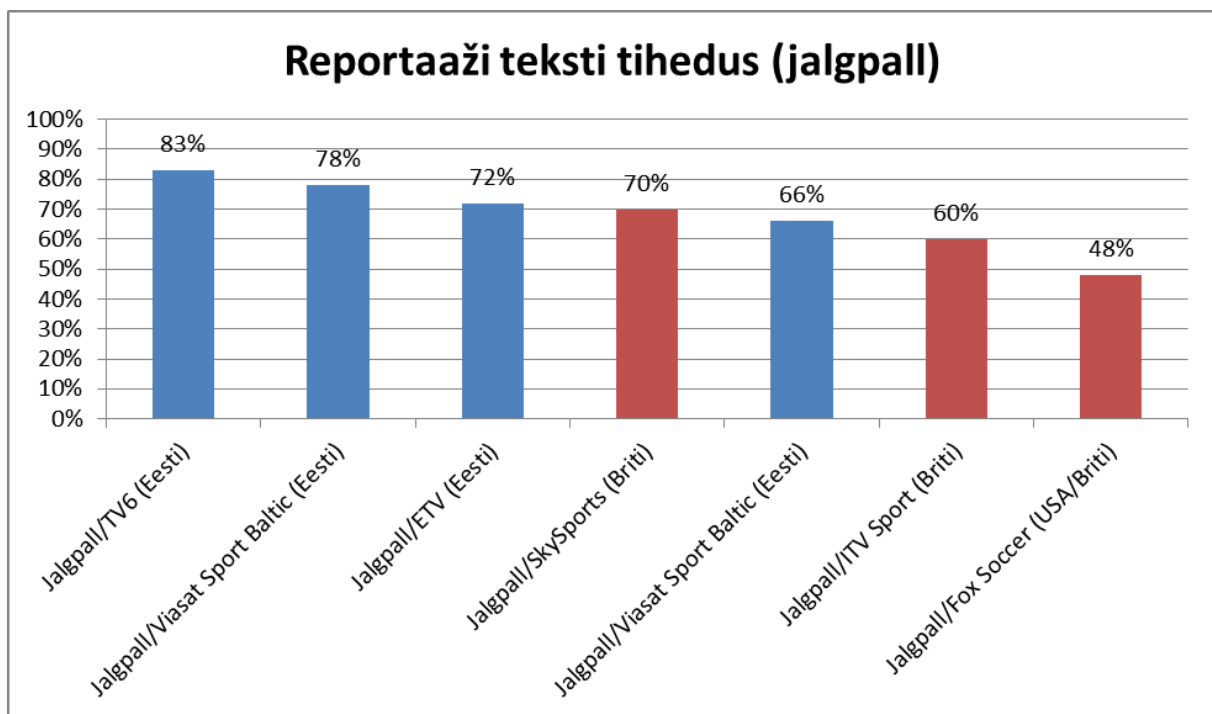
Improviseeritud koostöövormi puhul ongi suurimaks ohuks reportaaži kaoitus. Näiteks Viasat Sport Balticu puhul hakkasid kommentaatorid emotsionaalselt pingelisemate olukordade puhul üksteisest üle rääkima, kui mõlemad oma emotsioonid valla lasid. Kõige selgem rollijaotus oli see, et ekspert ei tegelenud mänguolukordade kirjeldamisega. See andis ette teatava struktuuri, kuid siiski jäi abikommentaatori osakaal reportaažis küllalt väikseks ja ilmselt tulenevalt sellest, et reporter ei kaasanud teda

kommentaari - ei suhelnud temaga. Abikommentaator pidi pigem ise oma jutuga vahele trügima ja see mõjus kaootiliselt. Pigem proovisid kommentaatorid eetris üksteist üle trumbata.

Seega saab koostöö vaatevinklist jaotada reportaažid laias laastus kahte leeri. Ühel pool on need, kus koostöö tugineb pikale koostöötamise kogemusele ja kommentaatorite vahel on teatav sünergia, mis mõnel juhul toimib paremini (TV6 - Kalev Kruus ja Toomas Vara) ja mõnikord kehvemini (Viasat Sport Baltic - Dannar Leitmaa ja Kristjan Jaak Kangur). Selliste koostööde puhul on rääkimise kord improviseeritud. Plussideks on vahetum interaktsioon kommentaatorite vahel ja kommentaatorite kui subjektide suurem domineerimise võimalus. Miinusteks võib olla kaootiline eetris rääkimise kord, kuid hea sünergia korral oli see miinus marginaalne. Taolist meetodit kasutasid peamiselt Eesti reportaažid. Teisel pool on reportaažid, kus koostöö tugineb selgel struktuuril ja eetrikorra jaotusel. Rääkimise kord on vähemimproviseeritud ja tõenäoliselt suudaksid taolist meetodit kasutades paremini koostööd teha kommentaatorid, kellel pole nii palju koos töötamise kogemust. Plussideks on selgem reportaaži struktuur ja korrektne eetris rääkimise kord, mis tagab sujuvuse ning kommentaatorid ei räägi üksteisest üle. Miinuseks on oht jääda kuivaks, kuna kommentaatorite omavaheline interaktsioon on nõrgem. Taolist meetodit kasutas eriti USA kergejõustikureportaaž ja pisut lõdvemal kujul Briti jalgpallireportaažid.

5.2.3.4 Reportaaži teksti tihedus

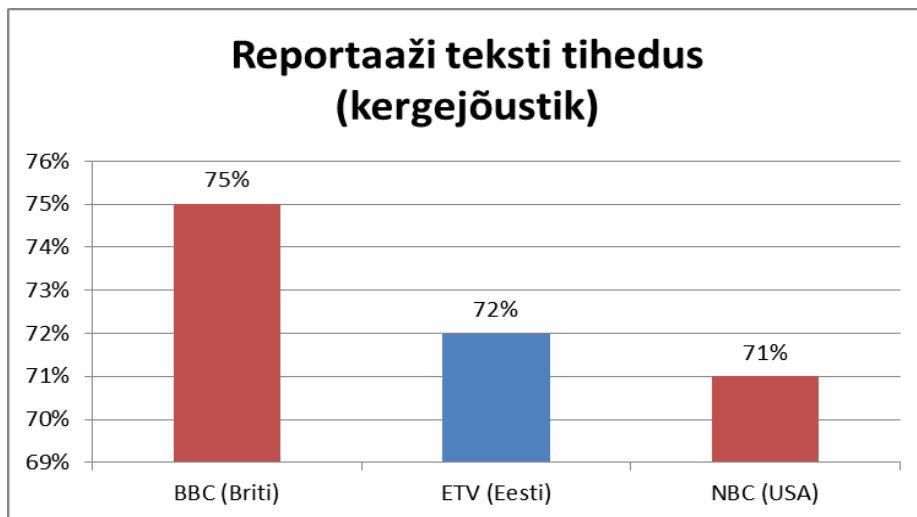
Joonis 1.5 – Jalgballireportaažide tekstiline tihedus (Eesti reportaažid sinisega)

Tulemustest on selgelt näha (joon 1.5) et Eesti jalgballireportaažides on teksti tihedus oluliselt suurem kui Briti reportaažides. See tähendab, et Eesti kommentaatorid räägivad reportaaži ajal rohkem ning jätavad eetrisse vähem vaikust. Ainsana on Eesti reportaažidest teksti tihedus võrreldav Ott Järvela jalgballikommentaaryl (66%), kuid seal tuleb ka arvestada, et Järvela tegi reportaaži üksinda – üks inimene täidabki eetrit eeldatavasti vähem kui kaks inimest.

Benaud (1984) on öelnud, et vaikus on telereportaaži puhul reporteri kõige suuremaks relvaks tema arsenalis. Kui vaikust kasutada õigel ajal võib see mõjuda paremini kui ükskõik milline kommentaar.

Vaikuse kasutamist on just välja toodud seoses emotsionaalsete hetkede rõhutamisega. Antud töö raames uuritud reportaažide lõikes võib ka öelda, et vaikust kasutati Eesti jalgballireportaažides tunduvalt vähem kui Briti jalgballireportaažides. Seejuures ei olnud Briti kommentaatorid lihtsalt reportaaži ajal vait, kuna neil võib-olla polnud midagi öelda. Pigem soovisid nad vältida asjatut müra, sest kui pilt räägib enda eest, siis võib kommentaar sealjuures mõjuda üksnes segava mürana. Eesti reportaažides võis aga täheldada pigem tendentsi, kus vaikust püüti vältida. Isegi kui midagi ei toimunud, võttis reporter või ekspert välja oma paberid ja hakkas kuulajale taustainfot rääkima või kui reportaažis oli käsil mõni

põnev hetk, siis kasutasid just Eesti reporterid emotsionaalselt pingelise hetke markeerimiseks võtet, kus nad püüdsid kõik väljakul toimuva viimse detailini lahti seletada (eriti Kristjan Kalkuni ETV jalgpallireportaažis) (vt ptk 5.2.1.2.1).

Joonis 1.6 – Kergejõustikureportaažide tekstiline tihedus (Eesti reportaaž sinisega)

Kergejõustikureportaažide puhul ei olnud aga Eesti ja Briti reportaažide puhul tekstilise tiheduse osas suuri erinevusi (joon 1.6). Kui võrrelda jalgpalli ja kergejõustiku reportaažide tekstilist tihedust, siis Briti ja USA reportaažid olid pigem rohkem tekstiga täidetud kui Briti jalgpallireportaažid, kuid Eesti kergejõustikureportaaž oli jällegi hõredama täitumisega kui Eesti jalgpallireportaažid. Põhjapanevaid järeldusi ei saa ilmselt taolisest erisusest spordialade vahel tuua.

6. Diskussioon ja järeldused

Eesti spordireporterite hinnangul on hea spordireportaaži alusteks ennekõike loomulik talent eetris rääkimise oskuse näol, põhjalik spordi tundmine ja mitme liikmega reportaaži puhul laitmatu klapp partneriga.

Alljärgnevalt toon välja kümme järeldust, mis oleksid ühest küljest antud tööd kokku võtvad teesid ja teisalt võiks neid käsitleda ka kui kui kõige olulisemad punkte, mis iseloomustavad head reportaaži või hea reportaaži tegemise protsessi.

1. Spordireportaaži tegemine ei toetu kunagi ainult andekusele ja suurem osa sellest tööst on õpitav.

Kui vaadelda esimest komponenti, ehk loomulikku talenti, siis töid mitmed spordireporterid välja, et spordireportaaži žanrit ei ole võimalik mehaaniliselt kujul õppida. Kuigi mõni möönis, et teatavad tehnilised nüansid, nagu hääle kasutamine, on õpitavad ja žanritäiuse poole püüdlemisel neid tulekski õppida, siis reportaaži tegemise tuumne osa nõuab andelisi eeldusi ning ennekõike on oluline televaatajale pakutav emotsioon.

Ent sellest aspektist lähtuvalt arvan, et pigem on tegemist nõ ametisaladuste kaitsmisega. Selgus, et enamik televisiooni spordireportaažide tegijaid on iseõppijad ning sellest lähtuvalt on neile ilmselt jäänud ka taoline mulje, et antud žanri tegemine rajaneb niivõrd palju individuaalsusel. Minule teadaolevalt ei ole Eestis kunagi toimunud televisiooni spordireportaaži aspektist lähtuvalt mingit laiemapõhjalist harimist ning vastava ala teoreetilise kirjanduse puudumist kinnitasid ka intervjuueeritavad. Kui välja arvata eeskujudelt õppimine, mida ka antud töö raames intervjuueeritud spordireporterid välja töid, siis ongi iseõppimise meetod tegelikult ainus antud žanri omandamise alus.

Ent see tähendab üha uuesti jalgratta leiutamist ja võib paratamatult tingida teatava kvalitatiivse ebakorrapärasuse. Ma leian, et ka igal improviseeritud esitusel, mis toetub talendile, on struktuur ja tehniline baas. See, kas kommentaatorid seda ise tunnistavad või mitte, ei olegi tegelikult oluline. Nii minu bakalaureusetöö (Liik 2010) kui ka antud töö raames uuritud Eesti, Briti, USA ja teiste riikide televisiooni spordireportaažide analüüsid tõestasid, et igal reportaažil on teatav struktuur ja selles peegelduvad žanritehnilised nüansid, mis korduvad olenemata reportaaži tegijast ja enamasti ka spordialast. Seega eksisteerib ka televisiooni spordireportaažide juures ühisosa, mis ei ole individuaalne ja mida ei pea kategoriseerima tingimata talendikuse alla. Vastupidi, leian, et andekus või talent moodustab televisiooni spordireportaaži žanri tegemisest kõigest marginaalse osa ning kõik muu, mis

sellest kunstist atraktiivse akti teeb, on metoodiline ja tehniline ning sellest tulenevalt ka õpitav.

2. Televisiooni spordireporterile sobivate häälte spekter on lai

Üks nn loomuliku talendi alla seatavaid komponente võiks olla reporteri hääl. Kuigi intervjuudest ei selgunud kindlat valemit ideaalsele reporteri häälele ja pigem toonitati, et hääl ei saa põhimõtteliselt reportaaži kvaliteedi osas kuigi määravaks, ilmneseid vastustest siiski teatavad märkimisväärsed tendentsid. Tuli välja, et spordireporterite arvates sobib reportaaži tegemiseks pigem madalam hääl, kuna see võimaldab häälega rohkem mängida ja pinget kruvida. Samas toodi ka välja, et madalama häälega on kiirema kõnetempo juures keerulisem arusaadavust säilitada, mistõttu teatavatel juhtudel saab öelda, et madalam hääl sobib pigem kommenteerima aeglasema tempoga spordialasid ning kõrgem hääl sobib kiirematele spordialadele.

Samas, antud töö raames analüüsitud spordialade puhul ei olnud see nüanss tajutav. Jalgpalli kui kiirema tempoga spordiala puhul esines nii kõrgemate kui madalamte häältega reportereid, ent väide, nagu kõrgem hääl sobiks taolisele kiirema tempoga spordialale paremini, ei pidanud paika. Samamoodi ei saa öelda, et kergejõustiku kui aeglasema spordiala puhul oleks madalama häälega reporterid parema mulje jätnud kui kõrgema häälega reporterid.

Seega võib pigem järeldada, et kuigi erineva hääle puhul võib rääkida ühe või teise spordialaga paremini sobimisest, siis ei ole see sugugi rangelt defineeriv tegur, vaid pigem ähmaselt tajutav tendents ja kui me ei räägi just äärmuslikult veidra kõlaga häälest, siis on spordireporterile sobivate häälte spekter väga lai.

3. Spordireportaaži ettevalmistuse aluseks on pidev spordialaga kursis olemine

Spordiala tundmise üht olulisimat alust saab nimetada ettevalmistuseks. Spordireporterid eristasid sarnaselt Ubale (1968: 125) pidevat ettevalmistust ja konkreetset ettevalmistust. Esimese all peetakse silmas pidevat spordialaga kursis olemist ja konkreetse ala osas nii operatiivsete kui ka sügavate ajalooliste teadmiste omamist. Taolise pagasi kogumiseks aitab ühest küljest otseselt antud spordiala jälgimine meedia vahendusel, teisalt ka selle kohta lugemine ning kindlasti ka vahetu kontakt alaga seotud inimestega.

Seega pidev ettevalmistus tuleneb peamiselt kogemusest ja alale pühendumusest. On selge, et reporter, olgu ükskõik kui intelligentne või ajakirjanduslikult pädev, ei suuda omale

spordiala nõ nullist paari päevaga selgeks teha. Mitmed intervjuueeritavad tõid välja, et nende teadmistepagas erinevate spordialade osas on välja kujunenud aastatepikkusest spordiala pidevast jälgimisest ja sellele pühendumisest. Tegelikult saab öelda, et spordiajakirjanik pühendub spordiala tundma õppimisele isegi sama palju kui tippsportlane või rohkemgi. Sellega seoses kerkib juba teravalt esile küsimus, kas reporter on ekspert, kes võib avaldada arvamust (vt 5. järeldust).

4. Igale reportaažile eelneb konkreetne ettevalmistus ehk operatiivse info kogumine.

Spordiala tundmise operatiivsem pool ehk konkreetne ettevalmistus toimub aga päev või kaks enne võistlust või võistluspäeval. Intervjuueeritavate sõnul jaguneb konkreetne ettevalmistus peamiselt kolmeks: statistiline info, viimased uudised ja vahetu info kohapealt. Kaks esimest on hangitavad interneti ja teiste meediaväljaannete vahendusel, kolmas eeldab aga, et reporter teeb reportaaži kohapealt. Vahetu info on ka ajakirjanduslikult väärtuslikum konkreetse ettevalmistuse käigus hangitav osa, kuna see kätkeb endas kõige rohkem eksklusiivset ja originaalset informatsiooni. Ülejäänud on vahendatud ja kopeeritud. Seega vaatamata sellele, et internet on tinginud pigem reportaažide tegemist distantsilt ehk monitorreportaaži vormi, kuna reportaaži tegemiseks vajalik informatsioon, mida kommentaari käigus pildile lisada, on kiiresti kättesaadav ka eemal olles, on ka ettevalmistuse aspektist vaadatuna monitorreportaaži ja kohapealt tehtava reportaaži võrdluses oluline vahe, mis tõstab kohapealt tehtava reportaaži väärtust.

Konkreetses ettevalmistuse etapis kogutud informatsiooni kasutatakse reportaaži käigus taustinfo esitamise faasis, mis, nagu selgus uuritud reportaažidest, asetseb tavaliselt reportaaži emotsionaalselt vähempingelisemate hetkede ajal.

Kuigi kõik intervjuueeritud spordireporterid mainisid, et suurem osa reportaažist on siiski hetkeimprovisatsioon mitte ettevalmistatud jutt, siis Raul Rebane väitis, et kuna statistilise ja ajaloolise taustinfo kogumine on seoses interneti avalike andmebaaside tekkimisega muutunud lihtsaks ja kiireks, on ressursid kasulikum suunata hoopis emotsionaalsele ja keelepõhisele ettevalmistusele.

5. Pidev spordiala jälgimine ei tee reporterit eksperdiks - hinnangud ja arvamused on alati tugevama kaaluga kui nende taga on eksperdi mitte reporteri taust.

Hedrick (2000: 98) toob välja USA spordireporterite arvamuse, mille järgi ei ole reporteril reportaaži käigus õigust esitada hinnanguid või isegi avaldada hinnangulise sisuga

arvamust, vaid reporter peaks hoidma olenemata sellest, kui hästi ta spordiala tunneb, siiski neutraalset tooni ning püsima vahendaja rollis. Kõik hinnangud ja arvamused tuleb USA koolkonna järgi jätta ekspertkommentaatorile. Ent antud töö raames intervjuueeritud Eesti spordireporterite jaoks oli taoline vaatekoht võõras või isegi vastuvõetamatu. Reporterid tõid välja, et nende hinnangul, vastupidi, reporter just peaks andma hinnanguid ja võtma seisukoha. Vastasel juhul jääks reporter üdini neutraalne olemise tõttu kuivaks.

Mis puudutab Hedricku väidet taolise reporteri kontekstis, kes on läbi ja lõhki konkreetse ala spetsialist ning tunneb seda võib-olla isegi paremini kui sportlane ise, siis on tema seisukoht endiselt resoluutne - reporter jäägu vahendajaks (Hedrick 2000: 98). Kuid isegi, kui me räägime reporterist, kes tunneb spordiala tänu selle aastatepikkusele jälgimisele äärmiselt detailselt, saame siiski üldjuhul rääkida laiadest teadmistest, mis jäävad võrreldes endise sportlase või treeneriga pinnapealseteks. Need võivad isegi pinnapealsel tasandil olla laialdased, kuid ei lähe sellegi poolest nii süvitsi spordiala tehnilistesse alaspetsiifilistesse nüanssidesse kui tõelise eksperdi omad. Erandina saab rääkida sellistest reporteritest, kellel on endise või praeguse professionaalse sportlase taust. Ka antud töös uuritud reportaažides leidis selliseid reportereid. Sellisel juhul ei kehti enam Hedricku esitatud USA koolkonna põhjendused, miks reporter ei tohi avaldada hinnanguid ning antud töö autorina arvan, et sellisel juhul on reporteril kõik õigused avaldada arvamust ja anda hinnanguid.

Intervjuudest tuli välja, et üldiselt tuleb jälgida ka seda, et sportlase staatus ei saaks reporteriks olemise puhul primaarseks. Reporteril on ennekõike olulised siiski ajakirjanduslikud pädevused mitte tema sportlaseks olemise staatus. Teatavate mööndustega saab sama öelda ka ekspertkommentaatori kohta (vt 6. järeldust).

6. Sujuva koostöö reporteri ja eksperdi vahel tagab rollijaotus, mis ideaalis ei ole liiga range, kuid annab reportaažile siiski struktuuri.

Minu bakalaureusetööst selgusid üldkujul reporterite ja ekspertide ülesannete jaotused. Reporter tegeles kirjeldusega, taustainfo jagamise ja statistika esitamisega, ekspert kommenteeris võistlejaid, võistlusolukordi, kritiseeris vajadusel võistlejaid. Borzecka (2009: 84) käsitlese järgi saab seega öelda, et reporter tegeles instruktiivse ja seletava osaga ning ekspert argumentatiivse osaga. Sellisest jaotusest pidasid kõige rohkem kinni Põhja-Ameerika telekanalid. Selgus, et Euroopas ja Eestis oli rollijaotus vabam ja tihti võttis reporter eksperdi rolle enda kanda (Liik 2010: 47).

Käesolev töö kinnitas kõike seda ning uute andmete valguses saab öelda, et kui võrrelda USA, Briti ja Eesti rollijaotusi, siis asetsevad USA ja Eesti kahes äärmuses ning Briti reportaažid nende vahel. USA puhul saab endiselt rääkida väga rangest rollijaotusest, kus reporter oli selgelt vahendaja ning ei avaldanud praktiliselt kunagi arvamust ega esitanud hinnanguid. Eesti reportaažide puhul ei seadnud reporterid endale üldjuhul mingeid piire arvamuse ja hinnangute esitamises ning esitasid neid kohati isegi rohkem kui eksperdid. Briti reportaažide puhul hoidusid reporterid üldjuhul hinnangutest ja arvamustest, kuid nad esitasid neid siiski kaudsemal kujul, näiteks hinnangulise kirjelduse, subjektiivseid eesliiteid sisaldanud võistlejate identifitseerimise abil või suunasid eksperte mingite arvamuste ja hinnangute suunas.

Äärmuslikel rollijaotustel esines võrreldes kuldse keskteega pigem rohkem miinuseid kui plusse. USA puhul võis taoline range jaotus jätta kohati kuivema mulje ja reporteril oli oht langeda pelgalt kuraatori või administraatori rolli. Selline rollijaotus tähendab ka reportaaži puhul väga suurt rõhuasetust eksperdile ning sellisel puhul muutub hea eksperdi leidmine veelgi olulisemaks. Eesti kontekstis ilmselt polekski taoline äärmus väga hästi kasutatav, kuna esiteks ei ole reporterid harjunud nii steriilse rolliga ja teiseks on piisavalt head eksperti, kes suudaks nii kandvat rolli võtta, raske leida. Taolise range rollijaotuse plussidena saab välja tuua selge reportaaži struktuuri ning kuna improvisatsioonil on väiksem osa, siis saab öelda, et taoline reportaaži vorm on riskivabam. Pigem sobiks taolist äärmust kasutada kommentaatoritepaaril, kes pole veel palju kokku töötanud.

Eesti koolkonna äärmuse peamine miinus seisneb selles, et reporter võib esitada asjatundmatuid kommentaare ja sellega terve reportaaži usaldusväärsust riivata. Nagu tõin välja ka oma bakalaureusetöös, siis võivad väga otsesed hinnangud olla riskantsed, kuna olenevalt hinnagu andnud reporterist võivad need mõjuda rohkem või vähem kahtlust äratavana (Liik 2010: 47). Ega televaatajagi pole rumal ja saab ju aru, et hinnangu esitanud reporter on samasugune spordi asjatundja nagu kogenum tugitoolisportlane. Plussina saab välja tuua, et taoline pigem improviseeritud rollijaotus rõhub rohkem kommentaatorite omavahelisele interaktsioonile ning võimaldab õnnestunud koostöö vilju sellest tulenevalt ka selgemalt esile tuua. Lisaks muutub vabama rollijaotusega reportaaž subjektikeskseks, kuna improvisatsiooni osakaal on suurem.

Äärmuste miinuseid arvestades jättis seetõttu parima mulje hoopis Briti koolkonna kuldne kesktee, kus reporterid hoidusid üldjuhul otsestest hinnangutest ning suutsid samal ajal vältida liialt steriilset kuraatori rolli, kus nad justkui täitsidki ainult vahendaja rolli. Taolistes

reportaažidest polnud puudu reportaažile kui subjektiivsele žanrile omast iseloomu ning samal ajal suudeti hoida selget struktuuri. Kui ma oma bakalaureusetöös olin seisukohal, et reporterid peaksid võimalusel vastavalt USA koolkonna eeskirjadele igasugustest hinnangutest hoiduma (Liik 2010: 47), siis käesoleva töö raames, olles arvestanud nii Eesti reporterite arvamusi kui ka Eesti, Briti ja USA spordireportaažide näiteid, olen seisukohal, et täielik reporteri steriilsus ei ole ideaal ning pigem tuleks püüelda Briti mudeli suunas, mis on leidnud kuldse keskte riskantse subjektiivse vormi ja liialt vaoshoitud vormi vahel.

7. Ekspertkommentaatori valikul tuleks enne kõike jälgida seda, et ekspert oleks hea kõneleja. Kõlav nimi on teisejärguline.

Selgus, et Eesti spordireporterid valivad omale ekspertkommentaatoreid peamiselt selle järgi, kuivõrd hea kõneleja üks või teine ekspert võiks otse-eetris olla ning väiksema tähtsusega on see, kas eksperdil on kõlav nimi. Ka antud töö raames uuritud reportaažide ekspertkommentaatorite taustu uurides selgus, et üldjuhul eelistavad kõlava nime ja hea kõneleja võrdluses pigem viimast omadust ka Briti ja USA spordireportaažide kommentaatorid. Kõlav nimi töötaks tõenäoliselt pigem reklaamina ja on selge, et ka suurepärase sportliku resümee taustal ei suuda halb rääkija otse-eetris reportaažile piisavalt väärtust lisada. Pigem isegi vastupidi - kehval kõnelejal on oht reportaaž ära rikkuda.

Ent Briti, USA ning teistel Eestist suurema rahvaarvuga riikidel on üldjuhul paratamatult paremad võimalused leida tugeva staatusega hästi kõnelev ekspert, kuna rahvusvahelisel spordiareenil omale nime teinud sportlasi on lihtsalt Eestil niivõrd palju vähem. Nende üksikute hulgast hea kõneleja leida, kes veel konkreetse reporteriga hästi kokku sobib, tundub rohkem lotovõiduna. Ilmselt sellest tulenevalt on mitmetes Eesti spordireportaažides kasutusel ka hoopis vorm, kus reportaaži teevad kaks reporterit – põhikommentaator ja abikommentaator, nagu selgus nii intervjuudest kui ka uuritud reportaažidest. Sujuv koostöö ning klapp partneriga on mitmete Eesti reporterite arvates hea reportaaži alus ning selle leidmise nimel tuuakse mõnel juhul ohrvriks ekspertarvamus.

8. Reportaaži kajastuses oma riigi sportlastele suurema tähelepanu pööramine võib olla ebaobjektiivne reportaaži käsitus, kuid ajakirjanduslikus mõttes täiesti õigustatud.

Reporterite roll ülekandes on tugevalt seotud ka ajakirjandusliku objektiivsuse põhimõttega. Ühest küljest tähendab ajakirjanduslik objektiivsus just nimelt seda, kui reporter

on vahendaja rollis ja faktid hoitakse arvamustest ja väärtushinnangutest lahus (Hackett 1984). Sellest küljest vaadatuna on aga reportaaži ajakirjanduslikus mõttes väga raske objektiivsena hoida, sest tegemist on juba olemuselt subjektiivse žanriga, eriti just spordireportaaž, kus võib esineda nõ omadele poolehoid. Ka Eesti spordireporterid tõid välja, et teatav objektiivsus on reportaažis vajalik, kuid otseselt ei saa üdini neutraalset tooni hoida. Ebaobjektiivsus võib sisse tulla just nimelt siis, kui reporter on ühe või teise meeskonna poolt, seejuures näitaks Eesti sportlaste poolt olemine on Eesti spordireporterite meelest täiesti lubatud ja isegi vajalik. Ka uuritud reportaažid näitasid, et just nimelt Eesti reporterid kipuvad rohkem omasid pooldama, seejuures näiteks Briti või USA reportaažide puhul oma riigi sportlaste pooldamist ei esinenud.

Märkusena tuleb siiski välja tuua, et teatav ebaobjektiivsus esines ka Briti ja USA reportaažides, kuid seda ennekõike eetilise käsitlemise ehk tasakaalustatuse aspektist lähtuvalt. See tähendab, et nendes reportaažides kajastati oma sportlaste tegemisi mõnevõrra rohkem kui teiste riikide sportlaste omi. Reporter jäi siiski ka sellistel puhkudel erapooletuna pigem vahendaja rolli.

Seega objektiivsuse nüanss spordireportaažides ongi ajakirjanduslikus mõttes kahe otsaga asi. Esiteks ei oleks ilmselt žanri iseloomu arvestades sugugi loomulik, et reportaaž jääks üdini objektiivseks – st et reporter oleks üksnes vahendaja. Nagu ka rollide analüüsis välja tõin, siis see on selge oht kuivale ja liialt steriilsele žanrikäsitlemisele. Samas, kui vaadata reportaaži tasakaalustatuse aspektist, siis on võimalik reportaaži ehedust ja subjektiivset loomu kaotamata säilitada siiski ka selles osas võrdne käsitus. See tähendab, et väärtushinnanguid ja arvamusi ei peaks täielikult nullima, kuid jälgida tuleks seda, et reportaažist ei kooruks välja ühe või teise poole eelistamist – teisisõnu tuleks sportlasi või meeskondi hinnata ja käsitleda võrdselt ning elada kaasa pigem võistluspingele ja spordile tervikuna nagu on välja toonud Uba (1988, Lindström 2003 kaudu).

Omaette nähtus on aga tegelikult Eesti spordireportaažid. Põhjendus, et Eesti reportaažis võib reporter kaasa elada oma sportlasele, kuna Eesti rahvaarv on väike või Eesti puhul on tugevam kogukonnatunne, tugevam „omade“ tunne, on minu hinnangul pseudoteaduslik. Jah, igati õigustatud on see, kui reporter pühendab oma riigi sportlastest rääkimisele või nende tegevuste vahendamisele reportaažis rohkem aega, kuna oma riigi auditoorium ootab, et ta saab infot oma riigi sportlaste kohta – ajakirjanduslikus mõttes peab reporter teenima auditooriumi huvisid ja sellest lähtuvalt on taoline ebatasakaalustatus igati õigustatud. Ent kui oma riigi sportlastele kaasa elamine tähendab seda, et reporter ei suuda

samadel alustel väärtustada mõne teise riigi sportlase head sooritust, siis on see koos liigse subjektiivsusega ka sportlike võrdsusprintsipi hülgamine.

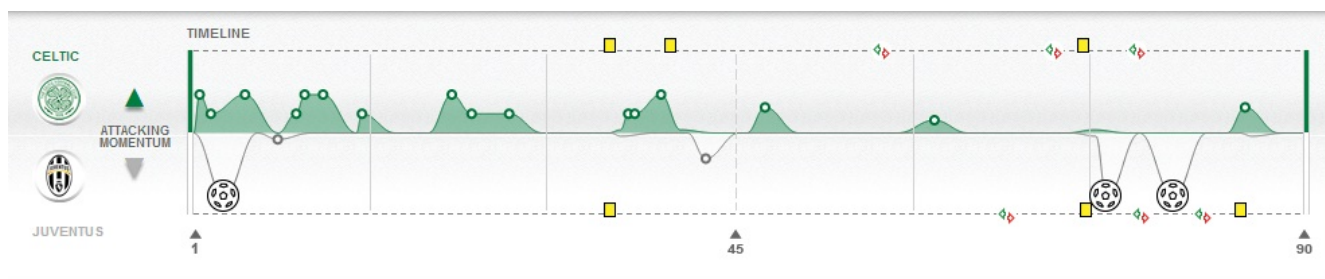
9. Spordireportaaži stiili dikteerib peamiselt spordiala tempokus ja selle määrab omakorda emotsionaalse pinge vaheldumise kiirus.

Olulise nüansina tuli Eesti spordireporterite intervjuudest välja, et üldjuhul erinevate spordialade kommenteerimisel spordialast sõltuvatele reportaaži stiilistele erinevustele ei mõelda. Ent minu bakalaureusetööst (Liik 2010) tuli välja, et spordiala, täpsemalt öeldes selle tempokus on üks peamisi tegureid, mis tingib reportaažide omavahelisi erinevusi. Seejuures määrab spordiala tempokus reportaaži juures palju rohkem kui näiteks reportaaži tegija. Bakalaureusetöös leidsin (Liik 2010), et spordiala tempokusest sõltuvad suuresti reporteri hääle iseloom, kus kiiremate alade puhul on reporteri hääle pingestatum ja aeglasemate puhul vestluslikum ning otsekirjelduse maht, kus kiiremate alade puhul oli otsekirjelduse kontsentratsioon suurem ning aeglasemate alade puhul väiksem.

Nimetatud nüansid leidsid kinnitamist ka käesolevas töös. Uute andmete valguses ja vanu andmeid üle analüüsid soovin aga häälekasutust puudutava faktori ümber pöörata. Kui ühest küljest saab öelda, et spordiala tingib teatavat sorti häälekasutust, siis teiselt poolt vaadatuna saab ka öelda, et üks või teine hääle sobib paremini kiiremate või aeglasemate alade jaoks. Selline rõhuasetus on õigem, kuna antud töö raames esines ka reportaaže, kus näiteks vestluslikku häälet kasutati kiirema tempoga spordiala puhul või pingestatumat häälet aeglasema tempoga spordiala puhul ja taolised erandid kinnitasid reeglit – kiirematele spordialadele sobib paremini pingestatum hääle, aeglasematele vestluslik.

Lisaks tuli antud töös välja veel üks reportaaži element, mis muutub vastavalt spordiala tempokusele. Kui kiiremate alade puhul kasutasid reporterid pigem lihtsamat sõnavara, siis aeglasemate alade puhul oli sõnavara kasutus rikkalikum ja mängulisem. Vastukaaluks, kui reporter hakkas näiteks kiirema ala puhul sõnavaraga mängima, siis tõmbas see pigem asjatult emotsionaalse pinge maha ja mõjus olukorda rahustavalt seal, kus areenil toimuv olukord justkui nõudnuks pingestatumat lähenemist.

Tegelikult saabki öelda, et spordialade tempokus väljendub ennekõike emotsionaalse pinge kontsentratsioonis ja reaalsuses on hoopis see võtmetegur, mis määrab, kas tegemist on kiire või aeglase reportaažiga. Kiire tempoga spordiala tähendab, et see sisaldab ajaühikus rohkem emotsionaalse pingekõvera tippe ning aeglasema tempoga spordialal on samas ajaühikus emotsionaalse pingekõvera kõikumisi seevastu jällegi vähem.

Joonis 2.0 – Väravavõimalused Meistrite liiga mängus Celtic vs Juventus (Allikas: uefa.com).

Hea näide taolisest emotsionaalse pingekõvera vaheldumisest on jalgpalli Meistrite liiga kodulehel iga mängu järel tehtav statistika, kus märgitakse ära nn ründeinitsiatiivi kõver. Kui meeskond lööb värava, siis on kõver tipus, kui keegi on väravale väga lähedal (nt pealelööök väravaraamidesse), siis on kõver poole peal ja kui olukord on rahulik ning mäng toimub pigem keskvaljal, siis on kõvera asend keskel. See ongi sisuliselt sama, mis emotsionaalse pingekõvera vaheldumine.

Jooniselt 2.0 võib näha, kuidas 90 minuti jooksul esineb 21 erinevat kõrgemat või madalamat tippu. Võib spekuloida, et näiteks kergejõustiku puhul oleks samas ajas esinevate tippude arv mõnevõrra väiksem ja kõver oleks pigem stabiilsem. Veel väiksema vaheldusega võiks see olla näiteks golfi või jooksumaratonireportaaži puhul. Kiirem vaheldumine võiks aga olla näiteks korvpalli või tennise puhul. Tegemist on huvitava teemaga, mis väärib kindlasti edasist uurimist. Oluline oleks leida meetod, kuidas erinevate spordialade puhul markeerida emotsionaalseid tippe ja läbi mõelda, mida üldse võiks pidada erinevate spordialade puhul emotsionaalseteks tippudeks. Seejärel oleks võimalik juba arvuliselt mõõta ja võrrelda erinevate spordialade emotsionaalsete tippude vaheldumise kiirust ja anda selge vastus, mis spordiala on kiirem ning mis aeglasem ja sellest tulenevalt juba selgemalt määratleda ühe või teise spordiala reportaažiks sobivad reportaaži stiilid.

Emotsionaalse pingetipp tähendab reeglina seda, et reporter tegeleb sel ajal otsekirjeldusega, nagu selgus minu bakalaureusetööst (Liik 2010) ja see nüanss sai kinnituse ka antud töös uuritud reportaažide analüüsis. Ka Hedrick on välja toonud (2000: 19), et sportliku pingetippude aspektist märkimisväärsed sündmused tuleks otsepildis kirjeldada. Sellest lähtuvalt saab ka öelda, et kiiremate alade puhul on otsekirjelduse kontsentratsioon reportaažis suurem ning aeglasemate puhul väiksem. Seda näitas ka antud töö raames uuritud reportaažide analüüs.

See, et Eesti spordireporterid endi sõnul pigem ei mõtle spordialadest tingitud reportaažide erinevusele, tuleneb ilmselt jällegi sellest, et tegemist on iseõpitud žanriga, kus

suur osa on improvisatsioonil. Erinev kommenteerimise stiil tuleneb otseselt spordialast ja kommentaator kohandub sellele automaatselt, ilma sellele mõtlemata.

10. Eesti spordireporterid on võrreldes USA ja Briti kolleegidega kehvemad emotsionaalse pingekruvija.

Spordialade tempo või õigem oleks öelda emotsionaalse pingekõikumistest tingitud erinevused (edaspidi kasutatud siiski spordiala kiiruse mõistet, kuna see on lühem) ehk erinev häälekasutus, sõnavara iseloom ja otsekirjeldus vahelduvad seejuures ka mitte ainult spordialade lõikes, vaid ka ühe spordireportaaži sees. Nagu selgus reportaažide analüüsist, siis kõiki kolme saab kasutada reportaaži sees emotsionaalse pingekõvera tippude markeerimiseks. Näiteks tempoka spordiala puhul kasutatavat pingestatust häält saab kasutada ka emotsionaalselt pingelise hetke markeerimiseks reportaažis. Samamoodi kasutati uuritud reportaažides taoliste emotsionaalsete tippude markeerimiseks ka lakoonilisemat sõnavara ja otsekirjeldust.

Üks oluline emotsionaalse pingekõvera tipu markeerimise võtte, mille tõid välja küll Eesti spordireporterid, kuid mida uuritud reportaažides erinevalt Briti ja USA reporteritest Eesti reporterid ei rakendanud praktiliselt üldse, oli vaikuse kasutamine. Mitte-Eesti reportaažide analüüsist selgus, kuidas mõne emotsionaalselt märkimisväärse hetke markeerimiseks olid kommentaatorid rääkimise asemel hoopis vait ja lasid taustahelil ehk publikul reportaaži kanda. Taolise võtte kasutamisest on rääkinud Benaud (1984), kes nimetas vaikust spordireporterite kõige tugevamaks relvaks oma arsenalis. Kui vaikust kasutada õigel ajal, võib see mõjuda paremini kui ükskõik milline kommentaar. Osade Eesti spordireporterite intervjuudest selgus aga, et vaikuse kasutamist reportaažis mõistetakse pigem kui nõ reportaaži rahustamist ehk seda kasutatakse vastupidiselt hoopis emotsionaalse pingekõvera madalpunktide markeerimiseks. Kindlasti on ka rahustamise aspekt oluline ja mõistlik, aga kui võtta arvesse uuritud Briti ja USA spordireportaaže, kus vaikuse kasutamine emotsionaalselt pingelistel hetkedel oli küllalt sage võtte, võib öelda, et taolise esmalt ehk ebatraditsioonilisena tunduva võtte kasutamine mõjus tegelikult väga efektiivselt ning kohati paremini kui ükskõik milline muu emotsionaalse pingekõvera markeerimise võtte.

Reportaaži komponendid, mille osas saab veel välja tuua selgepiirilisi erinevusi just Eesti ning Briti ja USA reportaažide vahel, oli otsekirjelduse maht ja reportaaži tekstiline tihedus. Teisisõnu kirjeldasid eestlased rohkem otsepildis toimuvat ja reportaažis oli mahuliselt võrreldes Briti ja USA reportaažidega rohkem rääkimist kui mitte-rääkimist. Otsekirjelduse

kõrgem osakaal on tingitud enamate emotsionaalsete tippude markeerimisest ja reportaaži tekstiline tihedus vaikuse väiksemast kasutamisest.

Seega võib öelda, et mõlemad erinevused Eesti ja mitte-Eesti reportaažide vahel näitavad, et uuritud reportaažide põhjal on Eesti spordireporterite emotsionaalse pingekõvera seadmise oskus tahumatum. Üldistatud kujul saab öelda, et Eesti spordireportaažides markeerivad reporterid rohkem emotsionaalseid tippe ja jätavad sellega kohati mulje, et emotsionaalne pinge on koguaeg üleval või on emotsionaalse tipu ja madalpunkti eristamine justkui digitaalne lülitus - nagu *on* ja *off* nupp, kus puuduvad vaheastmed tipu ja madalpunkti markeerimiseks. Uuritud Briti ja USA reportaažides suutsid reporterid paremini kohanduda reaalsele sportliku pinge "lainetusele". Nagu ütlesin, siis tegemist on üldistusega. Ka uuritud Eesti reportaažides esines emotsionaalse pingekõvera seadmise aspektist mitte-Eesti reportaažidega võrdväärseid näiteid.

7. Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida televisiooni spordireportaaži žanrit ja välja tuua sellele iseloomulikke jooni, mis ilmestaksid žanri tehnilisi ja metodoloogilisi toimimismehhanisme. Selleks intervjuueerisin viit Eesti spordireporterit, kes tegelevad (või tegelesid) igapäevaselt televisioonis spordivõistluste kommenteerimisega ning uurisin kümmet televisiooni spordireportaaži (seitse jalgpalli ja kolm kergejõustiku) salvestust nii Eesti, Briti kui ka USA telekanalitelt.

Mitmed Eesti spordireporterid tõid välja, et televisiooni spordireportaaži tegemine ei ole õpitav ning toetub suuresti reporteri andekusele. Mina aga leidsin, et erinevate reportaažide vahel on mitmeid sarnasusi ja tehnilisi nüansse, mis korduvad olenemata reportaaži tegijast. Sellest tulenevalt jõudsin järeldusele, et spordireportaaž on oma subjektiivsele loomule vaatamata siiski õpitav, kuna koosneb suuresti metodoloogilistest elementidest.

Tuginedes Eesti spordireporterite intervjuudele ja uuritud spordireportaažidele, võib välja tuua kaks üldisemat olulist nüanssi, mis on hea spordireportaaži aluseks.

Esiteks tuli välja, et olulisel kohal on spordiala tundmine, mis ühest küljest koosneb konkreetsest ettevalmistusest ehk operatiivsest informatsiooni kogumisest konkreetse võistluspäeva tarvis. Kuid veelgi olulisemal kohal on pidev ettevalmistus ehk pidev spordialaga kursis olemine ja selle jälgimine, ilma milleta ei ole võimalik ka parima improvisatsioonivõime juures olla piisavalt informatiivne.

Teiseks ilmnas, et head reportaaži iseloomustab sujuv koostöö reporterite vahel, mille aluseks on ennekõike rollijaotus. Kui minu bakalaureusetööst selgus, et Eesti spordireportaažide nõrgem tase võrreldes lääne riikide analoogidega peitub suuresti just nimelt reporteri ja eksperdi omavaheliste rollide kehvas või liialt häguses jaotuses (Liik 2010), siis antud töö suuresti kinnitas seda.

Samas selgus ka, et USA reportaažidele omane äärmiselt range rollijaotus, kus reporteril on üksnes kirjeldamise ja instrueerimise roll ning eksperdil argumentatiivne osa, ei ole ideaalne alternatiiv, kuna võib reportaažile kui loomult subjektiivsele žanrile liialt steriilsena ja loominguliselt pärssivana mõjuda. Eesti ja USA mudeli alternatiivina kerkis esile hoopis Briti mudel, kus reportaaži rollijaotused ei olnud reporteri ja eksperdi vahel

niivõrd ranged, kuid hoidsid siiski selgelt struktuuri ja samal ajal säilis žanrile omane subjektiivne omapära.

Viimase olulise punktina saab välja tuua, et reportaažide stiililisi erinevusi tingib kõige enam spordialade tempokuse erinevus ning see omakorda sõltub konkreetsele spordiala reportaažile omasest emotsionaalse pinge vaheldumise tempost. Reportaaži stiililised erinevused tulevad mängu seejuures mitte ainult erinevate spordialade puhul, vaid ka ühes konkreetses reportaažis, kuna emotsionaalse pinge vaheldumine dikteerib, mida ja kuidas reporter (koos eksperdiga) parasjagu reportaaži ajal räägib. Käesolevas töös selgus, et emotsionaalse pinge astmest sõltub nii see, millist sõnavara reporter parasjasti kasutab, kui palju reporter räägib kui ka see, kas reportaaži tekst on sisult argumentatiivne, instrueeriv või kirjeldav.

Emotsionaalse pinge kõvera vahendamise oskus oli ka see, mille poolest Eesti spordireporterid oma Briti ja USA kolleegidele kõige rohkem alla jäid. Muuhulgas oli üks peamisi sellise erinevuse põhjustajaid fakt, et Eesti spordireporterid ei oska üldjuhul reportaažis emotsionaalse pinge kõvera vahendamise ja seadmise võttena kasutada vaikust ning pigem üritavad eetrit igal võimalikul hetkel täis rääkida.

Edasistest võimalikest uurimissuundadest saabki ühena välja tuua emotsionaalse pinge kõvera vaheldumise uurimise erinevate spordialade puhul, et täpsemalt selle vaheldumist tingivaid tegureid välja selgitada ning kvantitatiivsel kujul täpsemalt spordialade omavahelisi võrdlusi välja joonistada. Antud töö uuris seda valdkonda vaid põgusalt ning jõudis järeldusteni emotsionaalse pinge kõvera kui reportaažide peamise erinevuse dikteerija kohta alles teiste uurimiseesmärkide kõrval.

Lisaks võib spordireportaaži uurimist jätkata antud žanri teise olulise osapoole ehk ekspertkommentaatori rolli täpsema analüüsimisega ning seda ennekõike just intervjuude abil. Antud töö käsitleb ekspertkommentaatori rolli reportaažis kõigest reportaažinäidete analüüsimise kaudu.

Kolmanda võimaliku uurimissuunana pakun välja riikide spektri laiendamist. Näiteks ei ole antud töös ega minu bakalaureusetöös käsitletud Venemaa või Lõuna-Euroopa spordireportaaže, mis esmasel vaatlusel ei lähe stiiliselt kokku seni uuritud Lääne- ja Põhja-Euroopa ning USA reportaažide stiiliga ning väga võimalik, et nad moodustavad seetõttu omaette huvitava spordireportaažide koolkonna.

8. Summary

Characteristics of television sportscasts in Estonian, British and American journalistic practices

The purpose of the current study was to investigate the genre of sports reportage, also referred to as sportscast or television sports broadcast, and indicate the characteristics that demonstrate the technical and methodological processes of the genre. For that purpose I interviewed 5 Estonian sports reporters who commentate (currently or in the past) sport events in television and analysed 10 recordings of sportscasts from Estonian, British and USA television channels (7 football and 3 athletics).

Many Estonian sports reporters stated, that the making of a sports reportage cannot be learned and that it relies mainly on the reporter's talent. In contrast, I found that there are several similarities and technical nuances between different sportscasts which repeat regardless of the maker of the reportage. Therefore, I came to the conclusion, that despite its subjective nature, sports reportage can still be taught because it largely consists of methodological elements.

As a result of the interviews with the Estonian sports reporters and the studied sports reportages, I found two general significant nuances that form the basis of a good sports reportage.

Firstly, the knowledge of the sport event plays an important role. This involves detailed research or operational information collection for a specific day of a competition. Furthermore, without constant preparation or continuous updating and observation of the sport, one cannot be informative enough, even with the best ability to improvise.

Secondly, a good reportage is characterized by a seamless co-operation between reporters, which is based on role allocation. The current study has confirmed the results of my Bachelor thesis which found that the level of Estonian sports broadcasts is lower compared to that of western countries because of the poor or vague role allocation between reporters and experts (Liik 2010).

At the same time it was confirmed that the USA reportages have strict role allocation whereby a reporter has only a descriptive and instructive role and an expert has an argumentative role. This is not an ideal alternative as it can restrict the subjective nature of the

reportage. In the British model, the roles between a reporter and an expert were not as rigid but still distinctive and maintaining the subjective nature at the same time.

Lastly, the reportages' styles depend on the pace of the sports which in turn is dependent on the pace of the emotional pressure variation. The style differences are significant not only in different sports, but also in a specific reportage where the emotional pressure variation dictates what the reporter is saying. The current study revealed that the vocabulary of the reporter, the quantity of the talking, as well as the text being argumentative, instructive or descriptive, all depend on the level of the emotional pressure.

The skill of following the emotional pressure variations in sports broadcasts was less apparent in Estonian sports reporters than in their British and USA colleagues. One of the main reasons for this difference was the fact that Estonian sports reporters generally lack the skill of using silence as a method of following the emotional pressure variations in a reportage, they rather try to fill the space in every possible way.

Emotional pressure variation in different sports broadcasts, in order to explore the factors influencing variation and quantitative comparison of different sports, is recommended for future studies. The current study has investigated this field only briefly and has discovered emotional pressure variations as a main difference in addition to other aims of the study.

In addition, the study of sports reportage can be further studied with the analysis of the other important part of the genre – the role of the expert commentator by using interviews as a method of study. The current study has touched the part of the expert commentator only through analysing the sample reportages.

The third research proposal involves broadening the spectrum of countries. For example, the sports reportages in Russia or Southern-Europe have not been considered in the current study nor in my Bachelor's thesis. In terms of style, they do not match with Western- and Northern-European or USA sports broadcasts. Therefore, they may form an interesting separate area of study.

9. Kasutatud kirjandus

- Aamidor, A. (2003). *Real Sports Reporting*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press
- And the silver goes to... (2011) *The Economist*, 27. september. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www.economist.com/blogs/gametheory/2011/09/ranking-sports%E2%80%99-popularity>
- Anderson, C., Bushman, B. (2001). *Media Violence and The American Public*. URL (kasutatud jaanuar 2010) <http://www.psychology.iastate.edu/faculty/caa/abstracts/2000-2004/01BA.ap.pdf>
- Audio Noise Masking Countermeasures and Voice Spectrum Analysis – REI Technical Bulletin. URL (kasutatud mai 2013) http://www.research-electronics.com/downloads/Noise_Primer.pdf
- BBC - Athletics. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www.bbc.co.uk/sport/0/athletics/>
- Beuchamp, T. ja Klaidman, S. (1987) *The Virtuous Journalist*, New York: Oxford University Press.
- Borzęcka, A. (2009). *Narrative context of television sports commentary*. Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu.
- Brown, R., O'Rourke, D. (2003). *Case Studies in Sport Communication*. London: Praeger
- EMTA Lavakunstikool - EMTA lavakunstikooli on magistrikraadiga lõpetanud. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www.lavakas.ee/index.x?sisu=1&alamsisu=10005>
- ERR - London OM. URL (kasutatud aprill 2013) <http://om.err.ee/>
- ERR - UEFA Euro 2012. URL (kasutatud aprill 2013) <http://jalgpall.err.ee/>
- Farmann, E., Kramhoft, P. (1989). *Raadioajakirjandus*. Forlaget AJOUR
- Fox Soccer - Soccer and football news. URL (kasutatud aprill 2013) <http://msn.foxsports.com/foxsoccer/>
- Hackett, R. (1984) *Decline of a Paradigm? Bias and objectivity in news media studies*. *Critical Studies in Mass Communication* 1, lk 22959.
- Hedrick, T. (2000). *The Art of Sportscasting: How to Build a Successful Career*. Maryland: Diamond Communications
- Hennoste, T. (2013) *Kirjavahetus käesoleva töö autoriga*, Tartu, 10. mai
- ITV Sport - Football. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www.itv.com/sport/football/>

- James Kovacs' Weblog – Improving your audio: hardware edition. URL (kasutatud mai 2013) <http://jameskovacs.com/2010/08/07/improving-your-audio-hardware-edition/>
- Kalmus, V. (2008) Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid, Tartu Ülikool. Loengumaterjal
- Kristina Šmigun kaotas kukkumisega maailma karika. (2000) Delfi, 18. märts. URL (kasutatud aprill 2013) <http://sport.delfi.ee/archive/kristina-smigun-kaotas-kukkumisega-maailma-karika.d?id=264792>
- Lindström, V. (2003). *Toomas : täpsemalt Heino Mikkinist Toomas Ubani. Üldistatult sport ja teleekraan. Kokkuvõtlikult ühe fanaatiku elutee*. Tallinn: Eesti Televisiooni muuseum
- Luik, R. (2005). Särasilm telepurgist. *Postimees: Arter*. 16. juuli. URL (kasutatud jaanuar 2010) http://www.postimees.ee/190705/lisad/arter/171463_1.php
- Sky Sports - Live Football Games. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www1.skysports.com/watch/football-on-sky>
- Spordireporter Toomas Uba (2001) *ETV telesaade*
- Steen, R. (2008). *Sports Journalism: a multimedia primer*. London & New York: Routledge
- Tinkle, P. *Sport Broadcasting Tips for Radio Beginners*. URL (kasutatud veebruar 2010) <http://www.americansportscastersonline.com/radiosportscastingtips.html>
- TV6 - TV6 Sport. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www.tv6.ee/content/blogcategory/59/64/>
- Uba, T. (1968). Spordireportaaž raadios ja televisioonis. *Fakt, Sõna, Pilt IV*. Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 118-177.
- USA Track and Field - Television and Webcast. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www.usatf.org/calendars/TVSchedule.aspx>
- Viasat Sport - Viasat Sport Baltic. URL (kasutatud aprill 2013) <http://www.viasatsport.ee/viasat-sport/viasat-sport-baltic/>
- Vihalemm, T. (1998) Kvalitatiivsed uudimismeetodid sotsiaalteadustes, Tartu Ülikool. Loengumaterjal
- Wikipedia – Color commentator. URL (kasutatud veebruar 2010) http://en.wikipedia.org/wiki/Color_commentator

- Vikipeedia - Antero Mertaranta. URL (kasutatud aprill 2013)
http://et.wikipedia.org/wiki/Antero_Mertaranta
- Yorke, I. (1990) *Basic TV Reporting*. London ja Boston: Focal Press

10. Lisad

Lisad jagunevad antud töös nelja osasse. Esimeses lisas olen ära toonud kogu reportaažide analüüsimise toore andmestiku. Teises osas on esitatud kõikide intervjuude transkriptsioonid, kolmandas lisas on esitatud reporterite häälte analüüside spektrogrammid ning neljandas lisas olen välja toonud ekspertkommentaatorite taustu puudutavad viited

LISA 1 – Reportaažid

1. Ülekanne (fail)

Meistrite liiga 1/16 finaali esimene kohtumine Real Madridi ja Manchester Uniteid vahel.

Failid: KK(TV6) - Real-ManU_I.mp3 ja KK(TV6) - Real-ManU_II.mp3

2. Spordiala

Jalgpall

3. Kanal

TV6 (Eesti)

4. Kuupäev

13.02.2013

5. Tegijad

5.1. Reporter

Kalev Kruus

5.2. Ekspert

Toomas Vara

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbri ja Helikõrgus(fail)

Tipp - 747 Hz (Fail: Kalev_Kruus_spectrum.jpg)

Spektri analüüs: Kõige kõvemini kostub Kruusi puhul üsna kõrge sagedus - 747 Hz, aga hääle teeb madalamaks madalamate sageduste tihe kontsentratsioon. Jooniselt võib näha, kuidas tipust madalamad sagedused on siiski küllalt valjud ja domineerivad selgelt rohkem kui tipust kõrgemad sagedused.

Küllalt madalam tämbri hääle, mis emotsionaalselt pingelisemate olukordade puhul tõuseb ja murdub. Kasutab häälekõrguse ja tämbri muutmist väga osavalt emotsionaalse pingekõvera seadmiseks. Madalam nn stardipositsioon (emotsionaalselt vähem laetud olukorra kirjeldamine) annab Kruusile ka rohkem võimalusi mängida hääleulatusega. Räägib

pigem valju häälega. Vaatamata sellele, et ta ise istub tegelikult stuudios, jätab selline valju häälega rääkimine ja sellest tulenevalt ka muidugi taustaheli kõvemaks sättimine mulje, nagu reporter viibiks kohapeal. Äärmiselt mõjus võte, mis teeb reportaaži atmosfääri palju ehedamaks.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetkohad või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

00.00-00.30 KK(TV6) - Real-ManU_I

Sir Alex Ferguson, kui ta pressikonverent...(13) pressikonverentsil ütles, et tal on plaan, mis moodi siis täna see mäng (20) vastu pidada siin, siis algkoosseisus, just kaitseliinis, me näeme on (20) puudu Nemanja Vidic, seal on siis Johnny Evans, Patrice Evra, Rio (20) Ferdinand ja Rafael. Mis tähendab siis seda, et Nemanja Vidic (20) on eemal ja kui see algkoosseisud välja kuulutati, siis Vidici (20) puudumine tekitas Inglismaa meedias koheselt siin viimase tunni (21) jooksul päris palju kihinat-kahinat (12) (sõnu 71, tähemärke 475)

142 sõna minutis, 950 märki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

39.59.- 40.45 KK(TV6) - Real-ManU_I

Özil! On vasakuga löögikoht, jätab sinna ette veel ja mida tehakse nüüd. Rafael lööb pallist mööda. [...] Just täpselt. Võib-olla Özil oleks võinud sealt ikka vasakuga proovida. Aga see on siin meie tarkus. Olukord jätkumas on. Özil võtab selle jälle vasakuga maha, Rafael on kohal. Ja Rafael ikkagi on hädas, on hädas, on hädas igatepidi. Anna ükskõik mis mees sinna ja Rafael on hädas. [...] Ja siit tuleb kollane kaart ja väga ohtliku koha pealt tuleb ka karistuslöök. (sõna 78, märke 471)

156 sõna minutis, 942 märki minutis

34.35-35.05 KK (TV6) - Real-ManU_II

Ja laseb Prüss edasi mängida ehkki Valencia oli jälle pikali maas. Alonso näitab oma sööduoskust ja vaadake seda! Jala peale Ronaldo! Ronaldo Jonesiga. Ja otsib löögikohta. Evra saadab teda lõpuni. Sööt läheb. Özil! Özil ei anna välja ja jääb sinna kasti ukerdama ja löögile ei jõua. Ja veel tuleb sealt olukord. Modric proovib, Khedira saab, löö.. lööb! Ja David De Gea teeb super tõrje! Mitte tõrje, vaid püüab selle. David De Gea on täna teinud küll imelise mängu. (78 sõna, 471 märki)

156 sõna minutis, 942 märki minutis

c) Keskmine

151 sõna, 945 tähemärki minutis

6.3. Iseloom

Väga loomulikuna kõlav hää, milles pole tunda kunstlikust. Hää on pigem vestluslik, isegi emotsionaalselt laetud olukordades suudab Kruus säilitada vestlusliku tooni.

6.4. Usutavus

Kruus kasutab erinevate väidete välja toomiseks ka allikaviidet ja see teeb tema taustinfo palju usutavamaks. Ta teeb küllalt emotsionaalseid kommentaare ka sportlaste soorituste osas,

aga samas on nendes hea annus huumorit. Näiteks ütleb Kruus pärast ühe mängija poolt löödud karistusslööki: "Ronaldo lööb ja ühe mehe võtab müürist küll korralikult maha. Tal kostub kõrvus vaid linnulaulu." Selge on see, et Kruusil polnud õrna aimugi, kas sellel mehel kostus kõrvust tol hetkel linnulaulu ja vaevalt, et ka televaataja teda sellest aspektist usuks, aga samas on ei vähenda see kuidagi ka tema edasise jutu usutavust.

6.5. Häälendus/diktsioon/arusaadavus

Nimede häälduse puhul ei tee Kruus olulisi vigu, samas ei paista tema tehnikast ka ääretut pedantsust. Tema teksti arusaadavus on suhteliselt hea, samas on siiski hetki, kus võib täheldada sõnalõppude ärasõõmist ja kerget lohakust. Tekst on siiski hästi mõistetav ja on tunda, et Kruus näeb ka selle nimel vaeva, et tema tekst kõlaks selgelt. Rohkem sõnu läheb kaduma siis, kui Kruus muutub väga emotsionaalseks.

6.6. Sõnavara

Kruus kasutab lihtsaid väljendeid ja ei püüa oma teksti ääretult keeruka või intelligentse sõnakasutusega rikastada. Ta alustab enamikke lauseid sõnaga "ja". Huvitaval kombel ei ole see üldse häiriv. Vastupidi, pigem on see kujunenud rohkem tema firmamärgiks.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma]) (suvaline koht reportaazist - 5 minutit).

13.01-18.01 KK (TV6) - Real-ManU_II

Tekst - 4.10

Protsent - 83%

8. Ekspert

8.1. Eksperdi taust

Toomas Vara

Eesti ärijuhiks nimetatud Toomas Vara asus jalgpallimängude kommenteerimise juurde ajal, mil ta oli TV3-e tegevjuht. 2012. aasta märtsis asus ta tööle Eesti Jalgpalli Liidu kommertsdirektorina. Professionaalse jalgpalluri muul arvestataval tasemel jalgpalli mänginud/treeninud inimese taust puudub.

8.2. Eksperdi roll

Eksperdi roll on rääkida pikemat taustinfot ja analüüsida olukordi. Ta ei kirjelda eriti seda, mis väljakul toimub. Vahel toob ta välja hetki, mis toimusid mõned sekundid või minutid tagasi ja lahkab neid siis pisut pikemalt, kuid hetkeolukorra kommenteerimisega ta ei tegele.

8.3. Reporteri roll

Reporter keskendub peamiselt olukordade kirjeldamisele ja võistlejate identifitseerimisele. Ta räägib ka taustinfot, aga tunduvalt vähem kui ekspert. Kommenteerib vabalt ka võistlejate sooritusi.

8.4. Eksperdi asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Ekspert ei esita ekspertkommentaari. Ta toob välja taustinfot ja ei kommenteeri võistlejate sooritust nõ ekspertpilguga. Tal pole selleks erilist pädevust ja ta ei proovigi seda rolli endale võtta.

8.5. Eksperdi väljendusoskus

Eksperit on vähemalt sama hea väljendusoskusega kui reporter. Raske on tema kõnes välja tuua mingeid vigu.

8.6. Reporteri ja eksperdi eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusitatsioonidega segamini)

00.00-15.00 KK (TV6) - Real-ManU_I

Reporter - 6.52 [49%]

Ekseprt - 7.08 [51%]

8.7. Reporteri ja eksperdi koostöö

Üks peamisi märke, mis näitab, et reporteri ja eksperdi koostöö on antud koosluse puhul väga hea, on see, et kommentaatorid ei räägi üksteisele sisse. Neil on mingisugused kaadritagused kokkulepped ja märgu andmise viisid, mis töötavad nn teatepulga edasi andmise funktsioonina. Kuna kommentaatorid on omavahel varasemalt kokku töötanud ja tunnevad hästi üksteise meetodeid ja rolle siis võib ülekande ajal märgata ka väga selget rollijaotust, mis püsib konstantsena. Taoline jaotus ja sujuv kaadritagune suhtlus ongi suurepärase koostöö alusteks.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinge jaotamine

Kruus kasutab emotsionaalse pinge jaotamiseks peamiselt häälega manipuleerimist. Eriti märkimisväärne on just tema hääle tugevuse muutumine. Emotsionaalselt vähem laetud olukordade puhul räägib ta vaiksema häälega kui emotsionaalselt tugevamini laetud olukordade puhul. Samas tuleb kogu see emotsioon siiski ausalt, vähemalt jätab see väga ausa mulje. Teisisõnu, ta ei tee kõvemat häält sellepärast, et nii peaks, vaid sellepärast, et olukord mängus lihtsalt tekitab taolise emotsiooni, mis sunnib kõvemini rääkima.

Kruus kasutab emotsionaalsemate olukordade puhul ka värvikamat kõneviisi, kus ta laseb oma emotsioonidel vabalt välja puiskuda. See mõjub väga positiivselt.

Emotsionaalselt pingelisemas olukorras hakkab vahel ka kiiremini rääkima ja detailsemalt platsil toimuvat kirjeldama.

9.2. Otsekirjelduse maht

15.00-35.00 KK (TV6) - Real-ManU_I

Mõõdetud aeg: 20 minutit

Reporteri eetriaeg: 7.47

Reporteri otsekirjelduse aeg: 4.45 [maht - 61%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Tegeleb võistlejate identifitseerimisega ja kirjeldab ka mänugolukordi. Ta tegeleb ka otsekirjeldusega, kuid kasutab seda kõige rohkem siis, kui tekib emotsionaalselt laetum olukord - väravavõimalus. Nn kaadritagust elu ta ei kirjelda. See tuleneb ka sellest, et reporter viibib stuudios ja näeb samasugust pilti nagu televaataja.

9.4. Taustinformatsioon

Reporter on enne ülekande algust kogunud taustinfot ja jagab seda ka ülekande ajal. Tõsi, rohkem jagab taustinfot ekspertkommentaator ja ka tema tegeleb sellega rohkem mängu alguses. Kohati jääb selline mulje, et mängu alguses on justkui mingid kohustuslikud osad, mille peab kindlasti ära rääkima - nõ sissejuhatav osa ja see venib ka mängu alguse peale. Sellest tulenevalt tekivad mõned vāravaolukorrad mängu alguses ootamatult - reporter hakkab sellest rääkima alles viimasel hetkel. Kui näiteks mängu ainsad väravad löödaks kohe mängu alguses, siis on oht, et reporter magab need maha oma taustinfo jagamise käigus ja ülejäänud mängu ajal, kui taust on antud, ei olegi enam nii põnevaid hetki kommenteerida. Samas ei tundu see olevat kuigi suur probleem.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Võistlejate identifitseerimisel kasutab Kruus perekonnanime. Ta kasutab ka liiteid nagu "X sööda" või "X lööb". Kui näiteks mäng toimub keskväljal ja emotsionaalselt on olukord rahulik, siis piirdub Kruus ainult nimedega. Kui pall jõuab värava alla ja värava löömine on lähedal, siis muutub Kruus detailsemaks ja kirjeldab situatsiooni väga detailset. See tuleb tal hästi välja, kuna ta suudab rääkida piisavalt kiiresti ja olukorra detailne kirjeldamine tõstab seda rohkem esile - tekib ka ju stiililine erinevus võrreldes emotsionaalselt vähem laetud olukorraga.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Kruus kasutab lihtsat keelt ja lihtsat terminoloogiat. Samas on ka jalgpalli puhul raske leida mingeid termineid, mis võiksid kuulajatele väga suuri raskusi tekitada. Kõige keerulisemad mõisted on võibolla nurgalöö, karistuslöö ja suluseis. Neid Kruus lahti ei seleta. Selline tegevus oleks ka ilmselt veider.

10. Objektiivsus

Reportaažis ei võta reporter ühe või teise meeskonna poolt. Tegemist on mängudega, kus puudub nõ omade pool. Ta tunneb mõlema meeskonna mängijaid ja oskab mõlema kohta hästi rääkida. Kruus suudab väga hästi tabada mängus domineerivat initsiatiivi ja elab pigem sellele kaasa. See tähendab, et reporter valib ühele või teisele poolele tasakaalu seadmist vastavalt sellele, milline on võistluse käik, mitte milline on tema isiklik eelistus. Näiteks tähendab see ka seda, et reporter kipub mõnevõrra tasakaalu kallutama kodumeeskonna poolele, kuna kodumeeskonna fännid teevad kodumeeskonna poolelt samuti rohkem häält.

1. Ülekanne (fail)

Meistrite liiga 1/16 finaali esimene kohtumine Real Madridi ja Manchester Uniteid vahel.

Failid: SkySports1_Real-ManU_I ja SkySports1_Real-ManU_II

2. Spordiala

Jalgpall

3. Kanal

SkySports 1 (Briti)

4. Kuupäev

13.02.2013

5. Tegijad

5.1. Reporter

Martin Tyler

5.2. Ekspert

Gary Neville

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbur ja Helikõrgus(fail)

Tipp - 500Hz (fail: Martin_Tyler_spectrum.jpg)

Martin Tyleril on väga madal eetrihää. Tema hääle sageduse tipp on analüüsitud üks madalamaid ja lisaks on ka tipu eelne kõver üsna lame - kõik märgid selle kohta, et tegemist on läbi ja lõhki madala hääle ja tämbriga

Tyleri hää on väga konstantne. See ei tõuse ega lange eriti emotsionaalselt pingelisemate ja vähempingelisemate hetkede puhul. Pingelisemate hetkede puhul muutub hää pisut valjemaks.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetajad ja/või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

1.28-2.00 SkySports1_Real-ManU_I.mkv

The teenage defender Raphael Varane and midfield men Sami Khedira, Xabi Alonso, Mesut Özil were all rested on Saturday against Sevilla, as was Agal Di Maria. They're all back. Benzema gets the job up front. But the standout name on the team sheet Christian Ronaldo since he left United this extraordinary record: a hundred and eighty two goals in a hundred and seventy nine games. The officials from Germany. Referee there Felix Bricht. (sõnu 74, tähemärke 441)

148 sõna minutis, 882 märki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

45.30-46.08 SkySports1_Real-ManU_I.mkv

Manchester United masters themselves with scoring late goals. They'll have to make sure they don't conceive one here. Raphael. Not shy of going in with everything he has to offer in terms

of tackling. It was Andeson who was caught out. Modric. It's a terrific ball. Christiano Ronaldo is there, Higuain is there. And the ball rolls out for what the referee indicates is a goal kick (sõnu 67, tähemärke 383)

134 sõna minutis, 768 tähemärki minutis

c) Keskmine

141 sõna, 825 tähemärki minutis

Tyleri kõne kiirus muutub kirjelduse ajal tunduvalt aeglasemaks. Mängu pingelisus ei oma kõne kiirusele erilist efekti. Ta kõne on aeglasem, kuna ta kasutab lühemaid lauseid ja tihti ainult ühesõnalisi lauseid, kus märgib nimeliselt ära mängija, kelle käes parasjagu pall on. See tingib olukorra, kus sõnade vahele jääb rohkem õhku ja pause. Need jätavad ka üldpildis kõnest aeglasema mulje.

6.3. Iseloom

On tunda, et Martin Tyleri hää on mingis mõttes tehislik. Tal on nõ esinemise hää, mis on tõenäoliselt mõnevõrra madalam, kui tema loomulik hää. Vähemalt ei jäta tema hää kuigi loomulikku muljet. Huvitaval kombel töötab selline tehislikkus aga küllalt hästi. Ta paneb oma madala hääle tugeuvse ja kõlavuse väga hästi tööle.

6.4. Usutavus

Äärmiselt kindel kõne ja jääb mulje, et Tyler võiks sellise häälega rääkida ükskõik mida, see tunduks ikka usutav ja piibellikult tõene.

6.5. Häälendus/diktsioon/arusaadavus

Väga korrektne diktsioon. Madala hääle juures ei lähe ükski sõna kaduma. Kohati segab ehk arusaadavust tugev taustaheli, aga see ei tulene kõneleja hääle omadustest. Nimede häälused on inglispärased. Kommentaator ei tee vähematki katset nimesid originaalkeeles häälendada.

6.6. Sõnavara

Tyleri sõnavara on suhteliselt piiratud. See tuleneb peamiselt tema rollist, kus ta on suuresti toimuva kirjeldaja ja vähem tõlgendaja. Seega on tema sõnavara küllalt konstantne.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])

Mõõdetud aeg - 02.00 - 17.00 SkySports1_Real-ManU_I.mkv (15 minutit)

Reporteri ja eksperdi eetriaeg - 10.30 [70%]

8. Ekspert

8.1. Eksperdi taust

Gary Neville on endine Inglise jalgpallur, kes on mängis ligi 20 aastat ühe Inglismaa ja ka maailma kuulsaima jalgpalliklubi Manchester Unitedi koosseisus, kus oli ka viis aastat meeskonna kapten. Ta esindas Inglismaa koondist 85 mängus.

Mis puudutab tema kui eksperdi professionaalset tausta ja nime, siis on raske leida inimest, kes Gary Neville'ist enam jalgpallieksperti nimetust vääraks.

8.2. Eksperdi roll

Neville tegeleb peamiselt mänguolukordade ekspertanalüüsiga, mida ta teeb üldiselt vahetult pärast konkreetset kommenteeritavat mängusituatsiooni. Ta teeb ka taktikalisi vahekokkuvõtteid - näiteks kuidas on üks meeskond viimase minuti, paari või rohkema aja jooksul mänginud, kuidas nad peaksid edasi mängima jne. Ta tõlgendab mängijate tegevust ja selgitab ühe või teise taktikalise, tehnilise või situatsioonilise momendi tagamaid. Ta esitab ka hinnanguid mängijate tegevuse osas ning vajadusel kommenteerib ka kohtuniku otsuseid.

8.3. Reporteri roll

Tyler on justkui teadustaja, kes sisuliselt paneb pildi sõnadesse. Ta kirjeldab seda, mis platsil toimub, kuid teeb seda väga napisõnaliselt. Tavaliselt kasutab ainult mängijate identifitseerimist (ütleb nime) ja lisab sinna aeg-ajalt liiteid "söödab", "lööb", "söödab x-le" jne. Loomulikult kasutab ta ka pikemaid lauseid iseloomustades areenil toimuvat, kuid ta teeb vähe kommentaare mängijate soorituste osas ja hoidub peaaegu täiäelikult mängijate hindamisest. Kirjelduse vahel esitab Tyler ka tausta. Lisaks on väga oluline roll tal kommentaari juhtijana. Aeg-ajalt, kui ekspert näiteks ei ole tükk aega sõna võtnud, esitab Tyler mõne väite ja küsib siis eksperdi arvamust või pöördub otse mõne väite/küsimusega eksperdi poole.

8.4. Eksperti asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Neville kasutab küll spetsiifilist sõnavara, kuid jalgpalli puhul kasutavad seda kõik. Tema kommentaarist on tunda, et ta ilmselt mõistab oma ala ja väärleb igati ekspertstaatus. Näiteks oskab ta tõlgendada ja lahti seletada taktikalisi käike, mille mõistmiseks peab olema vastava ala tundmine eksperttasemel. Vastava kogemusega nn ekspert võib samuti taolisi asju tõlgendada ja kohati isegi päris täpselt, aga tema jutt on siiski spekulatsioon, kuna tal endal ei ole sellisel tasemel mängijana või treenerina kogemust.

8.5. Eksperti väljendusoskus

Reportaazi partneri, Martin Tyleri äärmiselt lihvitud ja professionaalse väljendusoskuse kõrval on loomulikult tunda, et Neville'i näol ei ole tegemist õppinud kõneleajaga. Tõsi, tema kõnes on stabiilsus ja teatav väljendusrikkus, mis annab mõista, et tõenäoliselt on ta läbinud mingil kujul kõnetreeningu. Oma mõtted suudab ta küllalt hästi edastada ja tema jutt on arusaadav.

8.6. Reporter ja eksperti eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusituatsioonidega segamini)

02.00 - 17.00 SkySports1_Real-ManU_I.mkv

8.6.1 Reporter - 6.54 [66%]

8.6.2 Ekspert - 3.36 [34%]

8.7. Reporter ja eksperti koostöö

Reporter on selgelt reportaazis domineerivam ja ta juhib kogu protsessi. Tema ehitab antud reportaazi puhul struktuuri näol kogu tegevuse üles. Struktuuri moodustabki pidev olukirjeldus. Ekspertil on selge rääkimise aeg. Kaadritagused kokkulepped ei ole antud töö autorile teada, aga reportaazi ülesehitusest on tunda, et ilmselt seal mingid signaali andmised siiski toimuvad, samas, neid isegi ei pea olema, sest eksperti rääkimise aeg on antud struktuuris päris hästi paigas. Ta ei räägi näiteks kunagi emotsionaalselt pingeliste hetkede ajal. Siis kirjeldab olukordi reporter. Ekspert hakkab rääkima vahetult pärast seda ja reporter annabki talle selleks siis aja. Ekspert seletab siis paari sõnaga lahti tekkinud olukorra ja hindab lühidalt, kes tegi mida õigesti ja kes tegi valesti. Lisaks nõ kokkulepitud eksperti

rääkimishetkedele pöördub reporter tema poole ka aeg-ajalt omapoolse tekstiga. Näiteks esitab väite või küsimuse otse eksperdile.

Taoline väga range struktuuriga koostöö jätab äärmiselt hea mulje ja üksteiselt üle rääkimisi või nõuksteise üle trumpamisi pole aboslutselt.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinge jaotamine

Kasutab emotsionaalse pinge jaotamiseks peamiselt kahte võtet. Esiteks, räägib pingelisemal hetkel kõvemini. Kuna ka taustaheli muutub pingelisemal hetkel kõvemaks, siis tegelikult peab kommentaator paratamatult kõvemini rääkima, aga see mõjub väga hästi ka hetke esile tõstmisena. Teiseks, Tyler oskab kasutada reportaažis vaikust. Ta jätab reportaaži rohkem õhku ja tühjust, kui pall on näiteks keskväljal ja väravaolukorda pole siinlapiiril. Ta oskab reportaažis pinget kruvida ja rohkem rääkida, kui situatsioon mängus pingestub. Samas näiteks jätab ta vahel ka publikule reportaaži kandmise rolli. Näiteks, kui publik vilistab kohtuniku otsuse peale või publik aplodeerib mõne mängija soorituse peale. Mõni kord jääb reporter sellistel hetkedel vait ja laseb publikul kõneleda ning annab sel moel tekkinud emotsiooni edasi.

9.2. Otsekirjelduse maht

05.00 - 25.00 SkySports1_Real-ManU_II.mkv

Möödetud aeg: 20 minutit

Reporteri eetriaeg: 5.51

Reporteri otsekirjelduse aeg: 3.34 [61%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Ta kirjeldab seda, mis platsil toimub, kuid teeb seda väga napsõnaliselt. Tavaliselt kasutab ainult mängijate identifitseerimist (ütleb nime) ja lisab sinna aeg-ajalt liiteid "söödab", "lööb", "söödab x-le" jne. Loomulikult kasutab ta ka pikemaid lauseid iseloomustades areenil toimuvat, kuid ta teeb vähe kommentaare mängijate soorituste osas ja hoidub peaaegu täielikult mängijate hindamisest. Vaatamata koha peal viibimisele, ei kirjelda reporter nn kaadritagust elu.

9.4. Taustinformatsioon

Tyler jagab tausta üsna vähe. Jääb mulje, et see taust, mida ta räägib, tuleb peast ja ei ole otseselt ette valmistatud.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Kasutab perenime ja identifitseerib võistlejaid väga tihti. See on tema kommentaari üks peamisi tegevusi.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Kõne on lihtne ja terminoloogia mitte eriti spetsiifiline. Kõige lihtsamad väljendid ongi suluseis, nurgalööök ja muu selline.

10. Objektiivsus

Kuigi Martin Tyler kommenteerib mängu, kus ühel poolel on nõmad ehk Inglismaa kõrgliiga Manchester United ja teisel pool hispaanlaste Real Madrid ei saa tegelikult öelda, et reporteri puhul võiks kuidagi tajuda omade toetamist. Kummagi poole väravate puhul näitab

reporter üles sarnast emotsionaalsust ning kiidab mõlemat väravalööjat. Kui reporter oleks ühe või teise meeskonna poolt, siis oleks pigem tendents, et omade väravat kiidetakse ja vastaste värava puhul laidetakse seda, kuivõrd kehvasti omad kaitses tööd tegid. Tyleri puhul aga seda olukorda pole. Ta on objektiivne olukorra hindaja ja elab kaasa sportlikule pingele mitte omadele või võõrastele.

1. Ülekanne (fail)

Meistrite liiga 1/16 finaali esimene kohtumine Torino Juventuse ja Glasgow Celticu vahel.

Failid: FoxSoccer_Juve-Celt_I.mp4 ja FoxSoccer_Juve-Celt_II.mp4

2. Spordiala

Jalgpall

3. Kanal

Fox Soccer (Briti kommentaatorid Sky Sports kanalilt)

4. Kuupäev

12.02.2013

5. Tegijad

5.1. Reporter

Ian Crocker

5.2. Ekspert

David Provan

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbur ja Helikõrgus(fail)

Tipp - 680 Hz (Fail: Ian_Crocker_spectrum.jpg)

Crockeri hääle tipp on 680Hz juures ja see on küllalt terav. Jooniselt võib näha, kuidas tema häälel on ka teine tipp ligikaudu 380Hz juures, mis teeb hääle siiski kokkuvõttes keskmisest madalamaks. Küll aga näitab niivõrd terav tipp, et tema hääl on siiski kõrgem kui näiteks Martin Tyleri või isegi kõrgema, kuid sujuvama tipuga Kalev Kruusi hääl

Crockeri hääles on väga kerge suitsune kärin, mis lisab annab klassikalise eetritämbri. Crockeri häälekasutus meenutab Kalev Kruusi oma. Ta räägib küllalt valjusti ja sellest tulenevalt on tema hääl ka kõrgem. Kui ta räägib vaiksemal häälel, siis on tema hääle kõrgus ka madalam ja rahulikum. Seega kasutab ta hääle tugevuse ja sellest tulenevalt ka hääle kõrguse muutmist emotsionaalse pingekõvera seadmisel.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetajad ja/või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

49.52 - 50.22 FoxSoccer_Juve-Celt_II.mp4

Not quite another day in paradise. It was the usual thunder at Celtic Park, but there was no string of lightning from Celtic. Slack at the back early on. Efe Ambrose in particular looked like a man who just stepped on a plane. Juventuse were brutal and clinical. An early goal to protect and they added two more and Celtics Champions League adventure... (63 sõna, 355 tähemärki)

126 sõna minutis, 710 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

15.42 - 16.21 FoxSoccer_Juve-Celt_II.mp4

Wanyama. Mulgrew. Barzafl in front of Forrest. Prilo. Gave it away to Brown. Commons. Brown. Matthews is about to get Ambrose. He is lost out dough. Here is Matri. Pirlo. Away by Ambrose. Pirlo again. Vucinic. Vidal for Lichtsteiner. Offside against Matri. [...] Rod Stewart looking watching on as usual. One of many Celtic fans here hoping they can show their powers of recovery here. (65 sõna, 386 märki)

130 sõna minutis, 772 tähemärki minutis

c) Keskmine

128 sõna, 741 tähemärki minutis

6.3. Iseloom

Hääles on kerge esinemismotiiv ja suursugususe noot, mis on siiski piisavalt naturaalse muljega esitatud ja mõjub positiivselt.

6.4. Usutavus

Hääle teeb usutavamaks suursuguse esinemismotiivi usutav ja efektiivne kasutamine.

6.5. Häälendus/diktsioon/arusaadavus

Crockeri kõne on arusaadav, aga pikemate lausete puhul jäävad mõned sõnad natuke ähmaseks. Tema kõne ei ole niivõrd artikuleeritud. Samas on see siiski üsna väike nüanss, mis üldmuljet ei sega. Ning kehvem arusaadavus võib tuleneda ka sellest, et reportaaži taustaheli on üsna vali. Nimele hääldeks kasutab inglisekeelset hääldeks.

6.6. Sõnavara

Reportaaži käigus ei kasuta Crocker eriti keerulist sõnavara ja jääb oma väljenduses üsna lakooniliseks. Küll aga kasutab ta kõnekäände ja metafoore näiteks mängu lõpus, kui võtab kohtumise kokku (loetav kiiruse mõõtmise punkti all).

7. Reportaaži teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])

25.00-40.00 FoxSoccer_Juve-Celt_II.mp4 (15 minutit)

Reporter ja eksperdi eetriaeg - $4.18 + 2.58 = 7.16$ [48%]

8. Ekspert

8.1. Eksperti taust

David Provan on endine Šoti jalgpallur, kes mängis aastatel 1978-1987 Šotimaa ühe suurima klubi Glasgow Celticus ridades 206 kohtumist. Ta esindas ka Šotimaa koondist kümnel korral. Ta on pärast karjääri lõpetamist töötanud Šoti spordimeediast ja Sky Sportsi kommentaatorina. Lisaks on ta kirjutanud kolumneid ajalehtedesse ja esineb regulaarselt raadios.

8.2. Eksperti roll

Provan on kommenteerib konkreetseid mängusituatsioone vahetult pärast nende aset leidmist. Kommenteerib mängijate ja meeskonna sooritust ja selgitab taktikalisi käike.

8.3. Reporter roll

Reporter tegeleb otsekirjeldusega ja mõningal määral ka kaadritaguse olukirjeldusega. Ta jagab ka taustinformatsiooni. Üks tema põhilisi rolle on võistlejate identifitseerimine.

8.4. Eksperti asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Ekspert näitab oma kommentaariga, et ta tunneb antud spordiala spetsiifikat hästi. Olukordi kommenteerides annab ta näiteks ka mõista, kuivõrd lihtne või keeruline oli mängijal mingit tehnilist sooritust ellu viia. Jalgpalliga samal tasemel mitte kokku puutunud inimene ei mõjuks selliste kommentaaridega alati usutavalt, aga Provanil on professionaalne kogemustepagas, mis teeb tema kommentaari usutavaks.

Terminoloogias kasutab traditsioonilist jalgalliterminoloogiat.

8.5. Eksperti väljendusoskus

On tunda, et ekspert on kogenud kõneleja. Tema teksti arusaadavust võib pärssida šoti aktsent, eriti arvestades seda, et tema kommentaari kasutab USA telekanal. Laias laastus ei jää tema väljendusoskus siiski reporterile oluliselt alla.

8.6. Reporteri ja eksperti eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusituatsioonidega segamini)

25.00-40.00 FoxSoccer_Juve-Celt_II.mp4 (15 minutit)

Reporter - 4.18 [59%]

Ekspert - 2.58 [41%]

8.7. Reporteri ja eksperti koostöö

Selgelt jaotatud rollid tagavad ladusa koostöö, kus pole üksteisest üle rääkimist, ega vaidlemist. Ekspertil on oma teemad ja reporteril oma teemad. Kohati tähendab see muidugi ka seda, et tekib puudus kommentaatorite omavahelisest interaktsioonist. Selle miinus ongi pigem see, et kommentaar võib jääda kuivaks ja faktikeskseks. Rohkem tõuseb sellisel puhul esile spordiala ja kommentaatorid võtavad pigem vahendaja rollid.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinget jaotamine

Kasutab emotsionaalse pinget jaotamiseks hääletugevust ja rääkimise tihedust. Emotsionaalselt pingelisema hetke puhul räägib kõvemini ja kõrgema häälega. Kasutab märkimisväärsede hetkede markeerimiseks ka vaikust, kus kommentaari kannab taustaheli.

9.2. Otsekirjelduse maht

25.00-40.00 FoxSoccer_Juve-Celt_II.mp4 (15 minutit)

Reporteri eetriaeg: 4.18

Reporteri otsekirjelduse aeg: 1.26 [33%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Crocker kirjeldab mõningal määral ka kaadritagust elu. Näiteks, kui ta näeb, et mingi meeskond hakkab vahetust ette valmistama. Peamine osa on otsekirjeldus - mängijate identifitseerimine ja mänguolukordade kirjeldamine. Crocker on oma olukirjelduses siiski äärmiselt lakooniline. Suurema osa ajast loeb ta ette mängijate nimesid (kelle käes on parasjagu pall) ja lisab nendele üksikuid viiteid ("söödab", "lööb" jne).

9.4. Taustinformatsioon

Crocker tegeleb taustinfo jagamisega mänguseisakute ajal - kui pall on audis, toimub vahetus vms. Kokkuvõttes jagab ta taustinfo siiski suhteliselt vähe.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Kasutab perenimesid ja nende järel tegevusliiteid. Identifitseerib võistlejaid võimalikult tihti.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Tavaline jalgpalli sõnavara, mida lahti ei seleta.

10. Objektiivsus

Reporter jääb neutraalseks ja tasakaalustatuks. Ta elab kaasa pingele mitte ühele või teisele jalgpalliklubile. Crocker ise on inglane ja üks võistkondadest on Šoti klubi Glasgow Celtic. Lisaks on tema ekspertkommentaator šotlane. Seega võib oletada, et reporter võiks olla kerge poolehoid Celticu poolele, kuid tema kommentaarist pole seda küll võimalik välja lugeda.

1. Ülekanne (fail)

Meistrite liiga 1/16 finaali esimene kohtumine Torino Juventuse ja Glasgow Celticu vahel.

Failid: ITVSport_Celt-Juve.mkv

2. Spordiala

Jalgpall

3. Kanal

ITV Sport (Briti)

4. Kuupäev

12.02.2013

5. Tegijad

5.1. Reporter

Clyde Tyldesley

5.2. Ekspert

Andy Townsend

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbur ja Helikõrgus(fail)

Tipp - 433 ja 688 Hz (Fail: Clyde_Tyldesley_spectrum.jpg)

Tyldesley hääle spektrianalüüs näitab, et tal on kaks tippu. See ei tee tema häält veel otseselt madalaks või kõrgeks, kuna tipud asetsevad võrreldes teiste häältega suhteliselt keskmisel tasandil. Küll aga on spektrist näha, et sagedused pärast tippe on tugevamad kui sagedused enne tippu. See näitab selgelt, et tegemist on pigem kõrgema häälega ja seda on ka auditiivsel inspekterimisel tajuda.

Mõned nimetaksid Tyldesley häält ehk "ninahääleks" või "piuksuvaks hääleks". Tal puudub suitsune tämbur. Ta hääl läheb eriti kõrgeks pingelisemate hetkede puhul. Siis tuleb see nn piiksumine või kõrge ninahääl veel ehedamalt esile.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetajad ja/või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

00.22-00.52 ITVSport_Celt-Juve.mkv

The very first Champions League game played here was Celtic versus Juventus, october two thousand and one. Neil Lennon played. Celtic won four-three. And since then only Barcelona have beaten Celtic on Park here. On the main stage of the Champions League in twenty three games. It's a record to recon with. G.G Buffon, the Juventus keeper, says it will be a typical British atmosphere. Wrong! (66 sõna, 392 tähemärki)

132 sõna minutis, 784 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

03.27-03.57 ITVSport_Celt-Juve.mkv

Peluso, toss forward towards Matri, who just ease with snug of the ball and punch it between the legs of Fosters. Its cleared of the line. Marchisio is got to score. Celtic are furios. Softest of goals has been scored inside three minutes by Claudio Marchisio. Just a suggestion that Matri may have eased the the defender out of the way. Neil Lennon can not believe it. Has that popped the Celtic balloon or can they recover. (77 sõna, 425 tähemärki)

154 sõna minutis, 850 tähemärki minutis

c) Keskmine

143 sõna minutis, 817 tähemärki minutis

6.3. Iseloom

Küllalt pingestatud kõlaga hää, mis jätab seetõttu pisut piiksuva mulje. Samas ei ole see pingestatud jällegi liialt kunstlik. See jätab lihtsalt pigem pingutatud mulje, kuna Tyldesley räägib kõvemini kui normaalses kõnes. Hääles peituvad emotsioonid jätavad väga eheda mulje.

6.4. Usutavus

Tyldesley elab häälega kaasa ja kaasa elamine on usutav.

6.5. Hääldus/diktsioon/arusaadavus

Äärmiselt selge kõne, kus iga sõna on arusaadav ja hea diktsiooniga hääldatud. Kõne jääb selgeks isegi siis, kui reporter räägib kiiremini ja/või emotsionaalsemalt. Arusaadavust ei sega isegi tugev taustaheli. Ilmselt on siin seos kõrgemal häälel. Taustaheli on üldiselt madalamate sagedustega ja kõrgema sagedusega hää, kostub madala sagedusega taustalt paremini esile.

Nimesid hääldab inglispäraselt.

6.6. Sõnavara

Tyldesley kasutab metafoorseid või muid kunstilisi võrdlusi. Sellest tulenevalt jätab tema sõnavara samuti üsna rikka mulje.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])

00.20-15.20 ITVSport_Celt-Juve.mkv

Reporter ja eksperdi eetriaeg: $5.25 + 3.35 = 9.00$ [60%]

8. Ekspert

8.1. Eksperti taust

Andrew Townsend on endine professionaalne jalgpallur, kes mänginud aastatel 1985-2000 mitmetes Inglise kõrgliiga tippklubides. Ta on esindanud Iirimaa koondis 70 korral. Ta on pärast karjääri lõpetamist 10 aastat tegutsenud jalgpallikommentaatorina Briti telekanalis ITV.

8.2. Eksperti roll

Ekspert tegeleb professionaalsete hinnangute andmisega mängijate sooritustele ja kommenteerib taktikalisi käike.

8.3. Reporter roll

Reporter tegeleb olukirjeldusega ja jagab tausta. Ta sätib toimuva ka konteksti, kuid hoidub hinnangutest. Kõige enam nõ ekspertstaatust nõudvad kommentaarid on reporteril stiilis - "see mängija mängib täna tavapäratul positsioonil". See ei nõua samas otseselt ekspertstaatust. Ta

lihtsalt peab olema kursis sellega, et see mängija mängib tavaliselt teisel positsioonil. Seejuures on märkimisväärne, et reporter ei hinda seda käiku, vaid konstateerib fakti. Seda käiku (et peatreener on konkreetse mängija pannund mängima tavapäratule positsioonile) hindab ekspert.

8.4. Eksperti asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Ekspert tunneb lisaks mängu tehnilistele ja taktikalistele nüanssidele ka mängijate taustu ja nende häid ja halbu omadusi. Seejuures ei ole need teadmised üle kantud mõnest muust allikast, vaid ekspert ongi otsene allikas, kes antud mängijatega on reaalses elus kokku puutunud.

8.5. Eksperti väljendusoskus

Ekspert on hea kõneleja, kelle väljendusoskus ei jää millegi poolest alla reporteri omale.

8.6. Reporter ja eksperti eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusitatsioonidega segamini)

00.20-15.20 ITVSPORT_Celt-Juve.mkv

Reporter eetriaeg: 5.25 [60%]

Eksperti eetriaeg: 3.35 [40%]

8.7. Reporter ja eksperti koostöö

Selge rollijaotus tagab laitmatu reporteri ja eksperti koostöö. Reporter tegeleb olukordade kirjeldamisega ja ta jätab vajadusel ekspertidele ruumi sisse tulla, et mõnd momenti täpsemalt kommenteerida.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinge jaotamine

Reporter kasutab pingelisemate hetkede kirjeldamisel kiiremat ja tihedamat kõnet. Tema häälelähed sellistel puhkudel samuti pisut valjemaks ja kõrgemaks.

9.2. Otsekirjelduse maht

00.20-15.20 ITVSPORT_Celt-Juve.mkv

Reporter eetriaeg: 5.25

Reporter otsekirjelduse aeg: 1.11 [22%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Reporter kirjeldab väga vähe otseselt seda, mida televaataja ka ise näeb. Ta kasutab maksimaalselt ära põhimõtet, et ka kirjelduse juures tuleb pildile midagi lisada, mitte toimuvat konstateerida. Ühest küljest informeerib ta vaatajaid traditsioonilise mängijate identifitseerimisega. Teisalt kasutab ka nõu lisamist isegi järelliidete puhul. Kui palju kasutavad liidetena näiteks "X sööb paremale" või "X lööb" ja seda näeb tegelikult ka televaataja ise, siis Tyldesley kasutab näiteks liiteid "X, on his favorite foot" (X, oma paremale jalale). Televaataja näeb, et mängija lööb peale, aga ta ei pruugi tingimata teada, et mängija kasutab löögiks oma paremat jalga (mitte kontekstis parem-vasak vaid parem-halvem). Seega pöörab Tyldesley taolise võttega otsekirjeldava järelliite faktilist tausta sisaldavaks liiteks.

Teine võte, mida Tyldesley liidete rikastamiseks kasutab, on hinnangut. Näiteks ütles ta antud mängus (failis ITVSport_Celt-Juve.mkv 10.10) "Pirlo, putting the ball hopefully forward" (Pirlo saadab palli lootusrikkalt ette). Märksõna on siinjuures "lootusrikkalt". Reporter annab märku, et see sööt ei ole otseselt kalkuleeritud, vaid see on nõ ehku peale minek.

9.4. Taustinformatsioon

Reporter alustab taustinformatsiooni jagamisega, kui juhatab ülekande sisse. Mängu ajal jagab ta taustinfot aeglasematel hetkedel, kuid teeb seda suhteliselt vähe, põhirõhk on siiski reaajas toimuvatel sündmustel.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Reporter kasutab mängijate perenimesid ja identifitseerib neid võimalikult sagedasti.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Tavapärane jalgpallispetsiifiline sõnavara, mille tagamaid lahti ei seletata.

10. Objektiivsus

Tyldesley puhul võib Celticu ja Juventuse mängus tajuda kergelt Celticu poolele kaldumist. Kuna tegemist on Briti saarte võistkonnaga ja ITV sport on briti telekanal, siis on see poolehoid mingis mõttes mõistetav. Sarnaselt võib mängida rolli nõ nõrgema poolt olemine, sest Celtic on antud vastasseisus kindlalt nõrgem pool. Samas on see poolehoid vaid õrnalt tajutav. Ja Juventuse õnnestumisele elab Tyldesley samuti kaasa. See, kui näiteks mitte-omade võistkond lööb värava, ei tähenda ju tegelikult et reporter isegi omadele kaasa elades ei tohiks siis rohkem häält teha. Või peaks tingimata hoidma leinameeleolu. See on kahtlemata emotsionaalne hetk - omadele siis negatiivses võtmes emotsionaalne ja taolisele traagikale on samuti võimalik ju häälekalt kaasa elada. Emotsionaalselt olulise hetke markeerimine toimun nii või teisiti.

1. Ülekanne (fail)

Meistrite liiga 1/16 finaali teine kohtumine Dortmundi Borussia ja Donetskis Šahtari vahel.

Failid: ViasatSport_Dort-Saht_algus.mp3; ViasatSport_Dort-Saht_I.mp3; ViasatSport_Dort-Saht_II.mp3; ViasatSport_Dort-Saht_III.mp3

2. Spordiala

Jalgpall

3. Kanal

Viasat Sport Baltic (Eesti)

4. Kuupäev

05.03.2013

5. Tegijad

5.1. Reporter

Dannar Leitmaa

5.2. Ekspert

Kristjan Jaak Kangur

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbel ja Helikõrgus(fail)

Tipp - 340 Hz (Fail: Dannar_Leitmaa_spectrum.jpg)

Spektogrammi analüüs näitab Leitmaa hääle puhul küllalt madalat tippu, kuid tema hääl jätab siiski võrreldes teiste analüüsitud kommentaatoritega suhteliselt kõrgema mulje. Ilmselt tuleb vaadata pigem spektogrammi üle tipu ulatuvaid sagedusi, mis on suhteliselt kõrge tugevusega ja jäävad tema kõnes rohkem kandma. Häälel on tajutav madalam toon, aga samal ajal on tema hääles ka miski, mis jätab sellest üldkokkuvõttes kõrgema tooniga mulje.

Leitmaal on väga iseloomulik kõnemaneeer, kus tema hääl läheb peaaegu iga lause lõpus üles. See jätab mulje, justkui ta küsiks koguaeg midagi või üritaks irooniline ja/või sarkastiline olla (meenutab hiiu murde kehva imiteerimist või mootorratta käima lükkamist).

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahet kohad ja/või eksperti jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

00.00 - 00.30 ViasatSport_Dort-Saht_algus.mp3

Näeme siin kollast lippudemerd, mis peaks siis andma Dortmundi Borussiale veel lisamotivatsiooni siin mängus, et maksu mis maksab ikkagi Donetsk välja lüüa. Kui vaadata siis veelkord meeskondade koosseise, siis avamängus olid natuke pisivigastustega hädas nii Lukaž Piszczek kui Marcel Schmelzer, oli seda ka näha nende mängus. Ehk siis nii Tyson, kui Alex Teixeira ning Dario Srna päris palju äärte peal valu tegid. Kuid sama võib öelda ka Donetskis enda kaitsemängu kohta, et ega seal keskkaitstes...(75 sõna, 497 tähemärki)

150 sõna minutis, 994 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

15.50-16.25 ViasatSport_Dort-Saht_III.mp3

... mängis üle, otsis Luiz Adrianot, aga selleks oli Dortmundi Borussia kaitseliin valmis ning nüüd on küll läinud, korvapallis oleks selle nimi jookse-viska, siin on pigem jookse ja ürita lüüa mäng. Kuba! Seal on Gündogan. Gündogan lööb! Ilusti lööb ja nüüd mida Ku.. Oi, mida teeb Kuba lööb ja pall on väravas ja Piatov taaskord teeb seda, mis tal on päris palju karjääri jooksul juhtunud. Seis on kolm null ning nüüd on Donetks hävitatud ning Andrei Piatov on taas võib öelda see, kes see nüüd sellise lapsusega hakkama saab (88 sõna, 523 tähemärki)

176 sõna minutis, 1046 tähemärki minutis

c) Keskmine

163 sõna minutis, 1020 tähemärki minutis

6.3. Iseloom

Leitmaa häälmõjub üsna kunstlikuna ja jätab ebaloomuliku mulje. Ta justkui üritaks jätta rohkem nõ esineja muljet, aga tundub, et ta väga hästi ei tea, mida ta teeb ja sellest tulenevalt kannatavad tema tehnilikku hääle tõttu nii usutavus, arusaadavus, kui ka loomulikult üldmulje.

6.4. Usutavus

Häälm väljendab palju iroonilisust ja sarkastilisust, see jätab pigem kiibitseja kui usutava kommentaatori mulje.

6.5. Hääldus/diktsioon/arusaadavus

Leitmaa tekst on kohati väga arusaamatu. Tema diktsioon on lohakas ja mitmed sõnad on puudulikult välja hääldatud. Eriti hulluks läheb asi siis, kui ta hakkab kiirustama ja mõnd emotsionaalselt pingelisemat hetke kiiremini kommenteerima.

6.6. Sõnavara

Tekstist jäävad domineerima mitmed hinnangulised väljendid nagu "lapsus", "soss löök" jt. Need jätvad taas sarkastilise ja alandava mulje. Arvestades seda, et reporter pole ise antud alaga professionaalsel tasemel kokku puutunud, on tema taolised kommentaarid seda silmakirjalikumad.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])

02:00 - 17.00 ViasatSport_Dort-Saht_III.mp3

Reporteri ja eksperdi eetriaeg: $8.07+3.31=11.38$ [78%]

8. Ekspert

8.1. Eksperdi taust

Kristjan Jaak Kanguril puudub igasugune eksperdialane taust. Tegemist on Postimehe spordiajakirjanikuga.

8.2. Eksperdi roll

Kangur jagab taustainfot ja kommenteerib ka mängijate ning kohtunike sooritusi. Lisaks aitab vajadusel ekspert korrigeerida reporteri eksimusi. Näiteks, kui ta on mõne mängija valesti identifitseerinud või teinud mõne muu faktivea.

8.3. Reporterite roll

Reporter kirjeldab olukordi, jagab taustinfot, hindab mängijate ning kohtunike sooritusi.

8.4. Eksperdi asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Kuna eksperdil puudub ekspertstaatus ja tema orlil ongi rohkem kaaskommentaatori oma, siis ei saa hinnata ka tema asjatundlikkust.

8.5. Eksperdi väljendusoskus

Eksperdi väljendusoskus jääb alla antud töö raames uuritud välismaa kolleegide omadele, kuid on see-eest siiski parem kui antud reportaažis reporteri oma. Ta räägib aeglasemalt ja tema jutt on arusaadavam.

8.6. Reporter ja eksperdi eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusituatsioonidega segamini)

02:00 - 17:00 ViasatSport_Dort-Saht_III.mp3

Reporter eetriaeg: 8.07 [70%]

Eksperdi eetriaeg: 3.31 [30%]

8.7. Reporter ja eksperdi koostöö

Üksteisest üle rääkimist esineb väravaolukordade puhul, kui mõlemad oma emotsioonid valla lasevad. Kõige selgem rollijaotus on see, et ekspert ei tegele mänguolukordade kirjeldamisega. See seab juba teatava struktuuri, mis tagab toimiva koostöö. Siiski jääb eksperdi osakaal reportaažis küllalt väikseks ja ilmselt tulenevalt sellest, et reporter ei kaasa teda kommentaari - ei suhtle temaga. Ta ei anna talle eetris ka eriti rääkimiseks aega, ekspert peab ise jutuga nõ vahele trügima.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinge jaotamine

Reporter kasutab emotsionaalse pinge jaotamiseks peamiselt ühte võtet. Ta hakkab väravaolukorra saabudes tihedamalt rääkima ja detailsemat otsekirjeldust tegema. Rahulikumaks olukorras keskendub ta taustainfo jagamisele.

9.2. Otsekirjelduse maht

02:00 - 17:00 ViasatSport_Dort-Saht_III.mp3

Reporter eetriaeg: 8.07

Reporter otsekirjelduse aeg: 4.40 [57%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Reporter (ning kohati ka ekspert) kasutab väga palju iroonilist hoiakut ja kohati isegi alavääristab sportlasi. Näiteks nimetab nende eksimusi "lapsikuteks" või naerab selle peale, kui kaitsemängija väravani viinud vea teeb. Taoline iroonilisus, kiibitsemine ja ülim kriitilisus oleks vähegi õigustatud, kui reporteril oleks pädevust mängijaid niivõrd kriitiliselt kommenteerida. Aga kuna ta pole kunagi ise jalgpalli professionaalsel tasemel kokku puutunud, vaid on samasugune jalgpallifänn, nagu keskmine telerivaataja, siis mõjuvad taolised kommentaarid eriti silmakirjalikult.

Üldiselt kirjeldab situatsioone väga detailselt ja lisab pildile küllalt vähe. Suurema osa ajast tegelebki selle kirjeldamisega, mida televaataja ka ise näeb. Stiilis "X sööab paremale, seal

on Y, jookseb mööda äärt, saab kaitsjast mööda, Y tsenderdab värava alla, kus on X. X lööb peale. Värav!".

9.4. Taustinformatsioon

On tunda, et reporter on teinud taustinfo kogumisel eeskujulikke tööd ja jagab seda reportaaži ajal põhjalikult. Taustinfo on huvitav ja kindlasti annab reportaažile juurde. Taustinfo jagamise hulk on samuti enam-vähem tasakaalus. Reporter ei ürita kõigest väest kogutud taustinfot viimсени reportaaži ajal ära rääkida.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Kasutab võistlejate perenimesid. Ei identifitseeri iga mängijat ja mõnikord identifitseerib valesti. Kui mängijat ei identifitseeri, siis ütleb lihtsalt "X meeskonna mängija...".

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Tavapärane jalgpallispetsiifiline sõnavara, mida lahti ei seletata.

10. Objektiivsus

Reporter ei ole nõ omaid ja võõraid, kuna tegemist Eesti reportaažiga, kus reporter kommenteerib Saksamaa ja Ukraina klubide mängu. Ka tema kommentaarist ei ole tajuda ühele või teisele poolele kaldumist. Kui aga rääkida üldisest objektiivsusest, siis on Leitmaa hinnangud ja arvamused küllalt subjektiivse kaaluga, millel puudub tõestuspõhi. Need on pigem kiibitsevad ja ironiseerivad aga mitte objektiivsed.

1. Ülekanne (fail)

2012. aasta Londoni olümpiamängude eelviimane võistluspäev kergejõustikuareenil.

Failid: ETV_Kerks_London_I.mp4 ; ETV_Kerks_London_II.mp4

2. Spordiala

Kergejõustik

3. Kanal

ETV (Eesti)

4. Kuupäev

11.08.2012

5. Tegijad

5.1. Reporter

Helar Osila

5.2. Ekspert

Madis Kallas

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbur ja Helikõrgus(fail)

Tipp - 610 Hz (Fail: Helar_Osila_spectrum.jpg)

Spektrianalüüs annab Osila häälele küllalt kõrge tipu, mis on küllalt terav. See näitab, et tegemist on võrreldes teiste reporterite häälega pisut kõrgema häälega.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetused ja/või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

00.08 - 00.38 ETV_Kerks_London_I.mp4

Väga head lihvitud teatevahetused on Ukraina naiskonna trumbiks. Olesja Povh, Kristina Stui, Maria Riemien, Jelizaveta Brõgina ja siis kaks selle jooksu favoriiti. Kuuendal ja seitsmendal rajal. Jamaika siis kuuendal. Shelly-Ann Freiser-Price saja meetri kahekordne olümpiavõitja esimeses vahetuses, edasi Sherone Simpson, Veronica Campbell-Brown ja Kerron Stewart. Ameerika ühendriikidel siis Tianna Madison alustab, Allyson Felix... (53 sõna, 431 tähemärki).

106 sõna minutis, 862 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

02.10 - 02.40 ETV_Kerks_London_I.mp4

USA ja Jamaika praktiliselt koos teatevahetuses. Ja Bianca Knight teeb siis ka väga hea jooksu kolmandas vahetuses. Ja ja USA vahetab esimesena, teisena Jamaika. Ja Carmelita Jetteril on praegu väga suur edu Kerron Stewarti vast. Ja siin ei ole mingit küsimust, USA tuleb olümpiavõitjaks. Ja milline on aeg? Nelikümmend üks, nelikümmend kaheksakümmend kaks. Uude sekundisse joosti maailmarekord. Ja ja see see üks igivana rekord paranes pea poole sekundiga, rohkem kui poole sekundiga. (72 sõna, 484 tähemärki).

144 sõna minutis, 968 tähemärki minutis

c) Keskmine

125 sõna minutis, 915 tähemärki minutis

6.3. Iseloom

Osilal on rahuliku iseloomuga hää, mis rõhub informatiivsusele ja info võimalikult selgele ja konkreetsele esitamisele. Samas on tema tekst ka küllalt aegalne ja veniva tempoga. See tuleneb tuleneb ennekõik kohati üsna pikkadest pausidest sõnade vahel.

6.4. Usutavus

Rahulik ja konkreetne hää mõjub just nimelt usutavuse aspektist positiivselt.

6.5. Hääldus/diktsioon/arusaadavus

Osilal on äärmiselt hea artikulatsiooniga kõne, kus kõik sõnad on selgelt välja hääldatud ja teksti mõistmine ei ole kunagi oluliselt häiritud. Sorava ja arusaadava kõne tagab ka aeglane tempo.

6.6. Sõnavara

Osila ei paista silma oluliselt keerulise või erilise sõnavaraga. Samas ei ole tema kasutuses ka ääretult palju sõnakordusi või parasiitsõnu.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])

13.00 - 33.00 ETV_Kerks_London_I.mp4

Reporteri ja eksperdi eetriaeg: $7.15 + 7.07 = 14.22$ [72%]

8. Ekspert

8.1. Eksperdi taust

Madis Kallas on endine mitmevõistleja (isiklik rekord 7972 punkti, Arles 2006), kes osalenud karjääri jooksul kahel rahvusvahelisel suurvõistlusel - 2005. aastal Universiaadil Izmiris, kus saavutas 4. koha (7644 punkti). Teda võib nimetada Eesti mõistes endiseks tippkümnevõistlejaks, kellel on mõningad kogemused ka rahvusvaheliselt tasandilt.

8.2. Eksperdi roll

Ekspert kirjeldab toimuvat - nii otsekirjeldus kui kaadritagune kirjeldus. Ta kasutab väga edukalt ära seda, et viibib kohapeal ja saab välja tuua nüansse, mida televaataja ise parasjagu ei näe, aga mida kommentaator staadionilt võib märgata.

Ta räägib natuke ka võistluste ja olukordade taustast, kuid see tuleb rohkem peast ja tihti on ta oma faktides ebakindel tuues ka seda ise välja. Tehniliste soorituste kommenteerimisel ja nõ professionaalse asjatundliku kommentaari jagamisega tegeleb samuti.

8.3. Reporteri roll

Reporter identifitseerib võistlejaid, kirjeldab olukordi, esitab statistikat ja räägib tausta. Reporter jaoks seab ülekande struktuuri pidev statistilise ülevaate andmine.

8.4. Eksperdi asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Ekspert tundub teadvat oma valdkonda ja kirjeldab näiteks ka olukordi, kus võistlus ei lähe enam traditsioonilist rada pidi. Näiteks naiste vasaraheite viimaste katsete ajal tekib võistluste

käigus ühe võistleja tulemuse mõõtmisel viga ja tema tulemust mõõdetakse korduvalt üle. Pilt otseselt aimu ei anna, mis parasjagu areenil toimub, kuid Kallas hammustab olukorra läbi ja kirjeldab, mis parasjagu juhtus ja miks võistleja katset tuleb uuesti üle mõõta. Lisaks kommenteerib Kallas ka tehnilisi sooritusi. Kuna ta on endine mitmevõistleja, siis on tal ka ülevaade enamike kergejõustikualade tehnilistest külgedest.

8.5. Eksperdi väljendusoskus

Ekspert on ilmselt kaaskommentaatorist mõjutatuna oma kõnestiili kujundanud tema järgi - ta räägib küllalt aeglaselt ja jätab sõnade vahele üsna palju õhku. Tema kõne ei ole nii artikleeritud kui Osilal ning ka tema emotsionaalse pinge jaotamine ei ole nii osav.

8.6. Reporteri ja eksperdi eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusituaationidega segamini)

13.00 - 33.00 ETV_Kerks_London_I.mp4

Reporteri eetriaeg: 7.15 [50%]

Eksperdi eetriaeg: 7.07 [50%]

8.7. Reporteri ja eksperdi koostöö

Osila seab statistile osaga struktuuri ja Kallas täidab seda oma kommentaariga, mis ei ole otseselt temaatiliselt piiritletud. Selline koostöö vorm keskendub väga palju eksperdile ja reportaaži kandev roll langebki temale. Küsimus ongi üksnes eksperdi osavuses ja selles, kas tema suudab antud reportaaži välja kanda

Kallas tundub olevat väga aktiivne kõneleja ja mõnel korral tahab ta isegi reporteri jutule sisse rääkida.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinge jaotamine

Pingelistel hetkedel hakkab reporter kasutama otsekirjeldust. Peamiselt võib seda näha jookside puhul. Ta rõhutab emotsionaalselt olulisi hetki ka numbritega. Näiteks hõikab rõhutatud toonil välja jooksu võitja aja või mõne võistleja koha.

9.2. Otsekirjelduse maht

13.00 - 33.00 ETV_Kerks_London_I.mp4

Reporteri eetriaeg: 7.15

Reporteri otsekirjelduse aeg: 00.58 [13%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Taustataguse kirjeldusega tegeleb reporter üsna vähe ja kergejõustikule omaselt on ka otsekirjelduse osa väike. Kusjuures antud reportaaži puhul võtab olukirjelduse osas palju suurema rolli enda kanda hoopis ekspert.

Kergejõustiku puhul toimub korraga staadionil mitu erinevat asja- isegi televaataja võib kuulda, kuidas mingi olukorra üle hirmasti hõisatakse ja samal ajal pilt näitab midagi muud või hoopis kordust. Sellistel puhkudel on reporter (või ekspert) dilemma ees, kas kirjeldada seda, millele parasjagu telepilt keskendub või rääkida võimalikult kiiresti sellest, mis toimus kaadri taga. Antud reportaažis on reporter valinud pigem selle tee, et kirjeldab võimalikult palju ka kaadritagust. Eriti olukordades, kus võistlustules on Eesti sportlased.

9.4. Taustinformatsioon

Osilal on reportaažis väga tugev statistiline taustainfo, mis on täpne ja põhjalik. Ta tunneb ka kõiki võistlejaid ja teab nende kohta mingeid taustakilde, mida saab võistluse käigus kasutada. Kusjuures paljud taustteadmised tulevad ka ilmselt tänu sellele, et Osila lihtsalt tunneb antud ala niivõrd hästi, mitte ei ole seda infot tingimata enne võistlust hankinud. Näiteks naiste 1500 meetri jooksu finaali ajal kukub ameerika sportlane ja Osila märgib koheselt ära, et täpselt sama juhtus sama võistlejaga ka möödunud aastal toimunu kergejõustiku MMil. Tänu sellele märkusele tabab Osila ära väga traagilise narratiivi, mida reportaaži käigus arendada.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Identifitseerib võistlejaid, kes on pildis ees- ja perekonnanime pidi. Kasutab üsna sagedasti täisnimesid.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Reporter otseselt liialt spetsiifilist sõnavara ei kasuta.

10. Objektiivsus

Kõrge tähelepanu on pigem oma sportlastel ja nendest räägib reporter ka tunduvalt rohkem kui teiste riikide võistlejatest. Elab selgelt omadele kaasa. Samas on siin just ennekõike tegemist olukorraga, kus Helar Osila kui Eesti televisiooni reporter täidab seda rolli, kus ta varustab Eesti televaatajaid informatsiooniga, mida just Eesti televaatajad kõige rohkem ootavad - infot oma sportlaste kohta. Ühest küljest on see tasakaalustamata reportaaž, kuid teisalt on ju isegi ajakirjanduslikult igati õige, et reporter räägib nendest sportlastest rohkem, kes televaatajaid ka rohkem huvitavad. Tekib küsimus, kas kellestki rohkem rääkimine tähendab veel reportaaži ebaobjektiivsust. Pigem on tegemist tasakaalustatuse küsimusega. Ja siin lähevadki kaks mõistet omavahel lahku. Reporter kommenteerib kõikide võistlejate sooritusi objektiivsest aspektist - ehk ta baseerub oma hinnangud, arvamused ja kirjelduse samadele alustele - sõltumata võistleja rahvusest. Ta lihtsalt räägib oma rahvusest sportlastest rohkem kui teistest. Kergejõusitikus on see võimalik, sest palju rohkem otsustab reporter, kelle ta tähelepanu keskmesse seab. Jalgpallis näiteks on kaks meeskonda ja ühele meeskonnale tunduvalt suurema tähelepanu pööramine muudaks reportaaži rohkem ühekülgsesks.

1. Ülekanne (fail)

2012. aasta Londoni olümpiamängude 13. võistluspäev kergejõustikuareenil.

Failid: BBC_Kerks_London.flv

2. Spordiala

Kergejõustik

3. Kanal

BBC (Briti)

4. Kuupäev

08.08.2012

5. Tegijad

5.1. Reporter

Paul Dickenson

Steve Cram

5.2. Ekspert

Michael Johnson

6. Hääld (reporter)

6.1. Tämbel ja Helikõrgus(fail)

Dickenson

Tipp: 372 Hz (Fail: Paul_Dickenson_spectrum.jpg)

Reporteri hääle spektrianalüüs näitab, et tegemist on küllalt madala häälega, mille tipp ulatub 372 Hz-ni. Tipp on ka päris tõmp ning kõlab seetõttu tummisemalt. Tema säilitab ka pingestatuma kõne korral sama helikõrguse.

Cram

Tipp: 492 Hz (Fail: Steve_Cram_spectrum.jpg)

Crami hääle on võrreldes sama ülekande kolleegi Dickensoniga kõrgem, kuid tema hääle on siiski keskmisest madalam. Tema hääle tipp 492 Hz on küllalt tõmp ja lisaks sellele võib spektrilt näha, kuidas ka sellest madalamad sagedused on küllalt selgelt esile kerkinud. Samas on ka tipule järgnevad sagedused küllalt tugevad ning see tasakaalustab Crami hääle.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetada ja/või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

Dickenson

a) Taust

55.48 - 56.18 BBC_Kerks_London.flv

Aregawi, very good Ethiopian. Tomashova, double world champion but that was back in two thousand and three, two thousand and five. And Klocova of the Slovak Republic, almost picked up a medal in European Championships a few years ago. Laura Weightman tough, the biggest race of her life, to try and make it into the final. Oh, almost a little stagger there from

Aregawi, but the starter let it go. And Miriam Jamal of Bahrein goes hurdling into the lead (80 sõna, 455 tähemärki).

160 sõna minutis, 910 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

59.38 - 1.00.08 BBC_Kerks_London.flv

Laura Weightman begins to make her move. She's got Jamal ahead of her. Aregawi leads from Pullet of Turkey. Aberi of Kenya, than Tomashova. And than the tiny little Maroccon Halali. And Laura Weightman is got to make a move now. Come on Laura. Aregawi heading for home, Pullet of Turkey, Aberi is there, Thomashova is there. There's a real thussle going on between Jamal and the Belarussian. Jamal is going through for the fifth place (76 sõna, 434 tähemärki)

152 sõna minutis, 868 tähemärki minutis

c) Keskmine

156 sõna minutis, 889 tähemärki minutis

Cram

a) Taust

44.17 - 44.47 BBC_Kerks_London.flv

Shannon Rowbury and Morgan Uceny, two very good Americans. Shannon has a world bronze medalist. Got stripped past her. Morgan Uceny, well I think very unfortunate when she fell at the world championships last year. She was propably the world number one leading into that. And it was her teammate Simpson, Jenny Simpson in the next semi-final who won that title. So three very good Americans as well. And a couple of good russians, Kostetskaya will be the representative in here. Former world junior champion in fourhundred hurdles...(88 sõna, 530 tähemärki)

176 sõna minutis, 1060 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

49.13 - 49.43 BBC_Kerks_London.flv

They're gonna come under some pressure here. Because Pelleta has kicked really really hard. Chakira is there, Kostetskaya, than Debrisky, Shannon Rowbury and Morgan Uceny are close and here comes Hannah England down the outside or round the wide outside. Now first five. Pelleta is starting to struggle. Jacky looks it, I can't believe it. Kostetskaya is coming, Lisa Dobrisky is looking good. Hannah England is got a bit of work to do. Only five will be guaranteed a spot. England is going backwards in the home straight. Lisa is coming through on the inside... (95 sõna, 559 tähemärki)

190 sõna minutis, 1118 tähemärki minutis

c) Keskmine

182 sõna minutis, 1089 tähemärki minutis

6.3 Iseloom

Dickenson

Dickensoni häääl on vestluslik ja jätab väga loomuliku mulje. Tema madalam tämber mõjub isalikult ja taolise hääle abil mõjub eepiliste ja emotsionaalselt oluliste olukordade markeerimine usutavalt.

Cram

Cramil on võrreldes kolleegiga pisut ebakindlam toon, mis vähendab vestluslikkust. On tunda, et ta häääl on rohkem mehhaaniline ja ta ei räägi näiteks intervjuude ajal päris sama tooniga.

6.4 Usutavus

Dickenson

Madalam häääl mõjub ka usutavausele positiivselt.

Cram

Häälest võib kohati tunda ebakindluse variundit ja see vähendab usutavust.

6.5 Hääldus/diktsioon/arusaadavus

Dickenson

Äärmiselt selge kõnega kommentaator, kelle iga sõna on selgelt arusaadav, ka kiirema rääkimise korral. Häälduses kasutab inglispärast stiili.

Cram

Üldiselt on tekst arusaadav, aga kiirema kõne puhul võivad osade sõnade arusaadavus kannatada.

6.6 Sõnavara

Mõlemad kommentaatorid kasutavad traditsioonilist sõnavara.

7 . Reportaaži teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])(3.38)(0.51)(0.48)

1.03.24 - 1.28.40 BBC_Kerks_London.flv (25.17-5.17(intervjuud)= 20 minutit reportaaži)

Kommentaatorite eetriaeg - $8.32+3.37+2.46=14.55$ [75%]

8 . Ekspert

8.1 Eksperti taust

Michael Johnson on endine USA kergejõustiklane, kes hoiab 2013. aasta märtsi seisuga 400 meetri jooksu maailmarekordit. Ta oli aastatel 1996-2008 ka 200 meetri maailmarekordi omanik. Teda peetakse üheks maailma läbi aegade parimaks pika sprindi jooksjaks. Johnson on pärast karjääri lõpetamist tegelenud muuhulgas ka spordivõistluste kommenteerimisega ja seda ennekõike just BBC juures.

8.2 Eksperti roll

Johnson on reportaaži ajal studios ja kommenteerib sooritusi ennekõike studiost. Kuid paaril korral, eriti sprindivõistluste ajal, annab reporter talle sõna ja Johnson kommenteerib mõne sõnaga ühe või teise sportlase sooritust ning hindab tema väljavaateid edasistes jooksudes.

8.3 Reporteri roll

Reporter kirjeldab olukordi, räägib kaadritagusest toimuvast, juhib ülekannet ja kannab koma kommentaariga emotsionaalset pinget. Mõlemad reporterid osalesid teataval määral

võistlejate soorituste kommenteerimises ja hindamises. Eriti tegi seda Steve Cram, aga mõnes mõttes on see ka õigustatud, kuna Steve Crami puhul on tegemist endise Briti tippkergejõustiklasega, kes on keskmaajooksus võitnud medaleid nii olümpiamängudel kui maailmameistrivõistlustel

Kuna reportereid on kaks, siis on oluline ka nende omavaheline koostöö ja rollijaotus. Antud reportaažis on mõlemad reporterid omavahel kergejõustiku alad ära jaotanud. Cram kommenteerib peamiselt jooksualasid ja Dickenson väljakualasid. See pole küll range reegel, kuna aeg-ajalt võtavad nad sõna ka mitte nõ enda ala puhul, aga siiski on selge struktuur ja määratlus, kes millise ala kommenteerimise puhul juhtivkommentaatoriks on. Üldiselt ei hakka kumbki reporter täitma nõ abikommentaatori rolli, vaid mõlemal on oma alad, millega nad tegelevad.

8.4 Eksperti asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Ekspert on oma ala ehk sprindidistantide tundmises ilmselt üks pädevamaid inimesi maailmas. Tema kirjeldused ja hinnangud on lihtsas keeles, kus ta ei kasuta alaspetsiifilist sõnavara.

8.5 Eksperti väljendusoskus

Ekspert jätab kogenud kõneleja mulje, kes oskab vajaduse korral ka eetrit täis rääkida. Näiteks oli antud reportaažis hetk, kus näidati kahel korral Usain Bolti jooksu kordust ja reporter palus mõlemal korral eksperdil sooritust kommenteerida. Kuigi ekspert rääkis esimesel korral kogu jutu juba ära ja teisel korral justkui polekski midagi olnud lisada, suutis ta siiski veel kord talle antud sõna ära kasutada ja liigselt eelnevat kordamata taas eksperthinnangut anda. Temale antud rollis, ehk eksperthinnangu andmises, on Michael Johnson latus ja igati hea väljendusoskusega.

8.6 Reporteri ja eksperti eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusituatsioonidega segamini)

1.03.24 - 1.28.40 BBC_Kerks_London.flv

Reporter(Cram) eetriaeg: 8.32 [57%]

Reporter(Dickenson) eetriaeg: 3.37 [24%]

Reporterid kokku: 81%

Eksperti eetriaeg: 2.46 [19%]

8.7 Reporteri ja eksperti koostöö

Reporter ja ekspert viibivad küll mõlemad staadionil, kuid neil ilmselt puudub vahetu kontakt. Tõenäoliselt on eksperdile teada, mis hetkedel reporter talle sõna tahab anda ja selles suhtes töötab kõik latusalt. Reporter pöördub nimeliselt eksperti poole ja ekspert räägib.

9 . Reporter

9.1 Emotsionaalse pinget jaotamine

Mõlemad reporterid kasutavad emotsionaalselt pingelisemate hetkede markeerimiseks otsekirjeldust ja teevad seda võimalikult detailselt ja seetõttu ka küllalt kiiresti. Emotsionaalselt oluliste kohtade markeerimiseks kasutavad ka vaikimist ja publiku häälega eetri täitmist.

9.2 Otsekirjelduse maht

1.03.24 - 1.28.40 BBC_Kerks_London.flv

Reporteri (Cram) eetriaeg: 8.32

Reporteri (Dickenson) eetriaeg: 3.37

Reporteri (Cram) otsekirjelduse aeg: 1.14 [14%]

Reporteri (Dickenson) otsekirjelduse aeg: 0.45 [21%]

Reporterite summeeritud eetriaeg: 12.07

Reporterite summeeritud otsekirjelduse aeg: 1.59 [17%]

9.3 Olukirjelduse iseloom

Kasutavad otsekirjeldust peamiselt ainult jooksude puhul, kus kirjeldavad kogu otsepildis toimuvat. Lühemate jooksude puhul kogu distantssi, pikemate jooksude puhul olulisemaid momente ja viimast ringi. Muus osas kirjeldavad ka väga palju seda, mis toimub staadionil ja mis parasjagu pilti ei mahu.

9.4 Taustinformatsioon

Taustinfot jagavad kommentaari käigus keskmiselt. See jätab vahetu mulje ning sulandub loomuliku osana reportaaži sisse.

9.5 Võistlejate identifitseerimine

Identifitseerivad kaadris olevaid võistlejaid. Kui mõni võistleja on üksinda kaadris, siis toimub peaagu alati identifitseerimine.

9.6 Arvestamine kuulajaskonnaga

Tavaline kergejõustikualane sõnavara, kus erilist defineerimist ja lisaseletusi pole.

10 . Objektiivsus

Sarnaselt Osilale on Dickensonil ja Cramil rõhk tasakaalust väljas reportaažil - ehk oma sportlastele fokusseerimisel. Aga reportaaži üldine objektiivsus on korras.

1. Ülekanne (fail)

2012. aasta Londoni olümpiamängude meeste 100 meetri jooksu finaali ja 200 meetri jooksu finaalid.

Failid: NBC_Kerks_100.mp4 ja NBC_Kerks_200.mkv

2. Spordiala

Kergejõustik

3. Kanal

NBC (USA)

4. Kuupäev

05.08.2012 ja 09.08.2012

5. Tegijad

5.1. Reporter

Tom Hammond

5.2. Ekspert

Ato Boldon

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbel ja Helikõrgus(fail)

Tipp: 450 Hz (Fail: Tom_Hammond_spectrum.jpg)

Hammond hääle tipp on küllalt madal ning lisaks sellele on spektogrammilt näha, et tema hääle sageduste tipp on küllalt lame. See on märk madalast eetrihäälest. Tema hääl ei ole helikõrguse osas liialt monotoonne, kuid samas on selles tunda teatavat näitlejaslikkust, mis teeb hääle kõrguse kõikumise üsna väikseks.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetkohad ja/või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

00.01-00.30 - NBC_Kerks_100.mp4

But now the highly anticipated mens hundred meter final. Olympic games are often remembered for their hundred meter races and this one is one of the best. Featuring the four fastest men in history: usain Bolt, Tyson Gay, Asafa Powell and Yohan Blake. And Usain Bolt looking to become only the second man behind Carl Lewis to win the olympic hundred meters twice. The memory of Beijing... (67 sõna, 386 tähemärki).

134 sõna minutis, 772 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

4.15-4.22 ja 4.37-5.00 NBC_Kerks_200.mkv

Will he be the first man ever to win the hundred and two hundred in consecutive olympics? And there's the start with the flashbolbs tracking Bolts progress. Usain Bolt off to a great start. Here they come off the turn and Usain Bolt is in front. Yohan Blake is along to challenge. Blake is challenging but Bolt is trying to but him away and now he is pulling away.

Its gone be Usain Bolt, Blake second, Weir third. A Jamaican sweep, nineteen point three-two. (84 sõna, 459 tähemärki)

168 sõna minutis, 918 tähemärki minutis

c) Keskmine

151 sõna minutis, 845 tähemärki minutis

6.3. Iseloom

Hammondi häääl jätab esineva natuuri poolest ehk pisut tehisliku mulje. Selle arvelt kannatab loomulikkus.

6.4. Usutavus

Häääl on kindel ja madalam hääletoon jätab usutavuse aspektist pigem positiivse mulje.

6.5. Hääldus/diktsioon/arusaadavus

Äärmiselt selge hääldus ja diktsioon ning iga sõna on selgelt arusaadav, ka kiiremate kirjelduste puhul. Samas on kohati tunne, et nõ ideaalse artikulatsiooni ja häälduse saavutamiseks on isegi liiale mindud. Nagu eelnevalt öeldud, siis kannatab just nimelt hääle loomulikkus.

6.6. Sõnavara

Sõnavara on lihtsakujuline ja arusaadav.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])

00.00 - 08.46; 10.15 - 11.25 (9.56) NBC_Kerks_100.mp4 ja 00.00 - 7.35; 9.20 - 10.20 (8.35) NBC_Kerks_200.mkv

Möödetud eetrieag: $9.56 + 8.35 = 18.31$

Kommentaatorite eetriaeg: $5.49 + 7.22 = 13.11$ [71%]

8. Ekspert

8.1. Eksperti taust

Ato Boldon on endine Trinidad ja Tobago sprinter, kes võitis aastatel 1996-2000 olümpiamängudel kokku kolm pronksmedalit ja ühe hõbeda. Lisaks tuli ta 1997. aastal 200 meetri jooksus maailmameistriks. Tegemist on omaaegse ühe maailma tuntuima ja parima sprinteriga.

8.2. Eksperti roll

Ekspert kommenteerib võistlejate tehnilist sooritust ja prognoosib nende vormi näiteks vastavalt eelnevatele võistlustele või nende olukule staadionil. Ta esitab ka statistilist ja isegi kultuurilist tausta. Tema ülesanne on ilmselt anda kommentaarile ka värvi ja teha emotsionaalselt laetud hinnangutega reportaaz elavamaks.

8.3. Reporter roll

Reporter laob reportaazi struktuuri. Teeb sissejuhatuse ja asetab antud võistluse konteksti. Ta tegeleb ka otsekirjeldusega. Ta ei hinda kordagi võistlejate sooritust ja jätab ka suurema osa võistlejate osas kommentaarid eksperdile. Näiteks kui algab jooks ja kaamera tutvustab võistlejaid, siis ütleb reporter ainult nime ja rahvuse ning ekspert räägib mõne lausega pikemalt võistlejast ning tema väljavaadetest.

8.4. Eksperdi asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Ekspert tunneb väga hästi antud ala spetsiifikat ja ajalugu. Ta näitab seda põhjaliku taustinfoga ja sisuka kommentaariga. Spetsiifika poolelt ta kuigi palju lahti ei seleta. Näiteks kommenteerib ta, et keegi on saanud 200 meetri jooksuks teise raja ja ütleb, et tal ei ole selles osas vedanud. Ta ei seleta aga lahti, miks teine rada on kehvem kui ülejäänud.

8.5. Eksperdi väljendusoskus

Ekspert on emotsionaalse kõnestiiliga, kus ta kasutab üsna palju häält. Kuid samal ajal on ta väga hea diktsiooniga ning ta suudab oma mõtted hästi välja tuua. Tema väljendusoskus ei jää oluliselt alla reporterile.

8.6. Reporteri ja eksperdi eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusituaationidega segamini)

00.00 - 08.46; 10.15 - 11.25 (9.56) NBC_Kerks_100.mp4 ja 00.00 - 7.35; 9.20 -10.20 (8.35) NBC_Kerks_200.mkv

Mõõdetud eetrieag: $9.56+8.35=18.31$

Kommentaatorite eetriaeg: 13.11

Reporteri eetriaeg: 5.49 [44%]

Eksperdi eetriaeg: 7.22 [56%]

8.7. Reporteri ja eksperdi koostöö

Reporteri ja eksperdi vahel on väga selge rollijaotus. Nende rollid ei kattu ja mõlemal on olemas nõ oma eetriaeg, mille välja kujunemine tulenebki otseselt rollidest ja sellest, millal üht või teist asja rääkida saab. Näiteks 100 meetri jooksu ajal saab seda kirjeldada ja sellisel puhul räägib reporter ning pärast jooksu saab seda kommenteerida või võistlejate sooritust hinnata ning seda teeb ekspert.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinge jaotamine

Emotsionaalselt pingelisemate hetkede puhul kasutab reporter otsekirjeldust, näiteks 100 meetri jooksu ajal kirjeldab ta kõike pildis toimuvat ja suhteliselt kiiresti. Ta kasutab päris palju ka vaikust (ilmselt seni uuritustest kõige rohkem) markeerimaks emotsionaalselt pingelisi momente. Näiteks, kui algas 100 meetri jooksu finaalis osalevate jooksjate tutvustamine ja tutvustamiskord jõudis suurfavoriidi ja maailmarekordiomaniku Usain Bolti kätte, oli reporter tema nime välja ütlemise asemel hoopis mõneks hetkeks wait ja lasi publiku ovatsioonidel kõneleda. Sama tehnikat kasutas ta ka pärast jooksu finišit.

9.2. Otsekirjelduse maht

Reporteri eetriaeg: 5.49

Reporteri otsekirjelduse aeg: 0.46 [13%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Kaadritaguse kirjeldamisega tegeleb suhteliselt vähe, peamine olukirjelduse osa on võistlejate identifitseerimine ja läbi selle ka raamstruktuuri seadmine. Otsekirjeldusega tegeleb vähe, peamiselt jooksude kõige pingelisemate hetkede ajal.

9.4. Taustinformatsioon

Taustinfot jagab rohkem isegi ekspert, kuid ka reporter pakub mõningast taustinfot. See tuleb peamiselt statistika näol ja rohkem ülekande sissejuhatavas osas.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Identifitseerib peategelasi ja ka finaalide kõiki osalisi nimeliselt.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Käsitleb kergejõustikku kui publikule tuttavat spordiala.

10. Objektiivsus

Kui tegemist on USA telekanaliga, mille auditoorium on domineerivas matus ka ameeriklased, ei ole antud kanali puhul märgata isegi tasaaalustatuse aspektist nõ omadele rohkema aja pühendamisest, rääkimata siis üldisest objektiivsusest, mis võiks olla ühele või teisele poolele kallutatud. Hammond märgib aeg-ajalt pisut kõrgendatud tähelepanuga USA sportlasi, aga ta ei pühenda neile olulisel torhkem eetriaega, kui teistele. Vastupidi, kui mõnest muust rahvusest sportlane (näteks 100 meetri jooksus jamaikalane Usain Bolt) on konkreetsel alal tõeline kangelane, siis pühendas Hammond ka sellele sportlasele rohkem aega, kui näiteks omadele - isegi kui omad olid samal alal samuti medalipretendendid.

1. Ülekanne (fail)

Eesti ja Andorra jalgpalli MM-valikmäng Tallinnas, Lilleküla staadionil.

Fail: ETV_Eesti_andorra.mp3

2. Spordiala

Jalgpall

3. Kanal

ETV (Eesti)

4. Kuupäev

25.03.2013

5. Tegijad

5.1. Reporter

Kristjan Kalkun

5.2. Ekspert

Martin Reim

6. Hääl (reporter)

6.1. Tämbel ja Helikõrgus(fail)

Tipp: 564 Hz (Fail: Kristjan_Kalkun_spectrum.jpg)

Kalkuni hääle spektrianalüüs näitab, et tema hääle tipp on küllalt madalal. Lisaks on tipule eelnevad sagedused kõrgelt esindatud, mis näitab, et Kalkuni hääl on keskmisest madalam. Emotsionaalselt pingelisemate olukordade puhul tõuseb tema hääl oluliselt kõrgemale.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetkohad ja/või eksperdi jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Taust

02.00-02.30 ETV_Eesti_andorra.mp3

Julgelt läheb petma rünaja Martinez. Nii et jah, mõtte lõpetuseks. Ahjupera ja Anier ja seal ilmselt Tarmo Rüütli usaludse võitsid. Ilmselt on natuke üllatav valik valikmängu puhul selline ründetandem. Et on Oper, Ojamaa pingil, on Zenjov pingil, aga Ahjupera muidugi sobib pika ründajana Andorra vastu. Ja, ja võib-olla ega ei tea me kõike tausta. Oskad sina öelda? Anier Ahjupera tandem võib-olla omavahel klapib väga hästi.

130 sõna minutis, 854 tähemärki minutis

b) Kirjeldus (võimalikult pingeline hetk)

12.04-12.08 ja 12.16-12.38 ETV_Eesti_andorra.mp3

Ja tuleb ka tsenderdus, aga peaga on kaitse vahel Jäägeri tsenderdusel. Ja rahulikult jäetakse ruumi nüüd äärevahetust üritab Mošnikov, ei see läheb päris ette Ahjupera pea peale. Kink, ühe puutega üritatakse mängida, aga kaitse on valvel. Piiraja. Hästi tuleb vahele söödule. Vassiljev. Nüüd on võimalik eemalt ka lüüa. Ja jõuab kaitse jaole. Pepe on vahel. Vassiljev uuesti peab tagant läbi mängima. Jääger.

124 sõna minutis, 818 tähemärki minutis

c) Keskmine

127 sõna minutis, 836 tähemärki minutis

6.3. Iseloom

Kalkuni hää on loomulik ja hääle kõrguse variatsioonid teevad ka hääle iseloomult varieeruvaks. Etteb häälega päris palju, pingestatud olukordades jääb samuti pigem loominguliseks mitte pingestatuks.

6.4. Usutavus

Häälega mängimise arvelt kannatab usutavus.

6.5. Hääldus/diktsioon/arusaadavus

Kalkuni hääldus, diktsioon ja üldine teksti väljendusoskus Eesti kommentaatoritest kindlasti üks eeskujulikumaid. Kõik nimetatud komponendid säilivad ka kiirema teksti korral.

6.6. Sõnavara

Kalkun pikib sõnavarasse aeg-ajalt ka kirjanduslikemaid nüansse ja püüab seda üldiselt spordispetiifikaalt laiemale suunata. Ta püüab üldiselt vältida sõnakordusi ja tundub, et tema keelelised väljendusaspektid on läbimõeldult esitatud. Samas alustab ta mitmeid lauseid sõnaga "ja". Seda eriti otsekirjelduse faasis. Ta kasutab seda justkui jutu jätkuvuse ja pidevuse.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma])

ETV_Eesti_andorra.mp3

Mõõdetud eetrieag: 15 minutit (10.00-25.00)

Kommentaatorite eetrieag: $6.49+3.57=10.46$ [72%]

8. Ekspert

8.1. Eksperdi taust

Martin Reim on endine Eesti koondise jalgpallur, kes täitis koondises keskpoolkaitsja rolli ja oli ka meeskonna kapten. Ta mängis Eesti koondise eest aastatel 1992-2007 ja esindas sel ajal Eestis 157 korda, mis teeb temast kõige rohkem Eesti koondise eest mänginud palluri. Alates 2010. aastast on Reim Eesti meistriliiga klubi Fc Flora peatreener. Tema eksperdistaatust on kahtlemata väga tugev ja Eesti mõistes temast paremini jalgpalli tundvat inimest, kellel on samal ajal ka endal professionaalsel tasemel mängimise kogemus, oleks raske leida. Olles Eesti koondises mänginud veel kuus aastat tagasi ja kogenud treenerina tunneb ta hästi ka praegust Eesti jalgpallimaastikku.

8.2. Eksperdi roll

Eksperdi ülesanne on üldiselt analüüsida olukordi ja vastata reporteri küsimustele, mis teda analüüsimisele suunavad. Samas tegeleb Reim ka kohati päris palju olukordade kirjeldamisega ja aeg-ajalt tähendab see reporteriga eetriaaja eest konkureerimist ja üksteisest üle rääkimist. Tihti on ka tema ekspertarvamused pigem reporteri jutu kordamised ja/või kinnitamis/ümberlõkkamised.

8.3. Reporter roll

Reporteri ülesanne on olukordi kirjeldada, samas võtab ta enda kanda kohati üsna palju ka olukordade analüüsimise ja hinnangute andmise. Kohati mõjuvad tema hinnangud isegi patroniseerivalt. Näiteks aeg-ajalt kiidab ta Eesti mängijaid, kui nad on andnud hea söödu või teinud mõne teise õnnestunud soorituse. Pidev kiitmine ja/või laitmise jätab aga veidralt isaliku mulje. Samas on ju teada, et tema isalik kiidu-/laidulaul ei baseeru professionaalsetel teadmistel. Ta ei ole jalgpalliekspert, pelgalt reporter, vahendaja.

8.4. Eksperdi asjatundlikkus ja spetsiifilisus

Sõnavara on standartne ja tema jutt ei ole reporteri omast spetsiifilisem.

8.5. Eksperdi väljendusoskus

Ekspert on asjatundlik ja tema ekspertstaatus on hea, aga mingil põhjusel ei tule see reportaažist kuigi hästi välja. Tema ekspertkommentaariid on pigem reporteri jutu kordamised ja ta lisab reportaažile küllalt vähe. Võimalik, et probleem peitub reporteris, kes võtab ise eksperdi rolle üle ja eksperdil polegi võimalust midagi originaalset lisada.

8.6. Reporteri ja eksperdi eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusituaationidega segamini)

(10.00-25.00) ETV_Eesti_andorra.mp3

Kommentaatorite eetriaeg: 10.46

Reporteri eetriaeg: 6.49 [63%]

Eksperdi eetriaeg: 3.57 [37%]

8.7. Reporteri ja eksperdi koostöö

Kuna reporteri ja eksperdi rollid on segunenud, siis tuleb ette üksteisest üle rääkimist. See jätab reportaažist kohati pisut kaoatilise mulje. Tundub, et reporteri ja eksperdi omavaheline koostöö struktuur ei ole läbi mõeldud, vähemalt ei peegeldu see reportaaži tulemis.

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinge jaotamine

Kasutab emotsionaalse pinge jaotamiseks peamiselt häälega mängimist. Pause ei kasuta, kuid kasutab emotsionaalsemalt olulisemate hetkede puhul kõrgemat ja kiiremat häält. Emotsionaalsemalt vähemlaetud olukordade puhul kasutab madalamat häält ja aegalsemat kõne. Kuna tema otsekirjelduse maht on väga suur, siis emotsionaalselt pingeliste olukordade markeerimiseks see ei tööta. Ta lihtsalt kirjeldab olukordi ka siis, kui tegemist pole emotsionaalselt laetud olukorraga.

9.2. Otsekirjelduse maht

Reporteri eetriaeg: 6.49

Reporteri otsekirjelduse aeg: 5.46 [85%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Kirjeldab olukordi väga detailselt. Räägib lahti peaaegu kõik söötmised ja pallipuuted. Põhimõtteliselt kommenteerib võistlust nagu see oleks raadioreportaaž. Kaadritaguse kirjeldamisega tegeleb ka natuke.

9.4. Taustinformatsioon

Taustinfot jagab samuti ning peamiselt on see suunatud küsimuste vormis ekspertkommentaatorile, kes peaks oma arvamuse erinevatel teemadel andma. Kohati töötab nimetatud vorm päris hästi.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Identifitseerib võistlejaid tihedalt ja täpselt.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Kasutab standardset jalgpallisõnavara.

10. Objektiivsus

Kalkun kommenteerib jalgpallimängu, kus üheks pooleks on Eesti ja teiseks Andorra. Seega on reportaažis selge nn omade nüanss sees. Kalkun on ka reportaažis selgelt omade poolt ja ei püüa seda kuidagi varjata. Ta elab kaasa Eesti õnnestumistele ja kui näiteks Andorra ohtlikuks osutub, siis väljendab ta selgesõnaliselt, et Andorra õnnestumine on kahjulik ja ebaõnnesutmine hea. Oluline on ka märkida et ta kasutab Eesti meeskonna iseloomustamiseks tihti sõna "meie". Seega on tegemist väga selge omade pooldamisega.

1. Ülekanne

Euroopa liiga finaali Lisaboni Benfica ja Londoni Chelsea vahel.

Failid: OJ I poolaja lõpp.mp3; OJ II poolaeg.mp3; Ott Järvela_häälm.p3

2. Spordiala

Jalgpall

3. Kanal

Viasat Sport Baltic (Eesti)

4. Kuupäev

15.05.2013

5. Tegijad

5.1. Reporter

Ott Järvela

5.2. Ekspert

-

6. Häälm (reporter)

6.1. Tämbur ja Helikõrgus(Ott_Järvela_spectrum.jpg)

Jutustav - 320 Hz

Kõrgus ja pingeline - 645 Hz

Keskmine - 482 Hz

Ott Järvela häälm on tippageduste järgi suhteliselt madal. Häälm spektri analüüs mõnevõrra siiski pehmendab seda madalsust, kuna tippudele eelnevad häälmagedused on väga vaiksed. Samas võib täheldada, et Järvela häälm võib emotsionaalselt pingelistes olukordades kosmilistesse kõrgustesse tõusta - isegi falsetti meenutada. Tema häälmageduse tipp tõuseb kaks korda kõrgemale, ka spektrogrammi analüüs näitab, kuidas kaovad praktiliselt täielikult ära tipust madalamad agedused. Häälm tugevdamine ja kõrgendamine on märk äärmiselt emotsionaalsest reportaažistiilist.

6.2. Kiirus (välja jätta pausid, otsida võimalikult loomulikku jutuvada - 30 sekundit, vahetõhjad või eksperti jutt vajadusel mõõdetavast vahemikust välja arvestatud)

a) Täust

00.10-00.40 OJ II poolaeg.mp3

Mänguseis esimese poolaja järel on null null ning kui seda esimest neljakümmevii minutit kuidagi kokku võtta, siis, siis peab nentima, et Lisaboni Benfica on kaotanud kuus eurosarja finaalkõhtumist järjest. Kaotab ilmselt ka seitsmenda, kui nad ei asu kiiremas korras oma mängulist ülekaalu, mis siiski esimesel poolajal nende päralt oli, väravateks või vähemalt...

104 sõna minutis

6.3. Iseloom

Järvela häälm on kergelt fabritseeritud pingestatusega, kuid samal ajal säilib ka vestluslikkus. Ta kasutab häälm pingestamist suursugusema või eepilisema häälm tekitamiseks.

6.4. Usutavus

6.5. Hääldus/diktsioon/arusaadavus

Järvela diktsioon on üldiselt korrektne ja selge. Ta rõhutab sõnade õiget hääldust ja on oma teksti osas arusaadav. Tal on kerge r-tähe pörisemine, kuid see mõjub pigem positiivse omapärana. Mõningal määral kannatab kõne arusaadavus siis, kui Järvela kõne tempot tõstab, aga see on samas ka mõistetav kui arvestada tema kõne kiirust kõige kiirematel hetkedel.

6.6. Sõnavara

Üldiselt kasutab Järvela lihtsat sõnavara, kuid ta üritab aegajalt teksti värvikamate sõnade, metafooride ja väljenditega vürtsitada.

7. Reportaazi teksti tihedus (vaikuse ja eetriaja osakaal [summeeritud reporteri ja eksperdi oma]) (suvaline koht reportaazist - 20 minutit).

00.10 - 15.10 OJ II poolaeg.mp3

Tekst - 9.54

Protsent - 66 %

8. Ekspert

8.1. Eksperdi taust

-

8.2. Eksperdi roll

-

8.3. Reporteri roll

Kuna reporter teeb reportaazi üksinda, siis kannab ta kõiki reportaazi rolle - kirjeldus, taust, hinnangud ja arvamused. Järvela esitab nii kohtunike kui ka mängijate soorituste vaatevinklist üsna palju oma arvamust.

8.4. Eksperdi asjatundlikkus ja spetsiifilisus

-

8.5. Eksperdi väljendusoskus

-

8.6. Reporter ja eksperdi eetris rääkimise osakaal (sissejuhatuse ja mängusitatsioonidega segamini)

-

8.7. Reporter ja eksperdi koostöö

-

9. Reporter

9.1. Emotsionaalse pinget jaotamine

Emotsionaalse pinget jaotamiseks kasutab Järvela peamiselt häälega manipuleerimist. Ta on väga emotsionaalse häälekasutusega ning elab emotsionaalsete tippude ajal täiesti hingest

olukordadele kaasa. See jätab küllalt naturaalse mulje. Pingeliste olukordade puhul räägib ta kiiremini, kasutab kõvemat häält, kirjeldab rohkem ja hääli tõuseb vahel ka tunduvalt kõrgemale - üksikutel juhtudel isegi falsetini välja. Emotsionaalselt madalame olukordade puhul räägib aeglasemalt, jätab reportaaži rohkem õhku ja kirjeldab vähem. Pigem on rõhk kas mängijate identifitseerimisel või taustinfo esitamisel.

9.2. Otsekirjelduse maht

00.10 - 15.10 OJ II poolaeg.mp3

Mõõdetud aeg: 15 minutit

Reporterite aeg: 9.54

Reporterite otsekirjelduse aeg: 4.02 [maht - 41%]

9.3. Olukirjelduse iseloom

Kasutab päris palju otsekirjeldust, kaadritaguse kirjeldamisega tegeleb vähem, kuna ei viibi koha peal.

9.4. Taustinformatsioon

Taustinfo esitamiseks kasutab nii eelnevalt kogutud infot kui ka operatiivset infot, mille allikatele viitab - näiteks ütleb, kuidas mingi infoallikas öeldakse midagi kellegi vigastuse kohta - tuleb neti vahendusel mõni interjvuu mängu ajal näiteks.

9.5. Võistlejate identifitseerimine

Võistlejaid identifitseerib nii perenimedega kui ka täisnimedega. Üldiselt kasutab lühikesi eesliiteid suhteliselt vähe, pigem keskendub just nimede ütlemisele. Kui hakkab pikemalt rääkima, siis on tegemist juba detailse kirjeldusega või hoopis taustinfoga.

9.6. Arvestamine kuulajaskonnaga

Lihtne terminoloogia, ei kasuta enneolematult spetsiifilist sõnavara.

10. Objektiivsus

Järvela kommenteerib mängu, kus pole otseseid omasid - Euroopa liiga finaali inglase Chelsea ja portugallaste Benfica vahel. Ta elab mõlema meeskonna õnnestumistele ühtlaselt kaasa ja kritiseerib vajadusel mõlemaid. Reportaaž on nii tasakaalus kui objektiivne.

LISA 2 – Intervjuud

Kalev Kruus

Kui kaua oled teinud televisioonis reportaaže?

Televisioonis aastast 98 ja esimese reportaaži tegin aastal 2002, siis oli paar aastat pausi ja nüüd väga aktiivselt olen reportaaži poole pealt teinud aastast 2008.

Kas mingisuguses teistes meediumis/raadios olete ka töötanud?

Raadios kunagi väga-väga ammu spordiuudiseid peale lugesin, aga rohkem ei midagi.

Kuidas jõudsid spordivõistluste, ülekannete kommenteerimise juurde?

Eks elu viis, eks vahepeal tunduski, et uudised ainult, et lähevad natuke igavaks, et see ei paku midagi, aga eks igaüks tahab, kes spordiajakirjandusega teles tegeleb tahab ja peab ikkagi tahtma kommenteerima, kui ta ei taha, siis on see natuke naljakas. Ja tehti Viasat Sport Balticu kanal, et see oli sellesuhtes isegi ma võiks öelda, et minu unistuste täitumine, et selline asi tuli, et see on väga tore asi.

Mis hariduslik taust?

Lõpetamata igasuguseid ülikoole on üksjagu, kuhu ma olen omalajal sisse astunud igale poole, aga lõpetanud ei ole mitte ühtegi ehk et mul on keskharidus.

Kuhu siis sisse oled astunud?

Rekreatsioon oli kunagi ja siis oli pedas soome keel ja EBS-is. Ajakirjandusalast haridust ei ole üldse.

Kes on olnud suurimad mõjutajad reportaažide poolepealt?

Seda on enne ka küsitud, aga tegelikult ei ole neid, ei oska öelda, et mul on üks nimi, aga ma ei saa seda öelda, sest siis hakatakse lollakalt võrdlema, aga seda ei ole vaja. Sellesuhtes, et see ei ole tegelikult üldse Eestist ka ja teda ma usun eriti ei teata, seega sellesuhtes ei ole vahet. Mul ei ole tõesti kedagi kes.

Ameti/professionaalsuse õppimine on käinud siis iseõppimise järgi?

Absoluutselt iseõppimise...noh mis iseõppimise järgi, et jah seda küll iseõppimise järgi, et kuidas see enda jaoks võimalikult nagu jah enda jaoks toredaks teha, et ütleme, et ma jätkuvalt kui teen 3-4 ülekannet nädalas, et iga ülekande ettevalmistus on ütleme selline 3-4 tundi eelnevat tööd, et isegi kui sul jääb sellest tööst ülekande jooksul 90% rääkimata, siis midagi hullu ei ole, aga see jääb sulle kõik endale siia (osutab sõrmega meelekohta) ja tuleb sulle endale kasuks.

Mismoodi see ettevalmistus välja näeb?

No kõikvõimalik statistika, kõikvõimalikud andmed mängijate kohta, nende tausta kõik see, et tuua suvalisel hetkel mängus mingi võrdlus, kui sa tead seda tausta, tead fakte, siis sul on endal lihtsam mängusituatsioonis võrdlust, paralleeli ükskõik mida tuua. Plus siis vabal ajal võimalikult palju spordi vaatamine, et mul ei ole kunagi tekkinud küll..kunagi Lembitu Kuuse mingis artiklis lugesin, et tal vahel on spordi küllastus, et ma ei saa seda küll öelda, et seda oleks.

Kas Sul on sellist asja ka ette tulnud, et oled pidanud kommenteerima mingit spordiala, mida sa väga hästi ei tunne?

Ma võin vastu öelda, et millist spordiala keegi üldse hästi tunneb, eks? Päris nii ei ole, et .. No ma olen siin teinud igasuguseid niisama nalja üritusi ja nagu kohapeal kommenteerinud kommentaatorina, seesama red bull kayak eelmine nädalavahetus Otepääl, keegi ju ei tea, mis üritus see on, aga iseenesest see oli ju lõbus üritus, et sport iseenesest, tahame me seda või ei taha, minu jaoks on sport, eriti meeskonnasport, ta peab olemameelelahutus. Ta ei saa olla minu nägemuses surmtõsine asi, siis pole mõtet.

Kas kommentaatori töö või kommentaatori kommenteerimise stiil peaks olema kuidagi teistsugune, kui see spordiala on ka televaatajatele potentsiaalselt tundmatu või noh võõram kui näiteks jalgpall või korvpall?

Nojah ma ei oskagi öelda, see tuleb ikkagi enda jaoks niipalju selgeks teha, et sa orienteerud selle asja sees, et sul ei teki nagu mingit krampi ja lollust. Loomulikult need on tekkinud kõigil ja tekib edaspidi ka, aga mida rohkem sa teed seda rohkem läheb üle. Aga kuidagi teistmoodi kommenteerida..ma ei usu, ma ei oska.

Aga kuivõrd oluline või kasulik on see, et reporter on varem selle spordialaga tegelenud, mida ta kommenteerib?

Oi kõvasti on kasu, muidugi on, minu jaoks on korvpalli euroliiga, kuna ma olen ise korvpalli taustaga, siis korvpalli euroliiga on ikka nagu oluliselt lihtsam kui näiteks Vormel 1. Kes meil täna Eestis ikka vormelit niiväga sõidaks, või eestis ei olegi..Sellesmõttes muidugi on, alati on kasu.

Kas sa oled läbinud ka mingit hääle või kõnetreeningut?

Ja, neid on ikka siin tehtud aeg-ajalt ja mul siin omalajal alguses oli eriti probleeme ja seal koolituse osas on ka on halvemaid ja paremaid ja kes kellele sobib ja minule see Martin Veimann tohutult aitas väga lihtsate nippidega, aga aitas jah.

Mille poolest ta sinu puhul aitas või mida parandas?

Sõnalõpud ja üldiselt sa ikkagi räägid suhteliselt kiiresti onju, kui eriti ülekanne on, siis, et see loomulikult võiks alatiparem olla, aga et sellest tuleb aru saada, et seesama ongi jah..

Aga kas sa usud, et on olemas selline ideaalne spordireporter hää?

Vot seda ma ei tea, ei oska öelda. Ma võin öelda, et kui keegi vaatab Eurospordi peal Saksamaa Bundesliiga, siis minu arvates see, kes seal inglise keeles kommenteerib, see on täiesti, vot ma ei saa vaadata seda, see hää on ebameeldiv, kuidagi sihuke iõäölkjhg kuidagi sihuke võlts, vot see mulle ei meeldi.

Ma tean küll keda sa silmas pead..

Ma ei taha kohe vaadata, ma lähen täitsa närvi kohe. Ma üldiselt olen hästi tolerantne, ma ei vingu ega virise, sest ma tean, kui raske või kerge mingis situatsioonis olla on eks, aga see tämber on minule kuidagi täiesti vastuvõtmatu. Ideaalset näidet ma tuua ei oskagi, aga see on näide vastupidisest, et see mulle kohe üldse ei sobi.

Räägime natuke reportaaž reaalsest käigust ka, mida siis öelda, kui enam reaalselt midagi öelda ei ole?

Siis ei olegi...vot siin on see....et ei tohi olla sellist hetke, selle jaoks ongi kogu see eeltöö sa ei saa tulla kohale lüüa paberid lauale, mida sa pole üldse vaadanud ka, see ongi see, et sa pead teadma. Meil on olnud siin, et Vormelis oli paus 3 tundi, vihma sadas ja mitte midagi ei toimunud ainult vesi voolas ja sul peab olema midagi öelda noh, selge, et sa teed seal vahepeal kahe või kolmeminutilised pausid, aga siis tulebki see, et sa pead olema selleks valmis. Siis sul ei ole kedagi süüdistada peale iseenda, kui sul ei ole enam midagi öelda

Kuidas sa seda hindaksid, kui palju on reportaaž üldse hetkeimprovisatsioon ja kui palju on mingisugune ettevalmistatud/planeeritud jutt.

See oleneb täitsa mängust. Jalgpallis, korvpallis ma pakun et see on ikkagi 80-20, 80 mängu kasuks, kui on ikka totaalne jama on totaalne jama, aga üldiselt mitte.

Palju tavaliselt mahult kõige tavalisemalt kogud seda ettevalmistust, mida saaks võibolla hädakorras kasutada, kui tekivad mingid pausid.

Mul on nii, võtame meistrite liiga konkreetse mängu, meistrite liiga mängus on UEFA toodab sellise Press Kiti , samamoodi on vormelis, enne igat etappi tuleb selline ala 50 lk igasugu puru statistikat siis ma loen selle läbi ja põnevamad asjad ma kirjutun ümber mitte ei loe, mul on kirjutamise mälu on parem, klõbistan selle asja enda jaoks tekstiks ära nagu ja siis see tuleb, mis ma ruumi kaasa võtan on 3-4 a4 sellist.

Kas reportaaži ajal on ka vaikimine mingil hetkel õigustatud?

Kindlasti on, absoluutselt. See peab kuidagi voolama, tõesti kui läheb pall korraks auti ja see pall on lihtsalt audis, siis ta lihtsalt on audis, et selline anda kümme-viisteist sekundit hingamisruumi.. Samamoodi on kossus, kossus on ta võibolla natuke intensiivsem, kossus on time-out, time outi ajal sa tegelikult ei pea rääkima, kuula seda mida treenerid räägivad ja vaata tantsutüdrukuid ja..las mäng läheb edasi, mulle tundub see normaalne, aga eks niipalju kui on tegijaid on ka arvamusi.

Räägime abikommentaatorist või ma ei tea kuidas sina seda nimetad, et kas abikommentaator või ekspertkommentaator, kaaskommentaator.

Ma pakukski, et ta võiks olla kaaskommentaator nagu.

Mis tema roll on või mille poolest see erineb sinu kui reporteri rollist?

Väga konkreetne rollijaotus peab olema seal, kaks inimest ei saa teha ühte asja, et kommenteerida mängu. Ütleme teeme Toomas Varaga jalgpalli, siis ei ole nii, et Vara kommenteerib, kes kellele andis söödu või kes peale lõi või vaid tema nägemus, tema asi on näha neid muid nüansse seal taga ja korvpallis samamoodi. Ma olen sellepoolt väga, et oleks kaks kommentaatorit viimasel ajal on kulude kokkuhoiu mõttes jäänud ka ühega, aga näiteks mina jalgpalli ei taha teha ühega, et minu jaoks korvpalli ma võin üksinda teha, seal ei ole isegi, et kas jagan või ei jaga, aga jalgpallis on lobisemise ja arutamise ruumi palju rohkem kui korvpallis. Korvpall on nii palju intensiivsem ja nii palju juhtub, et seal võibolla ei ole väga vajalik, et ta oleks juures, aga noh muidugi parem oleks, kui ta oleks, mina eelistaksin igatahes, et oleks ka seal kaks kommentaatorit, ma Andres Sõbra kurat võtaks iga õhtu enda kõrvale, kui saaks.

Aga see kaaskommentaatori klapp, ma olen seda alati öelnud, et see klapp peab olema selline, et te teete ühte asja. Väga sageli mulle tundub, et hakatakse üksteist trumpama või üle või

võetakse sama roll enda peale, mida tegelt peaks tegema kommentaator, ma ei hakka snäiteid tooma, aga see ei saa nii olla. Mõlemad peavad ajama oma asja ja võimalikult üksteist toetama, see kui sa vahepeal viskad mingisuguse kuradi n.ö nalja või mingi asja n.ö see on täpselt see kuidas sa selle inimesega läbi saad ja mis laine peal sa temaga oled, et mul on ka väga konkreetseid inimesed kellega ma olen harjunud koos tegema, et ma väga hea meelega ei vaheta oma paarilisi, et seda pole vaja lihtsalt noh . Mul on siin olnud igasuguseid erinevaid ja kui ta on ikka täiesti n.ö pulsilt mul on 180 ja tal on 60 siis ei olegi midagi teha, see on täiesti teine asi, siis ei ole midagi teha.

Kui palju sa tavaliselt kaaskommentaatoriga enne reportaaži lahinguplaani pead või kokku lepid temaga?

Ütleme kui me teeme jagpalli Varaga, siis me saame tund aega enne oleme juba kohal ja me loeme üksteisele ette kogu selle, mida me oleme ette valmistanud. Seal küll reeglina palju kattub, aga kordame ikkagi kõik üle ja arutame, vaatame mängijad räägime selle kohta midagi ja selle kohta midagi, selline asi peaks olema nii Toomasega meil alati on ka nii ja ütleme Märdiga vormelis on samamoodi, et me oleme mõlemad siin ütleme tund, poolteist enne kohal ja mul on see, et sommid teevad vormelit kohapealt ja nii hästi, siis nad alustavad programmiga ka 2 tundi varem ja ma sealt näen ja saan enne seda vaadata, et sa lähed sellesse n.ö asja sisse ära ja kohapealt vaatad intervjuusid ja mida näed, mida meie siin teha ei saa ja ei hakka ka kunagi saama, mida pole üldse mõtet unistadagi, et siis miks mitte seda vaadata ja kasutada.

Mille alusel käib ekspertide või nende siis kaaskommentaatorite valimine?

See käibki selle järgi, et see inimene peab olema nagu mul peab olema temaga klapp, see klapp peab olema, sa pead olema ühel lainel, mitte ainult spordi mõttes vaid elu mõttes ka. Sa pead olema nagu ühesuguse taustaga vaimselt.

Kui tähtsaks hindad seda, et kaaskommentaator peab olema tuntud nimi, oma ala suur ekspert?

Ei, ei pea. Ega kui Toomas Tuli, keegi ei teadnud, et ta on jalgpalli kommentaator, ta oli TV3 direktor sellessuhtes ta tuli lambist ja saab ju väga hästi hakkama, et ei pea. Ja sellesmõttes Viasat spordikanalina on näidanud ka, mul on seal n.ö ala vendi, aga sageli on nii, et ala vend jääb kuivaks, et näiteks kui täna oleks valida suusatamises kaaskommentaatoriks ütleme kas jaak mae või andrus veerpalu siis võiks öelda, et veerpalu on ikkagi olümpiavõitja, aga ma ei võtaks Veerpalu elusees, sest ta ei sobiks ja samamoodi on rallis, ma ei kujuta ette, et ma võtaks ott taraku, sealt ei tuleks tegelt midagi, ta võib olla ideaalselt tark ja kõik asjad, aga sealt ei tuleks midagi sellist mis teeks nagu selle spordiüritusest ikkagi ürituse.

Mis vahe tuleb reporteri või kommentaatori jaoks sealt sisse kui sa just kommenteerid kas kohapeal või siin stuudios

See on nii suur vahe. Mul on lihtsalt õnnetus olnud see, et teeme kõike siit esiteks. Kohal käime ma kujutan ette, kui ma teen aastast ütleme keskmiselt nädalas 3 ülekannet või 4, see teeb siis 12 ülekannet kuus, no ma käin väga vähe kohal, kümnet ka ei käi kohal, aga kui kohal käin, sa näed mngu, vahetusi, kuidas treenerid käituvad jne, sa näed kõike paremini ja oskad näha teistsuguseid nüansse. Tegelikult peaksid käima kohal, muu maailm käib kohal, aga me oleme nii rotid, et me ei saa. Ja sinna ei ole midagi teha, aga me oleme nii rotid. Aga täna on vähemalt nii, et me vähemalt näitame sporti.

Kui palju häirib reportaaži käiku ja kommenteerimist kõik need kohustuslikud reklaamipausid?

Mind see ei häiri. See on mõtlemises kinni, et neid on vaja. Kui me räägime Viasatist, siis seal ei ole neid, aga kui on vaja teha, siis on vaja teha, see on elu.

Kuidas nende sättimine ajakavasse käib?

See oleneb jälle alast, ütleme kui tegime tour de skid TV6-s aastavahetusel, siis me ikkagi väga konkreetselt katsusime teha need nii lühikesed kui võimalik, need olidki ainult toetajate reklaamid ütleme maksimum minut, aga enne me ollega istusime maas ja võtsime etapp etapi ajal läbi, et mis ta arvab, kus kohas võiks need pausid olla, selgelt me ise ka tuleme selle peale, et finišis me ei pane seda reklaamipausi, aga lihtsalt et ka stardilisti vaatasime selles mõttes läbi, et mis minuti juures see võiks olla see reklaamipaus, et kui meie mehed tulevad, et siis, kui meie mees on kuskil esimeses vaheaja punktis, et seal ei oleks reklaami, et kui ta on pildis, et ei oleks reklaami, katsusime need paika panna, et niipalju kui meie mehi pilti sai, et sellel ajal reklaamipausi ei oleks.

Vormelis samamoodi, kui kunagi tegime vormelit TV3-e ja kus pidid olema reklaamipausid, siis me ka alati katsusime teha pärast boksipeatusi kuidagi niimoodi, et katsusime nii ajastada, et boksipeatuste ajal ei oleks seda reklaami. Seda katsusime vältida, siis katsusid leida mingisugused ütleme stardist esimesed neli viis ringi on ära, siis näitad kähku ära ühe reklaami, noh sisi oli ka selline nipp, et oli komme keerata TV3-st RTL-i peale, noh meil RTL kõrval mängis eks siis kui RTL läks pausile, siis panime, et tavai lähme ka pausile, et siis noh tegime ka selliseid asju.

Aga reklaamipauside ajal on see ka veel, et reklaami tellijal on omad ajad, mis ta peab saama, kellaajalised ajad ka, ja vastav minutite arv peab mahtuma sinna tundi ära, ehk siis on küsimus, et kas teha kaks pikemat pausi või kolm lühemat pausi, mis on nagu parem, sest kõik tuleb kuidagi ära hajutada, sellessuhtes ta muidugi häirib, et sa pead koguaeg sellele mõtlema, et kas läheb midagi kaotsi või ei, aga töö mõttes et nüüd jääb jutt katki või midagi, sellessuhtes ei häiri.

Kaua sa oled televisioonis teinud reportaaže?

Televisioonis oli esimene kord 2007 sügis, kui oli siis toonane Kalev sport ja sealt algas, ma arvan, et november onju. Eks siis tuleb kokku viis ja pool aastat umbes, natuke vähem. Kanalid on olnudki, et Kalev sport, siis selle järglased Tv4 ja ja neliteist ja nüüd siis Tv6 ja Viasat Sport Baltic.

Sa oled teinud raadios ka vä?

Enne seda töötasin raadios ja, aga raadios ma nüüd ei mäletagi, kas mõni täispikk reportaaž oli, aga otselülitusi raadiost tegin ka väga palju, enamasti Eesti liiga mängudest.

Kuidas sa nagu siis selle televisiooni spordireportaažide juurde jõudsid?

Mind kutsuti põhimõtteliselt sinna Kalev Sporti, seal kuidagi oldi minust kuulda saadud, et ma olen nagu olemas, et jalgpalli inimene, eetri kogemusega ja siis noh tuli välja, et sobib see värk mulle, et sellepärast jäin nagu pidama.

Mis sul see hariduslik taust on?

Ma olen keskharidusega

Kraadi polegi käes (naer)?

Ei

Aga oled õppinud?

Olen õppinud ajakirjandust, aga pole lõpetanud.

Palju sul on tehtud?

No vähe, ütleme ma astusin 2001 ajakirjandusse küll ja õppisin natuke, aga muu elu tuli peale, ülikool jäi tagaplaanile.

Kes on sul olnud suuremad mõjutajad üldse?

Eetris olemist õpetasid mulle kõigepealt Eesti raadios eelkõige Tarmo Tiisler ja Tiit Karuks, et selle esimese kooli eetris olemise kohta sain ma sealt. See oli küll raadio eeter, aga sellest hoolimata, et väga palju põhioskusi tuli onju sealt ja nüüd televisioonis oli ega seal Kalev Spordis mingit juhendamist ei olnud, et seal oli nagu vaja ise õppida ja asjad enda jaoks välja mõelda, et kuidas nad peaksid toimima ja noh eks ma olen kuna ma olen terve elu onju sporti ise vaadanud lapsest saati, ma olen alati asju kõrva taha pannud ja eks enne kui seda tööd ise sai tegema hakatud sai kõvasti teleka eest istunud ja saajatunud, et kuidas nii lolli juttu saab ajada ja nüüd siis onju üritan seda ise, nendest kogemustest mis sealt sain, mis mulle ei meeldinud, üritan nende läbi, siis ise paremat tööd teha, aga ega meil sellist Eestis sellist mingit rusikareeglit või juhendit ei ole, usun, et eks iga üks on ise õppinud ja oma stiili ise välja töötanud.

Mingisugust selliseid ma ei tea tekstilisi asju, õpikuid sa pole kunagi kasutanud?

Ei, häälekoolitust olen saanud raadios. Oli Einar Kraut, tegi mulle häälekooli, millest mul oli väga palju kasu ja millest teatud õpitud nõkse ma siia maani kasutan.

Kas oskad öelda, mis võiks olla sinu meelest selline ideaalne spordireporter hää, kommentaatori hää?

Noh, ma usun, et päris hea päris ideaalilähedale oleks see tegelane, kes Hollywoodis treileritele peale loeb, aga ütlemine noh see hää on teatavasti üks maailmas ja on patenteeritud onju, üks päris hea oleks nime ma sulle peast ei ütle, aga see kes on patenteerinud selle ütluse, lets get ready to rumble, mida boksimatšides öeldakse, see on ka üks kindel tegelane, see on ka väga hea tämbriga. Kui siit piiripealt lähinaabritest vaadata, siis ikkagi Antero Mertaranta mulle ikkagi meeldib igate pidi väga.

See on pigem selline madalam tämber, sulle imponeerib rohkem?

Mitte väga, falsett väga olla ei saa, üks natuke võiks ikka madalam olla, pigem madalam, aga üks häälega saab mängida ka eetris, häält saab panna enda kasuks tööle igate pidi, et vaataja kasuks ja enda kasuks, et ei ole noh ma arvan, et otseselt mingi hää küll selle töö edukalt tegemist ei välista, ekstreemjuhtumid välja arvata, nagu igalpool on, et kui sul ikkagi ütlemine pikkust on ainult meeter kuuskümmend, siis väga hea tõkkejooksja sa ei ole.

Kuidas sul näeb välja selline klassikaline konkreetseks reportaažiks ettevalmistamine?

Sõltub millise võistlusega on tegemist ehk et kui tegemist on võistlusega, sarjas, mis on minu jaoks väga harjumuspärane, näiteks Eesti meistriliiga jalgpall või Inglise kõrgliiga jalgpall, siis nende jaoks valmistumine võtab tunduvalt vähem aega, kui sellisteks erakordsemateks juhtumiteks. Näiteks isegi meistrite liiga ja euroopa liiga mängud võtavad mul rohkem aega lihtsal põhjusel, et ma ei tunne neid võistkondi nii hästi, ma ei jälgi neid, ütlemine nii, et kui meistrite liigas mängivad mul näiteks Leverkuseni Bayer ja Paris Saint German, ma ei jälgi nii põhjalikult Saksamaa ja Prantsuse liigat, ma ei tunne neid võistkondasid nii hästi ehk et need võtavad kindlasti rohkem aega. Inglise liigat ja Eesti liigat ma jälgin niivõrd põhjalikult, et mul otseselt enamvähem igat mängijat, kes seal on, kuulnud olen ja midagi temast tean ehk et nende Eesti ja Inglise liiga mängude puhul, Inglismaa mängude puhul, mul on lihtne, tund aega enne kohale ja siis loen mõlema võistkonna kohta viimased uudised läbi, ok üks ma eelmine õhtu olen ka midagi vaadanud ja siis koosseis tuleb ca 40 mintuti enne. Koosseis endale paberile, ise kirjutan oma käega paberile asetuse, noh panen paika, ehk et sest kui ise oma käega läbi kirjutan, see aitab, jääb meelde paremini, absoluutselt. Ja sinna samale paberile ühe A4 peale läheb ära kenasti ja ühe A4 peale üritan panna ka paar fakti, mis on tõesti head faktid, ja need kirjutan ka oma käega läbi, siis üldiselt tagab selle, et nad on kuskil meeles, et ma ei pea otsima hakkama ja noh koosseisu kohta ka märkmed, enamasti panen alati selle juurde, et oleksid jalgpallurite kodakonsused juures koosseisus, aga see on ka suht koht kõik, et näiteks vanust ma ei pane kirja, kui vana on ja pikkus ja kaal, ühesõnaga ETV-d ei tee. 186 cm pikkune 26 aastane prantsusmaa koondislane sai nüüd paremal äärel palli ja kaotas selle, et ühesõnaga sellist ütlemine eeltööd ma ei tee ja ma ei näe sellele ka väga suurt mõtet vaid hoian siis, ütlemine üritan ülekande tempot hoida rääkides mängust ja jalgpallist üldisemalt, laiemaid jutte, et see nagu parem viis, siis väga tähtis töövahend Inglise liiga ja üldse ka Meistrite liiga mängude puhul on Twitter, mis on mul alati ülekannete ajal lahti ja kust ma jälgin statistika agentuure. Infostrada ja Opta, mis põhimõtteliselt puistavad infot enamasti kui kohtumine käib, mängu ajal niimoodi ja sealt mängu jooksul 2-3 fakti korjan ülesse, mida on päris huvitav esitada. Et sealt leiab sageli kasulikku informatsiooni, samamoodi mul on enamasti lahti BBC teksti live, et sealt saab

mingeid mõtteid või arvamusi, et kasvõi näiteks oletame kui on mingi kohtumine, noh mingi selline küsimusi tekitav intsident, ala on penalti või ei, siis seal on suht koht kümne minutiga erinevad arvamused juba üleval ja noh kui on põhjust ülekandes ja võimalus, siis saab ka neid seal kasutada. See kõik on võimalik, et noh isegi kui üksi ülekannet teed, ekraani kontrollimine on ülimalt tähtis koguaeg, üks silm peab koguaeg ekraanil olema, see on nagu, muidu juhtub see, mis juhtus Lembitu Kuusel sel hooajal kui Šmigun kaotas viimasel MK etapil maailmakarikasarja üldvõidu, kus kogu Eesti rahvas nägi, kuidas Šmigun kukkus ja Kuuse ei näinud, et seda ei tohi lubada juhtida, et ühesõnaga saab arvutist samal ajal, mängu ajal, infot juurde, mis on kasulik, sellepärast, et suur hulk eeltööst osutub kasutuks minu meelest ja lisaks on väga halb stiil see, kui sa kõigest väest üritad oma eeltöö materjali eetris esitada, et näidata kuivõrd põhjalikult on eeltöö tehtud ja kui tubli oled olnud, sest see tihti peale info ei ole vaatajale mingilgi moel kasulik või vajalik vaid tarbetu. Eesti liiga mängudega on samamoodi, tund enne mängu kohale, vähemalt, noh umbes tund. Saan koosseisud ja ütleme Eesti liigaga olen ka teistpidi kursis, et seal nagu ütleme paljud asjad on juba mälust, et mis nagu mälust tulevad. Nii palju veel, et enamasti on mul soccer net teeb väga tänuväärset tööd, avaldab eelvaateid mängule, need on mul enne mängu välja prinditud, võtan kaasa, loen läbi, joonin alla teatud asjad, mis vaja ja see on üldiselt piisav infopagas Eesti liiga tegemiseks. Eesti liiga ülekannete puhul noh, ma olen seda meistrivõistlusi 10 a jälginud, mul on nagu peas piisavalt palju erinevat infot ja seoseid, mida saan ülekande ajal esitada, et jällegi pole vaja enne ülekannet teha väga palju eeltööd, et kohtumise eel. Et need on siis need liigad, aga meistrite liigad ja euroopa liigad, siis on põhjalikum asi ikka. Kohal ikka umbes tund enne mängu, aga eelmisel õhtul siis UEFA pakub sellist asja nagu statistika, noh põhjalik 25 leheküljeline pmst kõik on kirjas, et seda enamasti tuleb läbi töötada.

Kas sa oled üldse midagi muud peale jalka ka kommenteerinud?

Ühe korra saalihokit, Kalev spordis kunagi 2008 aastal. Saalihoki sellepärast, et eesti koondise mäng ja kuna ma olen saalihokiga väga põhjalikult seotud ja tunnen seda ala ja läks täitsa okeilt ei olnud põhjust endaga mitte rahul olla ütleme nii, aga muid alasid ei ole kommenteerinud, televisioonis mitte.

Kuidas sa sellesse suhtud, et kas nagu ütleme kuivõrd on oluline ütleme üldse see, et näiteks reporter on ise selle alaga rohkemal, vähemal määral tegelenud kunagi?

Tuleb kasuks, aga noh ütleme teatud piirini, mõistliku piirini. Selleks, et vormel ühte kommenteerida ei pea olema autospordiga väga otseselt olnud sõitnud, et see on selline ala. Aga jalgpalli puhul ma arvan, et aitab küll, kuna ma ise mängin väga amatöörtasemel, tõsi, aga olen ise jalgpalli väga lembese inimesena üles kasvanud, sest olen koguaeg mänginud, kas koolivõistkonnas, koolis mängisime alati kehalises vutti, ülikooli ajal sai Tartus väga palju jalgpalli mängida erinevates kohtades, see kindlasti aitab, et on mitmed olukorrad endale tuttavad ja seeläbi on neid lihtsam ka kuulajale selgitada ja sellesmõttes tuleb kasuks ja ei ole vältimatu tingimus, on ka jalgpalli kommentaatorid, kes ise selle alaga tegelenud pole.

Ütleme reportaaži käigus tuleb selline hetk, kus ei toimu mitte midagi, sihuke tunne nagu et ei ole midagi rääkida, mis siis teha tuleb?

See on koht, kus meisterlikkus pääseb maksmisele. Et võtta mingi noh, ütleme võib niimoodi kergesti heietuseks nimetada, aga tuleb rääkid amingi huvitav lugu, see kuidagi mänguga ära seostada, et televaatajat kuidagi hoida eemal sellest liigutusest, et ta vahetab kanalit. See on minu ülesanne kommentaatorina. Kommentaatori ülesanne ongi hoida

televaatajat selle pildi juures. Jalgpalli friigil pole seda kommentaari vaja, tema vaatab seda pilti ka niisama, noh vaatab, kuigi ütleme ta eelistab ehk kommentaari, et et tuleb nagu midagi leiutada. Mul ei ole mingit kindlat valemit, aga ma loen jalgpallist väga palju, nii ajakirjandusest kui ilukirjandusest kui ka dokumentalistikat justnimelt tagamaks seda, et mul on olemas teadmistepagas, mida ma saan just sellistes olukordades kasutada, et see on kindlasti üks suur osa eeltööst. Ma ei oska sulle konkreetset näidet tuua aga peab olema mingi lugu varrukast võtta. Võib olla täiesti mingi väike asi, mis võib seda inspireerida, et oletame väljakul ei juhtu tõesti mitte midagi, no juhtub mingi ülimalt väike asi, et näiteks näitab korra kaadris, kuidas mingi pealtvaataja karjub midagi väravavahile, kes hakkab lööki sooritama ja siis väravavaht midagi vastab. Selline väike detail saab olla selline sütik, mis tuletab meelde mingi loo mille kaudu saan kuulajale midagi huvitavat anda, et sellepärast tuleb koguaeg jälgida ekraani jällegi, et sealt leiab huvitavaid asju.

Kui palju on üldse sinu reportaaži puhul hetkeimprovisatsioon ja kui palju on ettevalmistatud, planeeritud juttu?

Ettevalmistatud, planeeritud juttu on väga vähe. Noh mingid põhifaktid, millega tuleb vaataja kohe kurssi viia, et ta saaks aru mängu kontekstist, et tabeliseis, see on väga tähtis selleks lähtub asi ja omavaheline ajalugu, kui neil on mingi omavaheline kisma või ütleme suhe, aga midagi muud ma nagu ettevalmistanud ülekanneteks küll ei ole, et mõtlen, et täna lähen ja räägin selle loo, kuidas manchester ja noh..ütleme et mängivad manchester united ja Liverpool, Inglismaa kaks suurimat rivaali, noh öeldakse, et nad on väga vihased teineteise peale, et põhjus on selles, et Liverpool oli kunagi sadamalinna, aga siis Manchester, mis ei ole merelinn, ehitati kanal, mis võimaldas Manchesteril võtta ära Liverpooli inimestelt töö ehk et dokitöölised Liverpoolis kaotasid töö, sest sai hakata laevu ehitama Manchesteris tänu mingile kanalile ja Manchesteris oli ehitamine odavam, sest ta oli mingi sisemaal ja suur linn ja misiganes ja sealt pärineb igipõline vaen Liverpooli ja Manchester Unitedi toetajate vahel. Ma tean seda lugu, aga mul ei ole siia maani kunagi olnud vaja MANU ja Liverpooli mängude ajal seda lugu olnud ära rääkida, sest et need mängud on olnud piisavalt muul moel piisavalt intensiivsed, ok see lugu on mul olemas, ma tean seda tausta, kui mul kunagi peaks vaja minema seda, aga ma ei lähe kindla plaaniga mängule, et ma selle mängu ära räägin, mis minu meelest on suur viga, kui minna niimoodi. Sellepärast, et see on nagu mängu mitte austamine. Jalgpalli mäng on iseseisev organism, ma ei saa seda teda enne mingitesse raamidesse panna, mina teenindan seda mängu samamoodi nagu näiteks kohtunik teenindab seda mängu onju. Ja ja minu ülesanne ei ole endal panna paika, mida mina seal pean näitama vaid vaatan, mida mängijad pakuvad, ehk et ma ei pane enne paika mingeid lugusid mida ma räägin. Eks ma natukene rohkem, kui ma tean, et mäng on tulemas, mõtlen nende võistkondade peale, tuletan meelde mida ma tean neist, aga mul ei ole kindlat plaani midagi ära rääkida. Eelkõige ikkagi improvisatsioon ja samamoodi ka kõikvõimalik see otsereportaaž mis ma teen, et ma ei ole välja mõelnud enne mida ma pärast väravat suust välja karjun sellepärast, et see tegelikult kõik tuleb täiesti lambist ja emotsiooni pealt, et noh mingid sõna välja hüüdes tekib ajus mingisugune mõte, et oot aga selle mõtte võiks nii edasi viia või lõpetada hoopis ja vahest toimub see automaatselt ja ei jõua enne isegi mõelda, et suu teeb ise töö.

Kas mingil hetkel on reportaažis õigustatud ka näiteks reporteri vaikimine?

Ja, muidugi. On teatud hetki kui võib natuke rahulikumalt võtta. See ei ole üldse paha, ei pea 90 minutit hagu andma, kasvõi sel põhjusel, et muidu jääb see, tõmbad liiga vara ennast sinna ülimesse pingesse ära, siis lõpus selle nivoo hoidmine on keeruline ja ei tohi

lubada. Mäng peaks olema ka selline nagu kontsert, et läheb finaali suunas ja sellesmõttes vahepeal natuke rahuneda on täiesti asjalik, ei pea 90 minutit rääkima, kuigi noh ütleme on juhuseid kui olen seda kasutanud siis kui mäng on totaalne pask, mingi Eesti meistriliiga mängus, mis on täiesti mõttetu mäng täiesti mõttetus kohas ja täiesti arusaamatu, miks see teleülekanne tehti, siis ma leian, et ainuke variant televaatajaid kanalil hoida on see, et ma pean 90 minutit järjest mulisema. Ja tegin ka seda, et panin nagu järjest kaks neljakümne viieminutilist poolaega maha ühtegi korda hinge tõmbamata.

Mis sa ütleksid, mis on raadio ja tele puhul...

Raadio ei näita pilti ja seetõttu on kommentaatoril vaja pilt ise luua, teles seda niivõrd otseselt teha pole vaja, et teles sageli piisab sellest, et öelda mängija nimi, siis seda et see mängija paremal äärel on, näeb televaataja ka ise, aga raadios saab seda ka öelda ja saab rohkem eetrit täita. Teles võib rääkida muid nüansse.

Mis mul siin on, ahah, natuke räägiks kaaskommentaatoritest/abikommentaatorites. Kuidas see erineb sinu rollist?

No mina olen sellesmõttes selgelt juhtkommentaator, see kes veab. Ma olen vist korra või paar üritanud see abi olla, aga mul ei tule see välja, ma pean olema juhtoinas. Ma praegu teen enamik ülekandeid üksinda, aga enne olen teinud päris palju ka abiga. Aga abiga on see, et klapp peab hea olema ja omavaheline huumor peab ka paigas olema, see nagu tagab mõnusa õhkkonna. Mul on olnud kolm põhilist abikommentaatorit: Kaspar Koort, Risto Sarapik ja Indrek Petersoo, Kaspar Koortiga meie koostöö oli ma väidan silmapaistev kuivõrd hästi me klappisime ja kuivõrd ägedat kino sai temaga koos eetris teha ja kuivõrd hästi see toimis, ja Ristoga samamoodi. Temaga me mõtlesime jalgpallist väga ühtemoodi, samasugused arusaamad ja seda oli meeldiv nagu mõttekäike vaatajale tutvustada, ma usun, et see oli vaatajale huvitav. Indrek Petersoo oli jällegi see, et kohati oli meie arusaamad väga erinevad aga siis oli hea seda meievahelist vaidlust presenteerida, et oli ka see tore.

Kas sellist meetodit oled ka kasutanud, et oled kasutanud ekspertkommentaatorit mingisugust oma ala spetsialisti?

No Risto Sarapik tegelikult on, ta on jalgpalli treener. Tema nagu sellesmõttes on ekspert. Ise meistrite liigas mänginud ka, ta on ise tippjalgpallur eesti mõistes olnud, aga ma väga palju m ingite treeneritega koos teinud ei ole. Ma nagu väga ei ole, ma olen nagu ise öelnud ka....mulle pakuti Indrek Zelinskit, aga ma ütlesin ära, et ma ei soovi..

Miks?

Ma arvan, et me ei klapiks, et see ei ole nagu minu stiil.

See klapp või kaaskommentaatorite omavaheline klapp on prioriteet?

Väga oluline..jah.. Kui seda ei ole, siis nagu ma arvan, et eeter on eameeldiv kuulata ja sellesmõttes on ...ja vaatad mujale maailmasse ka see on tegelt täitsa nii ja naa, kus tehakse üksinda, kus rohkem kahekesi, et äkki mulle endale mõnes mõttes sümpatiseerib kõige rohkem see mudel, kus on ikkagi vaat et kommentaator teeb üksinda, aga ka mängu ajal kui on neid siin katkestus mängu ajal saab sinna jalgpallistuudio, kus istub ekspert saab sinna sisse lõigata ja anda oma arvamuse, soomlased kasutavad seda päris palju näiteks jäähokis ja see on päris hea. Samas muidugi Inglismaal vaatad kohati, seal on leitud väga häid kaaskommentaatoreid, neid on hea ka 90 minuti vältel kuulata.

Kui palju oma kaaskommentaatoriga enne reportaaži algust midagi kokku lepid või lahinguplaani sead?

Ei sea eriti, samamoodi mitte.

Mitte midagi?

No me teeme niipalju, et jällegi kooskõlastame..okei see kuidas eetris algus ja lõpp on, see on meil enamvähem paigas nikuinii, et mina alustan ja lõpetan ja kuidas tema sisse ja välja juhatan, see on detailid eks, aga jällegi improvisatsioon ikka, et vaatame mis mäng tuleb, ei saa enne asju paika panna, minumeelest see ei ole nagu õige.

Kuivõrd oluliseks sa pead seda, et su reportaaž oleks objektiivne või tasakaalukas, et sa poleks ühe või teise meeskonna poolt?

Üks asi milles minumeelest on normaane on see, et reporter on kergelt outsideri poolt, näiteks kui mängivad Inglismaal mängib suurklubi väikse klubi vastu, siis on normaalne see, et reporter näitab üles sümpaatiat väiksema outsideri vastu, sest nende väljakutse on suurem, keerulisem. Aga selge see, et muidugi.. teine olukord, milles ma olen olnud küll väga vähe, on see, et kui kommenteerin Eesti vs muu maailm, aga ma olen selles olukorras olnud väga vähe, ma olen ainult ühte Eurosarja mängu teinud, ma pole rohkem selles olukorras olnud. Eestis ma võin öelda puhtsüdamega Eesti meistriliigas on mul lemmikkubi küll Tartu Tammeka, aga kuna nemad satuvad televisiooni nii vähe,, et see mind eriti ei sega. Mul on jumala poogen, kas võidab FC Flora või Levadia või Kalju, küll aga eks mängu sees kujuneb sümpaatia välja teatud mängulistel põhjustel, aga üldiselt muidugi objektiivne tuleb olla..tuleb olla aus ja kui mul lähtekoht on see, et ma nagu, mul on ükskõik, kes selle mängu võidab, siis ma, minu ausus seisneb ka selles, et kui selle mängu jooksul üks võistkond hakab mingil põhjusel väga sümpatiseerima, siis ma põhjendan ära, miks praegu selle võistkonna ülekaal oleks nagu õiglasem, toredam või midagi sellest, et sellesmõttes saab ausaks jääda ka. Et noh ütleme ei ole ...jah...mind on ...erinevate kommentaatorid, kes mulle tagasisidet on andnud noh erinevates meediumites, mind on Inglise kõrgliiga mida ma viis aastat olen kommenteerinud väikese pausiga, mind on süüdistatud umbes 12 eri klubi fänniks olemises, nii et, noh ütleme nii et ..mida laiem see valik on, seda rohkem ma endaga rahul olen, sest see näitab, et ma tõesti suudan ülekannetes olla objektiivne. Järelikult ma suudan kõigi kordaminekute üle võrdsel moel rõõmistada ja mis puudutab hinnangute andmist mängulistele olukordadele siis olen väga veendunud, et tegin ülimalt õige sammu kui kunagi läbisin jalgpalli kohtunike koolituse, mis on andnud mulle tugeva reeglite tundmise baasi ja ma värskendan enda teadmisi selles vallas ka ja hoian sellel vallal silma peal, sellepärast, et kommentaatoril pole õigust mitte reegleid tunda ja selles ma olen väga veendunud, et jalgpalli reeglid peavad kommentaatoril väga selged olema. Ma pean suutma televaatajale selgitama kõiksugu võimalikke kurioossuseid, mis väljakul juhtuvad, igasugused arusaamatused. See on minu absoluutne kohustus ja selleks on vaja reegleid väga põhjalikult tunda ja samamoodi, et sa meil on ka löödud suluseise penaltid ja punased kaardid ehk et pean oskama selgitama vaatajale miks kohtunik sellise otsuse vastu võttis. Omaette teema on see, kas see otsus on õige või vana, aga mina üritan vaatajale edasi anda kohtuniku mõttekäiku miks ta selle otsuseni jõudis. Ja selle jaoks on jällegi väga kasulik, et olen kursuse läbinud.

Kui hinnangust juba rääkisid. Kohtuniku tegevust sa võid hinnata, sest sul on see kohtuniku koolitus, aga kas sa näiteks võid hinnata mängijate tegevust. Mängija sooritust..

Jah muidugi, peabki tegema. Ma arvan, et on tarbetu jääda pingutatult neutraalseks ja hillitsetuks, et kui mängija mängib halvasti, siis võib seda välja öelda küll ja kui mängija mängib hästi, siis tuleb teda kiita. Selles mõttes jalgpall ei ole, sportlased on sellesmõttes valinud oma elukutse sellise kus nad tegutsevad avaliku tähelepanu all ja üks minu töö ülesanne on anda hinnang nende mängule, et kui noh ütleme on selline niivõrd-kuivõrd, kas väravavaht oleks pidanud ära võta või ei, siis ma julgen küll öelda, et minu meelest väravavaht selles olukorras ei tegutsenud kuigi õnnestunult, kui ma nii arvan, siis ütlen välja küll mul pole probleemi sellega.

Mis vahe sinujaoks ennekoike on sellel, kas sa kommenteerid võistlust kohapeal või kuskil stuudios?

Kohapeal on parem ja kindlasti on ka see, et kohapeal ei taha ma et mind kuskile putkasse ära pannakse vaid ma tahan seal õhu käes olla, et ma kuuleksin ja tunneksin, mis staadionil toimub. Näiteks A Le Coq Arenal taheti mind ükskord kuskile klaasi taha panna, kus sa istud seal kinnises ruumis ja ei kuule mitte midagi, mis staadionil toimub, väga halb. Ikka pead olla selles ruumis, kus see mäng toimub, vahetu kontakt väljakuga, aga stuudios on see, et noh korralik stuudio on ka ok, ütleme, et välismängud selge see, et seal ei olegi võimaik, aga Viasatis on sellesmõttes väga korralikud tingimused, et ma näen juba tund aega enne pilti staadionilt rahvusvahelist telepilti, kuidas võistkonnad saabuivad, intervjuud jne. Ma saan ennast mängu juba sisse elada, siis ma alati teen nii, et see heli, mis tuleb staadionilt on mul kõrvas päris kõva ja ma meelega keeran ta kõvaks, et endal adrenaliini üles kütta ja ja siis niimoodi noh Inglise liiga puhul, mis on minu jaoks täielik kaif ja mida ma alati sisse elan on see, et Viasatis algab ülekanne viis minutit enne ja varem oli ka nii, aga nüüd algab seitse minutit enne, seitse minutit enne on siis ansambel The cassabieni laul The fire, mis on Inglise liiga tunnusmeloodia ja siis selle ma keeran põhja ja natuke tantsin ise kaasa seal onju ja ja niimoodi paar minutit on seda ära ja siis loetakse mind eetris sisse ja sis on hea ise peale lugeda, see on nagu sellesmõttes jah, et et stuudios saab ka hästi teha, ei ole probleemi, aga stuudios on tähtis, et oleks korralik arvuti ja sellised asjad olemas. Eesti meistriliigas mul staadionil näiteks seda abi ei ole.

Kuule okei, mul on küsimused tegelikult otsas. Äkki tahad ise midagi öelda, mis jäi südamele.

Ma loodan, et ma samasugust juttu ei rääkinud mulle nagu teised. Sa rääkisid üsna teistsugust juttu, mis on väga hea, sellesmõttes, et mul on seni teised inimesed rääkinud natuke omaette juttu ja eks ma tegelt valisin ka selle järgi inimesed, et nad räägiksidki natuke teistsugust juttu.

Kruusiga me teeme suhteliselt samas paadis seda asja. .... on kindlasti vanakooli vend ja akadeemiline vend.

Kõik on seda rääkinud, et on ise õppijad ja on oma asja rääkinud ja ainus, kes ütles üsna mitu selget eeskuju välja on Tarmo Tiisler, üsna mitu nime nimetas Teised on öelnud, et on ise õppijad, alates sellest, et Raul Rebasel on mingi oma metoodika välja töötatud...

No mul on see, et noh minu see stiil kui see tuli oli täiesti ettekuulmatu, et ma nagu karjun telekas ja niimoodi ja see juhtus alguses täiesti nii kogemata, ma ei teadnud, mis

mul eetris juhtuma hakkab ja esimesed korrad kui tegime, siis see lihtsalt juhtus niimoodi..Kaspariga koos tegime ja läkski nii ja siis nagu tuli välja, et passis küll inimestele ja siis me jätkasime nii ja nii ta töötabki. Ma olen oma stiili pidanud ise kujundama, mul ei olnud kuskilt juhinduda ja ma arvan, et see on kõige parem viis ka tegelikult, et kedagi kopeerima hakata on nagu kehva, aga eks järgmine põlvkond tuleb see, kes võtab midagi minult Kruusilt, Tiislerilt ja paneb selle kõik kokku. Aga vaatame.

Ma tahangi kõik asjad kokku panna, siis on hea kuskilt võtta..

Aga jah lõpuks on see, et et ma arvan, et see on töö mis ei ole mehaaniliselt õpitav mitte mingi valemiga. Ei ole võimalik sellist asja mehaaniliselt õppida. Ma ei taha ülbitseda, aga tegelt ta on nagu kujutav kunst. Mingi eeldus peab selleks olema. Noh mina näiteks ei oska üldse joonistada, absoluutselt ei oska, mul ei ole eeldusi ka aga noh ma väidan, et ka selle asja jaoks peab olema loomulik eeldus, mehaaniliselt ei ole võimalik seda tööd õppida tegema, peab olema mingi tahtmine ja teksti talitsemise oskus ja mis ma ise alati üritan, et üritan vältida võimalikult palju klišeetid või ironiseerida selle üle kui näiteks klišeetid kasutan iseenda üle, et ala pall on ümmargune ja nõnda edasi, et sellist asja vältida, originaalitseda, leida ja pakkuda isegi võõrsõnu publikule ja jalgpallialaseid termineid ja infokilde, selliseid asju, et nagu harida ka natuke kuulajat äkki. Või noh ütleme nii, et avardada tema maailmapilti ja, aga ta on arendatav...

See improvisatsiooniosa on vist lihtsalt niivõrd suur...

Ma arvan, et eriti jalgpallis, kui ma panen kõrvale näiteks murdmaasuusatamise, siis ma arvan, et seal on asi rohkem õpitavam, etteplaneeritavam kõvasti.

Seal on vist see spordiala tempokus...

No just..iluuisutamine on õpitav, ütled ära, et.. kohutav, kuidas Säärits teeb oma ülekandeid, võid kirja panna minupärast, see on avalik saladus. Seda tead, kuidas ETV-s kommenteeritakse kiirlaskumist.. Nüüd startis Kjetill Andre Aamodt Norrast ja jõudis finišisse..Kiirlaskumine kestab 1.40...

Lembitu Kuuse

Kui kaua Te olete telereportaaže teinud?

Alates 1981 aasta kümnendast novembrist, nii et siis 31 aastat on täis.

Kas olete mõnes teises meediumis ka töötanud lisaks telele näiteks raadios või paberis?

Ma olen väga palju teinud Eesti raadiole, väga palju. Sealhulgas ka kahed olümpiamängud 88 aastal nii Calgary tali kui Souli suvemängud.

Ja samamoodi siis otsereportaažid?

Jah, aa lehed lehtedesse kirjutasin lihtsalt noh sellesmõttes selle ajal töötasin Tartu riiklikus ülikoolis hoopis tükis, tegin niiöelda mittekoosseisulisena ka lehtedele. Lehtedesse kirjutanud ilmselt niipalju, et ega päris palju kirjutanud. Aga nüüd enam ammu mitte.

Kuidas jõudsite televisiooni otseülekannete kommenteerimiseni?

.. Kui sa selle asja sisse oled sattunud, siis see oli loomulik jätk ju. Tähendab küsimus on vist natuke teistsugune, et kuidas ma üldsegi sattusin seda tööd tegema? Noh see tuli rohkem selle kaudu, et , et ühe võistluse korraldajana tekkis, see oli veel siis kui ma ise veel sporti tegin, ühe võistluse korraldajana oli lihtsalt siisugune vajadus äkki, et oli vaja kohapeal mikrofoni kätte võtta ja kuna ma ülikoolis olin loenguid andnud, siis leiti, et kuusemees rääkida oskab ja nii ma siis hakkasi kõnelema ja mõne aja pärast otsisid raadiomehed mu üles ja siis järgmine ja otsustav pauk oli sellest, kui Tartu maratoni direktor Rein Kanarbik kutsus mind maratoni infopealikuks ja siis läkski kõik lahti.

Kuidas Teie hariduslik taust on?

Päris ilma hariduseta ei ole, olen lõpetanud Rakvere esimese keskkooli ja seejärel Tartu riikliku ülikooli matemaatika teaduskonna, rakendusmatemaatika erialal nii et ma töötan peaaegu oma erialal.

Kes on olnud Teie suurimad mõjutajad inimestena selle töö puhul?

Selle töö puhul? Selge see, et ega kedagi ei saa ju jäljendada, sest see ei ole näitlejatöö, ma ei etenda ju kedagi mul ei ole mingisugust rolli vaja mängida. Sellesuhtes on see väga hea amet, et tegelikult mängid iseennast, siisugune kui sina oled, ja kui oled siisugune kui sa oled, siis oledki siisugune nagu oled, et seal ei ole näidelda midagi, aga mõjutajad on kindlasti ma usun ma pean ikkagi ütlema, et Gunnar Hololei, sellesmõttes, et tema andis mulle väga palju võimalusi, ta lõi mulle neid võimalusi juu siis ta uskus minusse ja tegelikult me käisime päris tihedalt läbi ja analüüsisime minu tegemisi kuni tema siin ilmas ringi kolistas.

Kas te ütleksite, et suuremas osas selle ameti puhul te olete ikkagi rohkem nagu iseõppija või olete kasutanud ka mingisugust kirjandust, õpikuid?

Ei..Mida ma pean sealt õppima?

No ma ei tea..

No ma küsin Teilt, sest ma ei ole seda haridust saanud, ma küsin, et mida peaks õppima?

Ei ma ei oska seda öelda

Ee..mina olen spordis olnud erinevates rollides sisuliselt kogu elu, noh nii pea kui inimene on võimeline hakkama midagi tegema. Ma olen mingile tasemele jõudnud spordi tehes, olen võistluste korraldaja olnud, mingil määral spordijuhtimises sees olnud, kõiksugustes rollides. Kas ajakirjandusteaduskonnas saaks paremat spordiharidust? Ma arvan, et ei saa, kohe kindlasti ei saa. Pärast seda ma olen töötanud spordifüsioloogia kateedris, kandidaadi väitekirj jäi mul sellepärast tegemata, et see amet tuli selga ja ma viskasin kõik muu nurka. Ehk ma olen kandidaadi miinimumi eksamid teinud sealhulgas ka füsioloogia ja anatoomia. Kas ajakirjandusteaduskonnas seda õpetatakse? Kindlasti ei õpetata. (Naer hAHAHAHAHA). Nii et ma tahan seda öelda, et haridus on sellesmõttes väga laiapõhine. Mida õppida? See missugune on hää, seda minul pole keegi suutnud rikkuda ega temaga midagi teha. Kõik muu on kooliharijus olnud misiganes..ma ei tea, ma ei oska midagi öelda.

Milline näeb välja üks ettevalmistus üheks konkreetseks spordireportaažiks?

Eks iga inimene teeb seda omal moel ja nii kuidas tema harjunud on. Sõltub ka sellest, kui kodus sa oled selle alaga, mis järgmine päev ees seisab, sest elu sunnib ja veeretab ette väga huvitavaid ülesandeid, aga ega siis tuleb natukese rohkem uurida aga nagu öeldakse, kui sa 9t keelt juba valdad siis kümnes tuleb juba suhteliselt kiirelt kätte, räägitakse nii, mina küll ise nii paljusid keeli ei valda, aga minu puhul on asi niisugune, et üldiselt eelmisel öhtul enne magama heitmist ma ikkagi käin selle võistluse protokolliga läbi vaatan olulisemad tegijad välja ja meenutan nende tegemisi ja säravamaid hetki, viskan pildi ka spordistatistikale, kes mida saavutanud on, et ikkagi asi oleks õige, sest üldiselt on see kõik sul siin (osutab peale) olemas, aga teinekord on ikkagi vaja värskendada ja asju üle käia. Muidugi selge see, et kui on hooaeg või on võistluste periood, siis on selge, et selle ala asjad on sul ajus esiplaanil. Kui sult suvel küsitakse, et nojah näide on vale, millal Björngen tuli esimest korda maailmameistriks no seda tead kurat suvel saunas kah, aga ühesõnaga alati ei pruugi kõik laksust kohe olla vaid ta on sul kusagil seal teises plaanis alateadvuses peidus ja tuleb mõni sekund kaevata enne kui meelde tuleb, talvel loomulikult kui me räägime selle spordiala hooajast või tippvõistlusest, siis pole vaja, aga võimalik võistluse käik, kuhu see asi võib lõppeda, variandid, aga ikkagi mõned variandid tahad natuke läbi mõelda, pead olema valmis selleks. Muidugi sa ei suuda olla valmis igasugusteks ootamatuseks, selles selle töö võlu seisnebki, et ei ole võimalik „Tere“ mingisugust stsenaariumit ette kirjutada vaid ikkagi see kõik sünnib ikkagi sellel hetkel ja ei kübetki varem ega kübetki hiljem, see tähendab ikkagi siis täielikku valmisolekut justnimelt siin ja praegu, eelmisel öhtul tahan ikkagi selle asja läbi mõelda ja vaadata ja ega siis pole muud kui järgmisel päeval tuld. Järgmise päeva sisse jääb muidugi vahetu inf, mida sa kogud ja oled siis kohapeal või oled sa eemal, ükskõik, kohapeal on muidugi oluliselt lihtsam teha, millised on kohapealsed olud, võistlejate kohta viimane inf, mida on loomulikult vaja, see on SINU ülesanne, seda ju rahvale edastada ja siis läheb lahti.

Kas on kunagi tulnud ette situatsioone, et olete pidanud kommenteerima, ala mis on teile esialgu natuke võõras ja olete pidanud seda ala tundma õppima?

No, no loomulikult. Ma olen küll jah spordis paljude aladega küll tegelenud, aga minu päris ala eks ole seda ma televisioonis ei ole mitte kuangi kommenteerinud, kõik teised asjad olema mingil suuremal-vähemal määral pidanud omandama

Kuidas käib selline spordiala tundmaõppimine?

Eks see on kindlasti erinevatel inimestel erinev, oleneb missugune on sinu lähtebaas, mis teadmised sul üleüldse on, sest eks niisugust spordiala millest sa mitte midagi ei tea, meie oludes naljalt ette ei tule. Kui nüüd ei peaks hakkama näiteks krikiti kommenteerima

Aga olümpial võib ette tulla mõni ala, mis on ka televaatajale võõram näiteks?

No kindlasti, sellesmõttes, et võtame kasvõi eelmised olümpiamängud, sest ma ei ole ju maadlusega väga tihedalt läbi käinud, kuigi omal ajal kui Tartus elasin, tuli seal palju uudislugusid teha ja tollalal tuli ka maadlusest päris palju teha, asi pole võõras, aga ala on vahepeal totaalselt muutunud, ala reeglid on vahepeal nii tohutult muutunud, et sellesmõttes ongi, et esimesena pead teadma võistlusala reegleid päris täpselt, näiteks suusatamises ma olen rahvusvahelise suusaföderatsiooni tehnilised dele(?) eksamid ära teinud, aga seal ka muudkui muutub koguaeg kõik, pead ennast koguaeg vee peal hoidma ja kindlasti pead teadma ka võistluste juhendeid. Mis nüüd saab edasi.. kunagi ei tohi tekkida olukorda, et ei tea kuidas asjad edasi lähevad, näiteks tekib mingi võrdne seis, et kes edasi saab, keda eelistatakse. Sa pead teadma spordialareegleid, võistlustejuhendeid need on elementaarsed asjad.

Kui oluline on see, et kommentaator on kas vähemal rohkemal määral kommenteeritava spordialaga tegelenud? Kas see võib kasuks tulla?

Kindlasti tuleb, sul on hulka tööd vähem vaja teha, aga üldiselt inimene kes on spordi sees olnud, spordi teataval tasemel teinud, aga ütleme kui oled seda leiba sünnud juba, siis sa mõistad ka hoopis teistmoodi, see tegelikult ongi see baas. Eeldatavalt oleks hea, kui inimene oleks tippspordiga mingilgi määral tegelenud, see oleks hea. Aga ta ei ole vältimatult vajalik. Maailmas on palju neid ja neid mehi, kes on spordikommentaatorina küllalt edukad, aga sportlasena kas mitte keegi või ..neid on, neid on näiteid, aga need on jällegi teistpidi väga tublid inimesed olnud. Võtame näiteks meie enda ...Hololei ta mängis mingil tasemel korvpalli iseenesest ja ikkagi noh ütleme võis ikkagi nimetada end korvpalluriks, rääkimata sellest, et ta lõpetas keskkooli hõbedaga ja ta oli tippi haridusega, sellesuhtes meil on päris palju sarnast.

Räägime natuke reporterihäälest, kas olete hääletreeningut läbinud?

Ei ole.

Kas on olemas mingi hea spordireporteri hääle, tingimused, mida võiks nimetada heaks hääleks?

Ma ei oska sellekoha pealt rääkida, teie uurite seda asja teate rohkem. Sõltub isikupärast, selge, et hääle peab kandma, sa pead suutma häälega mängida. Sa pead suutma välja kannatama selle, et nüüd ajad pinget üles ja suudad ka siis veel rääkima, mitte, et hääle hakkab siis piuksuma või käginat tegema. Nii ta ongi Nii nagu laulja, sul peab hääle kandma, diktsioon peab olema, ma leian, et võiks olla korralik Muidu on üks pudin. Mingil hetkel võib see kellelegi jällegi meeldida, et vata kui huvitab pudistab niimoodi, aga lõppkokkuvõttes ta kaugele ei ratsuta.

Kuivõrd oluline on Teie jaoks sportlaste nimede õigesti hääldamine?

No kuulaja vaataja peab ikkagi aru saama kellest jutt. Nii täpselt peab ta ikkagi olema hääldatud, nimede hääldus on ikkagi üks elementaarne asi, mis peab olema enda jaoks selgeks tehtud, aga siin tekib jällegi igasugu vigureid selle juurde. Kui palju me peame täpselt kopeerima meile kauge rahva sportlaste nime, selle hääldust, eksole. Ta ei ole venelane ta ei ole soomlane, ta ei ole inglase, ega sakslane vaid prantslane, kuskile Maoru suguharust tuleb, mis me temaga teeme, aga eks seal ole ka omad keelereeglid. Aga muidugi ideaalne on, kui sa saad tema enda käest küsida Ma olen seda hästi palju teinud, et ütle nüüd ise, kuidas sa tahad, et su nime öeldakse ja siis nii ma ütlen. Noh meil kunagi oli Kadakasakslus niisugune nähtus, kus pidime olema võimalikult sakslased, siis oli vaja rääkida natuke kangelt, nii nagu venelased räägivad eksole. Nüüd on järgmine asi, kõik nagu inglise päraselt peab olema. Me

kummardame eurospordi ees ja oleme valmis ütlema kõik nii nagu nemad räägivad, varsti ütleme vist Micheal Schumacher ka, no ei Mihhael Schumacher on Mihhael Schumacher. Ja lõpetage jutt, inglase võib nii öelda, aga ta päriselt nii ei ole. Sa võid vaielda üks ole. Näiteks seesamune poola päritolu, kelle isa-ema on poola rahvusest tennisist Karolina Kosniakzi, kuidas ma saan öelda, et ta on Kosniaki, kurat, kodune keel on poola keel, hea küll nad elavad taanis ja taanlased ei suudagi seda niimoodi välja öelda ja maailma jaoks juu ta on tahtnud, et ta nime niimoodi öeldakse. Aga mina küll ei kujuta ette, et ma oma nime laseks maailmas teistmoodi hääldada. Ei lähe nii, aga ma ütlen, et kusagil on piirid, me peame ikkagi arvestama seda, millised on meie traditsioonid, me ütleme Moskva ja Pariis, meil on omad reeglid ja omad traditsioonid, lolliks ei saa minna asjadega, seda ma ei tahaks. Aga noh näiteks võtame kasvõi seesamune Katarina Neumanova, rääkisin temaga, et kuipalju, ta ütles, et maailmale olen ma katarina Neumanova ja mina olen sellega harjunud ja ei hakka kuskilt nõudma, et öeldakse Katšarina Neumanova, meie rääkisime ka nii ja see nüüd on kompromiss.

Lähme siis reportaaži käigu juurde. Mida tuleks siis teha, kui tekib reportaaži käigus mingisugune selline moment, kus mitte midagi ei toimu ja midagi pole öelda, mida tuleks öelda, mida teha?

Niisugust hetkel ei teki mitte kunagi korralikul reporteril, et midagi pole öelda, siis on öelda ka selle kohta, miks midagi ei toimu ja vastavaid lugusid seal tkohe välja otsida mälust. Ei ma usun, et no see avaldubki kõige enam reporteri meisterlikkust tähendab ei teki olukorda, kus sul ei ole midagi öelda, tähendab siis on halb reporter, aga neid olukordi, kus midagi ei toimu, võib juhtuda küll. Ootamatuste vastu pole kunagi keegi kaitstud.

Kui palju üldse on reportaaž hetkeimprovisatsioon ja kui palju etteplaneeritud jutt?

No igasugune ettevalmistatud juttu ei olegi, see on ikkagi noh no mingil määral võib teda improvisatsiooniks pidada, aga see on žanr, kus kõik sünnib ikkagi selles kohas ja see on kordumatu, sa pole selleks ettevalmistunud just sellesmõttes, et sul ei ole tekstilist stsenaariumi ees, sellesmõttes ta on ikkagi kordumatu ja kordumatu ka sellesmõttes, et see on kordumatu žanr.

Kas reportaažis on vaikimine ka kunagi õigustatud üldse?

Kindlasti on, kindlasti võib tekkida paus vahest, võibolla väga toitev mingis situatsioonis, muidugi.

Millistel puhkudel ta võiks olla toitev?

No mingi dramaatiline sündmus, kus on vaja inimesele läbimõtlemiseks, kodus ohkimiseks jätta ruumi võibolla need, kus kohapealne helitaust mängib nii palju et see ongi põhiline asi, lase rahulikult seal toimuda, mis seal toimub, selliseid asju on küll. Ta pole vaikus, aga ta on sinu poolt paus. Suurte autasustamiste ajal on sageli hea, kui lased originaalhelis seda öelda, eriti tuleb meelde, kui 10 aastat tagasi Val di Fiemme, kui Kristina Šmigun oma esimese ja viimase maailmameistrivõitluse saigi, siis kohapealne autasustamise läbiviija vahva kutt, itaallane rahvusest, ta käis minu käest küsimas eesti keelse teksti, siis me natuke lihvisime, et tuleks hästi välja ja siis ta ütles „Kristina Šmigun, maailmameister“: Mina olin selleks valmis, ma teadsin, et nüüd ta eesti keeles ütlebki, no see pidi tulema niimoodi, et minu poolt oli jupp aega pausi, sest see oli palju kiftim, noh näiteks.

Kuna olete ka raadios spordireportaaže teinud, mis on vahe raadio spordireportaaži ja telespordireportaaži vahel?

Eks raadioreportaaži puhul võid sa rääkida mida tahes, mida parasjagu õigeks pead, tele puhul sa pead ikkagi kommenteerima nii, et oled aheldatud pildi külge, pilt toetab sind, aga ka dikteerib sulle. Midagi teha ei ole. Sa tood küll kindlasti tausta lisaks, aga ikkagi pilt on see, mida me kõik vaatame ja see sündmus on parajasti oluline. Pallimängu puhul ei ole seal väga palju vahet, sa ikkagi räägid pallimängu raadios ja teles enamvähem samamoodi, teles saad ka vahepeal ehk natukese tausta rohkem rääkida, sellepärast, et pilt ju käib, ei pea ütlema, et poiss on juba 4 sammu palliga jooksnud, et teeb kohe viienda.

Palju peaks televisioonis spordireporter kirjeldama seda, mida nikuinii pildis on näha?

On võimalus kommenteerida üht-teist, seletada lahti, mida ta teeb, aga kui jõuame emotsionaalsete tipphetkedeni, siis need paratamatult peame rääkima ja räägime sedasama, mida kõik näevad, eks iga reporter oma värviga, mida ta oluliseks peab, kas keegi tuleb kusagilt lähemale, lüüa emotsioonid üles, meie omad, näed, jäid neljandaks või vastupidi, siit me midagi võtame ja kuigi need sealt tulevad lähemale, aga ei. Ühesõnaga see ei ole must ja valge, ei ole mustvalge nähtus, et sa ei tohi rääkima või pead rääkima, ettekirjutatud retsepti on raske anda ja ma arvan, et polegi vaja, eks iga üks lahendab selle olukorra ikkagi vastavalt situatsioonile lähtuvalt sellest, mis seal ikka parajasti täpselt toimub ja see kuulub ikkagi reporteri meisterlikkuse hulka ka. Kuhu parajasti võrtsi visata kust natuke kõrvale, iga situatsioon, võistlus, päev on erinev.

Mis on abikommentaatori roll reportaaži ajal ja mille poolest erinev põhikommentaatori, reporteri rollist?

Noh, ideaalis ega suurt ei erinegi. Kõigepealt tähendab see ikkagi, kui me räägime nn põhikommentaatorist ja abikommentaatorist räägime kahe inimese koostööst, kui oleks rohkem inimesi, siis läheks juba laadaks, ja poleks võimalikki. Kaks on paras, väga hea. Tähendab ikkagi seda, et tegelikult on seal kaks ikkagi võrdväärset asjatundjat, sest ma ei kujuta ette et läheks tegema spordiala millest ma midagi ei tea nn põhikommentaatorina ja siis see ekspert või abikommentaator räägib spordialast. No ei ole see nii. Ideaalis on ikkagi tegu kahe võrdväärse asjamehe koostööna. Ideaalis nad peaksid väga hästi sobima n.ö olema samast veregrupist. Ja ma usun, et kui need inimesed ka tõesti hästi sobivad, siis see tagab ka suurepärase koostöö, kusjuures selge see, et juhtohjad on professionaali käes, et kuidas nende kahe inimese koostöö sobib, missugune koostöö rütm on ja kudiasmoodi suudetakse alanüansse edasi anda, millal seda teha, vastavalt situatsioonile ja emotsioone üleval hoida. Need võivad väga erinevad paarid olla, noh mul on endal olnud väga huvitavaid ja väga häid paarilisi ja noh seal ei pea need olema emotsionaalselt kaks täiesti ühesugust, et mõlemad pidevalt kütavad üksteist, et läheme läheme läheme üles. Põhikommentaator suudab emotsiooni üles kütta ja siis teine on jällegi rahulikult seletab mingisugused 15 sekundit, mis tema arust oluline on. Tekib justkui nagu dialoog, et kahte inimest on palju huvitavam, põnevam kuulata kui ühte. Kuigi noh on ka seda tehtud ja on hästi tehtud, aga ideaalne oleks ikkagi see kui mõlemad inimesed tunnevad võrdväärselt seda ala, siis on neil ka midagi rääkida samal tasemel ja nii peakski olema ja nii on kah paljudel juhtudel.

Mis alustel Teie omale ekspertkommentaatoreid välja valite?

Natuke mõtled, vaatad seltskonna üle ja teed ettepaneku, nii ongi

Kumba tähtsamaks peate, kas seda, et inimene on suurem nimi, endine sportlane või see, et ta oskab hästi rääkida?

See pole oluline, et ta oleks suur nimi, ta peab ikkagi sobima. Ega alati kunagine suur tippSPORTlane ei pruugi olla hea tippkommentaator. Need asjad ei pruugi koos käia üldsegi mitte.

Kui palju te enne võistluste algust oma kaaskommentaatoriga lahinguplaani seate?

Mis lahinguplaani sa seal ikka sead. Need kellega oled korduvalt teinud, vaatad teineteisele silma, käed kokku ja lähme jälle ega muud midagi. Eks neesamased asjad, võistluseelsed jutud asjade võimalikust arengust ja kiirinfo vahetus, mida ma praegu just teada sain või sageli kui kohapeal oleme abikommentaator, kuna on kahe mehe töö, siis lihtsalt aja ja jõu kokkuhoiuks üks mees uurib ühte asja, käib kuskil, teine mees uurib teisi asju, meil on olnud niisuguseid ideaalseid paare, kus tõesti saame võrdväärselt tegutseda ja pole olnud probleeme, et ei saa kellelegi ligi või ei saa kelleltki informatsiooni kätte, et on tulnud ette selliseid ideaalseid paarilisi ka. Me oleme mõlemad kommentaatorid ettevalmistustööd suhtlemise käigus suutnud teha ka vahetult enne reportaaži algust, ma ei saa öelda, et räägime pool tundi või tund, aga just see, et niisugustel juhtudel on hea, ku mõlemad igas mõttes võrdväärselt toimetavad, kontakti saavutamise mõttes, see teeb ettevalmistuse meeletult lihtsamaks, aga sobima peavad nad ideaalselt sobima ikkagi. Väga raske on reportaaži teha koos inimesega kellega ei klapi või mõtlete teistmoodi, ma arvan, et küllap see ka tulemusest välja paistab, kuigi siis läheb ka näitlemiseks, sest ega näitleja ei saa ka valida kellega ta paaris mängib.

Kuivõrd te jälgite seda, et reportaaž oleks objektiivne, tasakaalustatud et ei oleks ühe teise inimese poole poolehoidu.

Reportaaž ei saa kunagi olla tasakaalustatud, ma ei kujuta ette, kui ma räägin olümpiamängudel objektiivselt, rahulikult tasakaalustatult sellest, kuidas Heiki Nabi on finaalis või kuidas meie sõudjad saavad edasi ja finaalis medali pärast võistlevad, ma ei räägi tasakaalustatult. Vastupidi, ma olen meeletult omade poolt, valmis kasvõi ise pea ees vette hüppama, et nad saaksid koha ettepoole, mingil juhul ei ole ma seal takaaalustatud, ma olen omade poolt. Reportaaž peabki olema emotsionaalne, kirglik ja see on üks oluline ja põhiline asi. Kas see meeldib kellelegi või ei, see on iseküsimus ja polegi oluline, kõigile polegi võimalik meeldida. Mõni tahab, et sa seal soiguksid ja ütleksid kolm sõna minutis ja see on kõik. Oluline on teha nii, nagu sa ise õigeks pead, sina oled sina ja spordireportaaž ei saa mitte kunagi jätta kedagi üksikõikseks, siis on see hästi tehtud.

Mis vahe tuleb sisse seal, kui reporter kommenteerib võistlust kohapeal või studios monitori vahendamisel?

Eks olenevalt spordialast võivad väga suured vahed olla, milline on sinu informatsioon, mida sa näed, teinekord suured vahed. Rääkimata emotsioonist, selge see, et kui oled kohapeal on hoopis teine õhkkond. Muidugi kogenud inimene peab tegema nii reportaaži, et pole vahet ja teeb kah, sest ega minugi puhul paljud ei tea, et enamus suusareportaaže teen ikkagi siinsamast, aga kuna ma olen ikkagi kõikides kohtades, noh nüüd enam mitte, nüüd on tekkinud palju uusi kohti, aga siinamaani kõik kohad, kus olen olnud, suuremal või vähemal määral, olen need suusarajad läbi käinud, ma tean mis seal enamvähem sünnib nii, et see kõik tähendab tohutult palju ja annab sulle plusspunkte rohkem, sa tead rohkem, tead olustikku. Aga pead olema valmis tegema nii, et see pole kellegi asi, kus sa oled, aga pead tegema nii nagu oleksid kohal ja tead kõike. Rääkima sellest menüüst, mis võistlejatele köögis antakse, et kurrradi head piffid on, rääkima kassssvõi seda.

Kui kaua te tegite televisioonis reportaaže?

75 kuni 94 oli mul viimane Helsingi meistrivõistlused, nii et lahkusin suhteliselt noorelt, umbes neljakümne aastaselt

Teised meediumid?

Raadios olen teinud ja ajalehtedesse kirjutanud, aga mitte spordivaldkonnas?

Kuidas jõudsite televisioonis otseülekannete juurde?

Väga lihtsalt, mul oli mingi rumal mõte omal ajal, et tahan saada ajakirjanikuks juba seitsmendas klassis, läksin 17 aastaselt Tartu Ülikooli õppima ajakirjandust, sain sisse hirmsa konkursisga meil tol ajal oli ja kolmandal kursusel juhtus Toomas Ubal, kes oli tollal sporditoimetuse juht, see oli mais 75 Uba helistas Peeglile, peegel pakkus mind kohtusime toomasega 17 juunil tallinnas telemajas ja 18 juuni tegin AK-d nii et töötasin terve suve ja siis läks lahti.

Ma saan aru, et kõrgharidus ajakirjanduses olemas?

Praegusel ajal loetakse seda, tolleaegne diplomitööga lõpetanu on praegu VÄHEMALT magister. Diplomitöö oli siis sporduudised ja tolleaegse uuringutöö põhjal ja sisuliselt uudistoodang kuni viimase ajani, paarkend aastat, toimus selle filosoofia põhjal, mis ma diplomitöös tegin.

Kes on olnud Teie suurimad mõjutajad just spordireportaažide osas?

Ma arvan, et mõjutusi tuli siit ja sealt, aga laias laastus, ma loen seda suhteliselt kunstiliseks aktiks, mis tähendab seda, et iga isik on erinev ja aja jooksul töötasin välja ka oma stiili, sellesmõttes ma väga konkreetselt öelda ei saa kes või mis, et kuulasin siit ja sealt, aga iga inimene, kes spordireportaaži teeb on otse-eetris spetsiifiline nii nagu laulja, muusik jne, nii et siin tehnilised oskused saab õppida igal valdkonnas, need peavadki olemas olema, mis puudutab häält, kõnekultuuri, aga muu on kunstiline.

Kas olete kasutanud tehnilise osa õppimisel ka mingeid õpikuid?

Õpikuid praktiliselt olemas ei ole, ja kuna ma olin nii nõrgasti ettevalmistatud sel perioodil, mul puudus avaliku rääkimise kogemus, mul oli väga nõrk r, s ma pidin saama spetsiifilist häälekooli ja siis pikkade aastate jooksul töötasin välja oma metoodika. Õppida seda sisuliselt kuskil ei ole ja kuna see on individuaalsusel baseeruv, siis reeglina ei ole eriti rakendatav praktilises töös, võib saada mõne vihje...

Aga mille pealt te siis õppisite?

Iseenda kogemuse pealt ja televaataja kannatuse pealt. Töötasin välja oma õppemetoodikat, mis on rakendatavad siiamani ja mida ma rakendan koolitustel.

Milline näeb välja reportaažiks ettevalmistus?

See on ajas muutunud järsult. Ja iga inimene teeb seda erinevalt. Kuna minu reportaažistiil baseerus suurel määral eesti keelele ehk see tähendab ma üritasin võimalikult rikkalikult tarvitada eesti väljendeid, ütlushi, kõnekeelde, siis aja jooksul on kogunenud kolossaalne andmematerjal, mis ma olen ise kokku korjanud. Kodune must

töö. Valdav enamik tähelepanuäretavaid ütlusi või väljendeid või emotsioone on kodus ettevalmistatud, vähemalt minul. Otse eetris on geniaalne keegi väga harva. Sul lihtsalt ei tule seda, sest nagu iga töö nõuab ettevalmistust. Teine asi on professionaalne ettevalmistus, kuna ma tegin kõige rohkem kergejõustikku, vähemal määral korvpalli ja ma üldse ei trüginud nendele aladele, milles ma tundsin end ebakindlalt, näiteks suusatamist olen ma teinud elus ainult üksikud korrad Offtuubis. Kaasajal on see suurel määral internetipõhine, tol ajal seda ei olnud, andmed tuli kokku endal korjata ja endal pähe õppida või siis teha süsteem, mis on näiteks paberite kasutamine otseülekandes ja see on äärmiselt keeruline asi, tuli välja töötada. Kaasajal lahendab suurel määral operatiivinfo arvuti suurtel võistlustel. Saad kõik otse kätte, tollal mitte. Sellel on kahesugune mõju, esimene mõju on see, et kodutöö on tohutult mahukas. Mul siia maani alles mingid kaustikud, kus pidid ise välja töötama statistikaid, võrdlusi ütlusi. Teine on see, et sel ajal kinnistub materjal. Seda, et me näiteks poleks olnud oma valdkonna professionaalid, seda keegi küll ei ole kuulnud, et keegi ütleks või et me ei teaks asju, teadsime ikka, aga nüüd on kasvanud mahud. Elu on muutunud ja internet toob väga suure statistilistest asjadest kohale, mis tähendab, et ettevalmistus võiks olla rohkem emotsiooni ja sõnakeskne, aga see on küllalt nüri töö ja kõikidele pole seda antud ja ma näen, et tegelikult tegelevad sellega väga üksikud.

Kas kommentaatori töö peaks olema kuidagi teistmoodi kui kommenteeritav spordiala on potentsiaalselt kuulajatele võõram?

Tähendab, kes on kommentaator. Kommentaator on tõlgendaja. Seletaja ja tõlgendaja. Ta seletab mulle asju, mida ma näiteks ei tea. Ma ei pruugi teada igat jooksjat ja seletab mulle taustu, ja teeb selle asja mulle huvitavaks. Kaasajal on defitsiit tähelepanu. Kaasajal ei ole defitsiit maht. Vanasti oli nii, et igat võistlust vaatad silmad punnis, praegu on nii, et igalt poolt tuleb kõike. Tegelikult läheb konkurents tähelepanu peale ja ma pean olema suhteliselt hea. Andekatel on hea aeg, kui oled piisavalt andekas, murradki läbi, teised jäävadki sinna keskpärasteks ja võivad õppida mida tahavad, aga seal on vaja jumalikku annet näiteks Gunnar Hololei omal ajal tema sõnavara oli äärmiselt piiratud. Aga ta on võibolla Eesti spordiajaloo parim häälega mängija, pingekruvija, ta väga piiratud sõnavaraga kruvis pinget äärmiselt meisterlikult. Võibolla ta kaasaega väga enam ei sobiks, aga sel ajal keegi ei kahelnud, et ta on parim mees. Ubal oli väga palju sõpru ja oli ka väga palju vaenlasi, kes ei tallinud teda silmaotsas ja ei sallinud teda sellepärast, eesti keele õpetajad süüdistasid teda, et tal on väga halb keel. Erinevad eetriäpardused on ajaloolised ja klassikalised ja nendest on isegi kollektsiooni tehtud, aga samal ajal ta tunnetas spordiolemust sellesmõttes, et oskas olulise, ebaolulise välja tuua, pinget kruvida. Ma arvan, et kergejõustikupaar Mina ja Uba, kus me omal ajal tegime, et me täiendasime teineteist. Uba võttis väga tihti emotsionaalseid hetki, mina olin taustaanalüütik, statistik, ei lasknud vigu teha, kuigi praegu ma vaatan, kuulates mõnikord üle, et mulle ka emotsionaalsed momendid on sobinud väga hästi. Kokkuvõttes on nii, et kui inimene läheb ära, et kuradi huvitav ja äge oli, siis on juba okei. Ja sellesmõttes muide kui me vaatame Eesti sporti, spordiajakirjanikud, ma olen ise palju töid teinud sel teemal, tuleb välja, et ükski spordiajakirjanik, kes vähegi midagi kunagi on teinud ei ole kunagi olnud tipus sportlasena. Ja see näitab väga selgelt ära millega on tegemist. Spordireportaažide puhul ei ole tegemist spordiga vaid ajakirjandusega, see on täiesti teine eriala. Sporti on võimalik ära õppida, ajakirjandust väga tihti mitte. On ka, väga andekad inimesed õpivad, ja see on üks kõige suuremaid erinevusi, mis on põhja maade meie põhjamaade ja ma oletan isegi protestantlike kultuuride erinevus ameerika ja lõuna euroopa ja nendest reportaažidest, kus reportaažides väga tihti mängitakse

autoriteedi peale, ehk see tähendab, et näiteks on soovitatav, et reportaaži teeb olümpiavõitja, see on meile täiesti võõras, sest olümpiavõitjad on tihti osutunud mitte piisavalt headeks ajakirjanduseks ja nad saavad eetris olla suurepärased konsultandid, aga mitte põhitegijad, ja siis kui nad annavad juurde oma mingit teadmist mida ajakirjanikul ei ole võimalik saada, siis on see väga hea. Minul väga noore meheks oli võimalus pääseda Moskva olümpiamängude eelsetele kursustele.

Kui vana sa oled?

Kakskümmend viis.

Täpselt sama vana. 25 aastast pääsesin Moskva olümpiamängude eelsetele kursustele ja pidin toimetajana tööle minema ja siis oli kogu asi vene keeles. Kuu aega 14 tundi päevas töötasime ja siis tuli teha essee, missugune peab olema spordireporter ja mina kirjutasin vene keeles essee kohutavate vigadega ja kirjutasin, et eelkõige peab ta olema ajakirjanik ja kõik muud asjad tulevad hiljem. Nii nagu läksin eksamil sisse ütles Tokyo olümpiavõitja legendaarne inimene tänaseni Moskva olümpiamängude televisiooni toimetuse juht Aleksei Ivanitski, ET SEE MEES MINU JUURDE! Ehk mina, tema oli värskelt kirjutanud artikli, et spordireporterid tuleb välja valida olümpiavõitjatest ja maailmameistritest ja tippsportlastest ja siis läksimegi seal eksamil vaidlema. Põhimõtteline vaidlus, aga tulemuseks oli see, et sain elupõlise sõbra, kes on mind meeletult aidanud. Ma tegin 26. aastast Moskva olümpiamängudel rahvusvahelist telepilti, elasid seal viis kuud ja see mis Eesti televisioon hiljem sai tänu sellele kontaktile. Pildid, värgid ülekanded väga palju, tohutu oluline abi tänaseni. Nüüd pole enam vaja, aga tol ajal sõprusuhted olid head. Ja mis näitab, et mul oli õigus on see, et Moskva olümpiamängude eel anti mulle trennida, sama vanana, kui sina praegu, punkt olümpiavõitjaid. LEGENDAARSEID. Nad olid valitud välja reportaaže tegema, aga nad ei osanud mitte midagi teha. Ljudmilla Bragina – legendaarne jooksja, Ljudmilla Titova – neljakordne olümpiavõitja kiiruisutamises. Kõrgushüppaja Budalov, siis Jevgeni Aršalov, LEGENDAARNE kaheksasaja meetri jooksja. See oli minu punkt.

Aga siis oli päris põhikommentaatoriteks või abikommentaatoriteks?

Aja jooksul sai kohe selgeks, ma ütlesin, et kaks tükki on andekad kommentaatorid ja ülejäänutega ei maksa tööd tehagi, et nad mitte kunagi ei saa kommentaatoriteks, et neil pole üldse olemas annetki ja nendest ei ole tänaseni tulnud ühtegi. Kui Aršalovil oleks olnud eeldusi ja noh Budalov, kes oli vabandust üks kolmik ja kaugushüppaja, nendel oleks olnud eeldusi, aga teistel polnud eeldusi ja ei tulegi ja seetõttu on see spetsiifiline valik ja ma arvan, et mul on täiesti õigus, et ole ajakirjanik õpi ära see kõikvõimalik ja ainult spordi tundmine ei aita.

Kas Teie läbisite hääle- kõnetreeningut karjääri vältel?

Jah, ma läbisin häälekooli ja kui tuli olla 92 Barcelonas 8 tundi eetris üksipäini päevst päeva kergejõustikustaadionil, mis oli täiesti surmav koormus, siis tähendab, et hääle peab olema treenitud, ei ole midagi teha ja ma arvan, et ma olen liiga vähe seda teinud, aga lõppkokkuvõttes praegu siiski ma ei saa nuriseda, et kui hakati mõõtma, siis selgub, et mul on erakordselt tugev hääle, tähendab tugevam kui Lillol. Lillol kannab hästi, tähendab Lillo hõikab saja meetri kaugusele ja ütleb, too mulle õlut, aga mul nii kandvat häälet ei ole, aga mul on tugev, et ma võin näiteks üle sumiseva saali täiesti rahulikult üle rääkida, aga see on puhas treening. Valdav enamik asju on treenitav, jumalik anne ja oskus mõista inimesi ja seda, mis on neile oluline, see ei ole treenitav. See kas sul on olemas või mitte.

Milline on hea , ideaalne spordireporter hää?

Ei saa öelda. Tähendab saab öelda järgmist asja, tähendab ma arvan, et probleemid on kiirete mänguliste alade puhul bassidel. Ja bass ei suuda väga kiiresti rääkida. Näiteks enamik lõuna-ameerika jalgpalli kommentaatoreid on tenorid, kes karjuvad „Gooooooooal“ (karjub kileda häälega). Madalama bassihäälega inimesed sobivad rahulikumate alade juurde, kus ei ole sellist üliaktiivset suhtlemist. Võtame näiteks minu uus televisiooni spordiala on snooker. Ma olen täielik fanaatik. Snookeris seal kaks tundi vend lööb eksole, siis vaatad analüüsid kuhu pall läheb, ei pea röögatama karjuma, sul ei ole seal saja meetri finiš, kus me tegime kunagi mõõtmise, räägid 160-180 sõna minutis. Nii et sellesmõttes absoluutselt ei ole häälepiirangut. Tee mida tahad, peaasi, et teed seda hästi, aga ma pakun isikliku kogemuse põhjal, et kiireid alaseid on mitte tenoril keerulisem teha. Näiteks meil oli Tõnu Tammaru, talle sobisid ka rahulikumad, analüütilisemad asjad. Aga kui vaatad Kuuset, Tiislerit, kes on suurepärane, sellesmõttes, et oma sõnakasutuse pooles mulle väga meeldib, et ta on üks väheseid, kes üritab sõnaga tõsiselt tegeleda, need on tenorid kõik. Osila ma arvan, et pole puhas tenor, aga ma arvan, et ta ongi reeglina positsioneerinud ennast analüütikuks.

Kuivõrd oluline on Teie meelest igasuguste nimede õigesti hääldamine?

Minul vanakoolimehena professionaalsuse üks põhilisi tundemärke. Ma vihkan, kui ma kuulen, kui keegi kurat väänab seal neid nimesid valesti, puhas kultuuritus. Ja see on spordireporteritöö ja mitte spordi vaid suvalise ajakirjaniku esimene kohustus mu arvates, et panna nimed õigesti. Ja meil näiteks, ma võin öelda, ma töötasin oma metoodika põhjal, kus oli hommikul ja õhtul ülekanne, siis alati kuulus selle hulka need, kes pressikeskuses sul olid kõik lippude värkidega inimesed, ma tunnen neid, 12!!!! KORDA OLÜMPIAMÄNGUDEL IKKAGI KÄINUD, NO KAMOON! Näiteks, kui mul on mingi kahtlane nimi üldtuntud keeltest, siis ma tegin alati ringi nimede hääldusringi, mis on üsna tüüpiline. Head mehed tunned kohe ära, sest nad käivad küsimas, et kuule .. et see...kuidas hääldad. Aga ma vähem pöörasin tähelepanu Aafrika värkidele, ma võisin mõnda nime seal jumala valesti hääldada valede rõhkudega..või siis näiteks kas hääldad Baruto või Barto, tegelikult õige hääldus on Barto või kas hääldad näiteks Vilma Bardauskeenes või bardauskenes, mis leedu keeles on tegelikult õige hääldus. Kas hääldad Jarmilla Kratafiilova või nagu tšehhi hääldusalus on Kratafilovaaa, seal tekib tohutult palju kohti, mis lähevad vastuollu selle ootusega, mis inimestel on ja siis muidugi veel ka linnanimed, eks.

Reportaazi käigu juurde tuleme. Mida siis teha, kui tekib reportaazis selline hetk, et ei ole midagi öelda.

Reporteril ei teki kunagi sellist momenti. Tähendab reporter, kes on olemuslikult olnud infovahetuses, ja see on tema isikutüüp, siis tal on alati 10 X rohkem öelda, kui ta jõuaks. Tähendab mitte midagi ei juhtu, kui tekib paus. Näiteks, oli ühel suusahüppel Lillol ja Ubal tekkis paus tund ja kümme minutit. No problem, mis siis on siis..

Rääkisid täis selle siis kõik vä?

Muidugi, mul on endal olnud neid oi-oi kui palju. Mingi jooks eelvõistlusel jääb ära, mingit probleemi..Tegelikult on nii, et küsimus on selles, et ta peab huvitav olema ja siis noh erilist tähtsust hakkab omandama kodune ettevalmistus. Mina olen täielik koduse ettevalmistuse fanaatik, oma paberite, skeemide ja..kõigega, tegin ülikoolis kunagi loengut, võtsin kaasa oma seljakoti ja näitasin mis on minu seljakotis kui lähen tegema

ülekannet ja laotasin tudengitele kogu selle kila-kola laiali ja nad olid üsna ehmunud, mis seal sees kõik oli.

Mis seal oli siis?

Kott peab olema mugav, peab olema seljakott. Seal sees on erinevad kaustad statistikat Seal sees on kleepribad, käärid, knopkad, alati ei pruugi sul olla kohta, kus kõike üles panna, tegelikult peab olema büroomaterjalid kaasas. Seal peavad olema varuriided, istmealust maailmas on 2 kohta, kui on külm, siis on väga külm, näiteks staadion ja kirik, siis on väga külm..mul on olnud juhtumeid, kuradi Helsingi MM-l ma pidin külma kätte sõna otseses mõttes ära surema. Värisesin seal..oleks üks pudel olnud..Ja siis on seal teatud tüüpi statistikaraamatud, mida nüüd enam ei lähe vaja, sest saad internetis laptopiga kiiremini, aga siis on seal ettevalmistus kodune ettevalmistus siis lehtedega. See on see, kui sul on väga palju materjali kaasas, siis sa ei kasuta mitte midagi. Paberid peavad olema ette valmistatud, ma kutsun seda mälukaks. Oma mäluka-metoodika. Põhimõtteliselt mul on näiteks 1 lk on alati sellist paberit, mida ma reeglina kasutan ära kuni pool. Ja need on siis selle päeva vanasõnad, väljendid, ütlused jne. Siis on igast ajakavad, baastadmised, mida ma kleebin kasvõi seinale. Tegelikult kohapeal hakkad tegelema kontoritöödega. Lõikad seal, kleebid neid sinna, need on sul käeulatuses, et ei pea ütleva, et oota ma hakkam nüüd vaatama, mis kell see neljasaja meetri jooks algab...Tähendab, et ajajooksul tulevad ka kogemused, õpid tegema selliseid asju käigult ja ma arvan, et mu kott on minimaalselt 12 kilo.

Kui palju on reportaažist hetkeimprovisatsioon, kui palju on etteplaneeritud, valmistatud?

Kui läheb lahti see jura, siis seda ei ole võimalik paika panna sel lihtsal põhjusel, et siis ta hakkab minema ja iga uus olukord on uus. Nüüd on kogu küsimus selles, et ma olen ise teinud hästi palju neid koolitusi, et ma valmistan ise inimesi ette mingite asjade rääkimisel ja siis ma panen talle kaamera nina alla ja siis me teeme seda ja siis ma küsin talt, et palju sa ära kasutasid. Praktiliselt alguses ei kasutata ettevalmistatud materjalist mitte midagi, sest inimese aju ei ole kodeeritud kasutama koduseid ettevalmistusi ilma kogemusega. Ja kui kogemus tuleb, siis sa hakkad kõike seda kasutama. Mina tunnen eetris eksimatult ära kogenu ja kogenematu inimese, ma tean kohe, ma saan aru. Mul on olnud mõningaid väljendeid, näiteks korvpallis oli kunagi küünarnuki tunne ma tahtsin öelda ja tahtsin seda kasutada, ja ootas poolteist aastat niikaua kui Randalule väänas üks Moskva Dünamo vend küünarnukiga ribidesse ja ma sain öelda, et Randalul on küünarnukitunne. Ja täpselt oli. Aga see võttis kaua aega.

Kas mingil hetkel on kommentaatori vaikimine õigustatud?

Absoluutselt, paus nagu retoorika üks põhialuseid, on taotlus. Reportaažis sa algusest lõpuni koguaeg kontrollid, see on mäng. See on mäng ettekujutusega missugune on sinu sihtgrupi ja sinu kuulajaskonna huvi ja on kohti, kus paus on elementaarne ja peab olema. Paus muutub osaks reportaažiks. Selle kohta pole kohe mitte midagi öelda.

Kui me võrdleme, raadio ja tele reportaaž peaks olema küllaltki erinev. Teles on see, et televaataja näeb ise käiku, siis reporter justkui ei peaks televaatajale seda kõike üle kirjeldama, kuidas suhtute sellesse?

Kõik arvavad, ja on loonud endale mingisuguse ettekujutuse, et raadiovennad teevad paremini ja raadiomeestel tihtipeale nad kasutavad häält emotsioonidega paremini, teles ma ei pea seletama üle üksikasjalikult, inimene näeb seda. Tele meisterlikkus koosneb

sellest, et ma annan informatsiooni lisaks sellele, mida televaataja ise näeb. Ma ei pea kirjeldama, et seal lauldakse hümnid praegu, ma näen seda, ma saan rääkida hoopis sellest, et Marial, kes laulab seal sündis tütar, kes kolmandana laulab seal. Mitte ma ei pea kirjeldama, et meeletu hulk Riga Dynamo kuradi naisjähokimängijaid on praegu tulnud saali ja nende toetajad on läti lippudega, ma ei pea seda kirjeldama, inimesed näevad seda ise.

Kuidas mõjutab kommenteerimise stiili või sellist spordiala tempokus?

Muidugi mõjutab. Nagu ütlesin, on osa spordialasid, mis on väga paljuski tehnilised, snooker on hea näide. Kus võin täiesti rahulikult veeretada kaks tundi, sest see nõuab intellektuaalsust, eelteadmisi, ma pean olema kursis reeglitega, siis erinevus on tohutu. Näiteks võtame kujutades ette jalgpalli publikut, siis temale peab olema reportaaž väga emotsionaalne, sest seal on 11 reeglit ja sa võid tuhat erinevat moodi teha, et noh nii nagu eesti jalgpallis põhiliselt ongi, et ta oleks peaaegu löönud värava, kolm aastat räägib seda, jõe kift, arutad, kuidas paremalt vasakult tuli, aga ta ei löönud loomulikult, aga sellesmõttes, et kui teed kümnevõistlust, siis Eesti reeglid ja spordialad nõuavad väga suurt taustainformatsiooni. Me pääsesime pikka aega ära sellest niinimetatud jalgpallistumisest, kus kõik muutus jalgpalliks järsku ja mida praegu ka paljud arvavad, et kuningas kuninganna ja vanaema igas isikus. See on lihtsalt üks spordiala ja tal on teised tähendused, ta on lihtsam ütleme nii, ta on massimeelelahutus, aga samal ajal näiteks 10 võistlus nõub väga spetsiifilisi teadmisi ja ka suuri teadmisi sellelt, kes seda teeb, see on täiesti teine asi.

Mille poolest abikommentaatori roll erineb või võiks erineda põhikommentaatori rollist?

Igasugune abi ja meeskonnatöö on täiesti mõttetu kui ta ei too juurde uut informatsiooni. See tähendab, et ta peab valdama midagi sellist, mida kas reporter ise ei tea või ei kõla tema suust usaldusväärselt, ütleme näiteks, toon lihtsalt näite, nime ära sisse pane, Even Tuudeberg, oli täielik kapsasreporter omal ajal. Absoluutselt ei saanud hakkama peakommentaatoriga, läksid Ubagale, kes ei olnud enam tol ajal nii suur võitleja kuskile MM-le, Uba tegi nalja, ja esitas abikommentaatori Tuudenbergile küsimuse ja järgmine kord ma vaatasin kella, Uba esitas järgmise küsimuse 38. minuti pärast, sest Tuudenberg rääkis 38 minutit väga huvitavat juttu, ta teadis tausta, värki, kuidas püss pannakse sinna ja mida mina teada ei saaks ja see oli väga huvitav. Praegu tegelikult on Eestis õnnestunud sisse viia abikommentaatori roll, kellest enamik on väga head, nendest parim ongi Ader, kes teeb laskesuusatamist, ta on võimeline ise võtma ka peakommentaatori rolli. Aga oluline on see, et tekiks vahekord, et tema annab mulle midagi juurde sellist. Nii nagu ta läheb pärisreporteri rolli ma hakkan teda hindama teistmoodi, hakkan hindama tema häält, keelt, abikommentaatorile ma annan andeks paljud tema vead, tehnilised vead, mida ma reporterile andeks ei annaks. Sest ta ei pea neid valdama, see ei ole tema põhitöö, tema põhitöö on anda mulle juurde uusi ja huvitavaid asju. Ader on sellesmõttes suurepärane, et ta räägib mingitest kuradi suusatajatest kellega ta on kuskil koos olnud, ütleb, et sellel on kõverad jalad ja punane pea...tiptop.

Kumb on olulisem, kas see, et abikommentaator tema ekspert-staatust ja tema nimi või et ta oleks hea kõneleja?

No siin tuleb ikkagi see kätte, et aeg tõestab ikkagi ära. Sõltumata valdkonnast, kui nimi on käpas, seda tehakse väga tihti ameerikas, et kutsutakse, mida suurem nimi seda parem, sest üsna tihti

sest üsna kiiresti on selge, kas tal on eeldusi rääkimiseks, kui ta on ikkagi sitt rääkija, siis ei loe mitte midagi. Tal peavad olema baasoskused, ma olen näinud lõputult, näiteks mul oli kunagi üks probleem, kuna ma ei tunne Ameerika jalgpalli üldse ei tundnud tollal, siis oli NBC-1, kes olid meil lähedal töötasid, ma arvan, et see oligi umbes Barcelona, siis tegid meist paar meetrit eemal, rääkisin pärast juttu veel tükk aega, kaks meest, abikommentaatoritena, nendel oli veel kohustus nad olid siis koguaeg üsna tihti kaadris ja rääkisid tarka juttu ja noh nii nagu Londonis praegu tehti seal väga palju, Dwight Stones, kes on siis kahekordne olümpiamedaliomanik kõrgushüppes ja siis teine oli keegi kuradi mees, neegrijurakas suur tugev mees, vaatan rinnasilti OJ Simpson. Mul ei ütlend see nimi mitte midagi, sest ma Ameerika jalgpalli ei tundnud, siis nad olid võtnud kergejõustikku kommenteerima OJ Simpsoni tuntud Ameerika legendi ameerika jalgpallist, ja ma ei tea filmistaari, kes siis seal rääkis. No ta ei tea ju asjast kottigi, ja mina ei teadnud, kes tema on ja samamoodi ei teadnud tema kergejõustikust midagi. Küll ma otsisin, kes see mees on, pärast sain aru, et olen idioot. Siis nüüd ta on vist vangis jälle.

Kui palju ja mida enne võistluse algust peaks kaaskommentaatoriga/abikommentaatoriga kokku leppima, n.ö lahinguplaani seadma?

Arvan, et pannakse paika esimese paari korraga, testitakse teineteist ära, peakommentaator on alati juhtija, tema määrab ära, mis on teise mehe võimed, peab andma ära hinnangu selle kohta, mida ta küsib, kas küsib, kas lepitakse kokku kas tekib näiteks üsna varsti kui on hästi välja töötatud tiim, siis tekib käte, pilkude ja n.ö kaadriväline kommunikatsioon saab äärmiselt oluliseks ja see toimub absoluutselt pidevalt. Kõik käeliigutused, neid on lõputult ja ka vastastikku näoilmed need on väga olulised vastastikuse kommunikatsiooni allikad, mida keegi ei näe. Aga nendega antakse edasi kohtade vahetused jne. Näiteks siis on niimoodi, et isegi mitte abikommentaatori tasemel, aga me jaotasime Ubaga väga tihti ära alad, mida keegi põhjalikult ette valmistab, näiteks sina teed 400 tõkkeid ma teen vasarat. Sellega oli võimalik vähendada seda meeletut töömahtu, aga abikommentaatorite puhul on väga tihti nii, et nad peaksid olema üldinformeeritud, et ma võin teda suvalisel hetkel kasutada, ta on mul koguaeg valmis eksole. Oled sa selle kuradi Ingelmanniga koos olnud? Mis jama tmaga on? Miks ta nii kehvasti jookseb? Noh, ja siis ta vastab. Ja see sõltub absoluutselt..iga tiim on erinev.

Olen lugenud Ameerik koolkonne näide ilmselt, et kui on tegemist sellise klassikalise paariga, reporter ja abikommentaator ja ekspert, siis ameeriklased väidavad, et reporteril pole mitte mingit õigust kritiseerida sportlaste või kohtunikku, kuna tal ei ole selleks pädevust, sest ta on ajakirjanik. Seda kriitikat peaks jagama ekspert, kes on oma ala ekspert eksole ja temal on see õigus kritiseerida, kuidas te sellesse suhtute?

Ma arvan, et see on täiesti.... See on ameeriklased ürititavad jälle krdi ginni pudelisse ajada. Kui ma eksin reeglite vastu spordialal ja ma ei ole selles spordiga tegelenud, ma ei tea kust poolt kõrgushüppes hüpatakse või ma ei tea kuidas latt tagurpidi peale käib, siis mis kuradi reporter ma olen. Loomulikult ma arvan, et enamik praegusi reportereid on kõikide vigade, reeglaliste kohapealt korralikut eksperdid. Näiteks ma võin öelda, et hoolimata sellest, et mu isiklik rekord kõrgushüppes oli meeter 95, siis näiteks

kõrgushüppe tehnilisi nüansse olen ma väga tihti tänaseni võimeline analüüsima oluliselt paremini, kui enamik eksperte, sest ma olen olnud selle asja sees ja õppinud seda nii palju. Ja teinud ja näiteks ka palun väga mille poolest ma ei ole täna kettaheite ekspert..see on jama, kui on reporter väga hea, kogenud jne, siis ta võib kaaluda 160 kg ja olla paks ja kole, aga kui ta räägib hästi ja tunneb asja, siis jans parre on ühe jalaga ja isegi ühe jalata kaalus krt 160, siis ta oli üks väheseid korralikke reportereid, kes tõstmist tegi, Venemaal. Samal ajal on need korralikud reporterid, niinimetatud, kes pääsesid eetrisse läbi KGB, siis enamik neist ei teadnud ööd ega mütsi. Mul on ajaloolisi lugusid legendaarseid venemaalt neid, eks ma kirjutan kunagi raamatu, aga eks ole mis jamad seal olid ja mis juhtus Lõputu koomika. Aga ameeriklased üritavad jälle mingit oma jura ajada, kui neile meeldib, siis tehku.

Paar asja veel lõpetuseks, mis erinevused on reporteri jaoks sellises olukorras, kus reporter viibib kas võistlusel kohapeal või kommenteerib offtube?

Tohutu. Sul jääb õhk puudu, sul jääb baari, kohvibaari, pressikeskuse, vestlused vahetud asjad puudu sa oled ikkagi ...see on nagu n.ö preservatiiviga asi. Et aga teistpidi aeg läheb sinna, kus tehakse tohutult palju offtubes, sest sa ei jõua alati igalepoole, sinna saavad vaid rikkad inimesed ja kaasaegne infovahetusega ja internetis on see järjest ja järjest rohkem võimalik, ülteme nii, et kaasaeg lähendab väga palju offtube kohapeal reportaaži tegemisega, sest info hankimise võimalused enne, ja võistluste ajal on niivõrd suured, et suur osa inimesi ei tee enam vahet. Kui sa oled hea mees, siis sa teed ka offtubes suurepäraselt ja me oleme tähendab olümpiamängude puhul, Eesti majandusseisu puhul oleme kolossaalselt offtubes teinud, see on teine asi, aga kui sa suudad luua meeleolu nii..siis enamik ei tee vahet. Aga just nende kildudes, detailides nendes pisiväikestes asjades no näiteks ala laskesuusatamises vaatad pilti, sa ei näe millal meie lõvid seal neljakümneendasse tiiru kohale veerevad, kohal olles ütled, et noh näe ta jõudiski ringi ja teised on ammu seal ja sa tahad, öelda, et ta ..... saad vahetumalt asju, aga põhimõtteliselt aeg likvideerib seda vahet mingil määral ära, aga mingil määral ta lõpuni jääb.

Seal on vist ka see, et just televisiooni puhul see nüanss, et kas sa kirjeldad seda mida näed telepildis või kirjeldad seda kaadritagust...

Absoluutselt, absoluutselt..Ma saan rääkida ei tea mida näen, et nüüd nägin, et staadionile marsib staadionile mööda tunnelit, aga tegelikult näitab eks ole 1500 meetri jooksu. Ma saan rääkida meie sportlasest, selles suhtes tulebki sisse vahet, et ma olen nüüd kinni pildis ja selles, mis mulle tuuakse ja väga tihti muide meistrid teevad nii, et enamik muid televaatajaid arvab, et neil on mingi lisapilt. Sa õpid valetama. Mida sa tegelikult teha ei tohi, aga näiteks Hololei küsis alati, kas tele teeb ka..ta tegi omal ajal ainult raadiot ja kui tele ei teinud, siis oli väga huvitav jälgida, kuidas ta tegi kahe sekundilise viivisega reportaaži, ja rääkis, et „Ma arvan, et sööt peaks minema Randalule..ja läkskii“ aga tegelt oli see juba toimunud ja sellega ta lõi endale ekspert staatuse.

Lisajutt:

Nagu ma ütlen, see on kunstiline akt. Täpselt samasugune töö nagu on teater, muusika või kino. See ei ole üldse..sport on vahend ajakirjanduse meisterlikuse näitamiseks, kui sa seda oskad teha võid minan tegema ka laulupidu, kui oled proff, välja arvatud see, et sul tuleb rohkem õpida. Hea proff õpib ükskõik mis asja ära. Televaataja ega radiokuulaja ei pruugi üldse vahet teha. Ma arvan, et kui mul oleks viitsimist ja tahtmist, kuigi ma pole elusees käinud ja mul pole tahtmistki minna, mingit motokrossi tegema, no kurat kui mul

see asi ette tuleb küll ma ta ära õpin, see pole tuumafüüsika, aga see ei loe. Tähtis on sõna hääle kultuuri vot sellega kõik mängimine ja siis sünnib kunstiline tervik. See on kunstiline akt seetõttu ta toimub praegu, sa ei saa seda muuta ega tagasi võtta. Mul on olemas kuskil keelevääratustest, Ubal oli neid uskumatult palju, no läks eetrisse, mida kuradit sa teed, nüüd finišeerib Berit Aunli, kes vahepeal on saanud lapse. See laps on küll eelmisel aastal..noh selliseid asju on lõputult. Mul endal on vähem, aga mõnikord tuleb ja siis on nii, et mõned jäävad rahvahulka levima, vot küsis Küttin Kaldoja käest laskesuusatamises, rahvas kohe reageeris, et kuidas on laskesuusatamises parem, kas kepid püsti või kepid pikali, tähendab ta mõtles, et kuidas neid keppe hoidma peaks. Või siis noh Uba ütles, et eksle siis legendaarses sõidus seal, et nooh seal on Pask päris täna meest ei ole. Ja siis helistas naine pärast ja küsis, et seltsimees Uba, kust te seda teate? Ja noh tuleb väga mitmetähenduslikke..lõputult asju võib tulla..see läheb sa ei püüa seda enam kinni mõnikord naerad ise, et mis kuradi jama ma ütlesin. Tegelikult on kift töö, aga näiteks mina enam, noh ma sain vist janu täis või ma ei oska öelda, kui ma läheks nüüd eetrisse, ma usun, et ma teeksin seda väga, tõenäoliselt analüütilisemalt, rahulikumalt ja filosoofilisemalt, kui ma omal ajal tegin Vanasti ma rääkisin seda, mida teadsin, nüüd tean, mida räägin. Seal on suur vahe.

Tarmo Tiisler

Kaua te olete teinud televisioonis reportaaže?

Televisioonis oli esimene reportaaž 2010 MM, siis ma töötasin raadios veel siis tegin lihtsalt mingi koguse mängu.

Aga peale raadio olete kuskil mingis teises sellises meediumis ka töötanud?

Ei töötanud ei ole, kirjutanud olen.

Kuidas jõudsite spordivõistluste ülekanneteni?

Üldse või?

Jah üldse alates raadiost..

Täiesti juhuslikult. Ma söön, vabandust. Võibolla pärast on maha kirjutada paha..

Ei ole hullu.

Õppisin kaugõppes ajalugu Tartus, töötasin riigiarhiivis, tegin mingisuguseid mingit sihukest arhiivi igavat tööd, mõtlesin, et elu on jube igav. Alguses vist isegi televisiooni leht oli olemas, kuulutas välja, et telesse võetakse spordireportereid, saatsin ka paberi, vastust ei tulnud. Siis helistasin mingisse ajalehte, seal oli just vist Andres Vaher ja Ville Arike tööle võetud, siis helistasin raadiosse, Karuks võttis toru ütles tule kohale, läksin kohale, ütles mine proovi, proovisin ja siis oligi.

Ja tuli kohe algul välja?

Eino sellesmõttes midagi tuli välja, aga kindlasti ta ei tulnud välja sellesmõttes, eks ta sihuke arglik kobamine oli alguses

Ja miks siis nagu üleminek televisiooni toimus?

Olime raadios olnud umbes 17 aastat, kui ma hakkasin mõtlema, et noh ma olen sellises formaadis noh teinud juba praktiliselt kõike, mida raadios on võimalik teha ehk et mul ei olnud enam nii huvitav ja niisugusest õhinat ei olnud nagu oli alguses ja siis ma mõtlesin, et mis siis ikka proovime siis kuskile mujale ka.

Ütlesite, et õppisite ajalugu. On teil kõrghariduse kraad ka olemas? Omandatud? Või kudias Teie selline haridustaust on?

Haridustaust on nii, et lõpetasin Tartu ülikooli ajaloo teaduskonna siis ta vist ei olnud veel bakalaureuse õppe nime all minul oli mingisugune avatud ülikool, aga sain nelja aasta noh vist bakalaureus, aga kuigi seda ma ei tea, kas mul on bakalaureus või mitte, aga siis läksin 2008 lavakunstikooli magistrantuuri, mille siis lõpetasin 2010. Nii et noh magistrikraad seda ma tean, et mul on olemas.

Kes on olnud Teie suurimad mõjutajad? Persoonidest, isikutest?

No ikka need, kelle pealt mina olen kasvanud. Hololei, Uba, Lillo, Karups, Rebane. Noh soomlasi ka päris mitmeid. Noh laias laastus need.

Kas Te olete oma oma siis sellise professionaalsuse omandamiseks kasutanud ka mingisuguseid õpikuid või mingisugust sellist erialast kirjandust?

Sisuliselt mitte. Mul on olnud koos mingisugused raadioõpikud tõlgitud võõrkeelest eesti keelde, sga seal oli raadio kohta üldiselt, aga reportaaži tehnika kohta oli ka mingeid read või lõigud, aga ma ei mäleta, et ma sealt oleksin saanud kudiagi targemaks. Ma olen lugenud noh nii vähe kui neid on mingisuguseid välismaa kuulsamate reporterite elulooraamatuid, kus nad kah räägivad oma mingisugustest tööalastest probleemidest, miks alguses raske oli ja kuidas tulema hakkas jne. Tundub, et kõik on samamoodi..

Aga konkreetseid tehnilisi võtteid ei ole kuskilt...?

Ei ole, praegu ei meenu, et oleksin lugenud kuskilt, et kui lüüakse värav, siis kuidas karjuda.

Õppimine on olnud pigem selline iseõppimine või ka siis mingite eeskujude pealt?

Praktiliselt ikkagi iseõppimine, eeskujud kindlasti, aga ma nagu õppinud, t vaadanud, et see teeb nii, et m teen ka nii, seda pole olnud, aga pigem olen püüdnud läbi mõelda, miks ühe või teise reporteri töö tekitab minus miskisuguse tunde ja miks mõne oma tekitab vähem. Püüan mõelda, mida teeb tema nii, et mul on teda lahe kuulata, et ma lähen kaasa ja miks teisega ei lähe.

Tuleme reportaaži ettevalmistamise juurde, milline näeb ette ettevalmistus konkreetseks reportaažiks?

Mina ei ole kindlasti selline reporter, kes viimasel päeval või eelmisel päeval tohutult ette valmistab, ma olen pigem seda meelt, et nagu õpimisegagi koolis, et kui sa tegeled asjaga pidevalt siis tead asjadest ja lõpuks siis korjad mingisugused mõtted kokku, mistõttu ma püüan igapäevaselt vaadata palu jalgpalli, lugeda selle kohta sama korvpalli kohta, suusatamise kohta ja siis kui reportaaži pev on või päev enne, siis teadmised mingid panen punktidenä paberile ja siis lähtun nendest.

Aga kui tuleb olukord, et tuleb kommenteerida spordiala, mida võibolla ei tunne nii hästi. Kas on üldse võimalik spordiala kommenteerida, kui seda eriti hästi ei tunne ?

Hästi kindlasti mitte, ilmselt spordireporterina on mul mingisugune oskus rääkida, noh rääkida aeg täis, aga kindlasti on seda tänapäeval väga lihtne aru saada, et see reporter tegelt asjast ei jaga mitte midagi. Aga üldiselt täiesti võõra alaga ei ole pidanud kokku puutuma või vähemalt niimoodi, et pean homme tegema mingisugust tundmatust asjast ülekannet, seda mitte ja ma arvan, et seda ei tule ka.

Sellist kogemust ei ole, et oleksite pidanud mingit spordiala hakkama eraldi tundma õppima, õppida, sest ees on mingi konkreetne reportaaž?

Vahepeal kui oli judos meil head ajad, siis ikka judot püüdsin asja selgeks teha või mingile talutavale..

Kuidas käib see selgeks tegemine?

Lähed inimeste juurde, kes seda asja hästi valdavad. Pertelsoni või Põhjala juurde kelle juurde mine läksin ja hakkasin esitama rumalaid küsimusi. Trenni käisin vaatamas, küsisin jälle, segasin. Nii käiski..

Mis Teie sellisem kodusem spordiala on, mida kommenteerida?

Korv ja jalgpall, kuigi korvpalli olen kõige pikemalt kommenteerinud kuskil 90ndatest alates, et jalgpall tegelikult 2010 oligi minu esimene jalgpalli kommenteerimine noh enne seda oli sõprusmäng Horvaatiaga Tallinnas, see oli minu esimene jalgpalli reportaaž. Tegelikult teles esimene, raadios olin teinud mingit ühte mängu kunagi mingil põhjusel.

Kui spordiala tundub võõras, kas olete ka sele peale mõelnud, et mingi spordiala võib Eesti televaataja taoks tunduda võõram, et kas siis spordikommentaator peaks või võiks rääkida kuidagi teistmoodi või rääkida mingisugustest teistest asjadest või...

Sellesmõttes, et kui spordiala on võõras on ka sportlased võõramad ehk et neid tuleb võibolla rohkem tutvustada võibolla tulebki reportaažis...mitte võibolla aga kindlasti tuleb hakata A-st B-st peale, et mingi kujundujumise võistlus, vaja ülekannet teha, hakkadki kõige elementaarsematest reeglitest peale, või noh mina hakkaks...Hüppab uus tädi vette ja nüüd teevad nii ja teevad sellepärast nii ja ei tee nii, et nii tuleb teha nii peab teha ja nii ei tohi peha, et ilmselt tuleb hakata sellest pihta..

Aga kuivõrd oluline või kasulik võiks olla see, et reporter on ise selle spordialaga tegelenud vähemal,rohkemal määral, mida kommenteerib?

Kindlasti on kasulik

Enda kogemusest saate mingeid positiivseid näiteid tuua?

Ma olen enda jaoks mõelnud välja nii, et ma ei ole kunagi käinud korvpalli trennis, aga mulle meeldib sõpradega korvpalli mängida ehk et ma tean mis tunnen on, kui väänad hüppeliiget, mma tean, mis tunne see jalale teeb, mida saab teha, mis see endaga kaasa toob et ma saan võibolla natukene paremini aru, kui ka korvpall väänab hüppeliigest, ma tean, mis tunne see on. Samamoodi, et kui käin harrastaja tasemel suusatamas, kuski nõmme metsas sõidan kümme kilomeetrit, et mis tunne on see, et suust annab tagasi, et mis see endaga kaasa toob, et sellel päeval ongi kõik. Et jällegi saad natuke paremini aru.

Hääl...kas Teie olete läbinud mingisuguse hääle, kõnetreeningu?

Raadios alguses küll, kõigepealt oli juhendaja Kaarel Toom, te teate teda, olete kuulnud...Siis peale teda tuli Einar Kraut, kellega tegin mingisuguseid harjutusi ja kindlasti oli see, kindlasti ma sain väga hea häälekooli ja mõtteaine, et oma hääle

üle...sealsamas lavakas, kus ma magistrantuuris olin, see oli nagu praktilise suunitlusega magistriõpe, mis tähendab, et mul olidki praktilised tunnid..me tegimegi noh otsisime ...tegelesime häälega noh ja kõik kõnelemise ja hääletekkimisega seotud. Sellesmõttes olen, aga ma ei saa öelda, et oleksin teinud ülemääraselt trenni oma häälega, seda mitte.

Pigem on see hää, mis teil on ja mida kasutate on ikkagi loomulik?

No ma tahaks uskuda küll, et ei ole ebaloomulik, et jah selge see, et sa pead rääkima arusaadavalt, sest kui sinust ei saada aru, siis pole ju asjal mõtet, aga..

Milline on üldse hea spordireporterit hää, kas saab seda üldiselt iseloomustada niimoodi?

Mina ei tea, ma olen ka selle üle mõelnud et kuidas sellega on, et kuulata mingit..noh minu meelest on Eesti õnn selles, et meil on väga eriilmelised reporterid, et kui kuulata inglasi, kas siis BBC-s jne nad on minu meelest üsna ühte moodi, mingite nüanssidega, aga reportaaž mudel on neil ühesugune, mulle tundub, et see on kaasa tulnud mingisugusest auditooriumi nõudmisest, auditooriumi harjumusest jalgpalli reportaaž saab olla ainult selline.. aga Eestis kuna me oleme kõik metsast tulnud, mulle tundub vähemalt, kõik on saanud kuidagi omanäo järgi hakata tegema, mis on minu meelest väga tore ja vahva, et ongi eriilmelised. Oota, mis see küsimus oli..

Et milline on hea spordireporterit hää?

Tähendab mina ei tea. Minu hää on ilmselt üsna spetsiifiline, kasvõi r tähe poolest, nüüd ongi see, et kas see meeldib või mitte. Ma tean mõnda head tuttavat, kes ütleb, et ma ei saa sind kuulata, sest mulle on see vastuvõetamatu, aga samas on neid, kelle jaoks see on just jõe lahe, et ma ei oska öelda milline on hea noh, on öeldud, et noh nagu tämbri poolest bariton olla kõige parem eetri hää. Samas Margus Uba teeb väga häid tennise kommentaare ja tal on väga kõrge hää ja mulle väga meeldib ta hää, nii et ma ei oska öelda, mis see õige on.

Siis üks selline väga tuline teema on nimede õigesti hääldamine... et kuivõrd oluline see Teie meelest on?

Oeh.. noh sellesmõttes ma ei saa öelda, et ta ei ole oluline, muidugi ta on väga oluline. Minu arust on üks väga oluline nüanss sellest, et kui inimene kuuleb seda nime öeldavalt, et ta saab aru, et see on see sama nimi, mida ta võibolla loeb sellisel kujul ehk siis noh, et ta peab aru saama, kellest on nüüd jutt, et ma nagu ei pea seda põhjendatuks, et ma kõiki maailma nimesid püüan hääldada võimalikult originaalilähedaselt, ma esiteks, ükski ma arvan eestlane ei suuda, kui ta ei ole mingisugune väga keelt õppinud inimene, ei suuda hääldada Hiina nimesid õigesti või õigelähedaselt, mistõttu hiina nimede puhul mina räägingi tuimalt nii nagu kirjas on Lii Ning, sest kõik saavad aru kellest on jutt ja minu arvates on see ülioluline, et inimene saaks aru. Enamus inimesi on ikka Inglise põhjaga või vene keele põhjaga, et noh nendega ei ole probleemi, prantsuse keelega on probleem. Ja Hispaania Xavid jne et mis see siis nagu õige on, mina ei tea, mis on õige. Mina ei tea, mis on õige, me võtame mingisuguse asja aluseks, pigem on oluline see, et ma ise tean, mis ma võtan aluseks ja siis ma ka oskan põhjendada, miks ma ütlen nii, aga päris laksust, et ah ütlen seda nii, see on natuke puudulik, aga kui ma tean, et haldan Xavi niimoodi, sest mulle on põhjendatud, et teda hääldatakse nendel tingimustel niimoodi, siis on mul kindlam tunne.

Aga te nagu spetsiaalset eeltööd selle nimel ei hakka tegema, et saaks kõik nimed nii nagu peaks ja võiks?

Üldiselt püüame leppida kokku, et hääldame nimesid ühtemoodi.

Aga oma toimetuse siseselt siis?

Just ja sellega ilmselt me päris palju kujundame üldist arusaama nime hääldamisest, ehk kui me lepime mingi nime puhul väga varesti kokku, siis ilmselt hääldabki hiljem kogu Eesti varesti ja siis keelemehed on hullumas.

Okei... siis selline küsimus... reportaaži käigus, mida teha siis kui mitte midagi öelda ei ole kui jutt on nagu otsas, midagi ei tule pähe.

Mul pole tulnud sellist asja...

Ei ole kunagi sellist asja tulnud... juttu jätkub alati...?

No teles pilt juba aitab nii palku kaasa, ja noh üldiselt kui sa tegeled alaga, mida sa tunnend, siis üldiselt juttu ikka jätkub, siis sõltub.. siis sa panedki ennast mingisugusesse seisundisse kus sa nagu..no see on mingi reportaaži teooria mille ma olen ise välja mõelnud, et ma pean reportaaži jaoks saavutama mingisuguse seisundi, kus ma olen hästi .....ei kuulnud.... ehk siis valmis hästi kiirelt reageerima, võtma vastu kõik minu seest tulevad mõtted, hästi kiirelt ära analüüsima, kas on õige seda sel hetkel kasutada ja kas kasutada või mitte, ma pean olema reportaaži puhul valmis, et pool läheb staadionil ära, kus 15 või pool tundi midagi ei toimu ...eks ma siis räägingi, aga tõenäoliselt see juhtub aladega, mis on minu alad, et ikka võib jahuda eks..

Palju üldse on reportaaž selline hetkeimprovisatsioon ja palju on ettevalmistatud, planeeritud jutt, kuidas seda vahekorda..

Suuremas osas ikka improvisatsioon, ma ei tea, mis hakkab juhtuma, ma tean, et jalgpalli mngitakse kaks korda 45 minutit, ma tean, et siin mängivad valged särgid, siin mustad särgid, nimesid tean ka, aga mis juhtuma hakkab, seda ma ju ei tea, ehk et järelikult pean olema valmis reageerima igale hetkele, mis toimub.

Kas sellist asja Teil ei ole, et otsite mingisugust infot, mida rääkida just sellisel hetkel, kui on mingi pausihetk või vähem tegevust areenil?

No eks ma ikka midagi vaatan, aga oota kas ma otsin mngu ajal mingit infot juuude?

Ütleme enne mängu, et teada et... mingil hetkel rääkida..

Ikka otsin, eriti et....

Mingeid huvitavaid fakte või..

Midagi huvitavat, mina usun, et inimesed tahavad kuulata lugusid millestki, kellestki. Ma ei ole selline statistikafanatt, et iga nimega mingi kogus numbraid, et mulle endale meeldib kuulata ja tundub, et ka teistele meeldib kuulata rohkem mingeid huvitavaid juhtumisi, mis ühe või teisega juhtunud on, ei pea olema kollane, aga et iseloomustada mingeid inimesi mingite nende tegevuste kaudu või kuidagi niimoodi, et noh ikkagi seda ma ikka otsin ette..

Rääkisite, et kui tekib mingisugune hetk, kui rääkida ei ole, siis teie puhul midagi ikka leiab rääkida, aga kas kommentaaris on mingil hetkel üldse õigustatud vaikimine, reporteri vaikimine..

On ikka, oskus vaikida on üks suuremaid oskuseid. Eriti telereportaažis, oskus õigel ajal vaikida. Muidugi on põhjendatud olla vait, keegi pole öelnud, et väravale peaks alati reageerima karjumisega. Väravale võib reageerida ka enda löödud väravale selliselt, et sa ei ütlegi midagi, aga noh see ei saa olla selline kunstlik paus.. et kui sulle reporterina mingil hetkel tundub, et sa ei tahagi midagi öelda, sest see oli su jaoks niivõrd jahmatav, siis sa ei pea vägisi hakkama karjuma, et värav. Noh nii...

Teie puhul on vist ilmselt..te olete kõige õigem inimene küsida, et mis vahe on raadio ja televisiooni reportaaži kommentaatoritöö osas...

No raadios ikkagi ma pean kirjeldama kõike, mis ma näen, ma pean andma võimalikult palju edasi, mis toimub väljakul, mida mina näen ja mida kuulaja ei näe. Jalgpallis ma pean andma ülevaate, kus on pall, kelle käes ta on, kus ta väljakul asetseb, kus on kaasmängijad kus on vastasmängijad, ühesõnaga võimalikult palju infot ajahetkel edasi anda. Samas ma ei saa ka rääkida ülemäära kiiresti, sest inimene peab seda juttu ka kuulama. Mul ei ole mõtet rääkida ülemäära kiiresti, kui inimene seda juttu ka kuulama peab. Ehk ma pean tegema mingil hetkel mingeid valikuid, et sellel hetkel ma räägin sellest. Sellel hetkel on kõige olulisem rääkida sellest, mitte sellest ja tollest. Ja see ongi sihuke n.ö avatud kolle, et mis on sellel hetkel kõige olulisem, selle üles leidmine ja selle ette kandmine.

Aga kui televisioonis televaataja põhimõtteliselt niigi näeb seda, mis parasjagu toimub, kas ta peab kõik need asjad üle rääkima, mida niigi televaataja näeb..

Noh ta võiks ikkagi anda mingisugust infot, mis annaks jälgimisele midagi juurde või kergendaks jälgimist, ehk püüdma seletada mingisuguseid asju, anda..jalgpallis noh.. võid ju vaadata eksole Ronaldo mängib, aga...noh kõik ei tea, et see on Ronaldo kelle käes pall on, et ikka tuleb öelda kelle käes pall on, see kuidagi võibolla tuleb ka harjumusest, et inimene on harjunud jalgpalli kommentaari kuulama selliselt, et öeldakse kelle käes on pall, sest noh kui vaatad Inglise mängu, siis väga pikaajased kommentaatorid kommenteerimistraditsiooniga ikka öeldakse kelle kes on pall, kuigi kõik teavad kelle käes on beckham, ikka reporter ütleb, et see on beckham kelle käes on pall, ta ikkagi kergendab vaatamist. Ja siis kõik see lisa juturääkimine, et näe Beckham mitu last tal on ja et Posh on naine ja..jaja noh..ja niimoodi, et ta ikkagi annab mingit noh nagu lisaväärtust sellele õhtule, mida me nagu koos veedame, ehk et enda jaoks tuleb mõelda, et on justkui ühine kogemus, me vaatame ühte sündmust kõik ja minul on privileeg anda lisaväärtust teistele juurde, olles mõnes mõttes nagu õhtujuht, mina seletan, annan suundasi inimesele kätte, mida ta peaks jälgima..

Kaaskommentaatorid..kuidas ütlete, kas ekspertkommentaatorid, abikommentaatorid, mis kõige levinum mõiste on...

Vist abikommentaatorid..

Mis on abikommentaatori roll ja mille poolest see reporteriroolist erineb?

Kui nad on niukse jaotusega, siis ta võiks olla, et mina olen see, kes kommenteerib kelle käes on pall ja tema seletab mingeid olukordi, et eelmises olukorras nägime, et kaitse oli tõusnud nii kõrgele või et Arbet peaks minema kaitstes lähemale, seda oskan ka mina üldiselt öelda, aga see on nüüd jälle see, et ma ei ole kindel, et peavad nii jäigalt paigas olema. Raadios me tegime Lilloga kahekesi suuska ja mõlemad olime ikkagi reporterid, nagu saime hakkama kõigega. Pole kuulnud, et me ei oleks saanud, et noh minu jaoks ikkagi on määrav see terviktöö, mis sealt tuleb, et ma vaatajana ei jälgi, et oh see on

kommentaator ja see on abikommentaator, et ta peab moodustama terviku noh midagi pole teha. Kui on, et üks on jube hea kommentaator ja teine on jube hea analüüsija, aga kui nad ikkagi tervikut ei moodusta, siis ta noh ei olegi hea. Noh hea on siis, kui tervik ka on hea..

Üldiselt see kombinatsioon nagu ma olen tähele pannud üsna tihti on, et reporter ja siis on see n. Abikommentaator mingisugune oma ala spetsialist teie Indrek Zelinski või Lemsalu või kes iganes, et mille alusel käib selle ütleme kui ta on see n.ö ekspertkommentaator, mille alusel käib selliste ekspertkommentaatorite valimine?

Noh osaliselt on ta välja kujunenud, aga noh alguses ta kujuneb nii, et kui sa hakkad midagi tegema, siis paned paika mingid inimesed, kes võiks seal üldse olla, siis hakkad nende inimeste üle mõtlema, kellega võiks nagu olla huvitav, küsid võibolla nõu kellegi käest, et kas tema võiks sobida või nii ja siis noh proovid esimene kord ära, et kuidas on. Ja siis saadki aru, et kuidas on.

Kumb nagu tähtsam on, kas see, et abikommentaator oleks sujuva jutuga või et ta näiteks oleks mingi tuntud nimi?

Noh kindlasti tuntud nimega on ägedam lehitada, aga noh, kui sa tunned asja, kui ta ei ole nii särav a taustaga, aga ta on äge, siis sa saad aru kuulajana, see mees sulle meeldib, kes on abikommentaator või ei meeldi, siis on vähetituleeritum tüüp sageli hoopis parem..

Kui palju ja mida kaaskommentaator või abikommentaatoriga enne võistluse algust kokku lepate, n.ö lahinguplaani seate?

No nimed käime üle, lepime kokku hääldused, kuidas me seda Xavit siis hääldame, niisama arutame, mis võib juhtuda mängus, vahetame mõtteid mingi asja üle..

Kas seda ka sätite, kes mis ajal räägib või..

Üldiselt on põhikommentaator ikkagi reportaaži vedaja ehk tema määrab rütmi ja ...noh seda enam ei räägi üle, aga enam-vähem on teada, kas annad küünarnukiga näppu või tõstad näpu üles või näitad niimoodi, Lilloga olime jube kõvad vehkijad kahekesi, koguaeg oli nii, et kui võtsid teiselt mõtet üle ja tahtsid ka midagi öelda, see mulle meeldib kuulata kui on niisugune hea koostöö klapp, teles on samamoodi, aga üldiselt püüan hoida nii, et abikommentaator, et kui on värv või mõni olukord, kus on kordus, et korduse ajal saaks rääkida abikommentaator. Mina olen juba nikunii vahutanud seal asja juures ja pläranud, et nüüd siis võiks rahulikumas miljöös abikommentaatoril hea selgitada, et mis siis nüüd toimus. Noh laias laastus on ta nii..

Siis on selline väide, see pärineb Ameerika koolkonnast, Ameerika sellistest reportaaži õpikutest, väidetakse, et reporteri asi ei ole tegelikult reportaažis anda sportlase/kohtuniku tegevuse kohta hinnanguid, kuna neil puudub selle kohta vastav pädevus.. ja nad on kõigest ajakirjanikud, ekspert peab olema see, kes ütleb taolisi asju, kuna tal on selleks õigus ja pädevus, kuidas te sellesse väitesse suhtute? Ekspert on siis kes?

Ekspert on siis noh ütleme oma ala ekspert...

Aga kas ta on kommentaari juures? Abikommentaator? Mitte ta ei ole stuudios vaheajal?

Ei, mitte seda. Just..

No kui ma näen, et mängija mängib halvasti, siis ma ju ütlen seda. Kui ma näen, et asi läheb käest ära, vaid treener ei võta time outi no siis ma ju ütlen seda, et miks ta ei võta time outi, et sellisel kohal võetakse time out, sa annad ära 10 punkti ja sa ei proovi midagi muuta. Mina arvan küll, et kommentaator peab oma arvamust omama, muidu sa oled selline soota ja munadeta tüüp, kes veeretab mõnusat jutulõnga. Muidugi tuleb anda hinnanguid.

Vabandust..

Ei ole midagi (neiu hääl eemalt ja naer)

Siis.. kas te seda olete tähele pannud, et kes tavaliselt reportaažis rohkem räägib, kas põhikommentaator ehk reporter või abikommentaator?

Ikka põhi.

Ja... siis on veel mul paar tehnilist küsimust.....eee ahah, et mis vahe on see, või mis erinevus tuleb sealt sisse, kui reporter kommenteerib võistlust vahetult kohapeal olles või stuudios monitori vahendusel.

Noh, üks vahe on see, et sa näed ise otse..korvpallis kohapeal olles näed hoopis avaramat pilti, jalgpallis ka monitori vahendamisel sa näed oluliselt vähem, sa näed näiteks ainult mingit osa väljakust, võibolla teise väljaku osas toimub midagi väga huvitavat, mida sa ei näe. Võibolla teises väljaku osas algas miskit või põhjustas midagi sellest, mis toimub siinpool, mida sa küll näed, aga sa ei näinud näiteks, kuidas see kõik teisel pool väljakut alguse sai. Et ei pruugi hästi aru saada või tekib mingi ebaloogika või.. Kohapeal on tunne ka ju teistsugune..tõmbab käima täiega, kasti ees tuleb ennast kuidagi käima tõmmata..noh mingi oskus, sest ega televaataja..teda huvitab et ma olen siin, ta tahab ikkagi etendust saada, kohapeal oled, näed möllu..lisaks sa saad nii palju uut infot juurde, sa näed, mis toimub, seal on ju tohutu vahe.

Ma ei tea, kas teie olete sellega kokku puutunud, aga vist ETV kasutas olümpial seda varianti, kus reporter, üks kommentaator reporter on kohapeal, teine on Tallinnas stuudios, mis sellise jaotuse eelised, puudused võiksid olla..

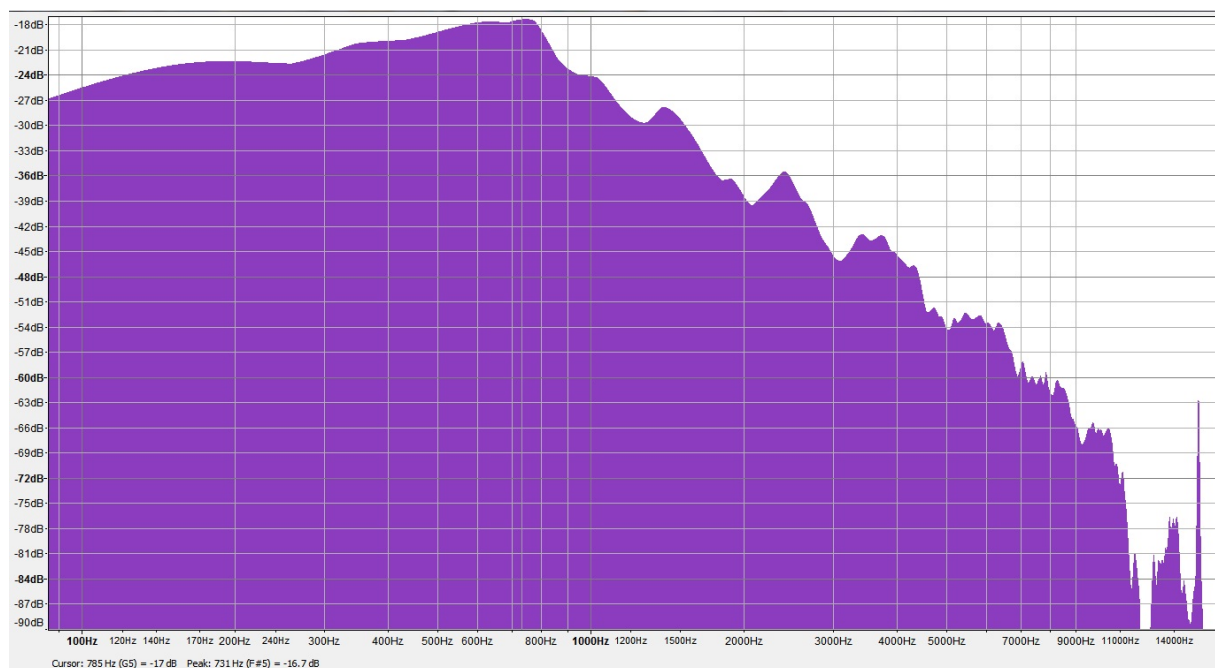
No ainus eelis on see, et abikommentaator üldse on olemas, aga kui üks reporteritest pole näiteks rahalistel põhjustel kohapeal või tal akrediteering puudub..no niimoodi on keeruline teha. Rohkem eeliseid ma ei tea.

Mis ta keeruliseks teeb?

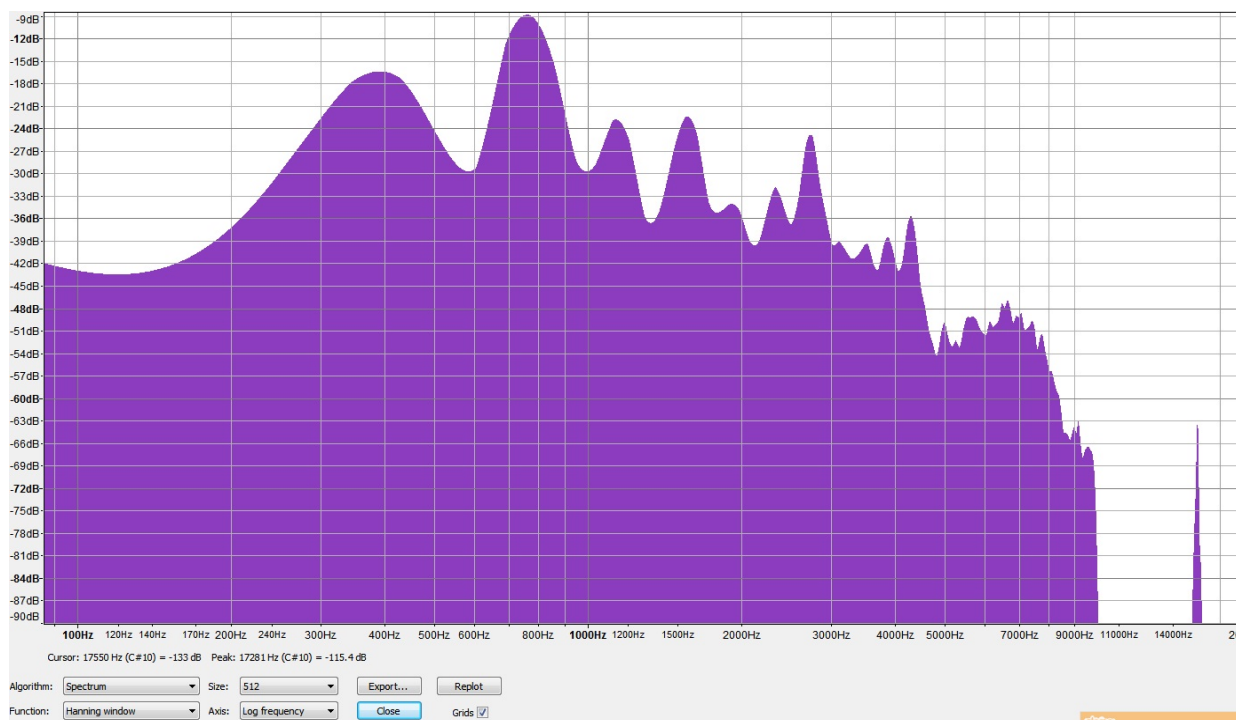
Ei näe teineteist, ei näe millal ta tahab midagi ütelda, ei saa öelda, et ma lähen nüüd edasi, väga keeruline on nii reportaaži teha. Kindlasti ei ole see õige, ...ta on nagu hädavariant.

LISA 3 - Hääle spektogrammid

Kalev Kruus

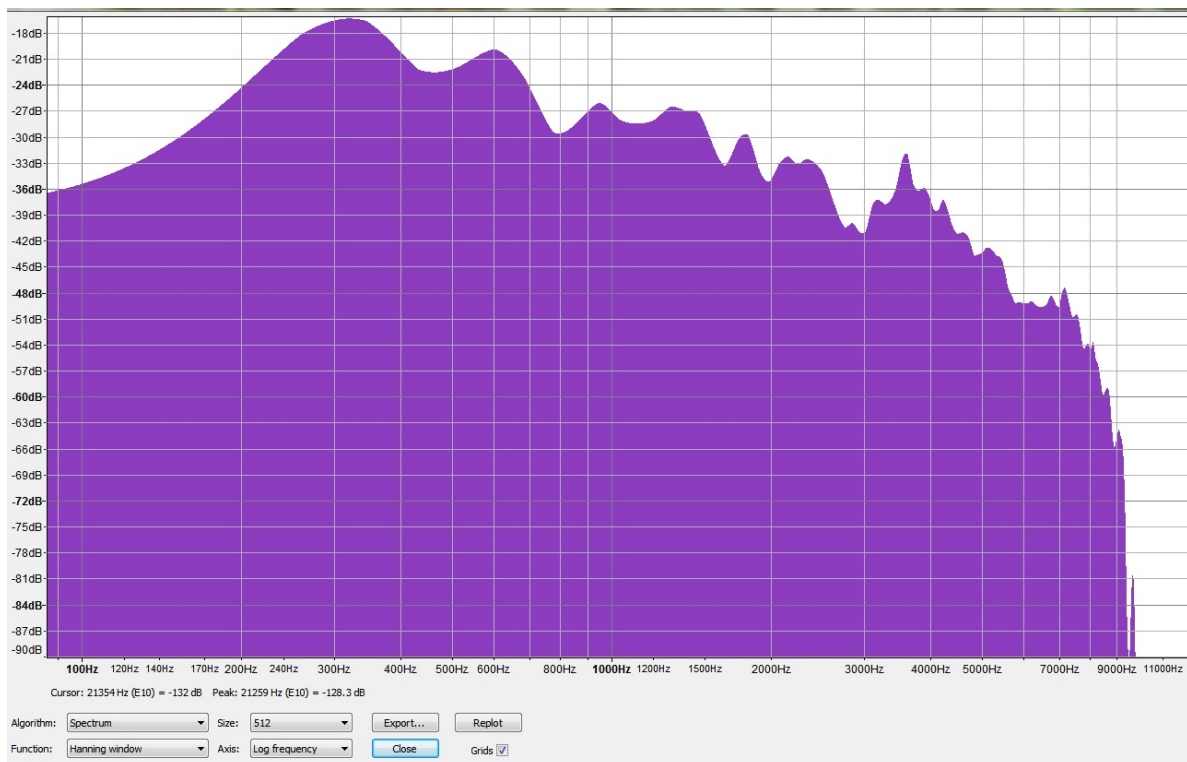

Joonis 2.1.1 – Kalev Kruusi hääle spektogramm (jutustav)

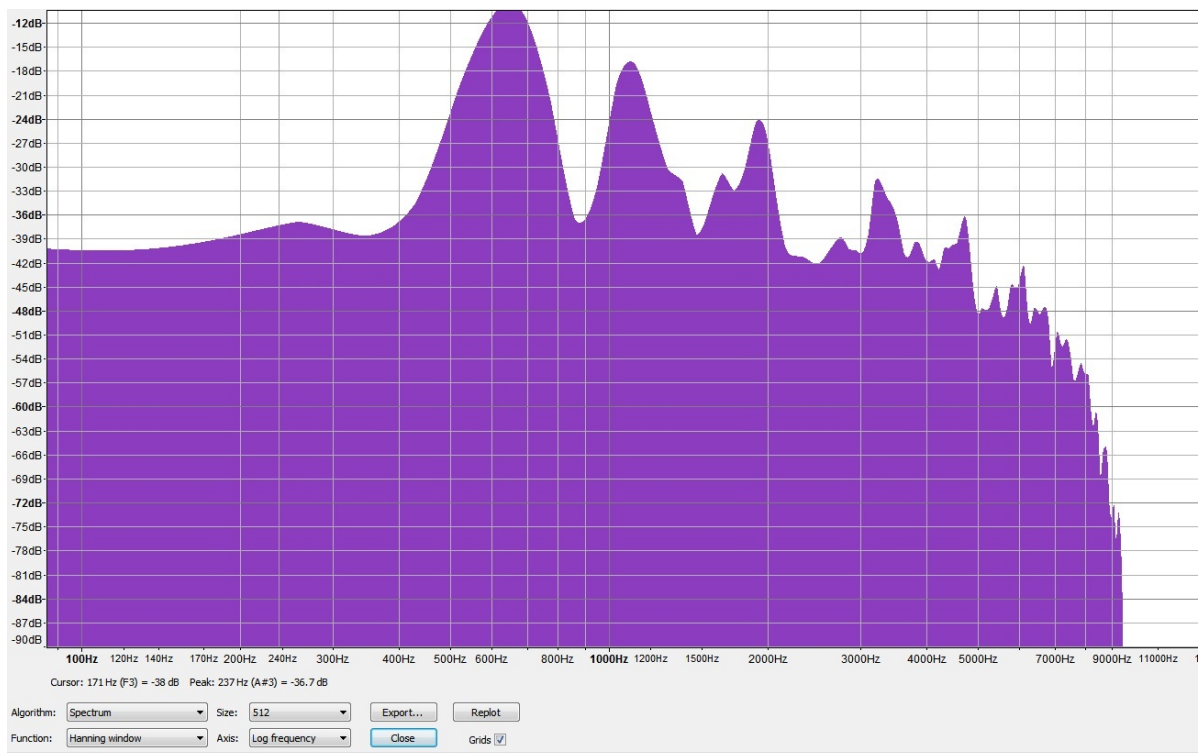

Joonis 2.1.2 – Kalev Kruusi hääle spektogramm (pingeline)

Ott Järvelä

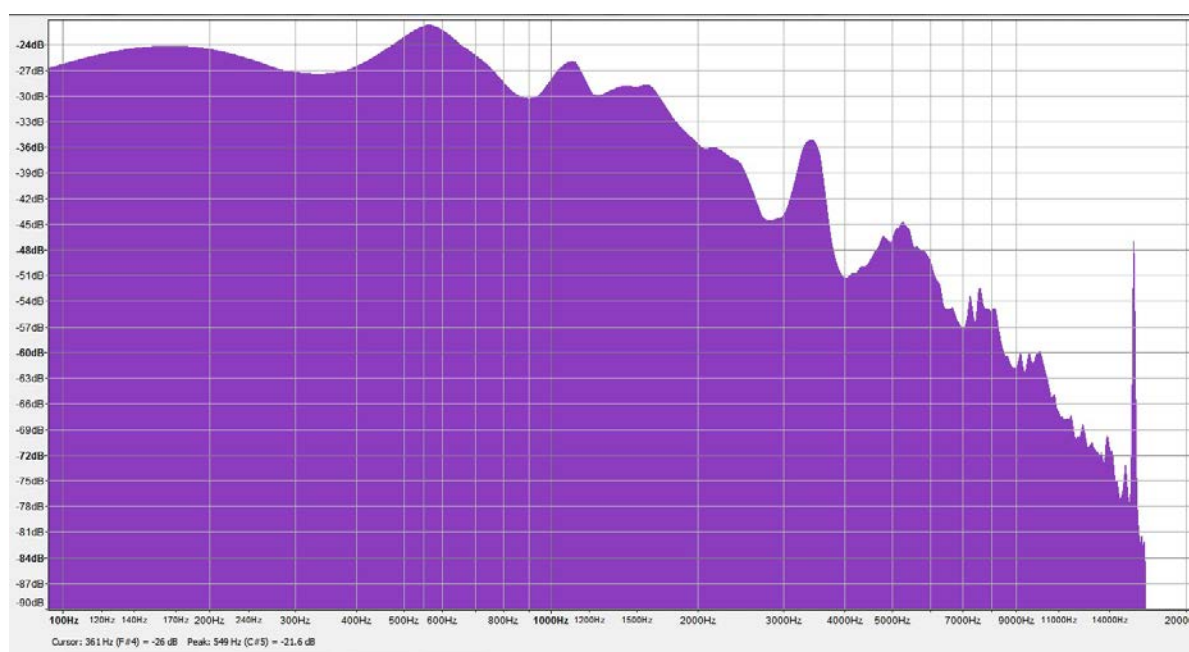

Joonis 2.2.1 – Ott Järvelä spektogrammi (jutustav)

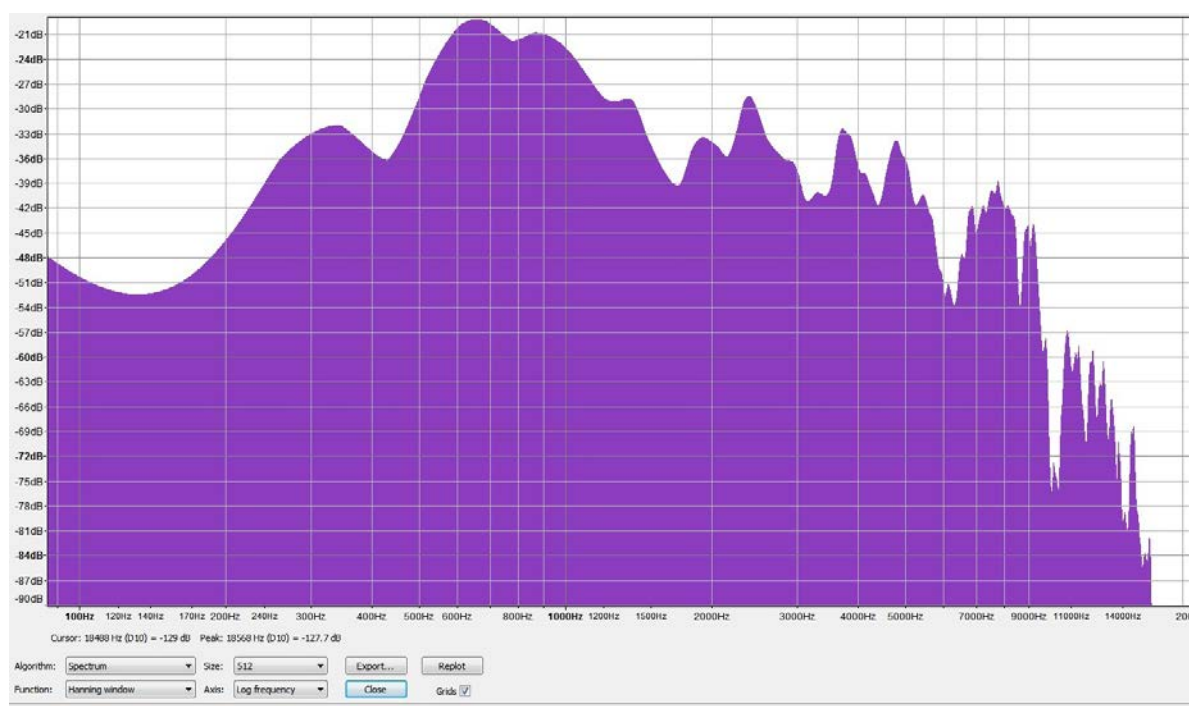

Joonis 2.2.2 – Ott Järvelä spektogrammi (pingeline)

Kristjan Kalkun

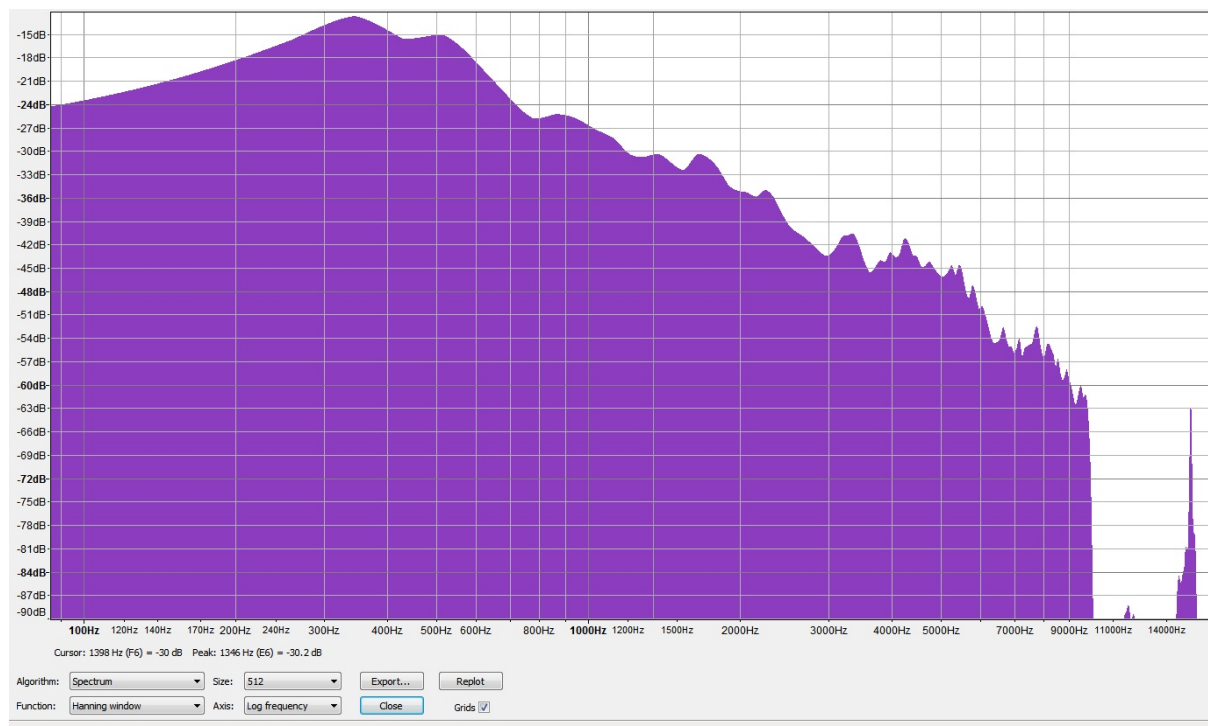

Joonis 2.3.1 – Kristjan Kalkuni spektogramm (jutustav)

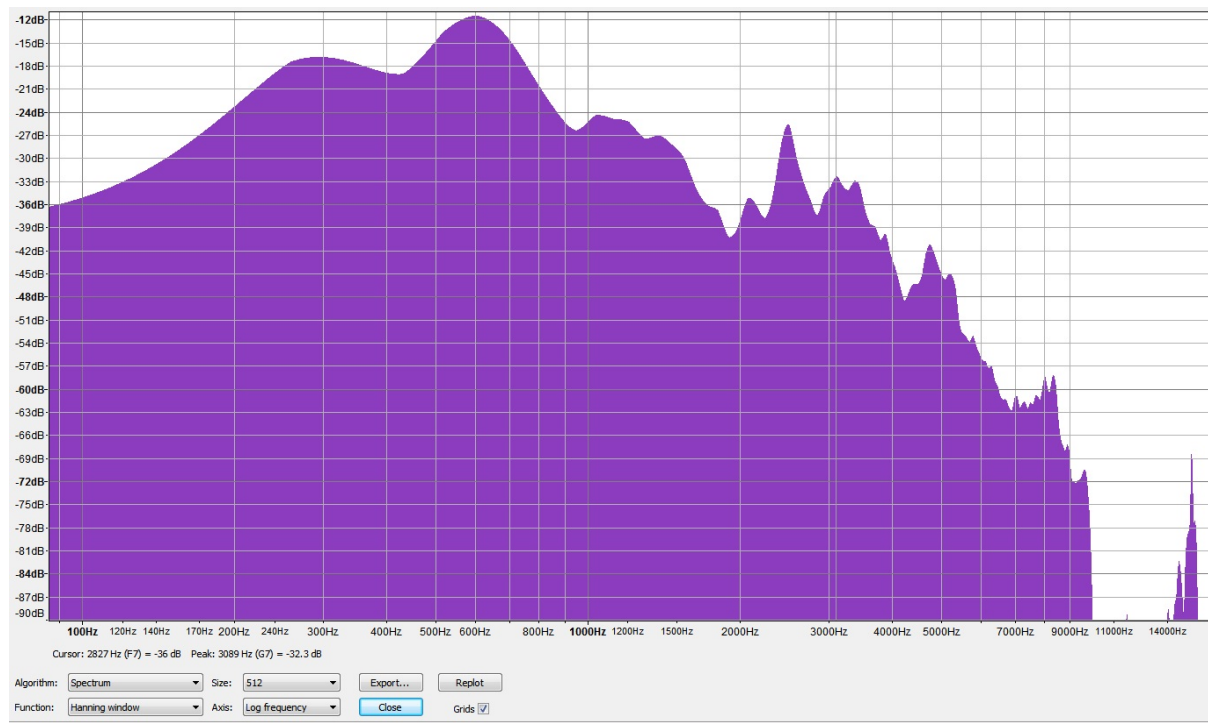

Joonis 2.3.2 – Kristjan Kalkuni spektogramm (pingeline)

Dannar Leitmaa

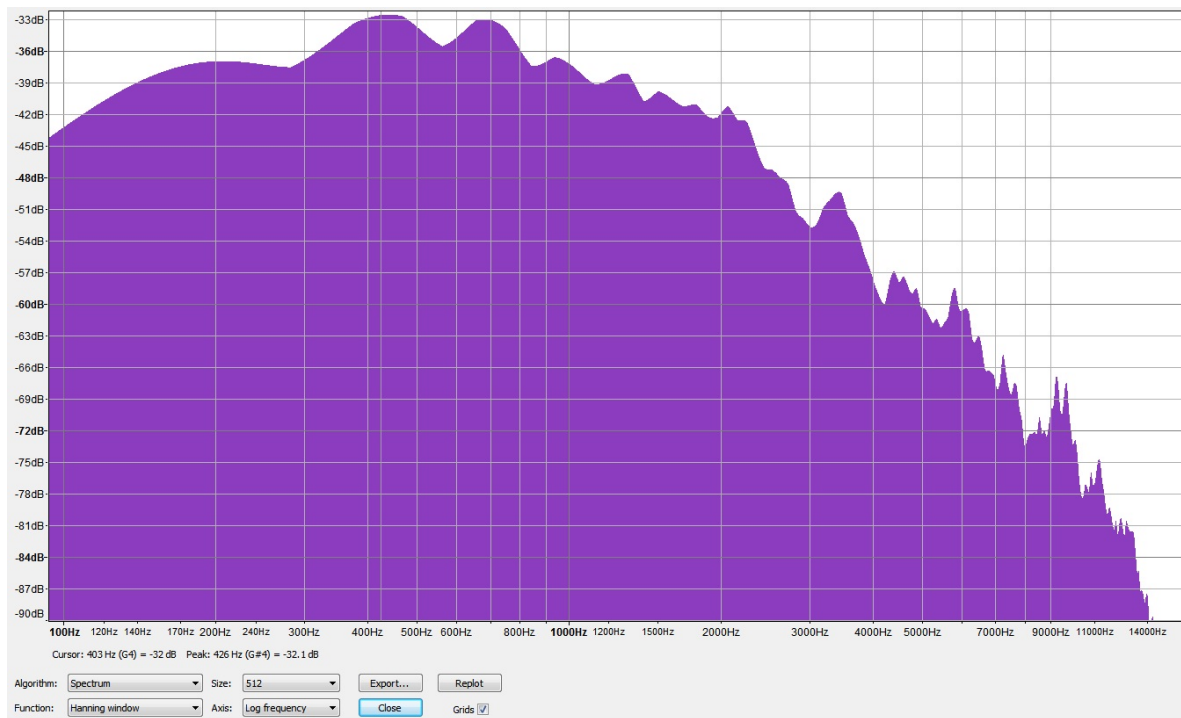

Joonis 2.4.1 – Dannar Leitmaa spektogramm (jutustav)

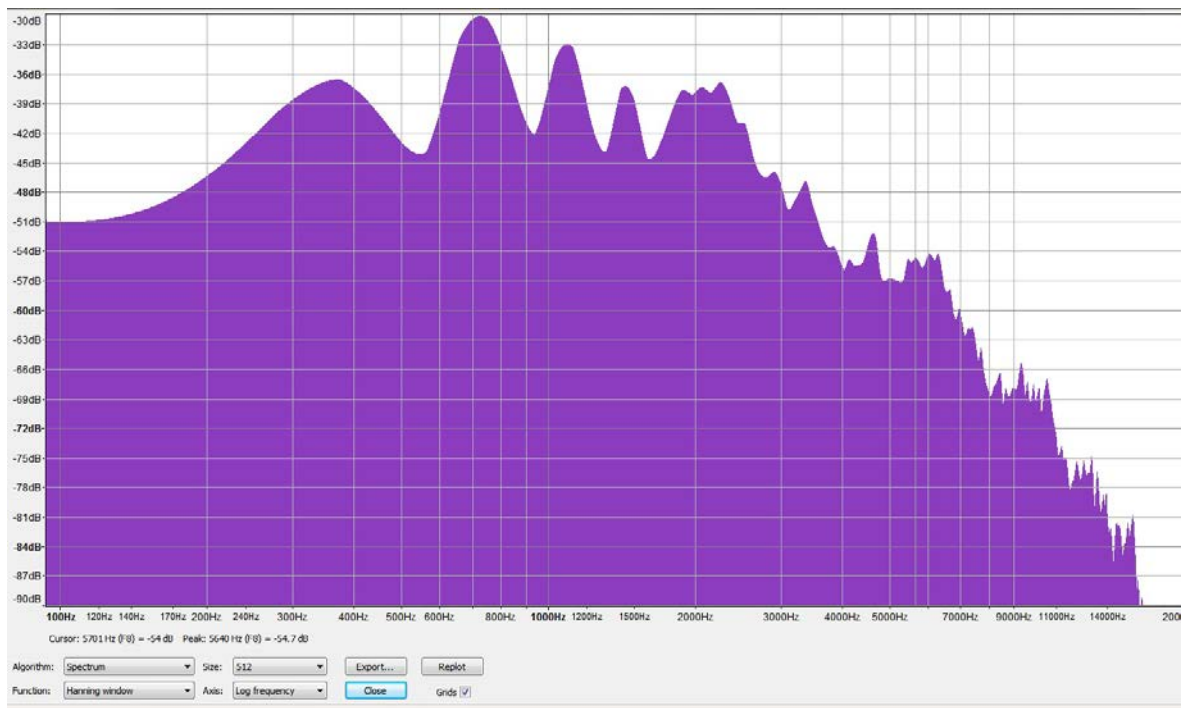

Joonis 2.4.2 – Dannar Leitmaa spektogramm (pingeline)

Clyde Tyldesley

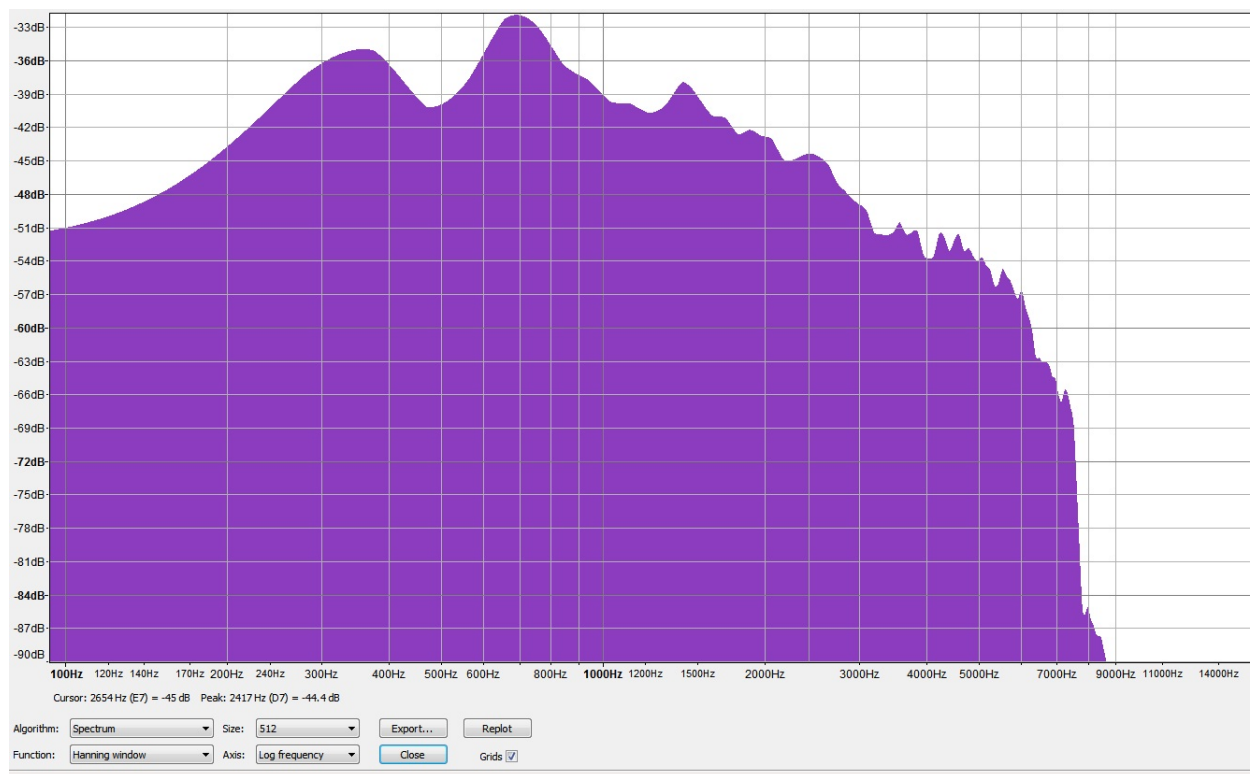
Joonis 2.5.1 – Clyde Tyldesley spektogramm (jutustav)

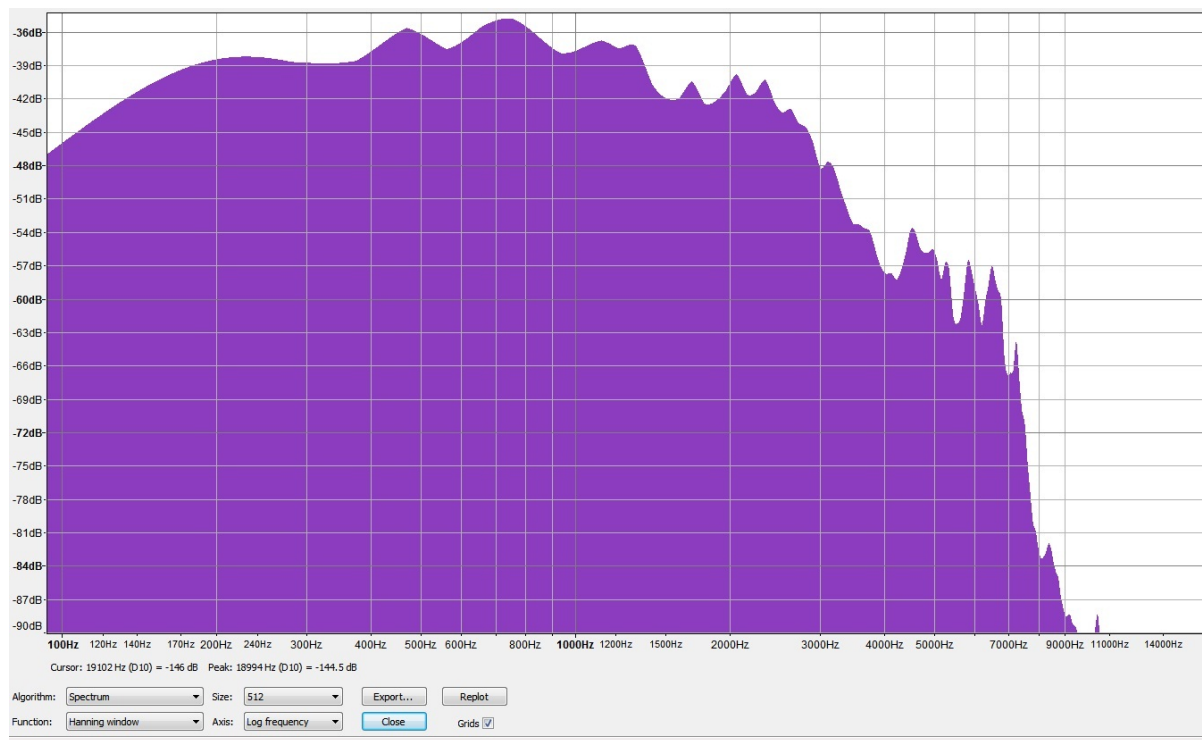
Joonis 2.5.2 – Clyde Tyldesley spektogramm (pingeline)

Ian Crocker

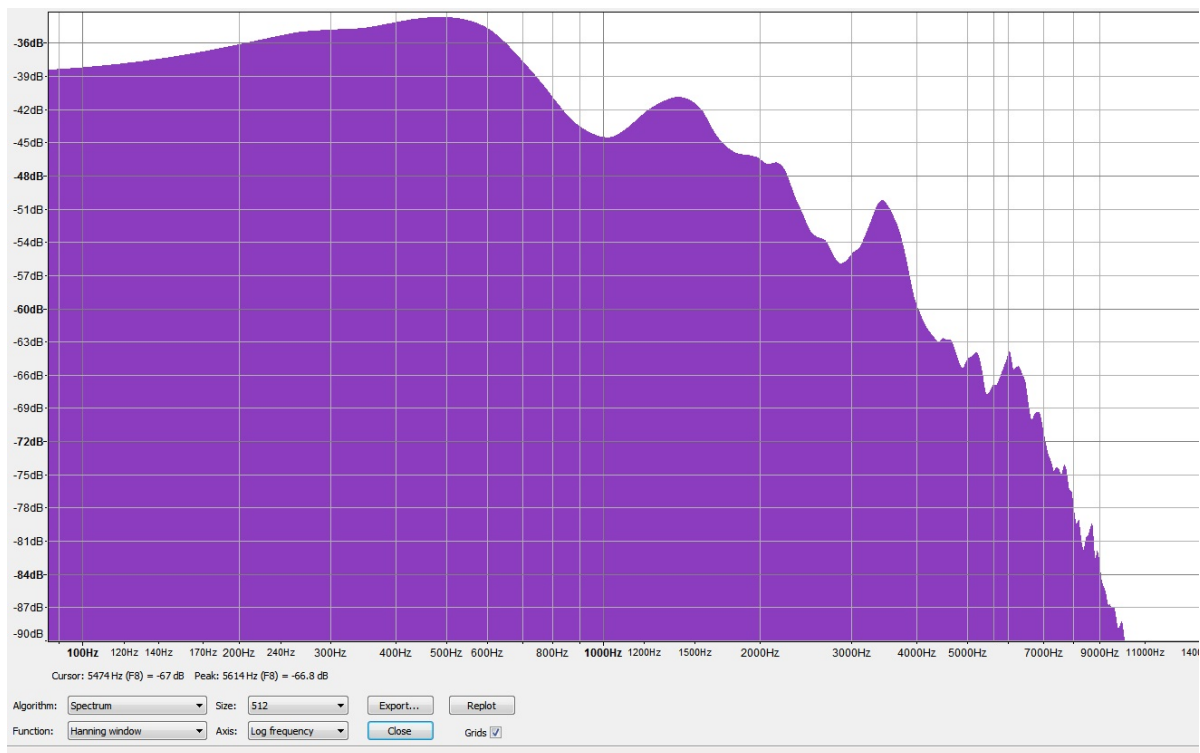

Joonis 2.6.1- Ian Crockeri spektogramm (jutustav)

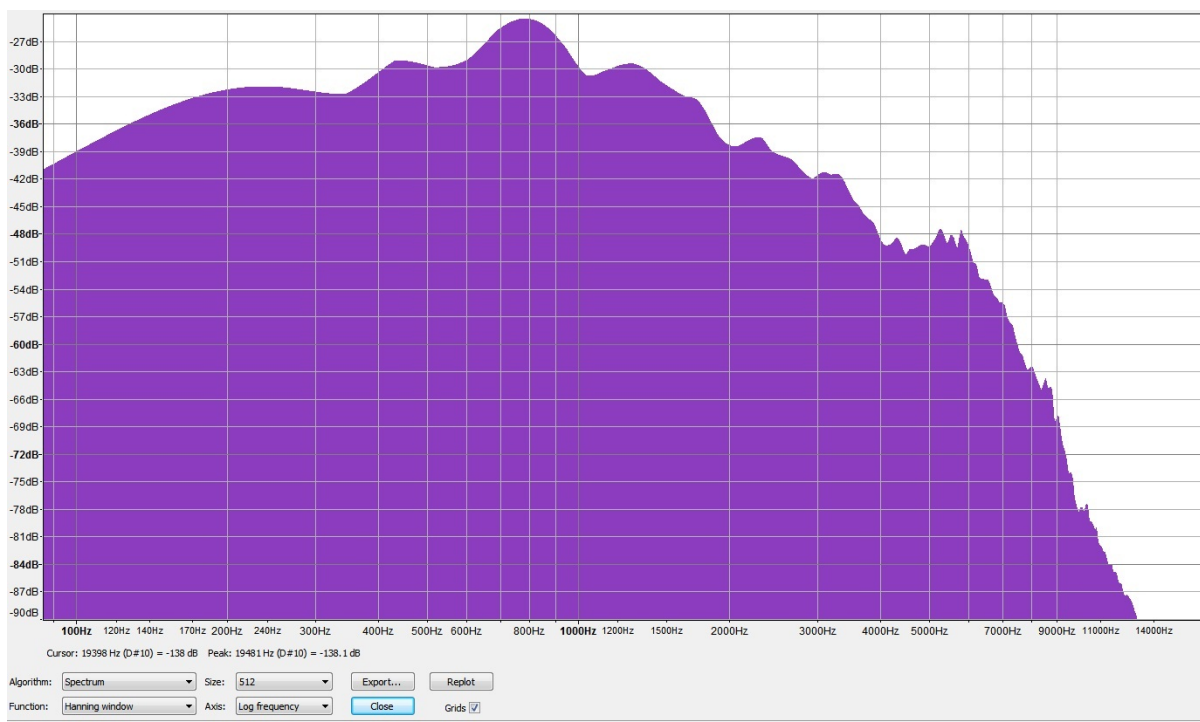

Joonis 2.6.2 – Ian Crockeri spektogramm (pingeline)

Martin Tyler

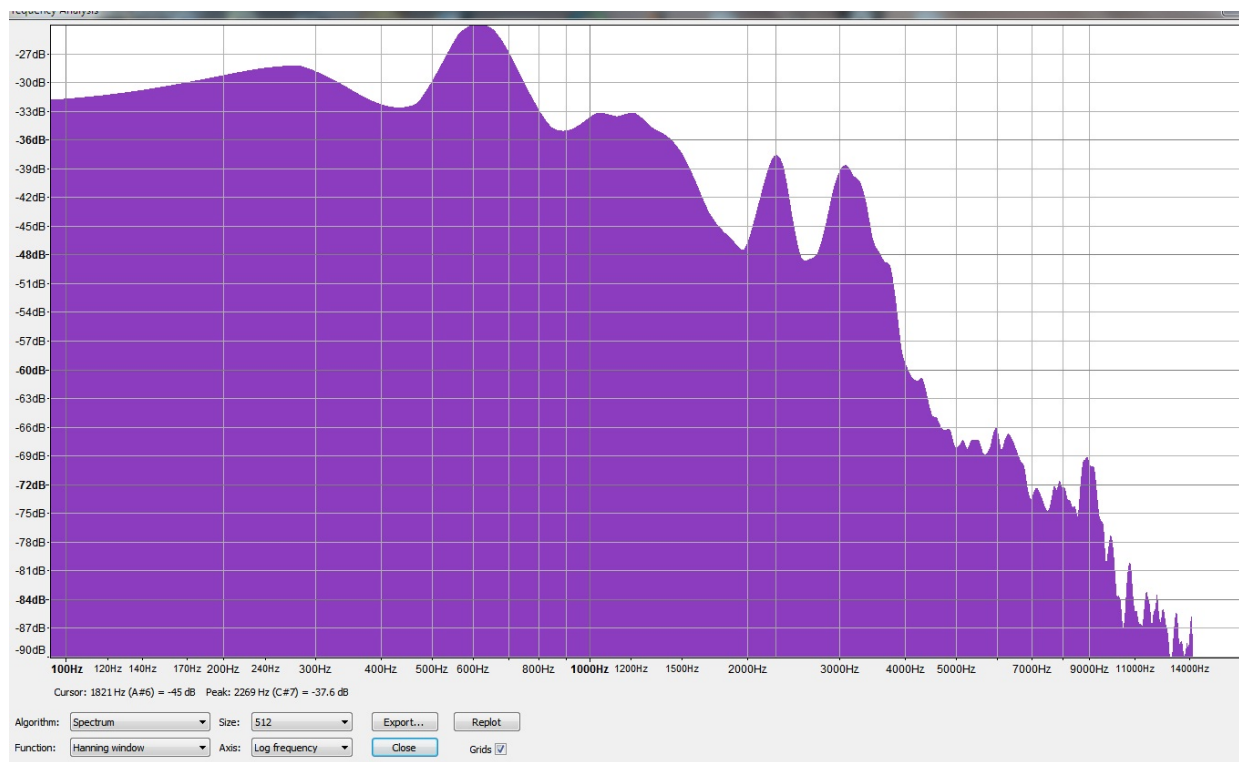
Joonis 2.7.1 – Martin Tyleri spektogramm (jutustav)

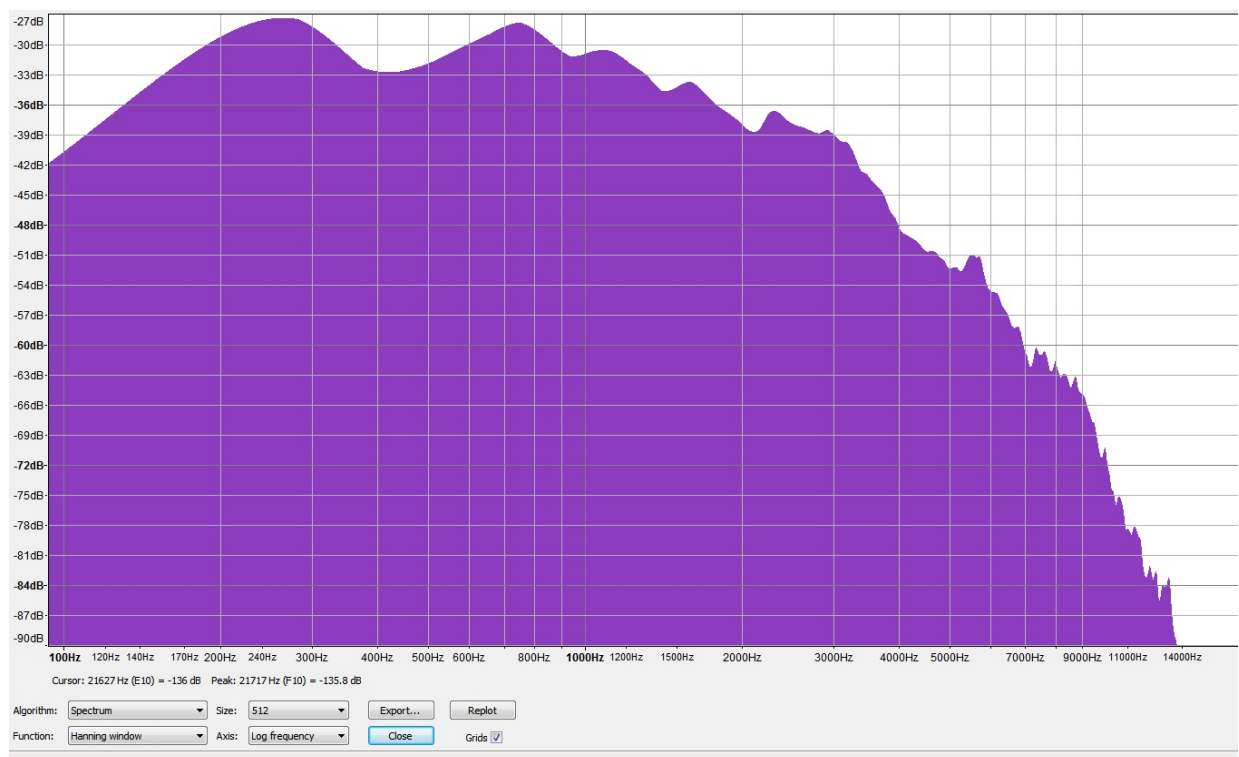
Joonis 2.7.2 – Martin Tyleri spektogramm (pingeline)

Helar Osila

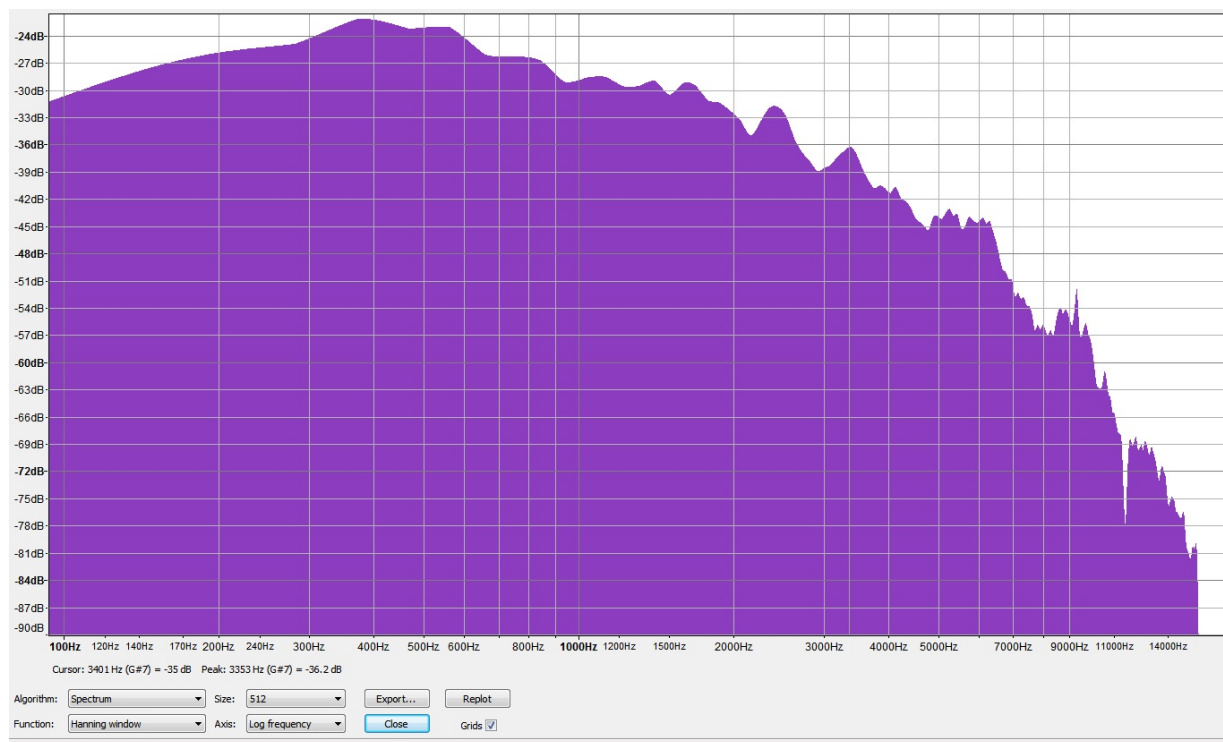

Joonis 2.8.1 – Helar Osila spektogramm (jutustav)

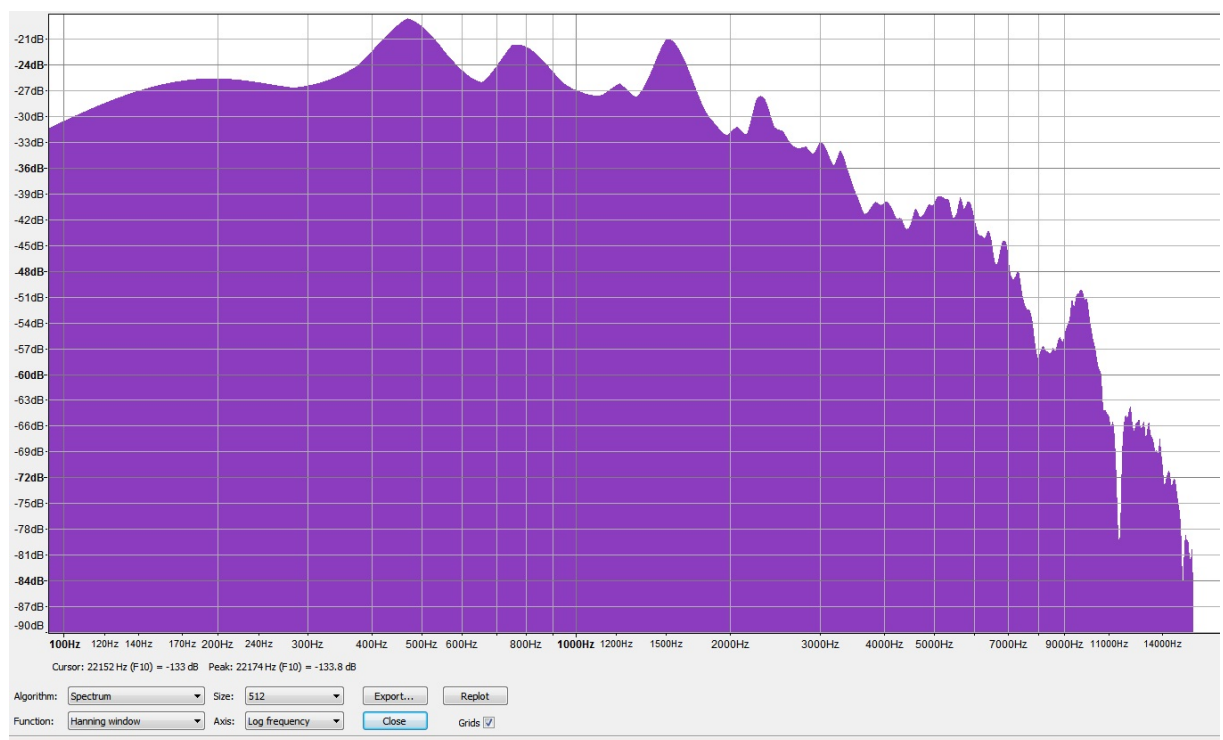

Joonis 2.8.2 – Helar Osila spektogramm (pingeline)

Paul Dickenson

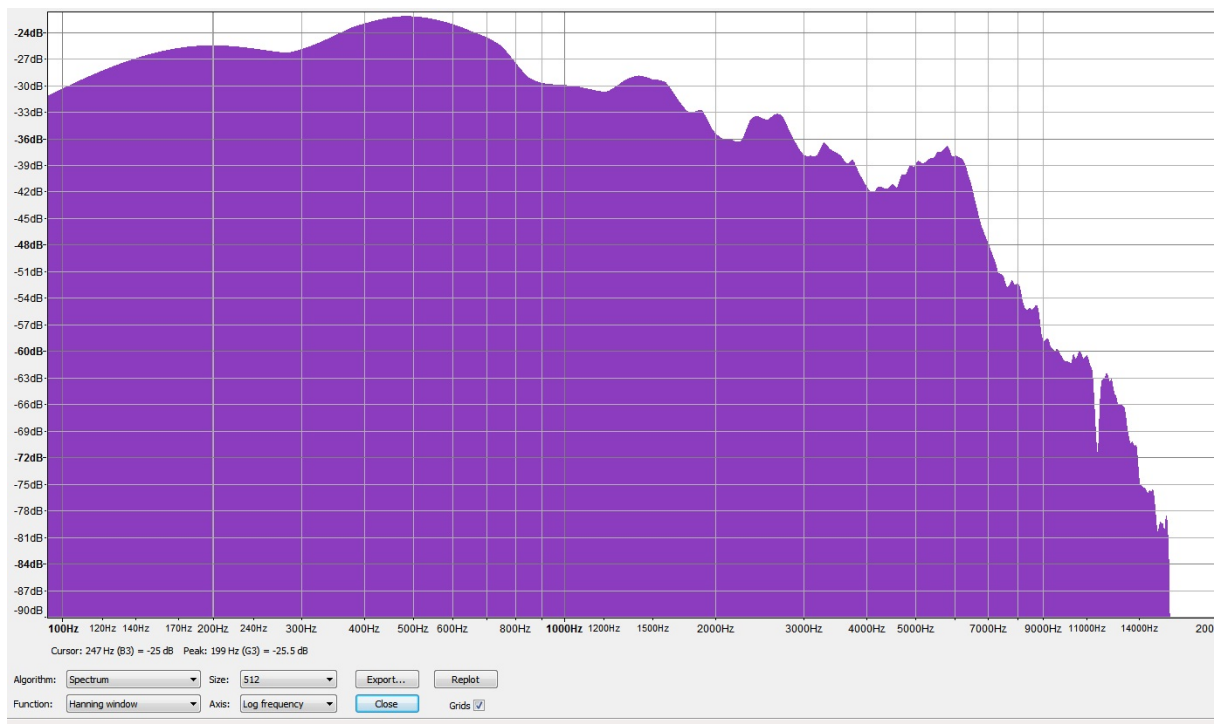

Joonis 2.9.1 – Paul Dickensoni spektogramm (jutustav)

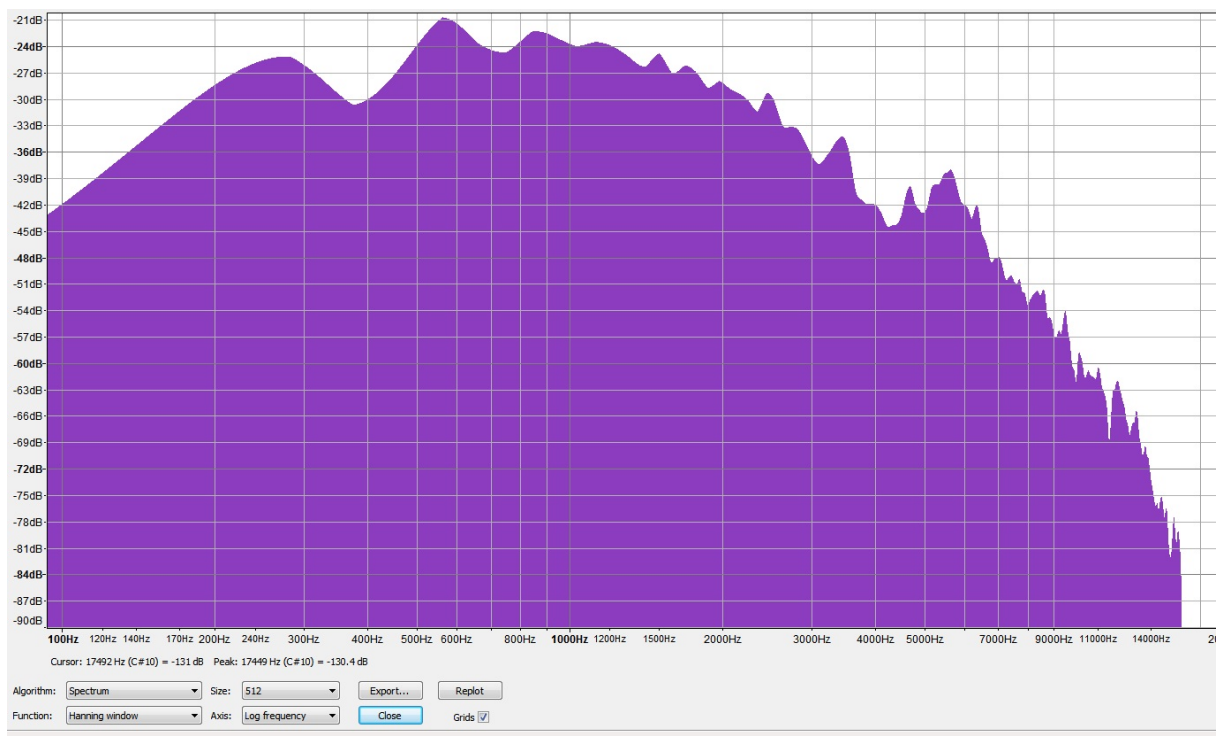

Joonis 2.9.2 – Paul Dickensoni spektogramm (pingeline)

Steve Cram

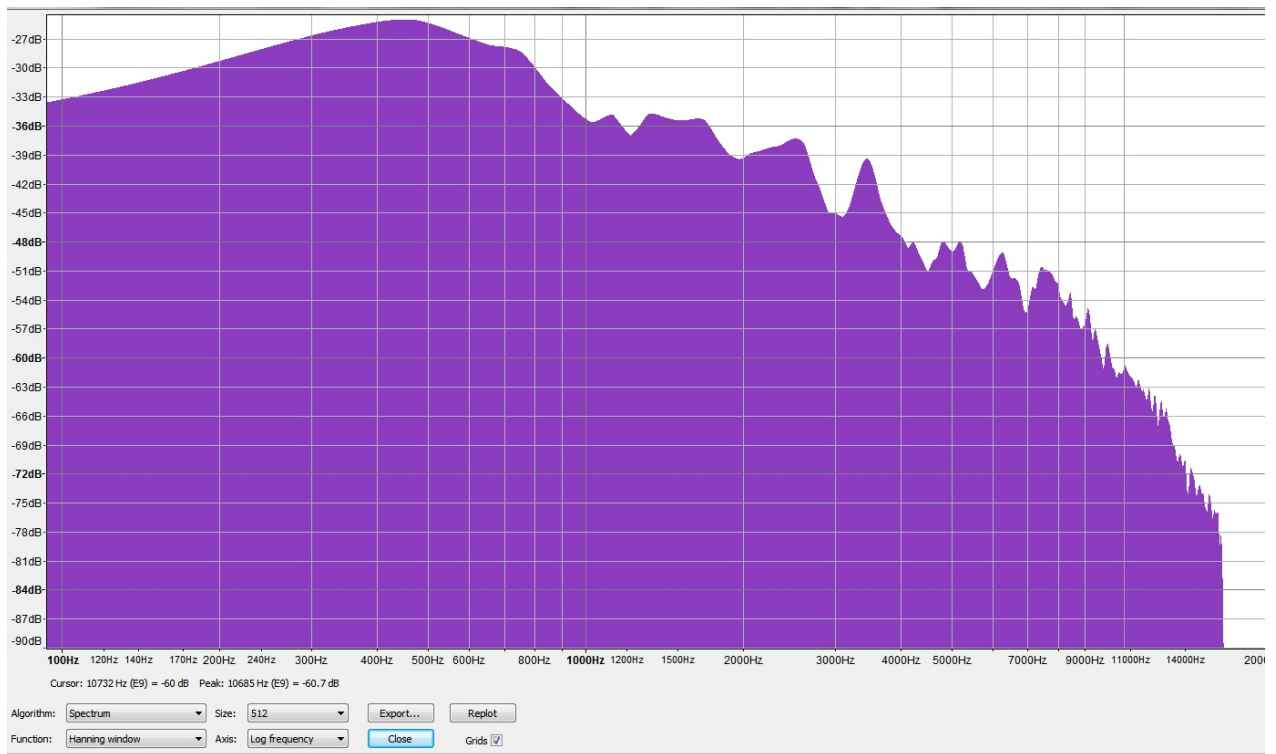

Joonis 2.10.1 – Steve Crami spektogramm (jutustav)

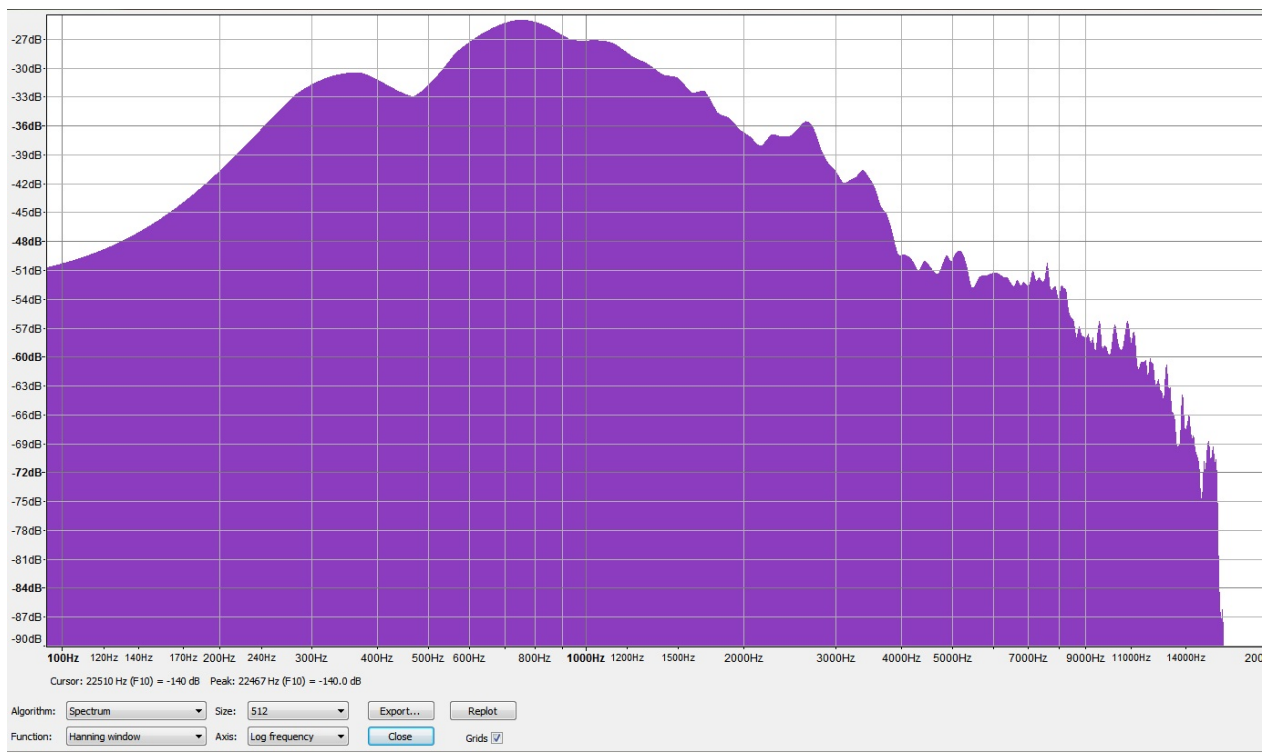

Joonis 2.10.2 – Steve Crami spektogramm (pingeline)

Tom Hammond

Joonis 2.11.1 – Tom Hammondi spektogramm (jutustav)

Joonis 2.11.2 – Tom Hammondi spektogramm (pingeline)

LISA 4 – Ekspertide taustade viited

- Ajalehe Postimees töötajad. URL (kasutatud märts 2013)
<http://www.postimees.ee/?r=194>
- Wikipedia – Andy Townsend. URL (kasutatud märts 2013)
http://en.wikipedia.org/wiki/Andy_Townsend
- Wikipedia - Ato Boldon. URL (kasutatud märts 2013)
http://en.wikipedia.org/wiki/Ato_Boldon
- Wikipedia – David Provan. URL (kasutatud märts 2013)
[http://en.wikipedia.org/wiki/David_Provan_\(footballer_born_1956\)](http://en.wikipedia.org/wiki/David_Provan_(footballer_born_1956))
- Wikipedia – Gary Neville. URL (kasutatud märts 2013)
http://en.wikipedia.org/wiki/Gary_Neville
- Wikipedia - Michael Johnson. URL (kasutatud märts 2013)
[http://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Johnson_\(sprinter\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Johnson_(sprinter))
- Vikipeedia - Madis Kallas. URL (kasutatud märts 2013)
http://et.wikipedia.org/wiki/Madis_Kallas
- Vikipeedia - Martin Reim. URL (kasutatud märts 2013)
http://et.wikipedia.org/wiki/Martin_Reim
- Vikipeedia – Toomas Vara. URL (kasutatud märts 2013)
http://et.wikipedia.org/wiki/Toomas_Vara

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

Peeter Liik (22/12/1987),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

"Televisiooni spordireportaažidele iseloomulikud jooned Eesti, USA ja Briti ajakirjanduspraktikas", mille juhendaja on Aune Unt,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27/05/2013